

RERVM MOSCO
uiticarum Commentarij Sigis-
mundi Liberi Baronis in Her-
berstain, Neyperg, &
Guettenhag.

*In his Commentarijs sparsim contenta habebis
Candide Lector,*

R V S S I Æ, & quæ nunc eius Metropolis est, Moscouiæ, bre-
uissimam descriptionem.

De religione quoq; uaria inserta sunt, & quæ nostra cum re-
ligione non conueniunt.

Chorographiam deniq; totius imperij Moscici, & uicino-
rum quorundam mentionem.

Quis deniq; modus excipiendi & tractandi Ora-
tores, disseritur.

Itineraria quoq; duo in Moscouiam, sunt adiuncta.

Accessit etiam locuples rerum & uerborum in his memo-
rabilium Index.

BASILEAE, PER IO-
annem Oporinum.

OPT. VIRO D. IOANNI OPORINO, AMICO OBSER-
uando, Vuolfgangus Lazius, Viennen. medicus, Rom. Regis
Historicus & Consil. S. M. D.

Binas à te literas. obseruandissime mi Oporine, posteaquam Basilea à uobis discessi, accepi. Vtrasq; tuæ erga me obseruatiæ plenas, atq; officij, quod tu mihi (nimis sedulus amicus) usq; exhibere nō desinis, testes locupletissimas. Quare tamen si nihil eorum mihi librorum comparaueris, quorum ut faceres nomine meo inquisitionem, tibi discedens in mandatis dederam, non tamen tuam uel fidem uel diligentiam desidero. Vsq; adeo tuus mihi candor perspectus est. Habeoq; gratiam de Iconibus, tua industria atq; sedulitate sculptis. Atq; utinam extremam operi illi manum imposuissem, cui imagines illæ accedent, & gentium continuas in tractum inferiorum Austriacarum prouinciarum migrationes, habitum, linguam, uniuersamq; rem publicam demonstrabūt. Sed nimis multa misero atq; ualetudinario onera imponuntur, sub quibus ne Hercules, uel Atlas ille Poetarum duraret. Quæ causa fuit, ut nec Austriæ tibi, uti promiserā, Chorographiā, nec eorum aliquem transmitters autorum potuerim quos superiori ætate & antehac peregrinationibus meis literarijs, à tineis & blattis uindicauerā. Quorū tamen tibi hic Catalogum mittere uolui, ut quod tuū est cum Italis Gallisq; commerciū, indagares sedulo, sicubi eorū aliquis antè fuerit excusus. Abdias quidē, qui Historiā Apostolorū Hebraicè scripsit, & ab Africano quodā ante annos mille & trecentos est uersus, nondum à nobis aut transcriptus est, aut ad finem excussus. Nicephorum Rex noster adhuc premit. Qui ubi ad nos redierit, quod quotidie expectamus, agam rem tuam ea fide qua debeo. Cyrinum et reliquos partim de industria differo, ne in meis interim lucubrationibus cessares: partim transcriptione & ipsi, & emendatione non parua egent, ad quas res nulla mihi tempora sufficiunt. Quamobrem, mi Oporine, cum non stare promissis turpe mihi ducerem, ne nihil ad has nundinas à nobis acciperes, quod amicitiam nostrā soluere posset, mitto interea Commentarios rerum Moscouiticarum, à longè nobilissimo uiro, doctissimoq; Heroe, Domino SIGISMUNDO Libero Barone ab Herberstein, Neydberg, et Guttèhag, Regis nostri Camerario, & Prouinciarum Austriæ inferiorum Fiscii præfecto, concinnatos. Qui, quod non magis ex autorum lectione, quàm oculata fide fortissimo Heroi (& cuius ad eas prouincias non semel Maximilianus Imperator & Rex noster Ferdinandus opera in legationibus fuerunt usi) sint lucubrati, dignos existimaui, qui tua industria tuoq; prælo excusi in manus hominū perueniant. Fuere quidē obiter hi apud nos excusi (ut sunt apud nos chalcographi) sed adeo corruptè, adeoq; absurdis typis, uti uides, ut ni tua industria accedat, opus mehercule memorabile iniuriam patiatur. Quod ne fiat, quæso meo nomine dabis operam. Cuius fidei & hos Cōmentarios committo: & ikos, quos de Republica Romana scriptos, post pauca dies, sed per alium tabellarium Franconofurtum sum missurus. Opus mehercule et illud est, quod mihi immortalitatem, & tibi gloriam cum pari commodo coniunctam parere potest: adeo uniuersum Historiæ aluere illo complexi sumus. Bene ualebis, uir eruditissime: è Vienna Austriæ, festo die inuocauit, Anni M. D. L. I. De prerogatiua uti tu statues, res certa erit: eo enim loco is uir est. Sed cupit insignia sua sub finem, et Chorographiam à frontispicio Operis collocari: quæ tu sumptu tuo curabis sculpi. Iterum bene uale, et à me ea omnia expecta, quæ possunt proficisci à tui amantissimo.

SERENISSIMO PRINCIPI ET DOMINO,
DOMINO FERDINANDO, Romanorum,
Hungariæ & Bohemiæ &c. Regi, Infanti Hispaniarum,
Archiduci Austriæ, Duci Burgundiæ & Vuirtembergæ, &
multarum prouinciarum Duci, Marchioni, Comiti, &
Domino, Domino meo clementissimo.

ROMANOS olim ferunt legatis, quos ad longinquas ac incognitas nationes miserant, id etiam negotij dedisse, ut mores, instituta, totamque uiuendi rationem eius gentis, apud quam legationis nomine uersabantur, diligenter literis consignarent. quod adeo deinceps solenne fuit, ut renunciata legatione, cōmentarij eiusmodi in ædem Saturni, ad instituendam posteritatem reponerentur. Quod institutum si fuisset à nostræ, uel paulo superioris memoriæ hominib. obseruatum, fortasse plus lucis in historia, certè minus uanitatis haberemus. Ego uero, qui ab ineunte ætate externorum hominum consuetudine domi forisq; delectabar, libenter tuli meam operam in legationibus, non solum ab auo Maiestatis uestræ, D. MAXIMILIANO, Principe prudentissimo, uerum etiam à Maiestate uestra requiri: cuius iussu non semel Septentriones perlustraui, præcipue uerò iterum Moscouiã, unã cum dignitatis & itineris comite, tum Cæsareo oratore, LEONARDO Comite à Nugarola accessi: quæ regio inter eas quæ initijs sacrosancti baptismatis tinctæ sunt, moribus, institutis, religione, ac disciplina militari à nobis non mediocriter differt. Licet itaq; uoluntate & mandato Diui MAXIMILIANI, orator, Daniam, Hungariam, Poloniamque accessissem: post obitum autem suæ Maiestatis, patrio nomine ad potentissimum & inuictissimum D. CAROLVM V. Ro. Imperatorem, germanum fratrem Maiestatis uestræ, per Italiam, Galliã, terra marisq; usq; Hispanias profectus: iussu deinde Maiestatis uestræ, denuò Hungariæ & Poloniæ reges, postremò uerò cum NICOLAO Comite à Salmis, &c. ipsum Solymanum Turcarum principem adissem, multaq; aliàs non solum obiter, sed etiam accuratè inspexissem, quæ dubio procul comemoratione ac luce dignissima fuissent: nolui tamen in illo meo ocio, quod à publicis cōsilijs succiditur, quicquam istarum rerū in literas referre, quòd partim prius fuissent illa ab alijs luculentè ac diligenter tractata, partim in oculis ac quotidiano conspectu Europæ posita. Res uerò Moscouiticas multò interiores, ac cognitioni istius ætatis non ita obuias, prætulì, easq; describere aggressus sum, maximè duabus reb.

fretus, perquirendi scilicet diligentia, ac linguæ Slauonicæ peritia, quæ magnum mihi adiumentum ad hoc qualecunq; scripti genus attulerunt. Et quamuis de Moscouia plures, pleriq; tamen alieno relatione scripserunt: ex antiquioribus, Nicolaus Cusanus: nostra ætate, Paulus Iouius (quem summæ eruditionis ac incredibilis in me studij causa nomino) eleganter sanè, et magna cum fide (usus enim est inter prete locupletissimo:) Ioannes Fabri, et Antonius Bied, cum tabulas, tum commentarios reliquerint: nonnulli etiam non ex professo, sed dum proximas regiones describunt, ex quorum numero est Olaus Gothus in Suetiæ descriptione, Mathæus Mechouita, Albertus Cæpensis & Munsterus attigerint, me tamen illi quidē minimè a scribēdi proposito deterruerunt: tum quòd earum rerum oculatus fuerim testis, tum quòd nonnulla ex fide dignis relationibus coram præfens hauserim, deniq; quòd diu multumq; ijs de rebus cum pluribus ex quauis occasione disseruerim. quo factum est, ut copiosius fusiùsque (absit uerbis inuidia) nonnunquam ea explicare necesse habuerim, quæ ab alijs quasi per transennam proposita uerius quàm explicata sint. Accedit ad hoc, quòd ab alijs ne tacta quidem scribo, quæ à nullo nisi oratore cognosci potuerunt. Hanc uerò cogitationem meam ac studium, Maiestas uestra confirmauit, meq; ut inchoatum opus aliquando absoluerem, cohortata est, & ultro etiam currenti calcar (ut dicitur) addidit: à quo tamen legationes, aliæq; Maiestatis uestræ negotia sapissimè auocarunt, quo minus hæctenus præstare, quod instituerā, potui. Nunc uerò, dum ad interceptū negotiū quo quo modo interdabū quotidianis Austriaci fisci negocijs respirās redeo, Maiestatiq; uestræ pareo, minus uereor in istius emunctissimæ ætatis acumine parum æquos lectores, qui maiorem dictionis florem fortasse desiderabunt. Satis enim sit, & me re ipsa (uerbis enim paria facerē nō possum) uoluntatem ut cunq; instruendæ posteritatis ostendere: ac Maiestatis uestræ iussis, quibus mihi æquè nihil antiquum est, parere uoluisse. Nuncupo itaq; Maiestati uestræ hos de Moscouia commentarios, à me ueritatis inuestigandæ, ac in lucē proferendæ longè maiore, quàm dicendi studio scriptos: meq; in clientelam Maiestatis uestræ, in cuius iam officijs consenui, suppliciter dedico ac commēdo: oroq; Maiestas uestra dignetur ipsum librum ea clementia ac benignitate complecti, qua auctorem semper complexa est. Viennæ Austriæ, prima Martij, M. D. XLIX.

Eiusdem Maiestatis uestræ

fidelis Consiliarius Camerarius,
& præfectus fisci Austriaci,

Sigismundus Liber Baro
in Herberstain, Neyperg
& Guettenhag.

D. M. S.

SIGISMUNDO LIBERO BARONI
IN HERBERSTAIN, NEIPERG ET GVETEN
HAG, VIRTUTIS AC MERITORVM ER-
GO IMMVNITATE DONATO.

P. P.

*I*Tala me primo tellus sub flore iuuentæ,
Aurata patriæ donatum torque remisit.
Maximus Aemilius Cæsar uirtute, fideq;
Fortè mea adductus, Patrum me protinus Aula,
Consilio adscripsit. requies hinc nulla laborum
Facta mihi: magnis de rebus iussa peregi.
Fœderibus iunxi Reges, pacisq; tuendæ
Accendi studio, late quæ Rhenus inundat,
Danubiusq; pater, uagus Albis, & Istula, quaq;
Dura Borysthenides colit impiger arua colonus,
Et gelido manat Tanais de fonte niuosus,
Rhaleni placidas quaq; agmine lambit arenas,
Nauigijs penetrans lustravi cæca Rubonis,
Crononisq; fluenta: & inhospita Tesqua peragrans,
Legatus mandata tuli, Regumq; superbas
Accessi sedes: gemino subiecta Trioni
Balthea tranavi freta, magni Regia nostræ
Danorum domini lætata salutis honore.
Queis gestis rebus, me Cymbrica Chersonesus
Excipit, & patriæ reddit, charisq; propinquis.
Post ubi mortalis defuncto munere uitæ,
Carolus acer auo successerat, hunc quoq; dulcis
Impulsus patriæ precibus, de more salutans,
Indomitos adij populos & ditia Regna,
Hesperia. reducem dein Ferdinandus ab Aula
Consilij s'latuit: late quo Regna tenente,
Arctooos iterum Reges, populosq; reuisi.
Hinc mihi pro meritis, serisq; nepotibus auctum
Libertate decus, quod nulla aboleuerit ætas.
Ast postquam inuasit Solymanus mœnia Budæ,
Accensum furij, uim perniciemq; minantem
Pannoniæ, Orator compressi, dira q; retro

A nostris suasi iugulis auertere tela.

*His nunc defunctus curis, post fata quiete
Sopitus placida, iusti dum buccina somnum
Iudicis excutiat, dormiscam. V iue uiator,
Exemploq; meo patriæ seruire memento.*

IO. ROSINVS.

*Non moror hanc Christo repenti reddere uitam.
Et uixisse mihi satis, & uidisse superq; est
Tot maria & montes, tot flumina, totq; paludes,
Tot Reges, dominosq; orbis, tot regna, tot urbes.*

*Nam mare conscendi, supra, quodq; alluit infra
Italiam, remis hinc præteruectus, & illinc.
Baltheaq; emensus freta, mox Balearica soluens,
Sardinia ingredior, gelidiq; Borysthenis oras,
Rhaq; cauas tacito stringentem flumine ripas
Trateci: Tanaisq; supra caput osq; niuosi,
Nusquam Rhipæos didici consistere montes.
Iamq; Albim & Rhenum, fluuiumq; binominis Istri
Nauigijs superans, Legati munus obiit,
Atq; Sigismundum moderantem iure Polonos:
Lituaniæq; Ducem, mos est quem dicere Magnum,
Sæpe salutari uerbis & nomine Regis
Ferdnandi: & toto diuisos orbe Mosynos
Non semel atque iterum magnis de rebus adiui,
Moscouiaq; Ducem magnum sum affatus in urbe
Vuasilium: hinc Danis, Noruegis, atque Suedis
Imperitantem adij Christernum, non satis æquo
Dissidio sancti turbantem fœdera lecti,
Liberius monui infami desistere cepto:
Hæc mandata ferens à Cæsare Maxmiliano,
Ipsam etiam Hungariæ Regem, Dominumq; Bohæmis
Ludicum accessi, Regno, & florentibus annis.*

*Iam uerò multis locuples Hispania regnis
Cognita, & Hispanis non cedens Belgica regnis,
Carolo ubi Austriacam regionem, nomine Quinto,
Ceui patris orbatam interitu commendo pupillam.
Præterea Decimum Romana in sede Leonem
Conspexi: Veneti Dux Lauredane Senatus*

Cognite

Cognite porro mihi es, noti quæ fuerunt Dynastæ
 Imperij plures, quos hic numerare molestum est.
 Ecce autem Hungaricis ubi rursus imminet oris,
 Et nostros misera Solymanus clade peremit,
 Ne quicquam longa Budam obsidione prementes,
 Ipsius horrida subnixi sede tyranni,
 Altius erectæ fixi stans oscula dextræ,
 Quam prona in terra melior pars orbis adorat:
 Principis inde mei gnatum deduco Polonos
 Reginam in Regis thalamos: belli quæ togæ quæ
 Expertus casus uarios hæc inter, et olim
 Militiæ emeritus ueterana stipendia, iuui
 Consilio interea innocui compendia Fisci.
 Linguarum quæ potens, in iura ac fœdera fidum
 Præsto ministerium, studio quæ senesco laborum,
 Publica priuatis præponens commoda lucris:
 Respondente tamen fidei sorte, at quæ fauore
 Austriadum Regum, domui rem linquo, decus quæ,
 Et prisca generis stemma haud inglorius orno.
 Vitæ igitur plenus, quam sum mihi conscius actam
 Gnauiter in uitæ officijs, sine labe, nota quæ,
 Et magno ueluti satur, expletus quæ theatro,
 Cedo lubens, et nostra do lampada gesta sequenti.

IOANNES LVDOVICVS
 Brasicanus.

NVLLAM VIRTVS ALIAM MERCEDEM LABORVM
 periculorum quæ desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem
 detracta, quid est, quod in hoc tam exiguo uitæ curriculo, tam bre-
 ui, tantis nos in laboribus exerceamus? CICERO.

Tydidem socium coniungit Homerus Vlyxi:
 Nempe manum menti, nempe animum gladio.
 Aurea Nobilitas nitidum tibi porrigit ensem,
 Doctrina at certam monstrat ubique uiam.

IOANNES ALEXANDER
 Brasicanus.

Quos adij populos, quæ Regna potentia uidi,
 Exposui lustranda oculis. Non iudicis æqui

Examen,

*Examen metuo, moueor nec bile maligni:
Robore uera suo slant inconuulsa, uigentq̄s.*

IOANNES ROSINVS.

*Sifmundum uarias mundi rapuere per oras,
Terra, rates, undæ, nix, traha, currus, equi.*

GEORG. LOGVS.

*Occasus, mediusq̄ dies, septentrio & ortus,
Perlustrata fero, rate sunt, rhedaq̄s, rotaq̄s,
Sigismunde tibi Orator dum publica regum
Magnorum exequeris totum mandata per orbem.*

IOAN. LVD. BRASSIC.

*Sic uehor, ampla gerens Regum mandata meorum,
Ad Danos, Moscos, Pannonas, Hesperios.*

GEORG. VERNERS.

MOSCOVIA SIGISMVNDI LIBERI
 BARONIS IN HERBERSTEIN, NEIPERG
 ET GV TENHAG ANNO M. D XLIX

*Russorum Rex & Dominus sum, iure paterni
Sanguinis: imperij titulos à nemine, quavis
Mercatus prece, uel precio: nec legibus ullis
Subditus alterius, sed Christo credulus uni,
Emendicatos alijs aspernor honores.*

MOSCOVVIAM mihi descripturo, quæ Russiæ caput est suamq; ditionem per Scythiam longè lateq; extendit, per necessarium erit, candide Lector, multas in hoc opere septentrionis partis attingere, quæ non solum præcis, sed etiam nostræ ætatis authoribus non satis cognitæ fuerunt: quo fiet, ut nonnunquam ab eorum scriptis dissentire cogar. Ne cui tamen uel suspecta, uel arrogans uideatur mea, in hac re sententia, equidem fateor me non semel, sed iterum, dum Diui MAXIMILIANI Imperatoris, ac eius nepotis Ro. Regis Domini FERDINANDI legationibus fungerer, Moscovuiam, tanquam in re præsentis (ut dici solet) uidisse, ac perlustrasse: maiorè tamen partè ex eius loci hominibus, tū peritis, tum fide dignis cognouisse: nec unius alterius uel relatu fuisse contentum, sed multorū constantibus sententijs fretum, ac etiam Slauonicæ linguæ (quæ cum Rhutenicæ & Moscoviticæ eadem est) cognitione beneficioq; adiutum, hæc nō solum ut auritum, sed etiam oculatum testem, non fucato orationis genere, sed aperto & facili perscripsisse, ac posteritatis memoriæ prodidisse.

Cæterum, quemadmodū quælibet natio suum quendam pronunciandi morem habet, ita & Rhuteni facere, literasq; suas uariè connexas, coniunctas uel nobis inusitata quadam ratione proferre solent: adeò ut, qui eorum pronunciationè non singulari diligentia obseruauerit, is neq; sciscitari quicquam commodè, neq; cognoscere certè aliquid ab illis poterit. Equidem in Russiæ descriptione, cum Rhutenicis uocabulis in rerum, locorum, ac fluuioꝝ appellacione non temerè usus sim, uolui iam inde ab initio literarum quarundam connexionem ac uim paucis ostendere: qua animaduersa, Lector pleræq; facilius cognoscere, & aliquando plura fortasse inquirere poterit.

Basiliius, etsi Rhuteni per Vu cōsonantè scribant et proferant, cum tamè apud nos inoleuerit per B scribi & proferri, non uidebatur mihi per Vu scribendum.

C aspirationi præposita, non per Ci, uel schi, ut pleræq; nationes solent, sed per Khi, Germanorum quodammodo more, est exprimenda: ut in dictione Chioouia, Chan, Chlinouua, Chlopigrod, &c.

Præposita uerò Z duplæ, sonorius aliquanto proferenda: ut Czeremisse, Czernigo, Czilma, Czunkas, &c.

G Rhuteni, præter aliorum Slauorum morem, per h aspirationem, Bohemico propemodum more proferunt: ut cum Iugra, Vuolga scribunt: Iuhra, Vuolha pronunciant.

I litera ut plurimum uim consonantis obtinet: ut in Iausa, Iaroslauu, Iamma, Ieropolchus, &c.

Th ferè per ph proferunt: ita Theodorum ipsi Pheodorum, seu Feodorum appellant.

V quando uim consonantis habet, eiusdem loco vu literam, quam Germani per b latinum exprimunt, posui: ut in Vuolodimeria, Vuorothim, Vuedrasch, Vuiesma, Vuladislauus. Eadem porro in medio uel fine dictionis posita, eandem uim seu sonum obtinet: ut Oczakouu, Rostouu. Diligenter igitur obseruabit Lector huius literæ uim, ne una & eadem dictione deprauatè prolata, diuersas res interrogasse, intellexisse uel uideatur.

Præterea in Rhutenorum Annalibus, origine, rebus que gestis uertendis, non eo, quo nos, sed quo ipsi utuntur, annorum numero usi sumus: ne, dum ab ipsorum scriptis discreparemus, correctores uerius quàm fidi interpretes uideremur.

RERVM MOSCOVITICARVM COM-

MENTARII, SIGISMUNDO LIBERO BARONE in Herberstein, Neyperg & Gueten-
hag, Autore.

VSSIA unde nomen habeat, uariæ extant opiniones. Sunt enim qui eam à quodam Russo, fratre seu nepote Lech, principe Polonorum, perinde ac si ipse Rhutenorū princeps fuisset, nomen accepisse uolunt. Alij autem à quodam uetustissimo oppido, Russo dicto, non longè à Novuogardia magna. Quidam uerò à fusco eius gentis colore. Pleriq; nomine mutato, à Roxolania Rusiam cognominatam esse putant. Verum eorum qui hasce asserunt opiniones, tanquam uero haud consonas, Mosci refutant, asserentes Rosseiam antiquitus appellatam, quasi gentem dispersam, seu disseminatam: id quod nomen ipsum indicat. Rosseia etenim, Rhutenorum lingua, disseminatio, seu dispersio interpretatur. quod uerum esse, uarij populi incolis etiam permixti, & diuersæ prouinciæ Rusiæ passim intermixtæ ac interiacentes, aperte testantur. Undecunq; nomen acceperit, certè populi omnes, qui lingua Slauonica utuntur, ritum ac fidem Christi Græcorum more sequuntur, gentiliter Rusi, latinè Rhuteni appellati, ad tantam multitudinem excreuerunt, ut omnes intermedias gentes aut expulerint, aut in suum uiuendi morem pertraxerint: adeo ut omnes nunc uno & communi uocabulo Rhuteni dicantur.

*Rosseia disseminatio
seu dispersio*

Slauonica porro lingua, quæ hodierno die corrupto nonnihil uocabulo Sclauonica appellatur, latissimè patet: ut qua Dalmatæ, Bosnenses, Chroati, Istrij, longoq; secundum mare Adriaticum tractu forum Iulij usq; Carni, quos Veneti Charfos appellant, item Carniolani, Carinthij, ad Drauum fluuium usq; Stirij uerò infra Gretzium, secundum Mueram Danubiū tenus, indeq; Mysij, Seruij, Bulgari, aliq; Constantinopolim usque habitantes, Bohemi præterea, Lusacj, Silesij, Morauj, Vagiq; fluuij in regno Hungariæ accolæ: Poloni item, & Rhuteni latissimè imperantes, & Circasi Quinquemotani ad Pontum, denique per Germaniam ultra Albim in septentrionem Vuandalorum reliquæ sparsim habitantes utuntur. Hi etsi omnes se Slauos esse fatentur, Germani tamen à solis Vuandalis denominatione sumpta, omnes Slauonica lingua utentes, Vuenden, Vuinden, & Vuindisch, promiscuè appellant.

*Slauonica lingua
plures sunt uarietates
Vulgo Rhutenica quædam*

Cæterum Rusia montes Sarmaticos haud longè à Cracouia attingit, & secundum fluuium Tyram, quem incolæ Nistrum uocant, ad Pontū Euxinum atq; Boristhenem usq; fluuium protendebatur: sed ante aliquot annos Albam, quæ aliàs Moncastro appellatur, quæq;

Nistrum i. Tyrafl.

ad ostia Tyræ sita, sub ditione Vualachi Moldauiensis erat, Thurca occupauit. Præterea Rex Thauriciæ Borysthenem transfregit, lateq; omnia uastans, duo ibi castra exædificauit: quorum alterum Oczakovu nomine, nō longè ab ostijs Borysthenis situm, nūc Thurca pariter occupat: ubi solitudines hodie sunt inter utriusque fluuij ostia. Porro ascendēdo iuxta Borysthenem, deuenitur ad oppidum Circas, occidentem uersus situm: atque inde ad uetustissimam ciuitatem Chioyuam, quondam Rusiæ metropolim. ubi traiecto Borysthene, est prouincia Seuera, adhuc habitata: ex qua rectā in orientem procedenti occurrunt Tanais fontes. Longo deinde secundum Tanaim, ad confluxum scilicet Occæ & Rha fluuiorum, itinere emesso, transeundo deniq; Rha longissimo tractu in mare usq; Septentrionale, post inde redeundo, circa populos Regi Suetiæ subditos, & ipsam Finlandiam, sinumq; Livuonicum, atq; per Livuoniam, Samogithiam, Masouiam deniq; & Poloniam usq; reuertendo, Sarmaticis tandem montibus terminatur, duabus duntaxat prouincijs, Lithuania scilicet & Samogithia interiectis: quæ duæ prouinciæ licet Rhutenis intermixtæ sint, ac proprio idiomate rituq; Romano utantur, earum tamen incolæ ex bona parte sunt Rhuteni.

Principum qui nunc Rusiæ imperant, primus est, Magnus Dux Moscouiæ, qui maiorem eius partem obtinet: secundus, magnus Dux Lithuanicæ: tertius est Rex Poloniæ, qui nunc & Poloniæ & Lithuanicæ præest.

De origine autē gentis, nihil habent præter annales infra scriptos, gentem scilicet hanc Slauonicam esse ex natione Iaphet, atque olim confedisse ad Danubiū, ubi nunc Hungaria est & Bulgaria, & tum Norci appellatam: tandem dispartitam, & per terras dispersam, nomina à locis accepisse, utpote Morauia à fluuiio: alij Ozechi, hoc est Bohemi: itē Chorwati, Bieli, Serbli, id est Seruij, Chorontani dicti, qui ad Danubium confederant, à Vualachis expulsi, uenientes ad Istulā, nomen Lechorum à quodam Lecho Polonorū principe, à quo Poloni etiamnum Lechi uocantur, acceperunt. Alij Lithuani, Masouenses, Pomerani: alij sedentes per Borysthenem, ubi nunc Chioyuia est, Poleni dicebantur: alij Drevuliani, in nemoribus habitantes: alij in Duiuam & Peti, dicti Dregouici: alij Poleutzani, ad fluuiū Poltæ, qui influit Duiuam: alij circa lacum Ilmen, qui Novuogardiam occupauerunt, sibiq; principem Gostomissel nomine constituerunt: alij per Desnam & Sulā fluuios, Seueri, seu Seuerski appellati: alij uerò super fontes Vulhæ & Borysthenis, Chriuitzi nominati: horū arx & caput Smolensco est. Hæc annales ipsorum testantur.

Qui initio Rhutenis imperauerint, incertum est. characteribus enim carebant, quibus res gestæ memoriæ mandari potuissent. Posteaquam uerò Michael Rex Constantinopolitanus, literas Slauonicas in Bulgariam anno mundi 6406. misisset, tum primum, non ea duntaxat

Lithuaniam et Samogithiam
collimor quia uidentur
lingua

Polonia et Danubius

Ozechi - i. Bohemi
Serbli - i. Seruij

duntaxat quæ tum gerebantur, uerùm etiam quæ à maioribus acceperant, & per longã memoriã retinuerant, scribi, inq̃ Annales eorum referri cœpta sunt: ex quibus constat, Coseros populum, à nonnullis Rhutenis tributi nomine aspreolorum pelliculas de singulis ædibus exegisse, item Vuaregos ipsis imperauisse. De Coseris, unde, aut qui nam fuerint, nihil præter nomẽ ex annalibus: de Vuaregis itidem, certi quicquam ab illis cognoscere non potui. Cæterùm cum ipsi mare Baltheũ, & illud quod Prusiam, Livuoniam, indeq̃ post ditionis suæ partem à Svuetiã diuidit, mare Vuaregum appellarent, putabam equidem, aut Svuetenses, aut Danos, aut Prutenos, ob uicinitatem, principes illorum fuisse. Jam uerò, cum Vuagria famosissima quondam Vuandalorum ciuitas & prouincia, Lubecæ & Ducatui Holsatiæ finitima fuisse, mareq̃ hoc quod Baltheum dicitur, ab ea nomen, quorundam sententiã accepisse uideatur: illudq̃ ipsum, & sinus ille qui Germaniam à Dania, item Prusiam, Livuoniam, maritimã deniq̃ Moscovitici imperij partem à Svuetiã separet, & adhuc apud Rhutenos nomen suum retineat, atq̃ Vuaretzokoie morie, hoc est, Vuaregum mare appelletur: ad hæc, quod Vuandali ea tẽpestate potentes erant, Rhutenorum deniq̃ lingua, moribus atq̃ religione utebantur: uidentur itaq̃ mihi Rhuteni ex Vuagrijs, seu Vuaregis potius, Principes suos euocasse, quàm externis, & à religione sua, moribus, idiomateq̃ diuersis, imperiũ detulisse. Cum itaq̃ Rhuteni aliquando inter se de principatu contenderent, ac mutuis odiorum facibus inflammati, exortis deniq̃ grauissimis seditionibus decertarent: tum Gostomissel, uir & prudens, & magnæ in Novuogardia authoritatis, in medium consuluit, ut ad Vuaregos mitterent, atque tres fratres, qui illic magni habebantur, ad suscipiẽdum imperiũ hortarentur. mox audito consilio, legatis missis, principes germani fratres accersuntur: uenientesq̃ eò, imperium ipsis ultrò delatum, inter se diuidunt. Rurick principatum Novuogardię obtinet, sedemq̃ suã ponit in Ladoga, xxxvi. miliarib. Germanicis infra Novuogardiam magnam. Sinaus consedit in Albo lacu. Truuuor uerò in principatu Plescouiensi, in oppido Svuertzech. Hosce fratres originem à Romanis traxisse, gloriantur Rhuteni: à quibus etiam præsens Moscouiæ princeps, se genus duxisse suum asserit. Horum autem fratrum ingressus in Rusiam, iuxta annales fuit anno mundi 6370. Duobus sine hæredibus defunctis, principatus omnes Rurick superstes obtinuit, castra inter amicos & famulos diuisit. moriens filium iuuenem Igor nomine, unã cum regno commendat cuidam Olech propinquo suo: qui id, deuictis multis prouincijs, auxit: arma in Græciam usque transferens, Bisantium etiam obsedit. & cum triginta tribus annis regnasset, atq̃ in caput seu craniũ sui equi iam olim mortui, pede forte imegisset, uermis uenenosi morsu lesus occubuit. Mortuo Olech, Igor ducta ex Plescouia uxore Olha, imperare cœpit: qui cum exer

citu suo

citu suo longius progrediens, Heracleam & Nicomediam usque peruenisset, tandem bello superatus aufugit. post à Malditto Drevulianorum principe, in quodam loco Coreste nomine, ubi etiam sepultus est, occiditur. Filius autem Svatoslaus, quem infantem reliquit, cum per ætatem imperare non posset, interim mater Olha regno præfuit: ad quam cum Drevuliani uiginti internuncios misissent cum mandatis, ut eorum Principi nuberet: Olha nuncios Drevulianorum uiuos obrui iussit, suosque interim legatos ad eos misit, nimirum si se principem & dominam expeterent, ut plures atque præstantiores procos mitterent. mox alios selectos quinquaginta uiros ad se missos in balneo combussit: aliosque legatos iterum misit, qui aduentum suum annunciarent, iuberentque apparare aquam mulsam, aliaque ex more ad parentandum marito defuncto necessaria. Porro ad Drevulianos cum uenisset, maritum deplanxit, Drevulianos inebriauit, quinque millia illorum occidit. mox Chioouiã reuersa, exercitum conscripsit: contra Drevulianos progressa, uictoriam reportauit, fugientes in castrum persecuta, obsidione ad integrum annum pressit. post interpositis conditionibus, tributum illis de qualibet domo, tres uidelicet columbas, totidemque passeris imperat: acceptasque in tributum aues, continuo alligatis sub alas igneis quibusdam instrumentis, dimittit. auolantes columbæ, ad ædes consuetas redeunt, reuolantque, & castrum incendunt. inflammato iam castro diffugientes, aut occiduntur, aut capti uenduntur. Occupatis itaque omnibus Drevulianorum castris, ultra mariti mortem, Chioouiã reuertitur. Dein anno mundi 6463. in Græciam profecta, baptismum sub Rege Ioanne Constantinopolitano suscepit: commutatoque nomine Olhæ, Helena uocata est: ac magnis post baptismum à Rege muneribus acceptis, domum reuertitur. Hæc prima inter Rhutenos Christiana fuit, ut annales eorum testantur, qui eam soli æquiparant. Sicuti enim sol ipsum mundum illuminat, ita & ipsa Rusiã fide Christi illustrasse dicitur. Svatoslaum autem filium ad baptismum nequaquam perducere potuit, qui cum adoleuisset, strenuus ac promptus statim omnes bellicos labores, periculaque consueta, non detrectauit: in bello nulla impedimenta, ne uasa quidem coquinaria exercitui suo permisit. carnibus totis duntaxat utebatur, humi requiescens, sella capiti subiecta. Vicit Bulgaros, ad Danubium usque progressus: inque ciuitate Pereaslauu, sedem suam posuit, ad matrem atque consiliarios suos dicens: Hæc enim sedes mea, in medio regnorum meorum: ex Græcia ad me adferuntur Panodocki, aurum, argentum, uinum, uariisque fructus: ex Hungaria, argentum & equi: ex Russia Schora, cera, mel, serui. Cui mater: Iam iam moritura sum, tu me ubicunque uolueris sepelito. itaque post tri-duo moritur, atque à nepote ex filio Vuolodimero iam baptisato in numerum sanctorum refertur, diesque undecimus Iulij sacer illi dicitur.

Svatoslaus, qui post obitum matris regnabat, dimisit provin-

filijs: Ieropolcho Chiouuiam, Olegæ Drevulianus, Vuolodimero
 Novuogardiam magnam. Nam Novuogardēses impulsu cuiusdam
 mulieris Dobrinæ, Vuolodimerum Principem impetrarunt. erat e-
 nim Novuogardiæ ciuis quidā Calufcza paruus dictus, qui habuit
 duas filias, Dobrinam & Maluschā. Maluscha erat in gynecio Olhę,
 quā impregnauerat Svatoslaus, & ex ea Vuolodimerū susceperat.
 Svatoslaus cum filijs prospexisset, pergit in Bulgariam, Pareaslavu
 ciuitatem obsidet, capitq; Basilio & Constantino Regibus bellum
 denunciat. at hi legatis missis pacem poscebāt, & quantū exercitum
 haberet, cognoscere ab eo propterea cupiebant, quòd tributum da-
 turos se iuxta numerum exercitus, sed falso, pollicebātur. mox cog-
 nito militum numero, exercitū scripserunt. Post cum uterq; exercitus
 conuenisset, Rhuteni Græcorum multitudine terrentur: quos cum
 puidos uideret Svatoslaus, inquit: Quia locum non uideo, Rhute-
 ni, qui nos tuto capere posset: terrā autē Rusię tradere inimicis, nun-
 quam in animum induxi: fortiter cōtra illos pugnando, aut mortem
 oppetere, aut gloriā reportare, certum est. Etenim si strenuē pugnan-
 do occubero, nominis immortalitatem: si uerò fugiam, perpetuam
 inde ignominiam sum relaturus. & cum hostiū multitudine circum-
 uentis effugere non liceat, stabo ergo firmiter, caputq; meum in pri-
 ma acie, pro patria, omnibus periculis obijciā. Cui milites: Vbi caput
 tuum, ibi & nostrum. Mox confirmato milite, in aduersum hostem
 raptus, magno impetu facto, uictor euadit. Terram dein Græcorum
 uastantem, reliqui Græcię Principes muneribus oppugnant. aurum
 autem & panadockmi (ut est in Annalibus) munera cum spreuisset,
 recusassetq; uestimēta autem & arma à Græcis iam denuò sibi missa
 accepisset: tanta eius uirtute, Græcię populi permoti, Reges suos con-
 uenientes: Et nos, inquit, sub eiusmodi rege esse cupimus, qui non
 aurum, sed arma magis amat. Appropinquante Constantinopolim
 Svatoslao, Græci magno se redimētes tributo, eum à finibus Græ-
 cię auertunt. quem tandem anno mūdi 6480. Cures princeps Piec-
 zenigorum, ex insidijs interfecit. & ex cranio eius poculfi faciens, au-
 ro circumdato, literis in hanc sententiam signauit: Quærendo aliena,
 propria amisit. Mortuo Svatoslao, quidam ex eius primoribus
 Svadolt nomine, Chiouiam ad Ieropolchum profectus, maximo
 eum sollicitans opere atq; studio, quo Olegam fratrem regno expel-
 leret, quòd filium suum Lutam necasset, Ieropolchus eius persuasio-
 ne adductus, bellum fratri infert: exercitumq; eius, Drevulianos sci-
 licet, profligat. Olega autem fugiens in quoddam castrum, à suis ex-
 clusus, impetuq; facto, ex quodam pōte detrusus ac deiectus, multis
 super eum cadentibus, miserè adobruitur. Ieropolchus castro occu-
 pato fratrem quærens, corpus eius inter cadauera repertum, & ad su-
 um conspectum allatū aspiciens: Svadolte, inquit, ecce hoc tu con-
 cupiisti. post sepelitur. Interfectū sepultumq; Olegam, cum Vuo-
 lodimerus

lodimerus accepisset, relicta Novuogardia, ultra mare ad Vuaregos profugit. Ieropolchus autem Novuogardiæ suum locum tenentem imponens, totius Rursiæ monarcha efficitur. Vuolodimerus Vuaregorum auxilio comparato reuersus, locumtenentem fratris Novuogardia expulit, fratriq; bellum prior denunciat. sciebat enim, ipsum contra se arma sumpturum. Interea temporis mittit ad Rochvuolochdam principem Pescouia (nam & ipse ex Vuaregis illuc comigrauerat) & filiam suam Rochmidam uxore peti. filia autem non Vuolodimero, quod eum ex illegittimo thoro natum sciebat, sed Ieropolcho fratri, quæ breui se pariter expetiturum putabat, nubere uoluit. Vuolodimerus, quod repulsam passus esset, Rochvuolochdæ bellum infert: eumq; unâ cum duobus filiis occidit, Rochmidam uerò filiam sibi iungit, atq; post Chiovia comtra fratrem progreditur. Ieropolchus cum fratre inire prælium cum non auderet, occlusit se Chiovia. Vuolodimerus dum Chiovia oppugnat, occultum mittit nuncium ad Blud quendam Ieropolchi intimum consiliarium: quem patris appellatione dignatus, rationem interficiendi fratrem ex eo petit. intellecta petitione Vuolodimeri, pollicetur Blud semet dominum suum interfecturum, consulens Vuolodimero, castrum ut oppugnet: Ieropolchum autem monet, in castro ne maneat, exponens multos ex suis ad Vuolodimerum defecisse. Ieropolchus consiliario suo fidem habens, fugit Roden, ad ostia Iursæ, se q; ibi aduersus fratris uim tutum fore putat. Vuolodimerus deuicta Chiovia, Roden exercitum transferens, longa & graui obsidione Ieropolchum premit. Post longa inedia exhausti, cum obsidionem tolerare diutius non possent, consulit Blud Ieropolchio, ut pacem cum fratre, se longè potentiore, faciat: Vuolodimero autem interim nihilominus nunciat, se sibi fratrem suum mox traditurum, adducturumq;. Ieropolchus secutus consilium ipsius Blud, fratris se arbitrio atq; potestati permittit, conditionem hanc ultro offerens, nempe, quicquid ex gratia sua sibi rerum concessurus esset, in eo sese gratum futurum. Vuolodimero conditio oblata, haudquam displicet. Mox Blud monet dominum, ut ad Vuolodimerum iret, quod tamen Vuerauco pariter Ieropolchi consiliarius prorsus dissuadet: sed huius consilium negligens, ad fratrem pergit. ingrediens per portam, à duobus Vuaregis, Vuolodimero interim ex quadam turri despiciente, occiditur. quo facto, fratris uxorem natione Græcam stuprauit: quam Ieropolchus pariter, priusquam in uxorem duxisset, monialè impregnauerat. Hic Vuolodimerus multa idola Chiovia instituit. primum idolum, Perum dictum, capite argenteo, cætera lignea erant: alia, Vslad, Corfa, Dasua, Striba, Simaergla, Macosch, uocabantur: quibus immolabat, quæ aliàs Cumeri appellabantur. Vxores habuit plurimas, ex Rochmida autem suscepit Iloslaum, Ieroslaum, Servuoldum, et duas filias, Ex Græca, Svuetopolchum.

polchum. Ex Bohema, Saslau: item ex alia Bohema, Svatoslaum, Stanislaū. Ex Bulgara, Boris & Chleb. Habebat præterea in alto castro trecentas concubinas: in Bielgrad, similiter trecentas: in Berestovuo, Selvui ducentas. Vuolodimerus cum sine impedimento totius Rusiæ esset monarcha factus, uenerant ad eum ex diuersis locis Oratores, hortantes, ut se eorū sectæ adiungeret. Varias autem cum uideret sectas, misit & ipse Oratores suos, qui perquirerēt cōditiones et ritus singularū sectarum. tandem cum alijs omnibus fidem Christianam Græco ritu prætulisset, elegisset q̄, missis Oratoribus Cōstantinopolim ad Basilium & Constantinū Reges, Annam sororem, uxorem sibi si darent, se fidem Christi, cum omnibus subditis suis suscepturū, et restitutorū illis Consum, et alia omnia, quæ in Græcia possideret, pollicetur: re impetrata, cōstituitur tempus, eligitur locus, Corfun. quò cū uenissent Reges, baptisatus Vuolodimerus, commutatoq̄ nomine Vuolodimeri, Basilio illi nomē imponitur. Nuptijs celebratis Corfun unā cū alijs, sicuti promiserat, restituit, Hæc acta sunt anno mūdi 6469. à quo tempore Rusia in fide Christi permanfit. Anna moritur x x i i i. anno post nuptias, Vuolodimerus uerò anno post obitum uxoris quarto decessit. Is ciuitatem intra Vuolham & Occam fluuios sitam cōdidit, quam à suo nomine Vuolodimeriam nominauit, eamq̄ Rhusiæ metropolim constituit. Inter sanctos tanquam Apostolus, solenni die uidelicet 15 Iulij, quotannis ueneratur. Mortuo Vuolodimero, dissidentes inter se filij eius, uariè de regno præsumentes, decertabant: adeo ut qui potentior esset, alios se inferiores imbecilliores uel opprimeret, regnoq̄ pelleret. Svatopolchus, qui principatum Chio uiensem ui occupauerat, cōstituerat sicarios, qui fratres suos Boris & Chleb conficerent. Interfecti, commutatis nominibus, hic Dauid, ille uerò Romanus uocati, in sanctorum numerum connumerati sunt: quibus etiā 24. dies Iulij sacer est constitutus. Fratribus porro sic dissidentibus, nihil dignū memoria interim ab eis gestū est, nisi proditio nes, insidias, simultates, intestinaq̄ bella audire uelles. Vuolodimerus Sevuoldi filius, cognomento Monomach, uniuersam Rusiam rursus in monarchiā redegit, relinquens post se insignia quædā, quibus hodierno die in inaugurādis principibus utūtur. Moritur Vuolodimerus anno mundi 6633. nec post eum filij eius, neque nepotes quicquam posteritate dignum, usq̄ ad tempora Georgij & Basilij, gesserunt: quos Batj rex Tartarorū bello uicit, interemitq̄: Vuolodimeriam, Moscouiam, atq̄ bonam Rusiæ partem exussit, & deprædatus est. Ab eo tempore, anno scilicet mundi 6745. usq̄ ad præsentem Basilium, omnes ferè Rusiæ principes Tartarorū non solum tributarij erant, uerum etiam Tartarorum arbitrio Rhutenis ambiētibus singuli principatus deferebātur. Lites deniq̄ inter illos de successione principatum, aut hæreditatum gratia exortas, licet

10
 Tartari discernentes, cognoscentes' que decidebant, nihilominus ta-
 men bella sæpe inter Rhutenos & Tartaros oriebantur: inter fratres
 autem uarij tumultus, expulsionones & permutationes regnorum &
 ducatuū erāt. Nam Dux Andreas Alexandri, impetrarat magnum
 Ducatum: quem cum occupasset Demetrius, frater Andreas impe-
 trato Tartarorū exercitu, illum expulit, multaq; nepharia per Rus-
 siam perpetravit. Item Dux Demetrius Michaelis, interfecit apud
 Tartaros Ducem Georgium Danielis. Asbeck Tartarorum Rex,
 arrepto Demetrio, capitali eum pœna affecit. Contentio erat de
 magno Ducatu Tvuerensi, quem Dux Simeon Ioannis, cum à Tar-
 tarorum Rege Zanabeck peteret, annuū ab eo tributum poscebat:
 quod ne penderet, primores largitione corrupti, pro eo interceden-
 tes effecerant. Deinde anno 6886. Magnus Dux Demetrius uicit
 bello magnum Tartarorum regem, nomine Mamaj. Item tertio an-
 no post, eundem iam denuo usq; adeo fudit, ut plus quàm tredecim
 millibus passuum terra cadaueribus obruta esset. Anno post eun-
 dem conflictum secundo, superueniens Tachtamisich Rex Tartaro-
 rum, Demetrium profligauit, Moscoviam obsedit & occupauit:
 interempti ad sepeliendum octoginta uno Rublo redimebantur,
 summa computata 3000. Rublorum fuit. Magnus Dux Basilius,
 qui præsidebat anno 6907. Bulgariam, quæ ad Vuolhiam sita est,
 occupauit, Tartaros' que eiecit. Is Basilius Demetrii reliquit uni-
 cum filium, quem cum non diligeret, quod Anastasiam uxorem,
 ex qua illum susceperat, adulterij suspectam haberet, magnum
 Ducatum Moscoviæ non filio moriens, sed Georgio fratri suo re-
 liquit. Cum autem plerique Boiaronum filio eius, tanquam legiti-
 mo hæredi atque successori, adhærent, animaduertens hoc Geor-
 gius, ad Tartaros properat, supplicat Regi ut Basilium accersat,
 atque utri iure Ducatus debeatur, decernat. Rex impulsu cuiusdam
 consiliarij sui, qui partes Georgij fouebat, præsentem Basilio, cum sen-
 tentiam pro Georgio diceret, prouolutus ad genua Regis Basili-
 us, orat, fas ut sit sibi loquendi. Mox annuente Rege, inquit: Quan-
 quam tu sententiam super literis mortuis tulisti, spero meas tamen,
 quas mihi sigillo aureo communitas dedisti, quod uelles me magno
 Ducatu inuestire, adhuc uiuas, longè maioris efficacix atq; authori-
 tatis esse. rogatq; Regem, ut uerborum suorum esset memor, pro-
 missisq; stare dignetur. Ad hæc Rex, iustius esse respondit, uiuarum
 literarum promissa seruare, quàm mortuarum rationē habere. Tan-
 dem Basilius dimittit, Ducatuq; inuestiuit. Molestè id ferēs Geor-
 gius, exercitu congregato, Basilius expulit: quod Basilius suscipere
 que tulit: sc̄p̄ in principatum Vglitz, sibi à patre relictum, recepit.
 Georgius magno Ducatu, quoad uixit, quietè potitus est, quē testa-
 mento nepoti suo Basilio legauit: quod Andreas & Demetrius filij
 Georgij, ceu priuati hæreditate, grauiter tulerūt. atq; ideo Mosco-
 uiam

Bulgaria ad Vuolhiam sita

vuiam obsederunt. Basilius, qui monasterium sancti Sergij ingressus erat, cum hæc audiret, illico exploratores constituit: præsidijscq; dispositis cauit, ne ex improviso opprimeretur. Quod cum animaduertent duo illi fratres, inuito consilio, certos currus armato milite cõplent, ac ueluti mercibus onustos eò mittunt: ibicq; cum hinc inde ducerentur, iuxta uigilias nihil periculi suspicantes inuadunt, capiuntq;. Capitur & Basilius in monasterio, atq; excæcatus ad Vgliscz unã cum coniuge mittitur. Post Demetrius, ubi infestam sibi communitatem nobilium, eamq; ad Basilium cæcum deficere uidet, mox Novuogardiam profugit, relinquens filium Ioannem: ex quo postea natus est Basilius Semeczitz, qui etiã me tum in Moscovuia existente, in uinculis detinebatur, de quo infra plura. Demetrius autem dictus fuit cognomẽto Semecka, unde omnes ab eo descendentes Semeczitzi cognominantur. Tandem Basilius cæcus, Basilij filius, quietẽ magno Ducatu potitus est. Post Vuolodimerum Monomach, usq; ad hunc Basilium, Rufsia carebat monarchis. Filius autem huius Basilij, Ioannes nomine, felicissimus fuit. nam simul ubi Mariam, sororem Magni Ducis Michaelis Tvuerensis, uxorem duxisset, sororium expulit, & occupauit magnum Ducatum Tvuerensem, deinde etiã Novuogardiam magnã: cui postea omnes alij principes, magnitudine rerum à se gestarum cõmoti, seu timore perculsi, seruibant. Rebus deinde feliciter procedentibus, titulum magni Ducis Vuolodimeriã, Moscovuia & Novuogardiẽ sibi usurpare, monarcham denicq; se totius Rufsia appellare cœpit. Hic Ioannes suscepit ex Maria filium Ioannem nomine, cui in consortem iunxerat filiam Stephani illius magni Vuaiuodæ Moldauiã: qui Stephanus Mahumetem Thurcarum, Matthiam Hungariã, & Ioannem Albertum Poloniã, Reges prostrauerat. Mortua priore coniuge Maria, Ioannes Basilij alteram uxorem duxit, Sophiam, filiam Thomæ, latẽ quondam in Peloponneso regnãtis, filij inquam Emanueles, Regis Constantinopolitani ex Palæologorum genere: ex qua suscepit quinque filios, Gabrielem, Demetriũ, Georgium, Simeonem, & Andream: eisq; uiuens adhuc patrimonium diuisit. Ioanni primogenito monarchatum reseruauit, Gabrieli Novuogardiam magnam consignauit, cæteris alia iuxta arbitrium suum attribuit. Primogenitus Ioannes moritur, relicto filio Demetrio, quem auus in patris mortui locum, iuxta consuetudinem monarchatu inuestiuerat. Aiunt Sophiam hanc fuisse astutissimã, cuius impulsu Dux multa fecit. Inter cætera induxisse maritum perhibetur, ut Demetrium nepotẽ monarchatu moueret, inq; eius locum præficeret Gabrielem. Persuasus nanq; Dux ab uxore, Demetrium in uincula conijcit, detinetq;. tandem moriẽs, eidem ad se adduci iussit: Chare, inquit, nepos, peccaui in Deum & te, quod carceribus mancipatum te affixi, tẽq; iusta hæreditate spoliaui, iniuriam igitur à me tibi illa

am, obsecro mihi remitte: liber abi, iureq; tuo utere. Demetrius hac oratione permotus, noxam auo facile cōdonat. Egressus autem, Gabrielis patruī iussu comprehenditur, in que carceres cōijcitur. Alij fame illum ac frigore, pars fumo suffocatum putāt. Gabriel, uiuente Demetrio, gubernatorem se gessit: eo uerò mortuo, principatum tenuit, non inauguratus, Gabrielis duntaxat in Basilij nomine cōmutato. Erat Ioāni magno Duci ex Sophia, filia Helena, quā collocauit Alexandro magno Duci Lithuanicę, qui postea Rex Polonię declaratus est. Sperabant Lithuani iā grauissimas utriusq; principis discordias eo matrimonio sopitas fore: at lōgē grauiores inde exortę sunt. In sponsalib. nancq; cōclusum erat, ut templū Rhutenico ritu in castro Vuilnēsi, destinato loco exēdificaretur, eiq; certę matrone ac uirgines eiusdē ritus iungerentur. quē cum aliquanto tempore fieri negligērētur, sumit focer causam belli cōtra Alexandrum: et triplici exercitu instructo, contra eum progreditur. primū uersus prouinciam Seuerā in meridiem, secundū uerò in Occidentē contra Toropecz et Biela instituit, tertiū in medio uersus Drogobusch & Smolēczko collocat. ab ijs exercitum in subsidijs retinet, quō ci maximē, cōtra quē Lithuanos pugnatuos animaduertēret, succurrere posset. Postq; autem ad fluuium quendā Vuedrasch uterq; exercitus uenisset, Lithuani duce Constantino Ostroskij maxima procerū & nobiliū frequentia septo, ex quibusdā captiuis numerū hostium adducum quoq; cum cognouissent, magnā spem profligādi hostē concipiunt. Porro cum fluuiolus conflictū impediret, ab utrisq; transitus seu uadū queritur. Primi autē Mosci aliquot, superata ripa, Lithuanos ad pugnam laceffunt: atq; illi haud timidi resistūt, eosq; insequuntur, fugant, ultraq; fluuiolum pellunt. mox utrinq; acies committuntur, præliumq; atrox oritur. Interea dum utrinq; eodem ardore animorum acriter certarent, exercitus in insidijs collocatus, quem paucissimi Rhuteni ad futurum sciebant, ex latere in medios hostes inducitur. Lithuani metu percussi, dilabuntur: imperator exercitus unā cum plerisq; nobilibus capitur: reliqui perterriti, castra hosti concedunt, se & arces Drogobusch, Toropecz, & Biela pariter dedunt. Exercitus uerò, qui meridiem uersus processerat, cui præerat dux Machmethemin Tartarus Rex Casani, fortē Brensko ciuitatis præfectū, quem uernacula lingua Vuaiuodam uocāt, comprehendit, Brenskoq; ciuitate potitur. duo post germani fratres, Basilij patruēles, alter de Staradub, alter uerò Semeczitz dicti, bonam partem prouincię Seuerę possidentes, alioqui Lithuanicę ducibus obediētes, imperio Mosci se tradunt. Sic unico conflictu, & eodem anno adeptus erat Moscus, quæ Vuitoldus magnus Dux Lithuanicę multis annis, maximisq; laboribus obtinuerat. Porro cum hisce captiuis Lithuanis, Moscus crudelius egit, grauissimis cathenis uinctos detinuit: egitq; cū Constantino duce, ut relicto domino naturali, sibi feruiret.

uiret. qui cum aliam spem elabendi non haberet, conditionem accepit. obstrictusque grauisimo iuramento, liberatus est. Huic porro quamuis prædia possessionesque pro status sui conditione attributæ essent, ijs tamen placari ac detineri adeò non poterat, ut ad primam occasionem, per inuias sylvas redierit. Alexander Rex Poloniæ, magnus dux Lithuaniæ, qui perpetuò magis pace quam bello gaudebat, relictis omnibus prouincijs et castris à Mosco occupatis, liberatione suorum contentus, pacem cum socero fecit. Is Ioannes Basilij adeò fortunatus erat, ut prælio Novuogardenses, ad fluuium Scholona superarit, uictos ad egit certis conditionibus propositis, se ut dominum & principem agnoscerent: magnam eis pecuniam imperauit: unde etiam constituens prius ibi locum tenentem suum, abiit. quò, exactis tadem septem annis, reuersus, ciuitatem ingreditur auxilio Archiepiscopi Theophili: incolas ad miserrimam seruitutem redegit: arrepto argento & auro, ablatis denique omnibus ciuium bonis, inde ultra trecenta plaustra bene onusta abuexit. Ipse semel duntaxat bello interfuit, cum principatus Novuogardiæ & Tuerensis occupabantur. aliàs prælio nunquam adesse solebat, & tamen uictoriã semper reportabat: adeò, ut magnus ille Stephanus Moldauiciæ Palatinus, crebro in conuiujs eius mentionem faciens, diceret: Illum domi sedendo & dormitando imperium suum augere, se uerò pugnando quotidie uix limites defendere posse. Ille etiam Reges Casani ex uoluntate sua constituit, aliquando captiuos reduxit, à quibus tamen postremo senex maxima strage profligatus est. Ille idem primus castrum Moscouiciæ, suamque sedem, ut hodie cernitur, muro communiuit. Mulieribus porro usque adeò infensus erat, ut eius conspectu, si quæ fortè obuiam sibi uenissent, tantum non exanimarentur. Pauperibus à potentioribus oppressis, iniuriisque affectis, aditus ad eum non patebat. in prandio plerumque adeò se potu ingurgitabat, ut somno opprimeretur. inuitatis interim omnibus timore perculsis, silentibusque: experrectus, oculos tergere, ac tum primum iocari, & hilarem se conuiujs exhibere solebat. Cæterum & si potentissimus erat, Tartaris tamen obedire cogebatur. Aduenientibus namque Tartarorum Oratoribus, extra ciuitatem obuiam procedebat, eosque sedentes stans audiebat. quam rem uxor eius Græca tam grauius tulit, ut quotidie diceret, sese Tartarorum seruo nupsisse: atque ideo hanc seruilem consuetudinẽ, ut aliquando abiceret, marito persuasit, ut ægritudinem Tartaris aduenientibus simularet. Erat in castro Moscouiciæ domus, in qua habitabant Tartari, ut omnia quæ Moscouiciæ agerentur, intelligerent. quod cum ferre uxor pariter non posset, certos Oratores instituit, munera ampla Regina Tartarorum mittit, supplicando, ut eam sibi domum concederet, donaretque: uisione etenim diuina commonitam, templum se eò loci ædificaturam: ita tamen, ut aliam domum Tartaris se assignaturam polliceretur. Con-

sentit hoc Regina, diruitur domus, templumq; eo loco extruitur. sic castro eiekti Tartari, domum aliam nec uiuentibus adhuc, nec mortuis iam ducibus consequi poterant.

Moritur autem Ioannes ille magnus, anno mundi 7014. cui filius Gabriel, postea Basilius dictus, mag. Dux successit, habens in captiuitate Demetrium nepotem ex fratre, qui auo adhuc uiuente iuxta gentis consuetudinē legitimus monarcha creatus erat: & ob id uiuo adhuc, atq; etiam mortuo post nepote, solenniter Basilius creari monarcha noluit. Patrem multis rebus imitatus est: ea quæ sibi reliquerat pater, integra custodiuit: ad hæc multas prouincias non tam bello, in quo erat infœlicior, quàm industria, imperio suo adiecit. quemadmodum pater Novuogardiam magnam in seruitutem suam redegerat, ita & ipse Plefcouuiam, sociam urbem: item insignem principatum Smolëczko, qui plus quàm cētum annis sub ditione Lithuanorum fuerat, adeptus est. mortuo etenim Alexādro Rege Poloniæ, etsi belli causam contra Sigismundum Regem Poloniæ & magnū Ducem Lithuanianæ nullā haberet, tamen quia Regem ad pacem magis quàm bellum inclinatum, Lithuanos uerò bellum pariter abhorrentes uideret, occasionem belli inuenit. Sororem uidelicet suam Alexandri relictam, dicebat ab eis minimè pro dignitate tractari: Regem præterea Sigismundum insimulabat, Tartaros contra se concitauisse. Quare bellum indicit, Smolenczko obsidet, ad motis tormentis: ne quicquam tamē oppugnat. Interea Michael Lyntzky, ex principum Rhutenorum nobili stemmate & familia ortus, qui quondam summam rerum apud Alexandrū tenebat, ad magnum Ducem Moscovianæ profugit, quemadmodum infra patebit: mox Basilius ad arma hortatur, eiq; promittit, se Smolenczko, si iam denuò obsideretur, expugnaturum: ea tamen lege, ut sibi hunc Principatum Moscus concedat. Post cum ad conditiones à Michaele propositas assensus esset Basilius, atq; Smolenczko graui iam denuò premeret obsidione, Lyntzky pactationibus, seu largitione uerius urbe potitus, militiæq; præfectos omnes secum in Moscovuiam duxit: uno dūtaxat excepto, qui ad dominum suum, nullo prodicionis crimine sibi conscius, redierat. reliqui uerò centuriones corrupti pecunia & muneribus, redire in Lithuaniam non audebant: & ut culpæ suæ patrociniū prætenderent, iniecerūt metum militibus, dicentes, Si Lithuaniam uersus iter arripiemus, passim aut spoliabimur, aut occidemur. quo malo perculsi milites, omnes in Moscovuiam profecti sunt, stipendio que Principis aluntur.

Hac uictoria elatus Basilius, exercitum suum continuo in Lithuaniam progredi iubet: ipse uerò in Smolenczko manet. Dein cum aliquot propinquiora castra & oppida deditione capta essent, tum primum Sigismūdu Rex Poloniæ obsessis in Smolëczko, coacto exercitu auxiliū, sed tardius misit, mox occupato Smolëczko, ubi Lithuaniam uer-

niam uersus Mosci exercitū ire animaduertit, ipse Borisou iuxta fluuiū Beresina situm, aduolat, atq; inde exercitū suum Constantino Ostreskiij duce dimittit. qui cum attigisset Borysthenē, circa Orsam oppidum, quod à Smolenczko **xxiiii**. miliaribus Germanicis distat, aderat tū iam exercitus Mosci circiter octoginta milia: Lithuanicus autem non excedebat triginta quinq; milia hominum, adiunctis tamen aliquot bellicis tormētis: Constantinus mense Septemb. die 8. anni 1514. strato ponte, peditem ultra Borysthenem, iuxta Orsam oppidum, transfert: equitatus autem angustum uadum sub ipso castro Orsæ superat. Mox ubi dimidia pars exercitus Borysthenem tranisset, nunciatur Ioanni Andreae Czeladin, cui summa rerum à Mosco erat commissa, ut hanc exercitus partem inuaderet, contereretq;. At ille respondit: Si partem hanc exercitus oppresserimus, supererit altera pars, cui fortè aliæ iungi copiae possent, atq; ita nobis maius periculum immineret. expectemus tantisper, dum totus exercitus transferatur: tantæ enim sunt nostræ uires, ut sine dubio, nec magno labore, hunc exercitum aut opprimere, aut circumuentum Moscoviam usq;, ueluti iumenta agere possimus. Tandem, quod unicum restat, totam occupemus Lithuaniam. Interim appropinquabat exercitus Lithuanicus. & cum quatuor millibus passuum ab Orsa processisset, uterq; subsistit. Moscorum duæ alæ longius ab exercitu recesserant, ut hostem à tergo circumuenirent: acies autem instructa in medio stabat, subductis quibusdam in fronte, qui hostem ad pugnam laefferent. Ex aduerso Lithuanus diuersas copias, ordine longo collocabat. singuli etenim principatus, suæ gentis copias, & ducem miserant. atq; ita singulis suis in acie dabatur locus. Tandem cohortibus in fronte constitutis, Mosci classicum canentes, primi in Lithuanos impetum faciunt. illi haud timidi resistunt, eosq; repellunt. quibus mox alij in auxiliū missi, uicissim Lithuanos in fugam cōuertunt. sic aliquoties utraq; pars nouis subsidijs aucta, alterā repellebat. Postremo maxima ui certatur. Lithuani studio cedentes ad locum, ubi tormenta bellica collocauerant, quæ in Moscos insequentes conuertūt, extremamq; aciem eorum in subsidijs arctius collocatam seriunt, turbant, dirimuntq;. Hoc nouo belli genere Mosci, qui primos duntaxat in acie cum hoste confligentes, in periculo esse putabant, terrentur: turbatiq;, primam aciem iam iam fusam putantes, fugam capessunt. quos Lithuani conuersi, omnibus copijs effulis inlequuntur, fugant, cæduntq;. Hanc cædem sola nox ac syluæ dirimerunt. Est inter Orsam & Dobrovunam (quæ quatuor mil. Ger. distant) fluuius Cropivuna dictus, in cuius dubijs & altis ripis fugientes, tot Mosci submersi sunt, ut cursus fluminis impediretur. Capti sunt in eo conflictu omnes militiæ præfecti ac consiliarij: quorum præstantiores, Constantinus sequenti die lautissimè accepit, dein ad Regem misit: qui per castra Lithuanica sunt distributi. Ioannes Czeladin cum alijs duo-

hīs duobus præcipuis ingrauescentis iam ætatis ducibus, habebatur in ferreis cōpedibus Vuilnæ. hos ego, cum à Cæsare Maximiliano legatus in Moscovuiam missus essem, permittente Rege Sigismundo, accessi, eosq; consolabar: aureos præterea aliquot, obsecrātibus mutuo dederam. Princeps porro accepta suorū clade, Smolēczko continuo relinquens, in Moscovuiam fugit: & ne castrum Drogobusch Lithvuani occuparent, incendi iubet. Lithvuanicus exercitus rectā Smolēczko ciuitatem contendit, sed capere eā non potuit: quod præsidijs impositis, Moscus eam bene firmatā reliquerat: & quod hycms impendens obsidionem impediēbat: tum quod plurimi post conflictum præda onusti, satis se effecisse rati, domum repetebant: deniq; quod neq; Lithvuani, neq; Mosci expugnare arces, aut ui capere norunt. Ex ea autem uictoria, præter recuperata citra Smolenczko tria castra, Rex nihil reportauerat. Anno post hunc conflictum quarto, misit in Lithuaniam exercitum Moscus, atq; intra meatus Dvui-næ fluuij & Poloczko castrum confedit: ac inde bonā exercitus partem, quæ Lithuaniam abacta præda cæde & incendijs depopularctur, dimisit. Albertus Gastold Poloczki Vuayuoda una noctium egressus, flumine superato, aceruū fœni, quod ad longam obsidionem con-gesserant Mosci, incendit, hostem inuadit: quorum alij cæsi ferro, alij fugiendo submersi, alij capti, pauci euaserunt. cæteri, qui palantes Lithuaniam uastabant, pars in locis diuersis deuicti, alij in syluis errantes à colonis trucidati sunt.

Casan Regnū Moscus quoq; eo tempore, tam nauali quàm eque-
stri exercitu erat aggressus: sed re infecta, amissis quampluribus mili-
tibus redijt. Porro princeps ille Basilius, etsi in bello esset infelicissi-
mus, nihilominus tamē à suis semper, tanq̃ res fœliciter gereret: lau-
datur: et cum nonnunquam uix dimidia militum pars domū redierit,
tamen ne unū quidem prælio esse amissum dicitant. Imperio, quod
in suos exercet, omnes facile uniuersi orbis monarchas superat. & id
quod pater incœperat, ipse perfecit: nimirum omnes principes, & a-
lios quosuis omnibus castris ac munitioibus exiit. Ceri è fratribus
suis germanis nec arces permittit, nec etiam confidit. omnes iuxta, du-
ra seruitute premit: adeo ut quemcunq; apud se in aula esse, aut in bel-
lum ire, aut legationem aliquā obire iusserit, obire quoduis suis sum-
ptibus cogatur: exceptis adolescentulis filijs Boiaronum, hoc est, te-
nuioris fortunæ nobilium, quos paupertate oppressos, quotānis assu-
mere, eosq; inæquali stipēdio proposito alere solet. Porro quibus in
annum sex aureos numerat, ijs tertio quoq; anno stipendium exolui-
tur quibus autem in singulos annos dantur xij aurei, ij coguntur ad
quoduis munus obeundū suis & sumptibus & equis aliquot, esse pa-
rati ac expediti. præstātoribus, qui legationē aut alia grauiora officia
obeunt, aut præfecturæ, aut uillæ, aut prædia, habita cuiuscq; & digni-
tatis & laboris ratione, attribuuntur: de quibus tamen singulis certos
annuos

annuos census Principi pendunt. multū duntaxat, quam à pauperibus aliquid fortè delinquentibus extorquent, & quædam alia illis cedunt. Huiusmodi autē possessiones utendas plerunq; ad sesquiannum permittit. si quem tamen singulari gratia, seu beneuolentia complectitur, addit menses aliquot: sed elapso eo tempore, cessat omnis gratia, totoq; sexennio gratis tibi erit deinceps seruiendū. Erat quidā Basilius Tretyack Dolmatovu, charus principi, & inter intimos Secretarios habitus: quem cum legatū ad Cæsarem Maximilianum decerneret, secq; ut prepararet, iuberet: ac cum is uiatico se ac sumptibus carere diceret, mox in Bieloyeffero captus, incq; perpetuos carceres coniectus, tandem miserrimè periit. cuius tam mobilia quàm immobilia bona Princeps sibi uendicauit. & quāuis ter mille florenorum in prompta pecunia repererat, fratribus tamen ac heredibus suis ne teruncium quidem dederat. Hoc ita esse, præter communem famam, Ioannes Scriba, qui à Principe, ut mihi res in quotidianos uitæ usus necessarios suppeditaret, constitutus erat, fatebatur: & qui illum simul ubi captus erat, in sua custodia habebat: itidem duo Basilij fratres, Theodorus et Zacharias, qui nobis redeuntibus ex Mosaisco in Smolenczko procuratores erant dati, sic actam rem affirmabant. Quicquid Oratores ad externos Principes missi, preciosi reportant, id Princeps in suū fiscum reponit, inquiring, aliam ipsis gratiam se facturum: quæ talis est, ut supra dixi. Oratores enim, Knes Iuua, Posetzen, Iaroslavuski, & Semen, id est Simeō, Trophimovu Secretarius, à Cæsare CAROLO Quinto, ad quem missi erant, donati grauib; torquibus aureis, cathenis, Hispanica et ea quidem aurea moneta: item à Cæsaris fratre FERDINANDO Archiduce Austriæ, Domino meo, argenteis poculis, aureis & argenteis pānis, Germanica aurea moneta, cum redeuntes nobiscum in Moscoviam uenissent, Princeps continuo & cathenas & pocula, atq; maiorem partem Hispanicorum aureorum illis ademit. Eius rei ueritatem cum ab Oratoribus inquirerem, alter timens ne Principem suum traduceret, constanter negabat: alter uerò dicebat, Principem iussisse munera Regia ad se deferri, ut ea uideat. Post cum sæpius eius rei meminissem, alter, aut ut mentiendi occasionem, si pernegaret: aut periculum, si fortè ueritatem fateretur, effugeret: me posthac frequentare desierat. Aulici deniq; factum nō negabant, sed respondebāt: Quid tum, si alia gratia illis Princeps rependit? Autoritate sua tam in spiritalibus quàm seculares utitur, liberè ac ex uolūtate sua de omniū & uita & bonis constituit: consiliariorum quos habet, nullus est tantæ autoritatis, qui dissentire, aut sibi in re aliqua resistere audeat. Fautentur publicè, uoluntatem Principis, Dei esse uoluntatem: & quicquid Princeps egerit, ex uolūtate Dei agere. ob id etiam clauigerum & cubicularium Dei appellant, exequutorem deniq; uoluntatis diuinæ credunt, Vnde Princeps ipse, si quando preces interponuntur

pro captiuo aliquo, aut re alia graui, respondere solet: Cum Deus iusserit, liberabitur. Ita similiter, si quispiam de re aliqua incerta & dubia quærit, respondere communiter solent: Deus scit, & magnus Princeps. Incertum est, an tanta immanitas gentis Tyrannum principem exigat: an tyrannide Principis, gens ipsa tam immanis, tamq̃ dura crudelisq̃ reddatur.

A tempore Rurickh usq̃ ad hunc presentem principem, non alio titulo usi sunt principes illi, quàm magnorum Ducum aut Vuolodimeriæ, aut Moscoviæ, aut Novuogardiæ, &c. præter Ioannem Basilij, qui se dominum totius Rusiæ, & magnum Ducem Vuolodimeriæ, &c. appellabat. Hic uero Basilius Ioannis sibi uendicat & titulum & nomen Regium, in hunc modum: Magnus Dominus Basilius Dei gratia Rex & Dominus totius Rusiæ, & magnus Dux Vuolodimeriæ, Moscoviæ, Novuogardiæ, Plefcouviæ, Smolenczkia, Tvueriæ, Iugariæ, Permiæ, Viackiæ, Bulgariæ, &c. Dominus & magnus Dux Novuogardiæ terræ inferioris, & Czernigouviæ, Rezaniæ, Vuolotkiæ, Riekiouviæ, Beloia, Rostouviæ, Iaroslavuiæ, Bieiozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condinæ, &c. Porro cum omnes hunc Imperatorem nunc appellant, uidetur necessarium, ut & titulum & causam huius erroris exponam. Czar Rhutenica lingua Regem significat. cum autem communi Slauonica lingua, apud Polonos, Bohemos, & alios omnes sumpta quadam consonantia, ab ultima, & ea graui quidem syllaba Czar, Imperator seu Cæsar intelligatur: unde omnes qui Rhutenicum idioma seu literas non callent, item Bohemi, Poloni, atq̃ etiam Slauo regno Hungarico subditi, alio nomine regem appellât, nempe Crall, alij Kyrall, quidam Koroll: Czar autem solum Cæsarem, seu Imperatorem dici existimant: unde factum, ut Rhuteni interpretes audientes Principem suum ab externis nationibus sic appellari, cœperunt & ipsi deinceps Imperatorem nominare, nomenq̃ Czar dignius esse quàm Regis (licet idem significant) existimant. Cæterum si euolues omnes eorū historias, atq̃ sacram scripturam, ubiq̃ Regis nomine Czar, Imperatoris uero Kessar reperies. Eodem errore Imperator Thurcarum Czar appellatur, qui tamen non alio eminentiore quàm Regis, hoc est, Czar titulo ab antiquo est usus. Hinc Constantinopolim Czarigrad, quasi dicas Regiam urbem, Turcæ Europæi, qui lingua Slauonica utuntur, appellant. Sunt qui principem Moscoviæ Album Regem appellant. Ego quidem causam diligenter quærebam, cur Regis Albi nomine appellaretur, cum nemo principum Moscoviæ eo titulo antea esset usus: imò consiliarijs ipsis sæpe data occasione & apertè dixi, nos non Regem, sed magnum Ducem agnoscere. Pleriq̃ tamen hanc Regij nominis rationem esse putabant, quod sub Imperio suo Reges haberet: Albi uero rationem nullam habebât. Credo autem, ut Persam nunc propter rubea tegumenta capitis Kifilpassa, id est,

rubeum

Czar .i. Rex apud
Ruthenos

Czar .i. Cæsar seu Imperator
apud Polonos et Bo-
hemos.

Crall, seu Kyrall, sine
Koroll .i. rex, apud
Soybent

Kessar .i. Cæsar Imperator
apud Ruthenos

Czarigrad .i. Regia urbs
sive Constantinopolim
uocant Rutheni

Kifilpassa .i. rubeum caput

rubeum caput uocant: ita illos propter alba tegumenta, albos appellari. Regis porro titulo utitur ad Roman. Imperatorem & Pontificem, Regem Suetiæ & Daniæ, Magistrum Prusiæ, Liuioniæ: & ut accipi, ad Turcarum principem, ipse uerò à nemine horum, nisi fortè à Liuoniens. Rex appellatur. Titulis autem antiquitus, tribus circulis triangulo inclusis, uti solebant, quorum primus in supremo circulo hisce uerbis continebatur: Deus noster trinitas, quæ fuit ante omnia secula, pater, filius, & spiritus sanctus: non tamen tres dñi, sed unus Deus in substantia. In secundo titulus Imperatoris Thurcarum erat, particula adiecta: Fratri nostro dilecto. In tertio, titulus Magni ducis Moscoviæ, quo se Regem, & hæredem ac dominum totius Rursiæ orientalis & meridionalis fatebatur, in quo communi formulæ subiunctum uidimus: Misimus ad te nostrum fidelem Consiliarium. Ad Regem autem Poloniæ huiusmodi titulo utitur: Magnus Dominus Basilius, Dei gratia Dominus totius Rursiæ, & Magnus Dux Vuolodimeriæ, Moscoviæ, Novuogardiæ, Smolenski, Tvueriæ, Iugariæ, Permiæ, Bolgariæ, &c. omisso Regis titulo. neuter enim horum alterius literas nouo titulo auctas, accipere dignatur. Quod quidem nobis Moscoviæ existentibus acciderat, cum Regis Sigismundi literas ad se missas, atq; titulo ducis Masouviæ auctas, Moscus grauatim acceperat.

Scribunt quidam, Moscum à Pontifice Romano & à Cæsare Maximiliano nomen expetiuisse, & titulum Regium. Mihi uerissimile non uidetur: præsertim cum nulli homini infensior sit, quàm summo Pont. & quem non nisi Doctoris titulo dignatur. Cæsarem autem Romanum non maiorem se existimat: ut ex literis suis apparet, in quibus nomen suum Imperatoris titulo præponit. Nomen item Ducis apud eos dicitur Knes: nec alium maiorem titulum, ut dixi, unquam habuerunt, adiuncta illa dictione, Magnus. nam omnes alij qui unicum principatum habebant, dicebantur Knes: qui uerò plures principatus, atq; alios Knes subiectos sub imperio habebant, Vueliki Knesi, id est Magni Duces appellabantur, necq; alium gradum seu dignitatem habent post Boiaros, qui more nostro locum nobilium (ut supra dixi) seu equitum tenent. In Croacia uerò primores similiter Knesi uocantur: apud nos uerò, sicuti & in Hungaria, non nisi Comitum nomen obtinent.

Morem, quo Principes Moscoviæ inaugurantur, sequens formula, quam non ita facile consecutus sum, tibi depinget: & qua usus est Magnus Dux Ioannes Basilius, cum suum nepotem Demetrium, ut antea memini, magnum Ducem & monarcham Rursiæ inuestiuerat.

In medio templi diuæ Virginis erigitur tabulatum, super quo tria sedilia, Auo scilicet, Nepoti, & Metropolitano collocantur. Constituitur item suggestum, quod ipsi Nolai uocant: super quo Ducalis pi-

*Knes. i. Dux.**Welik Knes. i. magnus Dux.**Boiare. i. Nobilis**Nolai*

Barma, hoc est ducale
ornamentum

20

R E R V M M O S C O V I T I C A R V M

leus, & Barma, hoc est ornamentum ducale, ponuntur. Post ad constitutum tempus Metropolitanus, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, totusque conuentus ecclesiasticorum, solennibus ornamentis induti adsunt. Magno itaque Duce cum Nepote templum ingrediente, canunt diaconi, Multos annos uni Duci magno Ioanni, secundum consuetudinem. sub hæc Metropolitanus cum toto clero canere incipit orationem diuæ Virginis, & sancti Petri confessoris, quem ipsi more suo miraculosum appellant: qua finita, Metropolitanus, magnus Dux, & Nepos, tabulatum ascendunt, inque sedilia collocata sedent, nepote interim ab initio tabulati subsistente. Tandem magnus Dux in hæc uerba præfatur: Pater Metropolitane, ex diuina uoluntate à nostris maioribus magnis Ducibus antiqua & hætenus obseruata consuetudine, patres magni Duces, filijs suis primogenitis consignabant magnum Ducatum: & sicut eorum exemplo, genitor meus magnus Dux, me coram se benedixit magno Ducatu: ita ego quoque primogenitum meum Ioannem, coram omnibus magno Ducatu benedixi. Sed quia diuina uoluntate accidit, ut filius ille meus mortem obierit, superstes autem sit unigenitus Demetrius, quem mihi Deus loco filij mei dedit: hunc itaque ego pariter coram omnibus benedico, nunc, & post me, magno Ducatu Vuolodimeriæ, Novuogardiæ, &c. super quibus & patrem eius benedixeram.

Sub hæc Metropolitanus iubet Nepotem, locum sibi assignatum accedere, & benedicit illi cruce, diaconumque iubet orationes diaconorum recitare. ipse interim sedendo iuxta illum, capite inclinato quoque orat: Domine Deus noster, Rex Regum, dominus dominantium, qui per Samuelem prophetam elegisti Dauid seruum tuum, & inunxisti illum in Regem, super populum tuum Israel, tu nunc exaudi preces nostras, tuorum indignorum, & respice à sanctuario tuo ad fidelem seruum tuum Demetrium, quem elegisti, exaltare Regem tuis gentibus sanctis, quem redemisti preciosissimo unigeniti filij tui sanguine: & inunge eum oleo lætitiæ, protege eum uirtute excelsi, pone super caput coronam de lapidibus preciosis, da illi longitudinem dierum, & in dextram sceptrum Regale: pone illum in sedem iustam, circunda illum omnibus armis iustitiæ, fortifica illum in brachio, & subiice illi omnes linguas Barbaricas: & sit totum cor eius in timore tuo, qui te humiliter audiat: auerte illum à fide mala, & demonstra illi saluum conseruatorem mandatorum sanctæ tuæ uniuersalis Ecclesiæ, ut iudicet populum in iustitia, & iustitiam præstet pauperibus, conseruetque filios pauperum, & consequatur dein regnum cœleste.

Postea clara uoce loquitur: Sicuti est tua potentia, & tuum est regnum, ita & laus & uirtus sit Deo patri, & filio, & spiritui sancto, nunc & in secula seculorum. Finita hac oratione, imperat duobus Abbatibus

tibus Metropolitanus, ut sibi barma porrigant, quæ una cum pileo, quodam tegumento serico (quod Schirnikoïu appellat) tecta erat. Mox hanc tradit magno Duci, cruceq; nepotem signat. Magnus autem Dux eam super nepotem ponit. dein Metropolitanus inquit: Pax omnibus. Cui diaconus: Domine oremus. tum Metropolitanus orans: Tibi unico Regi æterno, cui terrenum quoque Regnum creditum: inclinate uos nobiscum, inquit, & orate omnia regnâtem: Conserua illum sub protectione tua, contine illum in regno, ut semper bona & decentia agat, fac clarescat iustitia in diebus suis, amplificatione que sui dominij, & ut in tranquillitate eius, quietè sine discordia uiuamus, in omni bonitate & puritate. & hæc submissius. alta autem uoce: Tu es Rex mundi, & seruator animarum nostrarum: laus tibi patri, & filio, spirituiq; sancto, nunc & in secula seculorum, amen. Tandem pileum Ducalem à duobus Abbatibus mandato sibi allatum, magno Duci porrigit: ad hæc, cruce Nepotem in nomine patris, & filij, & spiritus sancti signat. pileum porro magno Duce capiti Nepotis imponente, Metropolitanus primùm, dein Archiepiscopus & Episcopi accedentes, manu ei benedicebant. His ordine peractis, Metropolitanus, & magnus Dux, Nepotem sibi absidere iubent, paulisperq; commorati surgunt. Interea diaconus Letaniam (ut uocant) incipit, Miserere nostri Domine: nominans Ioannem magnum Ducem. rursus alter chorus commemorat, magnum Ducem Demetrium nepotem, & alios secundum consuetudinem. Finita Letania, orat Metropolitanus: O sanctissima domina uirgo Dei genitrix. & post orationem Metropolitanus & magni Duces confident. Sacerdos seu diaconus locum demonstrat, in quo legebatur Euangelium, alta que uoce dicit: Multos annos magno Duci Ioanni, bono fideli Christi dilecto, Deo electo, & Deo honorando, magno Duci Ioanni Basilij Vuolodimeriæ, Novuogardiæ & totius Rusiæ monarchæ, per multos annos. Sub hæc Sacerdotes ante altare canunt, Magno Duci multos annos. itidem in dextro ac sinistro choro diaconi canunt, Multos annos. tandem rursus diaconus alta uoce, Multos annos magno Duci Demetrio, bono fideli Christi dilecto, Deo electo & honorando, magno Duci Demetrio Ioannis Vuolodimeriæ, Novuogardiæ, & totius Rusiæ multos annos. Sacerdotes item apud altare, & in utroq; choro intonant, Multos annos Demetrio. Quibus peractis, Metropolitanus, Archiepiscopus, Episcopi, & tota congregatio ordine, magnos Duces accedunt, eosq; honorificè consalutant. accedunt & filij magni Ducis, inclinando & salutando magnum Ducem.

*Barma - i. Ornamentu
quoddam Ducale.
Abbas Koïu. - i. filius
Ducalis.*

RERVM MOSCOVITICARVM
 INSTITVTIONES MAGNI
 ducis iam inaugurati.

Imon Metropolitanus inquit : Domine & fili, magne Dux Demetri diuina uolūtate, auus tuus magnus Dux fecit tibi gratiā, benedixit te ducatu magno: & tu Domine & fili, habe timorem Dei in corde tuo: ama iustitiam, & iustum iudicium: obedias auo tuo magno Duci, & curam de omnibus rectè fidelibus ex toto corde habeto. & nos te Dominum filium suum benedicimus, et Deum oramus pro tua salute. Dein Metropolitanus & magni Duces surgūt, Metropolitanusq; orans benedicit cruce magno Duci, eiusq; filijs. tandem Liturgia, hoc est sacro peractō, magnus Dux auus se in suam habitationem confert. Demetrius uerò in ducali pileo & barma, ex æde diuæ Virginis, magna Boiarorum caterua, filijsq; comitantibus, ad templum Michaelis Archangelii pergit, ubi in uestibulo supra pontem à Georgio magni Ducis Ioannis filio, ter dengis aureis aspergitur (per dengam genus monetæ intellige) templum que ingresso, Sacerdotes letaniam orantes, secundum consuetudinem, cruce ei benedicebant, et iuxta sepulchra ac monumenta eum signo crucis signabant. Dein templum egrediens, in porta à Georgio rursus dengis aureis aspergitur. Post rectā in templum annunciationis Mariæ progreditur, ubi Sacerdotes pariter ei benedicebant, & à Georgio dengis ut antea aspergebatur. Peractis tādē ijs, ad auum & matrem se contulit Demetrius. Acta sunt hæc anno mundi 7006. à nato autem Christo 1497. die quarta mensis Februarij.

Interfuerunt autem huic mandato magni Ducis, & benedictioni Simonis metropolitani:

Tychon Archiepiscopus Rostouieñ. & Ioroslauuiensis: Nyphont Susdaliensis & Toruski: Vuasian Episcopus Tvuereñ. Prothasius, Refanēsis & Muromski: Afranius Columbneñsis, Ieufimi, Sarki & Podonski Episcopi.

Multi item Abbates & Priores, inter quos potiores Serapian, Prior monasterij ad sanctam Trinitatē, diui Sergij & Makirij, Prior monasterij sancti Cyrilli: magnus deniq; conuentus religiosorum & Ecclesiasticorum aderat. Inter prandendum, muneris quasi loco oblatum erat cingulum latum auro, argento, gemmis preciosis confectum, quo cingebatur. mox Selgi quoq; Pereaslavuski, hoc est pisciculi ex lacu Pereaslauuiensi, hæcibus non dissimiles, quorum & nomen habent. Ideo autem id genus pisciū putant afferri, quod Pereaslav u nunquam separabatur à Moscovia, uel Monarchia.

Barmai est ueluti torques latæ formæ, ex serico uilloso, extrinsecus tamen auro & omnis generis gemmis concinnè cōfectus: quem Vuolodimerus præfecto cuidam Caphæ Ianuēsi profligato ademit.

Pileus

Pileus ipforum lingua Schapka dictus, quo Vuolodimerus Monomach usus est, & quem gemmis ornatū, aureis item laminis quasi quibusdam spirulis subinde sese uibrantibus, mirè concinna tum reliquit. haecenus dixi de Principe, qui maiorem partem Ruffiæ tenet.

Cæteras Ruffiæ partes nunc unus Sigismundus Poloniæ Rex, magnusq; Dux Lithvaniæ tenet. Cæterum cum Regum Poloniæ, qui originem suam ex Lithvanis traxerunt, mentio fit, de genealogia eorum quædam subiungenda uidentur.

Præfuit magno Ducatui Lithvaniæ princeps quidam Vuitenen, quem cum famulus eius Gedemin, ut Polonorum annales referunt, occidisset, mox & ducatu & uxore potitus est: ex eaq; inter plures alios, præcipuos duos suscepit filios, Olgird & Kestud. Ex Kestud natus est Vuitoldus, quem aliàs Vuitovudum appellant: & Anna, Ianusij ducis Mazouviæ coniunx.

Vuitoldus reliquit unicam filiam Anastasiam, quæ Basilio duci Moscoviæ in matrimonium collocata, Sophiæq; nominata est: ex qua natus est Basilius, pater magni illius Ioannis, auus Basilij Rhutenorum Principis, ad quem Orator missus fuit.

Kestud porro ab Olgird fratre in carcerē coniectus, miserè perijt. Vuitoldus quoque, uir, quo maiorem Lithvania non habuit, & ex baptismo Alexander dictus, 1430 moritur.

Olgird Gedemini filius, ex uxore Maria, principe Tvuerēsi Christiana, inter alios filios Jagelonē suscepit. Is regnandi cupiditate non solum Regnum Poloniæ, sed ipsam Hedvugim quoq; quæ tum diademate insignita regno præfuit, Vuihelmoq; duci Austriæ desponsata fuit, atq; adeo parentibus primatibusq; utriusq; Regni consentientibus, ante nobiles annos Regio more cum eo concubuisset, affectabat: missisq; mox in Poloniam Oratoribus suis, Regnum et Hedvugim uxorem expetit. Vt autem Polonos in suam sententiā pertraheret, uotiq; compos fieret, inter alia fidem se Christi unā cum fratribus suis, ducatibus item Lithvaniæ & Samogithiæ suscepturum pollicetur: alijsq; id genus promissionibus, Polonos in suam sententiā permouit, ut Hedvugis horū autoritate adducta, atq; etiam inuita, rescisso priore matrimonij fœdere, illi nuberet. quo factō, Jagelo ipse cōtinuò Vuladislai nomine accepto baptifatur, in Regem coronatur, nuptijsq; peractis Hedvuge uxore anno Domini 1386 potitur. qua tamen non longe post primo in partu mortua, Annam Comitem Celeiæ duxit uxorem: ex qua suscepit unicam filiam Hedvugim, desponsatam Friderico iuniori Brandenburgensi. Duxerat & anum quandam, qua pariter mortua, Rhutenam Andree Ioannis ducis Chiovuiensis filiam Soncam, quæ post assumpto ritu Romano Sophia appellata est, duxit: ex eaq; suscepit Vuladislauum & Casimirum filios.

Vuladislauus patri in regno successit, inq; Hungariæ Regem, sub-
moto

moto legitimo hærede, Alberti Regis defuncti filio Ladislao posthumo, coronatus, ad Vuarnāq; lacū post à Thurcis oppressus est.

Casimirus, qui tum magnum Lithvuanix ducatū tenebat, & qui Ladislao posthumo similiter Regnum Bohemix, fortè fratris exemplo ductus, adimere uoluit, fratri in Regno Poloniae successit. dein eius Ladislai, Hungariæ & Bohemix Regis sororem Elisabetham in uxorem duxit: ex qua suscepit filios, Vuladislauum Hungariæ & Bohemix regem, Ioannem Albertum, Alexandrum, Sigismundum, Poloniae reges: Fridericum Cardinalem, & Casimirum, qui in Sanctorum numerum relatus est.

Vuladislao erat Ludouicus filius, & Anna filia. Ludouicus in Regno successit: Maria Philippi Regis Castellæ, Archiducis Austriæ, filia in uxorem ducta, à Thurcis in Mohacz anno 1526 oppressus est.

Anna FERDINANDO, Romanorum, Hungariæ & Bohemix Regi, Archiduci Austriæ nupsit: quatuor filijs, & undecim filiabus ex ea susceptis, Pragæ tandem in puerperio, anno Domini 1547 moritur.

Ioannes Albertus sine coniuge obiit.

Alexander Helenam, Ioannis magni Ducis Moscovix filiam, duxit uxorem: sine liberis tamen decessit.

Sigismundus ex priore uxore Barbara, Stephani Comitis Zepuensis filia, suscepit Hedvigin, Ioachimi Brandeburgensis Electoris coniugem. Ex posteriore Bona, filia Ioannis Sfortiæ Ducis Mediolani & Barij, suscepit Sigismundum secundum Poloniae Regem, magnum Lithvuanix Ducem, qui Elisabetham FERDINANDI Regis Hungariæ & Bohemix Regis &c. filiam, anno 1543. sexta die Maij uxorem duxit: quæ tamen immatura morte, & sine prole, anno 1545. die Iunij decima quinta decessit.

Semouites Mazouix Dux, ex Alexandra Iagelonis sorore suscepit multos filios, filiasque. Filij sine liberis decesserunt. Ex filiabus Czimborgis nupsit Arnesto Austriæ Archiduci, ex eoq; genuit Fridericum Romanorū Imperatorem, patrem Maximiliani Imperatoris. Maximilianus genuit Philippū, Hispaniarū Regem: Philippus CAROLVM V. & FERDINANDVM, Romanorū Imperatores.

Ovuka Vuoleslao, Thesinēsi Duci, in matrimoniū collocata est.

Amulia, Vuoguslao Stolpensū Duci, qui nunc Pomeraniæ Dux appellatur, nupsit.

Anna uerò, Michaeli Duci Lithvuanix: Catharina innupta obiit.

Porro Olgird atq; Iagelonis fratres, nepotesq;, item filiarum eiusdem liberos, Kestudis deniq; Casimiri, aliorumq; Regum posteros, si quis ordine recensere uellet, in immensum tam numerosa proles excresceret: quæ tamen ut subito aucta est, ita nunc in uno Regis Poloniae iam mortui filio, Sigismundo secundo Poloniae rege, masculinus sexus residet. Sed nunc ad Moscos redeo.

Basilio Ioannis de uxore ducenda deliberanti, consultantibꝫ, uisum tandem fuit, ut potius subditi alicuius filiam, quam externam duceret: tum ut maximis parceret sumptibus, simul ne uxorem peregrinis moribus diuersaꝫ religione imbutam haberet. Huius autem consilij Georgius cognomento Paruus, Principis & Thesaurarius & Consiliarius summus, author fuit. Putabat enim, Principem, filiam suam uxorem ducturum. Sed tandem publico de consilio, Boiaronū filij numero mille & quingentę, cum in unum locum conductę essent, ut ex illis quam uellet, eligeret: delectu Princeps habito, Salomeam, Ioannis Sapur Boiaronis filiam, contra Georgij opinionem in uxorem elegerat. Ex ea porro cum ad unum & uiginti annos liberos non suscepisset, sterilitate uxoris offensus, eam eo anno quo nos Moscoviam ueneramus, nimirum 1526. in monasterium quoddā in Susdali principatu intrusit. huic Metropolitanus in monasterio lachrymāti, eiulantibꝫ, capillis primum abscisis, cum cucullam porrexisset, eam sibi iniici hæc adeo non patiebatur, ut apprehensam, in terramꝫ proiectam cucullā pedibus calcauerit. qua rei indignitate, Ioannes Schygonā, unus ex primarijs Consiliarijs, commotus, eam non solum acriter obiurgauit, sed flagello cæcidit, superaddens: Tu ne uoluntati Domini resistere audes? illiusꝫ iussa capeßere moraris? Hunc Salomea cum interrogaret, qua se auctoritate cæderet? mandato Domini, cum respondisset: animo illatum fracto coram omnibus, quod cucullam inuita atꝫ coacta induat, protestatur, tātāꝫ iniurię sibi illatę Deum ultorem inuocat. Salomea itaqꝫ in monasterium coniecta, cum Princeps Helenam filiam Knes Basilij Lintzkij Cæci, iamꝫ uita defuncti, fratris inquam Ducis Michaelis Lintzkij, qui tum captiuus detinebatur, uxorem duxisset, continuo fama exoritur, Salomeā grauidam, propeꝫ partum esse, rumore confirmabāt duę matronę, primorū Consiliariorū, Georgij parui Thesaurarij, et Iacobi Mazur cubicularij, uxores: aiebantꝫ sese ex ore ipsius Salomeę audiuisse, ut quę grauidam se et prope partum esse fateretur. Qua re audita, grauiter cōmotus Princeps, utramꝫ a se repulit: alteram, Georgij uxorem, etiam uerbis affecit, quod tēpestiuus de hac re ad se non retulisset. Mox ut rem compertam haberet, Theodericū Rack Consiliarium, & Potat Secretarium quendam, ad Monasterium in quo detinebatur, mittit: illisꝫ que, ut ueritatem rei diligenter inquirerent, mandat. Quidam nobis tum Moscoviæ existentibus, sanctē affirmabant, Salomeam filium Georgium nomine peperisse: nemini tamen infantem ostendere uoluisse. Quin cognoscendę ueritatis gratia, quibusdam ad se missis, dicitur respondisse, indignos illos esse, quorum oculi infantem uiderent: dum in suam Maiestatem ueniret, matris iniuriam ulturus. quidam uerō eam peperisse, constanter negabant. Ambigua itaqꝫ ea de re est fama.

Basilij porrò Linczkij ex Lithvuania profugij filiam, cur uxorem duxerit Princeps, duas causas, præterquã quòd se ex ea liberos suscepturum sperabat, fuisse accipi: tum quòd socrus genus suum duxisset ex familia Petrovuitz, quæ magni quondam nominis in Hungaria erat, Græcorumq; fidem sequebatur: tum quòd Michaelẽm Linczkij, singulari dexteritate ac rara quadã fortitudine uirũ, patrum liberi habituri essent. Habebat etenim Princeps duos germanos fratres, Georgium & Andream: atq; ideo si fortè liberos ex aliqua alia uxore susciperet, eos fratribus uiuentibus, parũ tutos fore in Regni administratione putabat. Michaelẽ autem in gratiã recepto, libertateq; donato, filios ex Helena susceptos, autoritate patruĩ in maiore quiete futuros non dubitabat, de cuius liberatione nobis præsentibus tractabatur: quem etiam uinculis solutum, liberisq; custodijs honestè mandatum, uidimus tãdem libertate donatum, interq; cæteros Knesos testamento à Principe nominatum, tutorem denique nepotum suorum Ioannis & Georgij institutum fuisse. Sed postea Principe mortuo, cum uiduam Regium thorum continuò cum quodam Boiarone cognomento Ovuczina contaminantem, inq; mariti fratres uinculis constrictos sæuientem, crudeliusq; imperantem uideret, eam ut honestius et sanctius uiueret, aliquoties sola pietate ac honestate adductus admonuerat: sed huius illa admonitionem adeò molestè impatienterq; tulit, ut mox qua ratione è medio tolleretur, consiliũ quæreret. causaq; reperta, Michaelẽ aiunt continuò proditiõis crimine fuisse insimulatum, atque in carceres rursus coniectum, miserè tandem periisse: uiduam quoque non ita diu post ueneno sublatam, Ovuczina uerò adulterum in partes dissectum fuisse. Matre itaque è medio sublata, maior natu filius Ioannes, 1528. anno natus, in regno successit.

R E L I G I O.

Ursia ut cœpit, ita in hunc usq; diem in fide Christi ritu Græco perseverat. Habuit Metropolitanum, quondam residentẽ in Chiovuia, dein in Vuolodimeria, nunc uerò in Moscovuia. Post, cum Metropolitæ septimo quoque anno Rusiam Lithvuanorum imperio subiectam inuiserent, exactisq; nummis inde redirent, hoc Vuitoldus, ne uidelicet prouinciæ suæ argento exhaurirẽtur, ferre noluit. Cõuocatis itaq; Episcopis, proprium Metropolitanum constituit, qui nunc Vuilnæ, metropoli Lithuaniæ, suam sedem habet: quæ etsi Romanum ritum sequatur, plura tamen templa Ruthenici, quàm Romani ritus, in ea cernuntur. Cæterum Metropolitæ Rutheni auctoritatem suam à Patriarcha Constantinopolitano habent.

Rutheni in annalibus suis apertè gloriantur, ante Vuolodimerum & Olham, terram Rusiæ esse baptizatã & benedictam ab Andrea Chri-

drea Christi apostolo, quem ex Græcia ad ostia Borysthenis uenisse ipsi affirmant: & aduerso flumine ad montes, ubi nunc Chioouia est, nauigasse, atq; ibi omnem terram benedixisse & baptizasse: crucem suam illic collocasse, prædixisseq; magnam ibi Dei gratiã, multasq; Ecclesias Christianorum futuras. Post inde usq; ad fontes Borysthenis peruenisse in Vuolok lacum magnum, & per fluuium Louat descendisse in Ilmer lacum: unde per fluuium Vuolchou, qui ex eodem lacu fluit, Novuogardiam: inde fluuiò eodem in Ladoga lacum, & Heua flu. atq; in mare usq; quod ipsi Vuaretzkoia appellat, nos Germanicum, inter Vuinlandiam & Livuoniã, Romam nauigãdo peruenisse. Postremò in Pelopõneso propter Christum, ab Ago Antipatro crucifixum fuisse. Hæc Annales ipsorum.

*Vuaretzkoia mare. i.
Germanicum mare.*

Eligebantur quondam Metropolitæ, item Archiepiscopi, conuocatis omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & Prioribus Monasteriorum. inquirebatur uir sanctioris uitæ per monasteria & heremos, eligebaturq;. Hunc uerò Principem aiunt ad se certos conuocare solere, atq; ex eorum numero unum suo iudicio deligere. Erat eo tempore, cum Cæsaris Maximiliani Oratorem Moscouiæ agerem, Bartholomæus Metropolita, uir sanctæ uitæ: cumq; Princeps uiolasset iuramētum, per se & ipsum Metropolitam Duci Semesitz præstitum, & alia quædam designasset, quæ uidebatur contra authoritatem illius esse, accessit Principem, & inquit: Dum omnem authoritatem tibi usurpas, ideo officio meo præesse non possum. Porrectoq; sibi baculo suo, quem in modum crucis ferebat, officium resignat. Princeps baculum cum officio sine mora suscipit, atq; pauperem cathenis uinctum, continuo Bielogefero mittit. Aiunt hunc ibi aliquandiu in uinculis fuisse: liberatum tamen post, priuatumq;, in monasterio reliquum uite exegisse. Huic Metropolita Daniel quidam xxx serè annos natus, homo corpore robusto atq; obeso, facie rubenti, successit: qui ne uetri magis quam ieiunijs, uigilijs, ac orationibus deditus uideretur, quoties actum publicum esset celebraturus, sulphuris fumo tum faciẽ, ut impallesceret, inficere, atq; ita pallore imbutus, in publicum prodire solebat.

Sunt et alij duo Archiepiscopi in dominio Mosci, in Novuogardia, scilicet Magrici & Rostoff. item Episcopi Tuerensis, Refanensis, Smolensis, Permiæ, Susdali, Columnæ, Czernigouuicæ, Sari. Hi omnes Metropolitæ Moscouitico subiecti sunt. habent autem suos prouentus certos ex prædijs, & alijs extraordinarijs, ut uocant, accidentalibus: castra autem, ciuitates, aut ullam administrationem secularẽ (ut uocant) non habent: carnibus perpetuò abstinent. Abbates duos tantum in Moscouia esse reperi: Priores uerò monasteriorum plurimos, qui omnes arbitrio ipsius Principis, cui nemo resistere audet, eliguntur.

Priores quomodo eligantur, ex cuiusdam Varlami, Prioris Hut

teniensis monasterij, anno 7034. instituti, literis, ex quibus capita rerum duntaxat excerpfi, apparet. Principio fratres alicuius monasterij, magno Duci supplicant, ut idoneum Priorem eligat, qui eos diuinis præceptis instituat. Electus autem, priusquam confirmetur à Principe, cogitur se iuramento atq; inscriptione obstringere, quod uelit in eo monasterio iuxta Sanctorum patrum constitutionem pie & sanctè uiuere: omnes Officiales iuxta maiorum consuetudinem, consentientibus etiam senioribus fratribus, assumere: singulis officijs fideles præficere, atq; commodum monasterij diligenter procurare: de negotijs & rerū causis, cum tribus aut quatuor Senioribus deliberare, factaq; deliberatione, negotium ad totum Collegiū fratrum referre, atq; eorum communi sentētia de rebus decernere, constituereq;: non lautius priuatim uiuere, sed in eadem mēsa perpetuo esse, & communi cibo cum fratribus uti: omnes census & redditus annuos diligenter colligere, ac in thesaurum Monasterij fideliter reponere. Hæc sub magna pœna, quam sibi infligere Princeps potest, item priuatione officij, seruaturum se promittit. Obstringunt se iuramento quoq; ipsi Seniores fratres, prædicta omnia sese seruatuos, ac Priori instituto fideliter & sedulo obtemperatuos.

Sacerdotes seculares ut plurimum consecrantur hi, qui diu apud Ecclesias tāquam diaconi seruiuerunt. In diaconum autem nemo consecratur, nisi coniugatus. unde plerunque & nuptias celebrare, & in gradum Diaconatus simul ordinari solent. Si uero spōsa alicuius diaconi malè audit, tum in diaconum, nisi integræ famæ uxorem duxerit, non consecratur. Mortua coniuge, Sacerdos à sacris obeundis prorsus suspenditur: si castè tamen uiuit, officijs ac alijs rebus diuinis, cum cæteris Ecclesię ministris, choro tanquam minister interesse potest. Erat quidem antea consuetudo, ut uidui castè uiuentes, sine reprehensione sacra peragerent. Sed nunc mos inualuit, ut nullus uiduorum ad sacra facienda permittatur, nisi monasterium aliquod ingrediatur, iuxtaq; regulam uiuat.

Quicumq; sacerdos uiduus, ad secundas nuptias, quod cuiq; liberum est, transierit, is nihil habet cum clero commune: item nullus sacerdotum aut sacra obire, aut baptizare, aut alio quouis fungimune re audet, nisi diacono præsentente.

Sacerdotes in Ecclesijs primum tenent locum. Et quicumq; illorum contra religionem aut officium Sacerdotale, quauis ratione fecerit, iudicio Spirituali subiicitur. Si uero furti aut ebrietatis accusatur, aut in aliud id genus uicij inciderit, à seculari magistratu, ut uocant, punitur. Vidimus Moscouiæ ebrios Sacerdotes publicè uerberari: qui aliud nihil querebantur, quàm sese à seruis, & non à Boiarone cæfos esse.

Paucis retroactis annis, quidam Principis locumtenens, sacerdotem in furto deprehensum, laqueo suffocari fecit. quam rem Metro-
polita

polita grauius ferens, ad Principem defert. Accersitus Locumtenens, Principi respondit: Iuxta antiquum patriæ morem, furem, non Sacerdotem se suspendisse. atq; ita ille impune dimissus fuit.

Si sacerdos queritur coram laico iudice, se à quopiam laico esse cęsum, (offensiones etenim omnes, ac iniuriarũ genera, ad seculare iudicium spectant) tum iudex si fortè cognouerit hunc ab illo laesissimum, aut quauis iniuria prius affectum fuisse, Sacerdotem punit.

Sacerdotes plerunq; ex contributione curialium sustinentur, assignanturq; illis domũculæ cum agris & pratis, unde uictum suis aut famulorum manibus, instar uicinorum quæritant. Pertenues habent oblationes: aliquando Ecclesię pecunia datur ad usuram, de centum decem, eamq; Sacerdoti porrigunt, ne suis illum alere sumptibus cogantur. Sunt etiam quidam, qui liberalitate Principum uiuunt. Certe non multæ parochiæ reperiuntur, prædijs ac possessionibus dotata: exceptis Episcopatibus, & quibusdam Monasterijs. Nulla parochia, seu Sacerdotium confertur cuiquam, nisi Sacerdoti. In singulis autem templis unicum tantum altare, & in dies singulos unicum quoq; Sacrum faciendum putant. Rarissimè templũ reperitur sine Sacerdote, qui ter in hebdomada tantum sacra peragere obstringitur.

Vestitum propè laicorum habent, extra piretum paruum, & rotundum, quo rasuram tegunt: pileum amplum contra calorem & imbres superimponentes: aut pileo oblongo ex castorum pilis, colore griseo, utuntur. Omnes, baculos quibus innituntur, deferunt, Possoch dictos.

Monasterijs præsumt, ut diximus, Abbates & Priores: quorum hos Igumenos, illos uerò Archimandritas uocant. Habent seuerissimas leges ac regulas, quæ tamen sensim labefactæ, iacent. Nullo solatijs genere uti audent. Cithara, aut aliud musices instrumentum, si apud aliquem repertum fuerit, grauissimè punitur. Carne perpetuò abstinent. Omnes, non solum Principis mandato, sed & singulis Boiaronibus à Principe missis parent. Interfui, quum prouisor meus à Priore quodam rem certam peteret: quam cum continuo non dedisset, uerba minabatur: quo audito, euestigio rem petitam attulit. Sunt plures qui ex monasterijs in heremũ se conferunt, ibiq; tuguriola faciunt, quæ aut soli, aut cum socijs incolunt: uictum ex terra & arboribus quærent, nimirum radices, & alios arborum fructus. Hi autem Stolpniki appellantur. Stolp etenim columna dicitur. Domunculas autem angustas, & in altum erectas, columnis sustinent.

Metropolita, Episcopi, et Archiepiscopi, quamuis carnibus perpetuò abstinent: tamen cum inuitant hospites laicos, aut sacerdotes, eo tempore quo carnibus uescuntur, habent hanc prærogatiuam, ut carnes illis in suo conuiuio apponant, quod Abbatibus & Prioribus prohibitum est.

Mitras Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates nigras & rotundas ferunt: solus autem Episcopus Novuogardiensis albam bicornem, more nostro fert.

Vestes quotidianæ Episcoporum sunt, sicut aliorum monachorum, nisi quod aliquando sericeas ferunt, & præsertim pallium nigrum, quod habet à pectore in utramque partem tres fimbrias albas, inflexas instar riuuli fluentis: in significationem, quod ex corde & ore illorum fluunt riuuli doctrinæ fidei, & honorum exemplorum. Hi ferunt baculum, quo innituntur, quem gentiliter Possloch appellant, in modum crucis. Episcopus Novuogardiensis album fert pallium. Cæterum Episcopi duntaxat circa res diuinas, ac ipsam religionem pie procurandam ac promouendam sunt occupati: rem autem familiarem, & alia publica negotia, officialibus administranda committunt.

Habent in Catalogo certos Romanos Pontifices, quos inter Sanctos uenerantur: alios uero, qui post illud schisma fuerunt, execrantur, tanquam eos qui ab Apostolorum Sanctorumque patrum, & septem Conciliorum ordinationibus defecerint, & tanquam hæreticos & schismaticos appellant: eosdemque maiori odio prosequuntur, quam ipsos Mahumetanos. Dicunt enim, septimo generali Concilio conclusum esse, ut ea quæ in precedentibus constituta ac determinata erant, in posterum quoque firma rata & perpetua essent: nec unquam posthac cuiquam licere aliud Concilium aut indicere, aut accedere, sub poena anathematis. & hoc seuerissime seruant. Erat quidam Metropolitanus Rusiæ, qui ad instantiam Eugenij Papæ Synodum accesserat, ubi & Ecclesiæ erant unitæ: reuersus in patriam capitur, omnibus bonis spoliatur, atque in carceres conjicitur: ex quibus tandem euasit.

Inter nos & illos fidei diuersitatem esse, licet ex literarum exemplo cognoscere, quas Ioannes Metropolita Rusiæ ad Archiepiscopum, ut ipsi dicunt, Romanum, dederat, ut sequitur:

Dilexi decorem tuum domine ac pater beatiss. Apostolica sede ac uocatione digniss. qui ex remotis respicis ad humilitatem & paupertatem nostram, & alis dilectionis foues nos, & salutas nos sicuti suos ex charitate, & interrogas specialiter de nostra fide uera & orthodoxa: de qua etiam audiens, ut nobis beatitudinis tuæ Episcopus retulit, admiratus es. Et quia tantus es, & talis Sacerdos, propterea ego pauper saluto te, honorando caput tuum, & deosculando manus tuas & brachia. Sis lætus, & à suprema Dei manu protectus: & det Dominus omnipotens tibi, tuis spiritualibus, & nobis ordinem bonum. Nescio unde exortæ sunt hæreses, de uera salutis & redemptionis uia: & mirari satis non possum, quis diabolorum tam malus ac inuidus, tam ueritati inimicus, ac mutuæ beneuolentiæ aduersarius fuerit, qui fraternam nostram charitatē à tota Christiana cōgregatione alienauit, dicens, nos non esse Christianos. Nos profecto,

Positio i. baculo episcopi uide f. 66

*Scripta Metropolitanus
Rusiæ ad Papam Romanum
dignationem fidei inter
eosdem referens.*

profecto', Christianos uos ex Dei benedictione ab initio cognouimus, licet in omnibus fidem Christianam non seruetis, & in multis diuersi sitis: id quod ex septem magnis Synodis ostendam, in quibus fides orthodoxa & Christiana instituta est, ac prorsus confirmata, in quibus etiam tanquam septem columnis sapientia Dei domum sibi ædificauit. In his præterea septem Synodis, omnes Papæ digni sunt habiti cathedra S. Petri, quia nobiscum sentiebant. In prima autem Synodo erat Syluester Papa, in secunda Damasus, in tertia Cælestinus, in quarta beatissimus Papa Leo, in quinta Vigilius, in sexta Oaphanius, uir honorandus, et in Sacris scripturis doctus: in septima S. Papa Adrianus, qui misit primus Petrum Episcopum & Abbatem monasterij S. Sabæ: unde postea exortæ sunt dissensiones inter nos & uos, quæ pullularunt præcipue in antiqua Rana. Sunt profecto mala multa, quæ à uobis contra leges diuinas ac statuta committuntur: de quibus pauca ad charitatem tuam scribemus. Primum de ieiunio Sabbathi, contra legem obseruato: secundo de ieiunio magno, in quo septimanam abscinditis, & carnes comeditis, ac propter carnium uoracitatem homines ad uos allicitis. Item, qui sacerdotes secundum legem ducunt uxores, illos uos reijcitis. Item qui à presbyteris in baptisate inuncti sunt, illos uos iam denuo inungitis, dicentes, illa simplicibus Sacerdotibus facere non licere, sed solis Episcopis. Item de azymis malis, quæ manifestè Iudaicum seruitium seu cultum indicant. Et quod est caput omnium malorum, ut quæ confirmata sunt per S. Synodos, ea uos cœpistis permutare & peruertere, dicentes de Spiritu Sancto, quod non tantum à patre, sed & à filio procedat: & multa alia maiora, de quibus tua Beatitudo ad Patriarcham Constantinopolitanum, fratrem suum Spiritualem, referre, & omnem diligentiam adhibere deberet, ut aliquando tollerentur isti errores, & ut unanimes essemus in concordia Spirituali. sicut dicit S. Paulus, informans nos: Oro uos fratres propter nomen Domini IESV CHRISTI, ut idem sentiatis, & dicatis, & non sit inter uos discordia, & sitis in eodem intellectu fortificati, & in eadem cogitatione. De istis sex excessibus, quantum potuimus, ad uos scripsimus: deinceps & de alijs scribemus charitati tuæ. Si enim ita res se habet, sicuti audiuius, agnosces ipse nobiscum, transgredi per uos Canones sanctorum Apostolorum, & instituta magnarum septem Synodorum, in quibus erant omnes uestri primi Patriarchæ, & cõcorditer dicebant quod uerbum uestrum esset uanum. & quod manifestè erretis, nunc palam redarguam. In primis de ieiunio Sabbathi, uidetis quæ de isto S. Apostoli docuerunt, quorum doctrinam habetis. & maximè beatus Papa Clemens, primus post S. Petrum Apostolũ, ita scribit ex statutis Apostolorum, ut est in Canone L XIII. de Sabbatho dicens: Si Ecclesiasticus inuētus fuerit, qui die Dominico uel Sabbatho ieiunaret, præter Sabbathum

32
 bathum, magnum degradetur: si autem secularis homo fuerit, ex-
 communicetur, & ab Ecclesia seiungatur. Secundum erat de ieiunio,
 quod uos corumpitis. Est Iacobitarum & Armeniorum hære-
 sis, qui lacte & ouis in sancto ieiunio magno utuntur. quis enim ue-
 rus Christianus audet ita facere & cogitare? Legite Canones sextæ
 magnæ Synodi, in qua Oaphanius Papa uester, ea prohibet. Nos
 profecto, cum rescīueramus in Armenia, & alijs quibusdam locis,
 ouis & caseo in magno ieiunio uesci, nostris illico mandauimus, ut
 ab eiusmodi cibo atq; omni Imolo dæmoniorū abstinerēt: a quibus
 si quis non abstineret, ab Ecclesia separaretur: si sacerdos, a sacris
 suspenderetur. Tertius præterea maximus est error & peccatum,
 de coniugio sacerdotū, quod ab illis qui uxores habent, sumere cor-
 pus Domini renuitis: cum sancta Synodus, quæ fuit in Gangra, scri-
 bat in quarto Canone: Qui spernit sacerdotem, secundum legem
 uxorem habentem, & dicit, quod non liceat ex manibus eius acci-
 pere Sacramentum, sit anathema. Item Synodus dicit: Omnis
 diaconus, uel sacerdos dimittens propriā uxorem, priuetur sacer-
 dotio. Quartum peccatum erat inunctio, seu cōfirmatio. Non ne
 ubiq; dicitur in Synodis: Confiteor unū baptisma in remissionem
 peccatorum: Si ergo est unum baptisma, erit & unum Chrisma, et
 uirtus eadem tam Episcopi quam sacerdotis. Quintus est error de
 azymis: qui quidem error est principium & radix totius hæresis, si-
 cuti demonstrabo. & quanquam necesse esset huc multas adducere
 scripturas, tamen id aliàs faciam, & in præsentiarum hoc tantum di-
 cam: Quia azymi à Iudæis fiunt in memoriam liberationis eorum
 & fugæ ex Aegypto, nos autem semel Christiani sumus, nunquam
 in labore Aegyptiorum fuimus, & huiusmodi Iudæorum de Sab-
 batho, azymis, & circuncisione obseruationes, nobis obmitten-
 das esse mandatum est. Et si aliquis sequatur unum ex illis, sicuti di-
 cit S. Paulus, tenetur totam legem implere, eodem Apostolo dicen-
 te: Fratres, ego accepi à Domino, quod & tradidi uobis: quia Do-
 minus in qua nocte tradebatur, accepit panem, benedixit, sanctifi-
 cavit, fregit & dedit sanctis discipulis, dicens, Accipite & manduca-
 te, &c. Considera quid dico. non dixit, Dominus accipiens azyma,
 sed panem. Quod illo tempore nec azymi erant, nec Pascha fiebat,
 nec Dominus tunc comedebat Pascha Iudæorum, ut daret azyma
 Apostolis, probabile est per hoc, quod Iudæorum Pascha stando
 fit & comeditur: quod in Christi cœna nō fiebat, ut Scriptura dicit,
 Recumbentibus eis cum duodecim. item, Et discipulus recubuit
 super pectus ipsius in cœna. Nam quod ipse dixit, Desiderio deside-
 raui hoc Pascha manducare uobiscum: Iudæorum pascha non intel-
 ligit quod ante semper cōmedebat cum ipsis. Neq; cum dicit, Hoc
 facite in meam commemorationem, necessitatem faciendi, tāquam
 Iudæorum Pascha esset, imponit: neque azyma illis, sed panem dat,
 cum dicit,

cum dicit, Ecce panis quem ego do uobis. similiter ad Iudam, Cui ego dabo panem intingens in sal, ipse est traditurus me. Si autem dicitis istam rationem, quod nos celebramus in azymis, quia nulla est terrestreitas uel cōmixtio in diuinis: cur diuinitatis obliti estis, & sequimini ritum Iudæorum, ambulantes in hæresi ipsius Iuliani, Machumeti, & Apollinaris Laodicensis, & Pauli Syrii Samosatensis, & Eutychie, & Diaferii, aliorumque qui erant in sexta Synodo deprauatissimi hæretici, diabolicoque spiritu repleti. Sextus denique error est de Spiritu sancto. Quomodo enim dicitis, Credo in deum patrem & filium, & spiritum sanctum, qui à patre & filio procedit? Mirabile est profecto, & horrendum dictum, quod audetis fidem peruertere: cum ab initio per uniuersum orbem, in omnibus Christianorum Ecclesijs cōstanter canatur: Credo in spiritum sanctum, & Dominum uiuificantem, & à patre procedentem, qui cum patre & filio simul adoratur & glorificatur. Quare igitur uos non dicitis, sicuti alij Christiani omnes, sed additiones ponitis, & nouam adducitis doctrinam? cum tamen Apostolus dicat: Si quis annunciauerit uobis, præter ea quæ uobis diximus, anathema sit. Utinam uos non incurratis istam maledictionem. Difficile est enim, & horrendum, Dei scripturam, compositam per Sanctos, permutare & peruertere. nescitis quam maximus sit error. Nam duas uirtutes, duas uoluntates, & duo principia de sancto Spiritu adducitis, adimentes & parui facientes eius honorem, & hæresi Machidonie conformes estis: quod absit. Oro, & me inclino ad sanctos pedes tuos, ut ab huiusmodi erroribus, qui inter uos sunt, cesses, et maxime ab azymis abstineas. Volui etiam aliquid scribere de suffocatis & immundis animalibus, & de monachis edentibus carnes: sed de his postea (si Deus uoluerit) scribam. Parce autem, propter maximam charitatem, quod de his rebus ad te scripsi. An autem sunt facienda illa que fiunt, interroga scripturas, et inuenies. Rogo te Domine, ut scribas ad Dominum nostrum Patriarcham Constantinopolitanum, & ad sanctos Metropolitans, qui uerbum uitæ in se habent, & sicut luminaria in mundo lucent. Fieri enim potest, ut Deus per illos super huiusmodi erroribus inquirat, emendet et constituat. Deinde si tibi uidebitur, mihi minimo inter alios omnes, rescribas. Saluto te ego Metropo lita Rursiæ, & alios omnes tibi subiectos clericos & laicos. Salutant te etiam mecum S. Episcopi, Monachi & Reges, magni homines. Charitas Spiritus sancti sit tecum, & cum omnibus tuis: Amen.

E Sequuntur

SEQUUNTUR CANONES CV

*iussdam Ioannis Metropolitæ, qui dicitur Propheta, quos
raptim ut potui adsequi, adiungere uolui.*

Veri in necessitate absq̃ Sacerdote baptisentur. animalia, uolucres, ab auibus uel feris lacerę, non comedantur: qui uerò cōmederint, aut in azymis celebrauerint, uel in Septuagesima carne usi fuerint, uel animantium sanguinem uorauerint, corrigantur.

Aues, animalia suffocata, non comedantur.

Rutheni cum Romanis in necessitate comedant, celebrent autem minimè.

Rutheni omnes Romanos non rectè baptifatos, quia in aquam toti non sunt immerfi, ad ueram fidem conuertant: quibus conuersis, non statim Eucharistia, sicuti nec Tartaris, alijs uè à fide sua diuersis, porrigatur.

Imagines antiquæ, & tabulæ, super quibus consecrationes fiunt, non comburantur: sed in hortis, aut alio honorifico loco, ne iniuria afficiantur, aut dedecore, sepeliantur.

Si in loco sacro domum exædificaueris, locus ubi erat altare, uacuus relinquatur.

Maritus monasterium ingressus, si eius uxor alteri nupserit, in sacerdotem consecretur.

Principis filia, ei qui communionem in azymis, & cibis utitur immundis, non in matrimonium locetur.

Sacerdotes, hyberno tempore ex animalium, quibus uescuntur, pellibus, femoralia ferant.

Non confessi, & aliena bona haud reddentes, ad communionem non admittantur.

Sacerdotes & monachi, nuptijs chorearū tempore non intersint.

Sacerdos si sciens, personam iam tertio expetētem matrimonium coniunxerit, officio priuetur.

Mater filios baptizari uolēs, ieiunare non ualētes, pro illis ieiunet.

Si maritus relicta priore uxore, alteram duxerit, uel uxor alteri nupserit, ad cōmunionem, nisi ad matrimoniū redierit, nō admittatur.

Nullus alienæ fidei uendatur.

Sciens cum Romanis comedens, orationibus mundis mundetur.

Vxor sacerdotis ab infidelibus capta, redimatur: & in matrimonium, quia uim passa est, reassumatur.

Mercatores & peregrini ad Romanorum partes proficiscentes, communionem non priuentur: sed ad eandem, iniunctis quibusdam pro pœnitentia orationibus reconciliati, admittantur.

In monasterio conuiuia, aduocando mulieres, non habeantur.

Matrimonium non nisi publicè, in Ecclesijs contrahatur.

Sequuntur

35
SEQUUNTUR QVAESTIONES

Cyrilli cuiusdam, ad Episcopum Niphontem
Nouuogardiensem.

Vid si homo post communionem, ex nimia cibi aut potus repletionem euomerit? RESPON. Quadraginta diebus ieiunando poeniteat. Si non ob repletionem, uerum ex nausea, xx diebus: si uero alia leui ex causa, minus. Sacerdos tale quiddam committens, xl diebus a diuinis & abstineat, & ieiunet: si alia leui ex causa, per septimanam ieiunet: quin Medone & carne ac lacte abstineat. Si autem tertia aut quarta post communionem die euomerit, agat poenitentiam. Si aliquis Sacramentum euomerit, centum & uiginti diebus poeniteat: si uero in infirmitate euomerit, tribus diebus: uomitum uero igni comburat, & centum Psalmos dicat: si autem canis uomitum deuoraret, centum diebus ieiunct.

Si uasa terrea, uel lignea immunda fuerint, quid faciendum? R. Orationibus mundis mudentur.

Quid pro anima defuncti faciendum? R. Det grifnam unam pro quinq; Missis, cum fumigationibus, panibus, et tritico cocto, quod dicitur Kuthia. Sacerdos uero habeat uinum proprium.

Grifna

*Kuthia. i. panis extructus.
q. & embraffia utitur*

Quid si monacho infirmo, Seraphica ueste induto, per octo dies nihil dederim ad edendum? R. Bene factum, quia erat in angelico ordine.

Quid si Latinus Ruthenico ritu initiari uoluerit? R. Intret Ecclesiam nostram vii. diebus, nouum illi imponatur nomen, singulis diebus quatuor orationes eo praesente dicantur deuote: abluat se deinde in balneo, septem diebus carnibus et lactarijs abstineat, octa uia die lotus ingrediatur Ecclesiam. Super quo quatuor ille orationes dicantur, mundis uestibus induatur, corona seu fertum super caput illi imponatur, Chrismate inungatur, cereus illi in manus detur: dum Missa peragitur, communicetur, proq; nouo Christiano habeatur.

An aues, pisces, uel alia terrestria animalia, festis diebus interficere liceat? R. Die Dominico, quia dies festus est, homo in Ecclesiam eat: humanis uero necessitatibus exigentibus, occidantur.

An Sacramentum in hebdomada Palmarum consecratum, per totum annum seruare liceat? R. Seruetur in uase mundo: Sacerdos uero id infirmo porrigens, parum uini addat.

An aquam uino addere liceat, communicando infirmum? R. Sufficit uinum tantum.

An infirmis daemonijs, & mente captis, liceat dare Sacramentum? R. Ora illorum tantum Sacramento tangantur.

An sacerdoti habenti uxorem in puerperio, quemadmodum su-

E 2 per laico

per laicorum sit uxoribus, orationes dicere liceat? R. Non, nam ea in Græcia nō seruat̄ cōsuetudo, nisi alius nō inueniatur Sacerdos.

Quid in die Exaltationis S. Crucis edendum? R. Monachi piscibus nō uescantur: laici uerò eadem die deosculantes S. Crucē, carnes edere possunt, nisi fortè in diē Veneris aut Mercurij inciderit.

An sacerdoti noctu cum uxore cōcumbenti, mane Ecclesiam ingredi licet? R. Lauet prius eam partem quæ sub umbilico est, ecclesiam ingrediatur, Euangeliū legat: ad altare uerò accedere, uel celebrare prohibeatur. Volens aut sacerdos diebus Solis & Martis celebrare, poterit die lunæ cum uxore concumbere, & sic deinceps.

An uxorem non habenti, Eucharistia porrigenda? R. Dummodo per integram quadragesimam cum nupta alterius, aut bruto non coierit.

An infantuli post baptismum cōmunciandi? R. In templo, dū sacra peraguntur, aut uespertinæ preces cantantur, communicentur.

Quo cibi genere in ieiunio maiore utendum? R. Dominicis & sabbatis diebus, piscibus: alijs uerò Ikhri, hoc est piscium intestinis.

In maiori hebdomada, monachi mel edant, & bibant kguas: id est, aquam acetosam.

In consecratione Kuthie, cerei quot sunt incendendi? R. Pro animabus duo, tres uerò pro salute uiuentis.

Kuthia quomodo conficienda? R. Sint tres partes tritici cocti: quarta uerò de pisib, fabis, & cicere, pariter coctis, cōdiantur melle, et zaccaro. adhibeantur etiā, si habentur, alijs fructus. Kuthia autem hac, peractis exequijs, in Ecclesia utantur.

Quando Bulgari, Polouuczi, & Czudi baptisandi? R. Si quadraginta diebus antè ieiunent, & orationes mundæ super illos dicantur: si uerò saluus fuerit, octo tantū diebus ieiunet. Baptisans autem puerum, manicas benè succingat, ne dum immergit puerum, de lauacro baptismatis in ueste aliquid remaneat. Puerpera quoq; à partu quadraginta diebus, templum non ingrediatur.

An mulier post menstrua, communicanda? R. Non communicetur, nisi prius sit lota.

An liceat ingredi habitaculum puerperæ? R. In locum ubi mulier peperit, nemo ante triduum ingrediatur. Quemadmodū enim alia immunda uasa, diligenter lauanda: ita habitationem illam orationibus esse prius mundandam.

An post occasum Solis sepeliendum? R. Occaso iam sole, nemo sepeliatur: est enim hæc mortuorum corona, uidere solem antequam sepeliatur. Plurimum autem meretur, qui ossa mortuorum & imagines antiquas condit.

An liceat marito, circa festum Paschæ sumere Eucharistiam? R. Si cum uxore per quadragesimam non concubuerit. Item qui dentibus die Paschæ ouum attigerit, aut ex cuius gingiua sanguis manauerit,

I. Hebr. i. Pyrus integrima.

Kguas. i. aqua acetosa.

*Kuthia. i. panis ex tritico
quodlibet fiat.*

nauerit, eadem die à communione abſtineat.

An liceat marito, proxima poſt communionem nocte cum uxore concumbere? R. Licet. diebus tamen Veneris, Sabbati, & Dominico, ſi deprauati ingenij conceperit puerum uxor, parentes poeniteant. Si autem nobiles & magni nominis fuerint parentes, dent certas griffnas Sacerdoti, ut pro eis oret.

Si fortè lacerata papyrus, quæ aliquid ſacrarū literarū continebit, in terram proiecta fuerit, an eodē loco deambulare liceat? R. Nō.

An liceat lacte alicuius uaccæ, eodē die quo uitulum edidit, uti? R. Non, quia eſt ſanguine mixtum: poſt biduum autem licebit.

Quando poteſt aliquis à Sacris ſuſpendi? R. Sacerdos tempore ieiunij feminæ alicuius amore flagrans, in quæ os eius linguam inferans, ſemen denique genitale libidine inflammatus ſpargēs, à diuinis per integrum annum abſtineat: ſi uerò ante Sacerdotium tale quid commiſerit, in Sacerdotem non confeſetur.

Laicus uerò eiufmodi peccata ac flagitia deſignans, eo anno non communicetur.

An ſit initiandus ſacris is, ex quo aliqua uno duntaxat cōcubitu concepit? R. Rarò concipiunt ex primo coitu. decies autem ſi congreſſus fuerit, non confeſetur.

Præterea qui uirgini ſuprū obtulit, aut uxorem ſuam uitiatā primo cōcubitu animaduenterit, in Sacerdotē pariter nō confeſetur.

Diuortium celebrans, quomodo poenitebit? R. Perpetuò ab Euchariſtia, niſi iamiam animam agens, abſtineat.

Licebit ne cuiſiam in uita, pro animæ ſuæ ſalute exequias mortuorum obire? R. Licet.

An coniux coniugem, in perficienda poenitentia iuuare poteſt? R. Non poteſt, tanquam frater fratrem.

An ſacerdos ea die qua mortuum ſepeliuit, & deoſculatus eſt, obire Sacra debeat? R. Non debet.

An puerpera deploratæ ualetudinis communicari debet? R. Dummodo ex eo loco, ubi enixa eſt, aſportata, ac lota fuerit.

An liceat rem habere cum uxore eo loci, ubi ſunt imagines ſanctorum? R. Accedens ad uxorem, non ne deponis crucem de collo? ſimiliter nec in habitatione coram imaginibus, niſi bene recluſæ & opertæ fuerint, coire licebit.

An liceat illico à prædīo, uel cœna, antequam dormias, in templo orare? R. Vtrum melius, dormire, an orare?

Poteſt ne Sacerdos ſine Sacerdotali habitu accedere ægrotum, eiſque porrigere Sacramentum? R. Poteſt.

Quomodo ducendæ uxores? R. Volens uxorem ducere, quadraginta, aut minus octo diebus, ſe ab alijs mulieribus contineat.

An mulieri quæ facit abortum, poenitendum? R. Mulier non caſu aliquo, ſed temulenta, faciēs abortum, poeniteat. Item, quæ uiro

suo aquam, qua ipsa se lauit, ad bibendum, ut se amet, dederit, sex hebdomadis ieiunet.

An carne & lacte eius uaccæ, qua cum homo miscuit corpus, utendum? R. Omnes, præter excessorem, uti possunt.

An mulier consilio uetularum, quo concipiat, utatur? R. Mulieres, antiquarum uetularum consilio, herbis, ut concipiant, utentes, & non potius sacerdotes, qui eas orationibus suis iuuent, accedentes, sex hebdomadis pœniteant, atque sacerdoti tres griffnas numerent. Grauidam autem temulentus si læserit, ita ut abortum faciat, medio anno pœniteat. Obstetrices quoque octo diebus ab æde sacra abstineant, dum orationibus mudentur.

BAPTISMVS.

Baptizantur hoc modo. Nato infante, mox accersitus sacerdos, ante ianuam habitationis in qua est puerpera, certas stando recitat orationes, pueroque nomen imponit. Dein XL communiter die, si fortè puer ægrotet, deferitur in templum, & baptizatur, ac ter in aquam totus immergitur: alioqui baptizatum non crederent. Mox inungitur Chrismate, quod consecratum est in hebdomada magna. inungitur denique myrrha, ut ipsi dicunt. Aqua uero baptismatis singulis infantibus consecratur, & continuo post baptismum extra templi portam effunditur. Semper in templo baptizantur infantes, nisi longinquitas loci nimia, aut frigus puero obeslet: neque unquam aqua tepida, nisi pueris infirmis utuntur. Susceptores ex uoluntate parentum assumuntur: & quoties præeunte certis uerbis sacerdote, diabolo renunciant, toties in terram expuunt. Sacerdos etiam infanti capillos abscindit, eosque ceræ etiam intricat, & in templo loco certo reponit. Non adhibent sal, neque saliuam cum puluere.

SEQUITVR BVLLA ALEXANDRI Papæ, ex qua Baptismus Rhutenorum abundè constat.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Altitudo diuini consilij, quod humana ratio nequit comprehendere, ex suæ immensæ bonitatis essentia, aliud semper ad salutem humani generis pullulans, tempore congruo, secreto mysterio, quod ipse Deus nouit, opportuno, producit & manifestat: ut cognoscant homines, ex suis meritis, tãquam ab ipsis, nihil proficere posse, sed eorum salutem & omne donum gratiæ ab ipso summo Deo & patre luminum prouenire. Sanè non sine grandi & spiritali mentis nostræ lætitiâ accepimus, quod nonnulli Rhuteni in Ducatu Lithuaniæ, & alij ritu Græco uiuentes, fidem tamen Christianam alias profitentes, qui Vuilnensem ac Chioouiensem, Lutzeorientem, et Medicensem

nicensem ciuitates & diœceses, ac alia loca eiusdem ducatus inhabitant, sancto spiritu cooperante illustrati, nonnullos errores quos hætenus, ritu & more Græcorum uiuentes, obseruarunt, penitus ab eorum mentibus & cordibus abdicare, & unitatem fidei Catholicæ & Latinæ Romanæ Ecclesiæ amplecti, & secundum ritum eiusdem Latinæ & Romanæ ecclesiæ uiuere desiderant & proponunt. Sed quia more Græcorū, scilicet in tertia persona baptisati fuerūt, et nonnulli asserunt eos de nouo baptizari debere, prædicti qui ritu Græco hætenus uixerunt, & adhuc uiuunt, tanquam antea ritè baptisati, renuunt & recusant de nouo baptisma suscipere. Nos igitur, qui ex commisso nobis desuper, licet insufficientibus meritis, officio pastoralis, cupimus singulas oues nobis commissas ad uerum ouile Christi perducere, ut fiat ex illis unus pastor, & unum ouile, & ne sancta Catholica ecclesia diuersa et deformia mēbra à capite discrepantia, sed cōformia habeat, attendentes quod per fœlicis recordationis Eugenium Papam quartum, prædecessorem nostrum, in cōcilio per eum Florentiæ celebrato, & in quo Græci atq; Armeni, unà cū Romana ecclesia sentiētes interfuerunt, definitum fuit, formā huius sacramenti Baptismatis existere, Ego te baptiso in nomine patris et filij & spiritus sancti, amē: ac etiā per illa uerba, Baptizetur talis seruus Iesu Christi, in nomine patris & filij & spiritus sancti: uel, Baptizatur manibus meis talis, in nomine patris & filij & spiritus sancti: uerum perfici baptisma, quoniā eius principalis causa, ex qua baptisma uirtutem habet, sit sancta trinitas: instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius sacramentum, si exponitur actus qui per ipsum exercetur ministerium, eius sanctæ trinitatis inuocatione efficitur sacramentum: & propterea huiusmodi sacramenti, sic in tertia persona collati, reiterationem necessariam non existere: habita etiam super hoc cum fratribus nostris deliberatione matura, auctoritate Apostolica, nobis & alijs Romanis Pontificibus ab ipso Iesu Domino nostro per beatum Petrum, cui & successoribus eius Apostolatus, ministerij dispensationem commisit, tradita, tenore præsentium decernimus atq; declaramus, omnes & singulos sic in tertia persona baptizatos, uolentes à ritu Græco ad ritum & morem Latinæ & sanctæ Romanæ ecclesiæ uenire, simpliciter & sine alia contradictione, aut etiam obligatione, uel coactione, quod iterum rebaptisentur: etiam cum intentione quod aliàs ritus per orientales ecclesias seruari solitos hæreticam prauitatem non concernē. obseruari possint: facta prius tamen per eos omnium errorum, rituum Græcorum, à Latina et Romana ecclesia, et illius ritu ac sanctis institutionibus deuiantium, ab iuratione, admittendos fore. exhortant. etiam per uiscera misericordiæ Dei nostri, omnes et singulos qui prædicto modo baptisati sunt, & ritu Græco uiuunt, ut abnegata omnium errorum, quæ secundum morem et ritum Græcorum hætenus obseruarunt, quiq; ab immaculata &

culata & sancta Catholica Latina & Romana ecclesia, & illius sanctorum patrum institutionibus approbatis deuiant, uelint eidem Catholicae ecclesiae, illiusque salubribus documentis, pro animarum suarum salute & ueri Dei cognitione adherere, & ne eorum sanctum propositum a quouis retardari possit, modo uenerabili fratri nostro Episcopo Vuilnensi, in uirtute sanctae obedientiae committimus & mandamus, quatenus omnes & singulos sic baptifatos, & ad unitatem praefatae Latinae ecclesiae uenire, & errores praedictos abiurare uolentes, ad praefatae Latinae ecclesiae unitatem, errorum huiusmodi abiurationem per se uel per alium, seu etiam alios seculares Praelatos, ecclesiasticos seu praedicatores, aut minorum ordinum regularis obseruantiae professores, doctos & probos, ac alios idoneos, quibus id duxerit committendum, recipiat & admitat: ac tam sibi quam illi, aut illis, cui uel quibus, quoties expedierit, id duxerit committendum, singulos praefatos, sic inuenientes ab excessibus, propter obseruationem huiusmodi errorum, ac haeretica prauitate inde proueniente, nec non excommunicationis sententia, alijsque censuris & poenis ecclesiasticis, quos quomodolibet propter ea incurrunt, dicta Apostolica auctoritate absoluendi, ac eis pro modo culpae poenitentiam salutarem iniungendi, aliaque in praemissis necessaria faciendi, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus, per praesentes. Verum quia forsitan difficile foret, praesentes nostras literas ad singula loca, ubi opus fuerit, referre: uolumus, & eadem auctoritate Apostolica decernimus, quod earundem literarum transfumptum, manu alicuius notarii publici subscripto, & sigillo praefati Vuilnens. seu alterius alicuius episcopi, uel praelati ecclesiastici munito, eadem fides prorsus adhibeatur in iudicio & extra, & alias ubilibet, ubi fuerit exhibitum uel ostensum, sicut ipsis literis originalibus adhiberetur, si forent exhibitae uel ostensae: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, caeterisque contrarijs quibuscumque. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nostrae constitutionis, declarationis, exhortationis, commissiois, mandati, concessiois, uoluntatis et decreti infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Romae, apud S. Petrum: Anno incarnationis Dominicae, Millesimo quingentesimo primo, decimo kal. Septemb. Pontificatus nostri anno nono.

CONFESSIO.

Confessionem quamuis ex constitutione habent, uulgus tamen eam Principum opus esse, & praecipue ad nobiles dominos & praestantiores uiros pertinere existimat. Confitentur circa Paschatis festum magna cordis contritione ac ueneratione. Stat confessor, una cum con-

cum confitente, in medio templo, uultu cōuerso ad imaginem quam ad hoc constitutam. Finita dein confessione, pœnitentiæq; iuxta delicti qualitatem iniuncta, ante ipsam imaginem subinde sese inclinant, signoq; crucis frontem pectusq; signant: magno deniq; gemitu clamant, IESV CHRISTE fili Dei, miserere nostri. Nam hæc communis illorum est oratio. Quibusdam pro pœnitentiâ ieiunia, nōnullis certæ quædam preces (Dominicam etenim orationem perpauci sciunt) iniunguntur: quosdam, qui grauius aliquid commiserint, aqua abluunt. Ex profluente etenim aqua in Epiphania Domini hauriunt, eamq; cōsecratam per totum annum in tēplo, pro mundandis & abluēdis grauioribus peccatis seruant. Item peccatum die Sabbatho commissum, leuius iudicant, minusq; pœnitentiæ pro eo iniungunt. Sunt complures & leuissimæ causæ, propter quas in templū non admittuntur: solent tamen exclusi plerunq; portis & fenestris templi astare, atq; inde non minus uidere & audire sacra, quàm si in templo fuissent.

Is qui concubuerit cum uxore sua, & post constitutum tempus se non abluerit, ea die ingredi templum non audet.

C O M M U N I O.

Communicant sub utraq; specie, miscentes panem uino, seu corpus sanguine. Sumit sacerdos cocleari ex calice portiunculam, porrigitq; communicanti. Quotiescunq; aliquis in anno uoluerit, modo confessus fuerit, sumere corpus Domini potest: alioqui tempus constitutum ad festum Paschatis habent. Pueris septem annorum porrigunt sacramentum. Dicuntq; tum hominem peccare. Si puer infirmus fuerit, aut forte animam agere cœperit, ut de pane sumere non possit, infunditur ei gutta ex calice. Sacramentum ad communicandum, non nisi dum sacrum fit, consecratur: pro infirmis autem consecratur die Iouis, in maiori hebdomada, & conseruatur per totum annum. Cæterum cum fuerit necesse, accipit inde portiunculam, quam uino imponit, & bene humectatā porrigit ægroto, dein parum aquæ tepidæ addit.

Nullus monachorum, nec sacerdotum, horas Canonicas, ut uocant, orat, nisi habeat imaginem præsentem: quam etiam nemo, nisi magna ueneratione, attingit. qui eam autem in publicum profert, manu eam in altum tollit: quam omnes prætereuntes, aperto capite, cruce se signantes, inclinando, plurimum uenerantur. Libros Euangelij non nisi in locis honestis, tanquam rem sacram reponunt: necq; manibus tangunt, nisi prius cruce se munierint, & capite aperto inclinato que honorem exhibuerint: post summa cum ueneratione in manus sumunt. Panem quoque, antequam uerbis consuetis more nostro consecratus fuerit, circumlatum per ecclesiam, uenerantur & adorant.

FESTI DIES.

Festos dies uiri præstantiores peractis sacris epulis, ebrietate & uestitu eleganti uenerantur: uulgi, domestici ac serui, plerumque laborant, dicentes, feriari ac à labore abstinere dominorum esse. Ciues & mechanici, diuinis intersunt: quibus peractis, redeunt ad laborem, sanctius putantes labori incumbere, quam bibendo, ludendo, & id genus rebus, substantiã & tempus inaniter perdere. Nam uulgo & plebi ceruisiæ & medonis potus prohibitus est: quibusdam tamen solennioribus diebus, utputa natalis Domini, ferijs Paschæ, Pentecostes, & alijs quibusdam, potare illis permissum est: quibus sanè non propter diuinum cultum, sed potum potius, a labore abstinent.

Trinitatis festum celebrant die Lunæ, in ferijs Pentecostes. In octaua uerò Pentecostes, festum omnium Sanctorum. Diem autem Corporis Christi, more nostro non uenerantur.

Iurando ac blasphemando, rarò nomen Dei usurpant. cum autem iurant, per osculum crucis dicta uel promissa firmant. Blasphemiam eorum, Hungarorum more, communes sunt, Canis matrem tuam subagitet, &c.

PURGATORIVM.

Purgatorium nullum credunt, sed dicunt, unicuique uita defuncto, secundum meritum suum esse locum: pijs quidem lucidum, cum angelis placidis: impijs autem obscurum, & cæca caligine obductum, cum angelis terribilibus destinatum esse, in quo extremum expectant iudicium. ex loco & angelis placidis cognoscunt animæ gratiam Dei, semper petunt extremum iudicium: aliæ contrà. Neque animã à corpore separatam, poenis obnoxiam esse putant. nam cum anima in corpore se contaminauerit, cum corpore esse expiandam. Quod autem pro defunctis funebre sacrum faciunt, credunt, eo posse tolerabiliorem animabus exorari ac impetrari locum, in quo facilius expectare futurum iudicium queant. Aqua benedicta nemo se aspergit, nisi à Sacerdote aspergatur. Cœmiteria pro sepeliendis corporibus non consecrant. aiunt enim, corporibus inunctis & consecratis, terram ipsam, non corpora terra, consecrari.

DIVORVM CULTVS.

Nicolaum Barensem inter sanctos in primis uenerantur, de quibus plurimis miraculis quotidiè prædicant: quorum unicum, quod non ante multos annos contigit, adiungere placuit. Michael quidam Kysaletzki, uir magnus & strenuus, in quodam conflictu Tartarico, quendam Magni nominis Tartarum fugientem est persecutus: quem cum citato equi cursu assequi non posset, Nicolae (inquit) perduc me ad hunc canem. Tartarus hæc audiens, territus exclamat: Ni-

mat: Nicolae, si hic tuo auxilio me assequetur, nullum miraculum facies: si uero me alienum à tua fide, ab illius persecutione incolumem seruaueris, tum magnum erit nomen tuum. aiunt Michaelis equum restitisse, Tartarumque elapsum. Tartarum quoque deinceps Nicolao ob incolumitatem suam, in singulos uitæ suæ annos, certas mensuras mellis obtulisse: totidemque mensuras Michaeli pariter in memoriam liberationis suæ, adiuncta etiam honoraria ueste expellibus Madauricis, misisse.

I E I U N I U M.

Ieiunant in Quadragesima septem perpetuas septimanas. prima lactarijs utuntur, quam Syrna, quasi caseacea, appellant: sequentibus uero septimanis omnes (extra peregrinantes) etiam piscibus abstinent. Sunt qui diebus Dominicis & Sabbato cibum sumunt, reliquis diebus ab omni cibo abstineant. Sunt item, qui diebus Solis, Martis, Iouis & Saturni, cibum sumunt, reliquis tribus quoque abstineant. Reperiuntur etiam plurimi, qui diebus Lunæ, Mercurij & Veneris, panis frusto cum aqua sumpto contenti sunt. Reliqua per annum ieiunia non ita strictè obseruant: ieiunant autem post octauam Pentecostes, quæ illis est dies omnium Sanctorum, usque ad ferias Petri & Pauli, & dicitur ieiunium Petri. Deinde habent ieiunium diuæ Virginis, à prima Augusti usque ad Assumptionem Mariæ. item ieiunium Philippi, sex septimanis in aduentu Domini, & dicitur Philippi: quod initium eius ieiunii contingit festum Philippi, secundum eorum Calendarium. Si denique festum Petri & Pauli, item Assumptionis, inciderit in diem Mercurij, aut Veneris, tum nec ea die carnibus uescuntur. Nullius sancti uigiliam ieiunio uenerantur, præter decollationem S. Ioannis, quam xxix. Augusti quotannis obseruant. Si denique in maiori ieiunio quadragesimæ aliquis solennis dies, ut Annunciationis Mariæ, inciderit, eo piscibus utuntur. Monachis autem multo grauiora & molestiora ieiunia imposita sunt, quos Kyuas, hoc est potu acetoso, et aqua cum fermento mixta, contentos esse oportet. Sacerdotibus quoque aqua mulsa & ceruisia eo tempore sunt prohibita: licet nunc omnes leges ac statuta diffluant, uitenturque. Porro extra tempus ieiunii, die Sabbato uescuntur carnibus, Mercurij uero abstinent.

Doctores quos sequuntur, sunt: Basilius magnus, Gregorius, & Ioannes Chrysostomus, quem dicunt Slatausta, id est aureum os. Concionatoribus carent. Satis esse putant, interfuisse Sacris, ac Euangelij, Epistolarum, aliorumque doctorum uerba, quæ uernacula lingua recitat Sacrificus, audiuisse: ad hoc, quod uarias opiniones ac hæreses, quæ ex concionibus plerumque oriuntur, sese effugere credunt, festos dies proximæ septimanæ die Dominico annunciant, publicam que confessionem recitant, Principem porro ipsum quic

Kiuas. i. potus acetosus.

Slatausta. i. Aureum os.

quid credere aut opinari uident, id rectum, omnibusq; sequendum esse statuunt.

Accepimus Moscoviæ, Patriarcham Cōstantinopolitanum ad petitionem ipsius Mosci, misisse quendam monachum Maximilianum nomine, ut omnes libros, Canones, & singula statuta ad fidem pertinentia, in ordinem recto iudicio redigeret. quod cum fecisset, multisq; & grauissimis erroribus animaduersis, corā Principe pronunciaisset, eum planè esse Schismaticum, qui Romanum aut Græcum non sequatur ritum: hæc inquam ubi dixisset, non multo post (etsi eum summa prosequeretur Princeps beneuolētia) dicitur euauisse, ac multorum opinione submersum esse. Agebatur tertius annus, dum nos Moscoviæ essemus, quando Marcus Græcus mercator quidam ex Capha, hoc idem dixisse ferebatur: captumq; pariter (licet pro eo tum Turcarum orator improbis quodammodo precibus intercederet) sublatum è medio fuisse. Georgius Græcus cognomento Paruus, Thesaurarius, Cancellarius, supremusq; Consiliarius Principis, cum eandem causam quoq; foueret, defenderetq;, ab omnibus continuo officijs remotus, gratiaq; Principis deciderat. Sedenim eius opera carere Princeps cum haudquaquam posset, rursus in gratiā receptus, sed diuerso erat officio prefectus, fuit enim uir singulari doctrina, & multarū rerum experientia præditus, qui cum matre Principis in Moscoviam uenerat: quem tantopere Princeps uenerabatur, ut ægrotum semel cum ad se uocasset, primi nominis aliquot suis Consiliarijs demandauerat, ut illū in uehiculo sedentem, in suam habitationē usq; ferrent. Sed cum in aulam esset aduectus, ac tot tamq; altis gradibus portari se recusaret, depositusq; uehiculo paulatim ad Principem ascēderet, hunc Princeps cum fortè uideret, stomachari grauiter cœpit, inq; lectica collocatum ad se deferri iussit. tandem communicatis cum eo consilijs, negotioq; confecto, in lectica uirum per gradus deferendum iubet, semperq; deinceps sursum ac deorsum portandum mandauit.

Religiosorum præcipua cura existit, ut quoslibet homines ad fidem suam perducant. Monachi heremitæ bonam iam olim idololatrarum partem, diu multumq; apud illos uerbum Dei seminātes, ad fidem Christi pertraxerunt. Proficiscuntur etiamnum ad uarias regiones Septentrionem uersus & orientem sitas, quò non nisi maximis laboribus, famæ ac uitæ periculo perueniunt, neq; inde aliquid commodi sperāt, nec petunt: quin hoc unicum spectant, ut rem gratam Deo facere, & animas multorum de uio errore abductas (morte aliquando doctrinam Christi confirmantes) in uiam rectam reuocare, ac eos Christo lucrifacere queant.

Est etiam in Moscovia præcipuum monasterium S. Trinitatis, quod xij miliaribus Ger. Occidentem uersus à Moscovia ciuitate distat, ubi S. Sergius sepultus, multa miracula edere dicitur, admirabilisq; gen-

bili' que gentium ac populorum concursu pietateq; celebratur. Eo Princeps ipse saepe, uulgus uero quotannis certis diebus confluit, monasterij que liberalitate alitur. Perhibetur olla cuprea ibi esse, in qua certi cibi, & ut plurimum olus coquitur. Fit aut, ut siue pauci, siue multi eo uenerint, semper tamē cibi tantū remaneat, quo eius Monasterij familia saturetur: adeo ut nihil unquam desit, neq; superfluat.

D E D E C I M I S.

Volodimerus mysterijs uiuifici lauacri, Anno 6496. initiatus, decimas unā cum Leone Metropolita, de omnibus rebus dandas instituit, propter pauperes, pupillos, infirmos, senes, aduenas, captiuos atq; pauperes sepeliendos: iuuandos etiam eos qui numerosam haberent sobolem, quibus ue bona igni absumpta essent, ac subleuandam deniq; miserorum omnium inopiam, Monasteriorum pauperumq; Ecclesias, & in primis propter defunctorum et uiuorum refrigeriū. Idem Vuolodimerus potestati & iurisdictioni Spiritualium subiecit, omnes Abbates, Presbyteros, Diaconos, & totū statum clericorum: monachos, moniales, & eas quæ proscura ad Sacra conficiunt, quas Proscurnicas uocant: item uxores filiosq; Sacerdotū, medicos, uiduas, obstetrices, et eos qui miraculū ab aliquo Sanctorum acceperint, qui ue manumissi essent pro alicuius animæ salute: ministros deniq; singulos monasteriorū & hospitalium, & qui monachorum uestes conficiunt. Quicquid itaq; inter prædictas personas simultatis seu discordiæ exoritur, Episcopus ipse tanquam competens iudex, decernere & constituere potest. Si uero inter laicos & hos, aliquid controuersiarum oritur, iudicio communi decernitur.

Proscurnicę sunt mulieres iā effœtę, quæ amplius menses non patiuntur, & quę panē ad sacrificandū, qui proscura dicitur, coquunt.

*Proscurnicę quę dicuntur
Proscura quid.*

Episcopi etiam diuortia, tam inter Knesos quam Boiarones, atq; omnes seculares qui concubinas fouent, constituere debent. Item ad Episcopalem iurisdictionem pertinet, si quando uxor marito non obsequatur, si quispiam in adulterio seu fornicatione deprehensus fuerit, si uxorem consanguineam duxerit, si coniunx coniugi quippiam mali machinetur. Item diuinationes, incantationes, uenena, contentiones propter hæresim uel fornicationem susceptas: aut si filius parentes, sorores ue acerbius increpauerit, læserit ue. Præterea Sodomitas, sacrilegos, mortuorum spoliatores, & qui ad incantandum de imaginibus Sanctorum aut statua Crucis quicquam auulserint: qui canem, auem, aut aliud aliquod animal immūdum in ædem sacram duxerint, aut comederint, punire: ad hæc, singulas rerū mensuras ordinare, statuereq; debent. Nemo autē uiretur, si prædicta canonibus istis atq; traditionibus diuersa reperiantur. Sunt enim non tam uetustate ipsa, alia quidem in lo-

cis alijs mutata, quàm pecuniæ studio pleraq; deprauata, uitiataq;.

Princeps si quando Metropolitanam conuiuio accipit, solet ei primum in accubitu locum, absentibus fratribus suis, deferre, in funebri Sacro, cum Metropolitanam atq; Episcopos inuitauerit, eis ipse ab initio prandij cibum potumq; porrigit: dein fratrem suum, uel principem aliquem uirum, qui uices suas ad prandij usq; finem suppleat, constituit.

Cæremonias illorum, quibus solenni tempore in templis utuntur, ut uiderem, equidem impetraueram. Atq; ita utroq; legationis meæ tempore, in festo Assumptionis Mariæ, xv uidelicet die Augusti, cum maius templum in arce frondibus arborum stratum, ingressus fuisssem, uidi Principem ad dextram portæ, qua ingressus erat, ad parietem aperto capite stantem, Posochq; baculo (ut uocant) innitentem, ante se quendam Colpaack dextra tenentem: Consiliarios uerò ad columnas templi, quo loci & nos deducti eramus, stantes. In medio templi, super tabulato, Metropolita solenniter uestitus, mitramq; rotundam supernè imaginibus Sanctorum, infernè uerò hermellinis pellibus ornatam gestans, stabat, Posochq; baculo (quemadmodum Princeps) innitebatur: atq; mox cantantibus alijs, ipse cum ministris suis orabat. dein chorum uersus procedens, in læuam contra nostrum morem conuersus, per minorem portam egreditur, præcedentibus Cætoribus, Sacerdotibus atq; diaconis: ex quibus unus in patena, super capite, panem iam ad sacrificandum præparatum, portabat: alter uerò, coopertum calicem: cæteri promiscuè, sancti Petri, Pauli, Nicolai, Archangeli, imagines magna populi circumstantis acclamatione ac ueneratione ferebant. Quidam porrò ex circumstantibus acclamabant, Domine miserere. alij fronte terram, more patrio, tangebant, flebantq;. Varia deniq; ueneratione ac cultu circumlata signa uulgus prosequabatur. Post finito circuitu, per mediam chori portam ingressis, Sacrum, seu summum (ut uocant) officium cœptum est fieri. Cæterum totum Sacrum, seu Missa, gentili ac uernacula lingua apud illos peragi solet. Epistola præterea, Euangelium pro tempore, quo magis à populo percipiantur, extra chorum, populo astanti clara uoce recitantur. In priore mea legatione, eodem festo die, ultra centum homines in fossa arcis laborantes uidi: quòd feriari non nisi Principes & Boiari, ut infra dicemus, solent.

RATIO CONTRAHENDI

matrimonium.

Nhonestum ac turpe est adolescenti, ambire puellam, ut sibi in matrimonium locetur. Patris est, iuuenem alloqui, ut ducat filiam suam. In hæc autem uerba pseruntque proloqui solent: Cum mihi sit filia, uellem equidem te mihi

te mihi generum . Ad quæ iuuenis : Si me, inquit, expetis generum, & tibi ita uidetur, conueniam parentes meos, & de hac re ad cos referam . Dein si parentes & proximi assensu fuerint, conueniunt, & de his quæ pater filiaë dotis nomine dare uelit, tractant. Mox dote constituta, nuptiis dies præscribitur . Interea temporis sponsus ab ædibus sponsæ usq; adeo arcetur, ut si fortè petierit, eam saltem ut uideret, tum parentes respondere solent : Cognosce ex alijs qualis sit, qui cam norunt. Certè nisi sponsalia prius maximis pœnis firmata fuerint, ita ut sponsus non possit, etiam si uellet, sine graui pœna, eam repudiare, aliàs non datur illi accessus . Dotis nomine dantur plerunq; equi, uestes, framea, pecora, serui, & similia . Inuitati ad nuptias, pecuniam rarò offerunt : munera tamè, seu donaria sponsæ mittunt, quæ singula sponsus diligenter notata reponit . Finitis nuptiis, deprompta rursus ordine conspiciat : atq; ex ijs, si quæ placent, sibiq; usui futura uidètur, ea mittit ad forum, iubetq; singula ab his qui rebus precia imponunt, estimari : reliqua omnia & singula, singulis remittit, cum gratiarum actione . Ea quæ seruauit, in anni spacio iuxta æstimationè, pecunia, aut alia aliqua re æqualis ualoris cõpèsat . Porro si aliquis donū suum pluris fecerit, tū sponsus ad iuratos estimatores cõtinuò recurrit, illumq; horū estimationi stādum esse cogit. Item si sponsus post elapsum annū nō satisfecerit, aut munus acceptū non restituerit, tū in duplo satisfacere tenetur . Deniq; si alicuius donū iuratis estimandū dare neglexerit, ex uoluntate atq; arbitrio eius qui dedit, reponere cogitur . Atq; hunc morè uulgus ipsum in omni liberalitate, seu donationis genere obseruare solct.

Matrimonium ita contrahunt, ut quartum gradum consanguinitatis aut affinitatis non contingant. Hæreticum putāt, germanos fratres, germanas ducere sorores. Item, nemo sui affinis sororem ducere in uxorem audet. Obseruant etiam seuerissimè, ne hi matrimonio implicentur, inter quos spiritualis cognatio baptismatis intercessit. Si quis alterā uxorem ducit, fitq; bigamus, concedunt id quidem, sed uix legitimum matrimoniū esse putant . Tertiam uxorem ducere, sine graui causa non permittunt . Quartam autem nec concedūt cuiquam, nec etiam Christianū esse iudicant. Diuortium admittunt, & dant libellum repudiij : id tamen maximè celant, quòd contra religionem ac statuta esse sciunt . Principem ipsum Salomeam uxorem, propter sterilitatem repudiatam, in monasterium intrusisse, atque Helenam filiam Knes Basilij Lynski duxisse, paulo antè diximus . Ante aliquot annos etiam quidā Dux Basilius Bielski, ex Lithuania in Moscouiam profugerat : eius uxorē iuuenem, & quam paulo antè duxerat, cum amici diutius apud se detinerent, (putabant enim illum amore ac desiderio adolescentulæ rursus rediturum) Bielski causam uxoris absentis in consilium Metropolitana refert, communicatoq; consilio Metropolita inquit : Quando non tua,

non tua, sed uxoris potius, atq; adeo cognatorum culpa fit, ut cum ea esse tibi non liceat, equidem legis gratiam tibi faciam, tēq; ab ea absolvam. Quare audita, mox aliam ex Principum Resanensium progenie natam duxit, ex qua etiam filios suscepit, quos nunc in magna apud Principem authoritate uidimus.

Adulterium non appellant, nisi quis a'terius uxorem habuerit. Tepidus est ut plurimum cōiugatorum amor, præsertim nobilium & Principum uirorum: eo quod puellas nunquam antè uisas ducunt, ac seruitijs Principis occupati, deserere cas coguntur, aliena interim turpicq; libidine sese contaminantes.

Mulierum conditio miserrima est. Nullam enim honestam credunt, nisi domi cōclusa uiuat, adeoq; custodiatur, ut nusquam prodeat. Parum inquam pudicam existimant, si ab alienis externis uel conspicitur. Domi autem conclusæ, nent duntaxat, & fila trahunt: nihil prorsus iuris aut negotij in ædibus habent. Omnes labores domestici seruorum opera fiunt. Quicquid mulierum manibus suffocatur, siue gallina, siue aliud aliquod animalium, id abhorrent tanquam impurum. Qui uerò pauperiores sunt, eorum uxores domesticos labores obeunt, & coquunt. Cæterum cum uiris absentibus fortè, & seruis, gallinas iugulare uolunt, stant pro foribus, tenentes gallinam, aut aliud animal, & cultrum: prætereuntesq; uiros, ut ipsi interficiant, plurimum rogant.

Rarissimè in templa, rarius etiam ad amicorum colloquia, nisi senes admodum sint, omniq; suspicione careant, admittuntur. Certis tamen & festiuis diebus animi gratia concedunt uxoribus, ac filiabus, ut in pratis amœnissimis cōueniant, ubi super quadam rota instar Fortunæ insidentes, alternatim sursum ac deorsum mouentur: aut alioqui funem appendunt, quo suspensæ ac incidentes, hinc inde impulsæ feruntur, mouenturq;: aut denicq; quibusdam & certis cantilenis, manibus plaudentes sese oblectant, choreas prorsus nullas ducunt. Est Moscoviæ quidam Alemanus faber ferrarius, cognomento Iordanus, qui duxerat uxorem Rhutenam. ea cum apud maritum aliquandiu esset, hunc ex occasione quadam amicè sic alloquitur: Cur me, coniunx charissime, non amas? Respondet maritus: Ego uerò te uehementer amo. Nondum, inquit, signa habeo amoris. Quærebat igitur maritus, qualia signa uellet? Cui uxor: Nunquam, ait, me uerberasti. Mihi sanè uerbera, inquit maritus, non uidebantur signa amoris: sed tamen nec hac parte decro. Atq; ita non multo post, crudelissimè eam uerberauit: falsusq; mihi est, longè maiore amore se à sua uxore posthac obseruatū fuisse. quam rem sæpius exercuit: nobiscq; tum Moscoviæ existentibus, ceruicem illi tandem & cura præcidit.

Omnes se Principis chlopos, id est seruos fatentur. Item præstantiores, ex maiore parte emptos aut captos seruos habent: quos autem libe-

tem liberos in seruitio nutriunt, ijs non est liberum quolibet tempore discedere. Si aliquis citra uoluntatem domini abit, nemo eum assumit. Si dominus bonum ac commodum famulum non bene tractat, fit quodam modo infamis apud alios, neque posthac alios famulos assequi potest.

Gens illa magis seruitute, quam libertate gaudet. nam morituri ut plurimum certos seruos manumittunt: qui se tamen continuo alijs dominis, pecunia accepta, in seruitutem uendicant. Si pater filium, ut mos est, uendit, & is quocumque tandem modo liber factus, aut manumissus fuerit, pater hunc rursus atque iterum iure patrię potestatis uendere potest. Post quartam autem uenditionem, nil iuris amplius in filium habet. Ultimo supplicio solus Princeps seruos, & alios afficere potest.

Princeps altero, aut tertio quoque anno, per prouincias delectu habito, filios Boiaronum conscribit: ut numerum illorum, & quot quisque equos ac seruitores habeat, cognoscat. Dein singulis stipendia proponit, ut supra dictum est. Qui uero per facultates rei familiaris possunt, stipendio militant. Raro illis datur quies: nam aut bellum infert Lithuanis, aut Liouonensibus, aut Suetensibus, aut Tartaris Casanensibus. aut si nullum bellum gerit, presidia tamen in singulos annos in locis circa Tanaim & Occam, ad reprimendas Tartarorum Præcopensium eruptiones ac deprædationes, uiginti milia hominum imponere solet. Solet etiam quotannis ex suis prouincijs ordine quosdam uocare, qui Moscovię sibi omnia ac quęlibet præstant officia. Belli autem tempore, non annuis ex ordine & alternis officijs inseruire, sed omnes & singuli, tam stipendiarij quam gratiam Principis expectantes, in bellum ire coguntur.

Habent equos paruos, castratos, soleis carentes, leuissima frenatum ephippia in eum usum accommodata, ut se in omnes partes nullo negotio uertere, arcumque intendere queant. Pedibus usque adeo attractis insidentes equo, ut nullum hastę aut teli paulo uehementiorem ictum sustinere queant. Calcaribus paucissimi, flagello plerique utuntur, quod semper minimo digito dextrę inheret, ut id quoties opus sit, apprehendant & utantur: rursus si ad arma deuentum fuerit, proiectum est manu pendeat.

Communia arma sunt, arcus, telum, securis, & baculus, instar cęstus, qui Rhutenicę Kesteni, Polonicę Basialick dicitur. Framea nobiliores & ditiores utuntur. Pugiones oblongos in modum cultellorum dependentes, in uaginis adeo reconditos habent, ut vix supremam capuli partem attingere, aut necessitate cogente apprehendere possint. Loro pariter freni longo, & in extremitate perforato utuntur, quod digito sinistro annectunt, ut arcum apprehendere, eo que retento uti possint. Porro quanquam simul & eodem tempore manibus teneant frenum, arcum, frameam, telum & flagel-

G lum, istis

*Kesteni. i. baculus instar cęstus
Polonicę Basialick dicitur.*

lum, istis tamen scite & sine ullo impedimento norunt uti.

Nonnulli ex præstantioribus, lorica, thorace affabre ceu ex quibusdam squamis concinnato, & armillis: paucissimi autem crista, instar pyramidis in summitate exornata, utuntur.

Sunt qui habent uestem Bombycis lana suffertam, ad sustinendos quoscunque ictus, Lanceis quoque utuntur.

Peditatu uero & tormentis in conflictu nunquam usi sunt. Etenim quicquid agunt, siue adoriuntur, siue insequuntur, siue fugiunt hostem, id repente & celeriter faciunt: atque ita illos nec peditatus, nec tormenta subsequi possunt.

Modernus tamen Princeps Basilius, cum Rex Præcopensis, nepotem suum in Casanense regnum induxisset, & in reditu iuxta Moscoviam tredecim millibus passuum castrametatus esset, anno insequenti circa Occam fluuium castra posuerat, atque peditatu tum primum & tormentis usus est, fortasse ut potentiam suam ostentaret: aut maculam susceptam priori anno, ex turpissima fuga, in qua dicebatur aliquot diebus sub aceruo fœni delituisse, deleret: aut denique Regem, quem ditionem suam rursus inuasurum putabat, à finibus suis arceret. Certè nobis præsentibus habuit ex Lithuanis, uariisque hominum colluuiè, mille & quingentos ferè pedites.

Hostem primo impetu audacissime aggrediuntur, nec diu perseverant: ac si innuere uellent, Fugite, aut nos fugiemus.

Ciuitates raro ui, aut impressione acriore expugnare, sed longa magis obsidione, homines fame aut prodicione ad ditionem adigere solent. Quanquam Basilius Smolëtzko ciuitatè admotis tormentis, quæ partim ex Moscovia secum adduxerat, partim ibi in obsidione fuderat, oppugnabat, quassabatque: nihil tamen effecerat. Obsederat et Casan magna militum ui, admotis pariter tormentis, quæ secundo fluuiò eò portauerat: sed tum quoque usque adeo nihil effecerat, ut dum arx incensa funditus conflagraret, atque ex integro rursus edificaretur, ne nudum quidè collem interim miles ascendere, occupare uel ausus fuerit.

Habet Princeps nunc fusores tormentarios Alemanos & Italos, qui præter pixides, tormenta bellica, item ferreos globulos, cuius modi et nostri Principes utuntur, fundunt: quibus tamen in conflictu, quòd omnia in celeritate posita habent, neque sciunt neque possunt uti.

Omitto etiam, quòd tormentorum discrimen, seu, ut uerius dicam, usum ignorare uidentur. Nesciunt inquàm quando uel maioribus quibus muri demoliuntur: uel minoribus quibus acies impetusque hostium dirumpitur, uti debeant. Id quod cum alias sæpe, tum maxime eo tempore accidit, quum Tartari Moscoviam iam iam oppugnaturi ferebatur, tum enim Locumtenens tanquam in re subita, maius tormentum sub portam castris, ridente bombardario Germanico, collocandum iusserat: cum id tamè uix tridui spacio eò deduci potuisset, ad hæc semel duntaxat exoneratum testudinem & portam dissipasset.

Magna

Magna est hominum, ut in alijs negotijs, ita in bello gerendo, diuersitas ac uarietas. Moscus enim quamprimum fugam arripit: nullam salutem cogitat, præter eam quam fuga habere potest: affectus, seu apprehensus ab hoste, nec se defendit, nec ueniam precatur.

Tartarus uerò deiectus ex equo, spoliatus omnibus armis, grauissimè etiã uulneratus, manibus, pedibus, dentibus, quoad & quacuncq; potest ratione, ad extremum usq; spiritum se defendere solet.

Thurcus, dum uidet se omni auxilio ac spe elabendi destitutum, supplex ueniam petit, armis abiectis, ac iunctas ad ligadum manus uictori porrigit, speratq; captiuitate uitam se impetraturum.

Castris collocandis amplissimum locum eligunt, ubi præstantiores tentoria erigunt: alijs uerò ex arbuftis ueluti arcum in terram figunt, penulisq; tegunt, quò ephippia, arcus, & id genus alia recondant, seq; ab imbre defendant. Equos ad pascua pellunt, quorum causa tam latè disiuncta tentoria habent: quæ nec curru, nec fossâ, nec alio quouis impedimento muniunt, nisi fortè locus natura sit, a ut syluis, aut fluminibus, paludibus ue munitus.

Possit fortè cuiuspiam mirum uideri, quòd se & suos tam exiguo stipendio, & tam diu, ut supra dixi, sustineant: ideo illorum parsimoniam et frugalitatem paucis aperiam. Qui habet sex, aut aliquando plures equos, ex ijs uno tanquam baiulo, siue clitellario, qui uitæ necessaria portet, utitur. In primis habet milium contritum in sacco, lōgitudine duorum aut trium palmitum: deinde suillæ carnis falsæ libras octo, aut decem. habet & sal in sacco: & si diues est, mixtum pipere. Præterea unusquisque secum fert securim, fomitē, lebetes, aut ollam cupream, ut si aliquò fortè deueniat, ubi nihil fructuū, allij, cæpæ, aut carnis ferinæ reperiatur, tum ignē accendit, ollamq; aqua replet, in quam coclear plenū milij, sale addito, inijcit, coquitq;: eo cibo dominus & serui contenti uiuunt. Porro si dominus nimium famelicus fuerit, totum absumit: itaq; serui aliquando ad totum biduum aut triduum egregiè ieiunant. Ad hæc, si dominus uult lautius epulari, tum addit paruam portiunculam carnis suillæ. Hoc non loquor de præstantioribus, sed mediocris conditionis hominibus. Duces exercitus, & alijs militiæ præfecti, inuitant aliquando pauperiores illos: qui sumpto bono prandio, interdum post ad biduum, aut triduum cibo abstinent.

Item cum habent fructus, aut allium, aut cæpas, tum facile alijs omnibus carere possunt. Ingressuri prælium, plus spei ponunt in multitudine, & quantis copijs hostem adoriantur, quàm robore militum, ac instructo quàm probè exercitu: felicius que eminus, quàm cominus pugnant. atque ideo hostem circumuenire, & à tergo adoriri, præcipue student.

Tubicines multos habent. hi dum patrio more, omnes unâ tubas inflant, intonantq;: mirum tum ac inusitatum quendam con-

centum audires. Habent & aliud quoddam genus Musices, quod gentili lingua Szurna appellant. Eo si quando utuntur, tum una hora plus minus, sine ulla respiratione, seu aeris attractione quodammodo canunt. Buccas autem primùm aere implere solent: dein naribus spiritum identidem attrahere edocti, tuba uocem absq̃ intermissione edere dicuntur.

Omnes uestitu seu corporis cultu simili utuntur. tunicas oblongas sine plicis, manicis strictioribus, Hungarorum ferè more, gestant: in quibus Christiani nodulos, quibus pectus constringitur in dextro: Tartari uerò haud dissimili uestitu utentes, sinistro latere habent. Ocreas ferè rubeas, easq̃ breuiores, ut quæ genua non attingant, soleas que ferreis clauiculis munitas gestant. Indusia omnes ferè uarijs coloribus circa collum exornata habent: easq̃ monilibus seu globulis argenteis, aut cupreis deauratis, additisq̃ ornamentis causa unionibus, constringunt.

Ventrem nequaquam, sed femora cingunt: atque adeò pubertenus, quo magis promineat uenter, cingulum demittunt. Quin & nunc Itali & Hispani, imò & Germani ita assueuerunt.

Adolescentes & pueri pariter festiuis diebus, sed in ciuitate loco amplo & celebri, unde uideri & exaudiri à pluribus queant, conuenire solent. quibusdam autem sibilis ceu signo dato, conuocantur: conuocati illico concurrunt, manusq̃ conferunt. certamen pugnis ineunt, mox pedibus promiscuè ac magno impetu faciem, guttur, pectus, uentrem, genitalia quatunt: aut quacuncq̃ ratione possunt, alios alijs inter se de uictoria concertantes prosternunt, adeò ut sæpe inde exanimati asportentur. Porò quicumq̃ plures uincit, diutius in arena durat, fortissime que uerbera tolerat, is præ cæteris laudatur, uictor que celebris habetur. Hoc certaminis genus institutum est, ut assuescant adolescentes uerbera ferre, ictusq̃ quoscunque tolerare.

Iustitiam strenuè exercent in prædones: quibus comprehensis, calcanea primùm frangere, dein in biduum aut triduum usque, dum intumescant, quiescere: post, fracta iam ac intumefacta, rursus motare iubent. Non alio genere torquendi & flagitiosos, ad cõfitenda latrocinia, sociosq̃ scelerum indicandos utuntur. Cæterùm si in quæstionem uocatus, supplicio dignus fuerit repertus, suspenditur. Alio genere pœne fontes rarò puniuntur, nisi quid immanius commiserint.

Furta rarò capitali pœna, imò homicidia rarò, nisi prædæ gratia facta fuerint, puniuntur. Qui uerò furem in furto deprehendit, & occidit, impunè id facere potest: ea tamen conditione, si occisum in aulam Principis detulerit, & rem ut acta est exposuerit.

Cum brutis congregientes, ne illi quidem ultimo afficiuntur supplicio.

Pauci ex Præfectis habent authoritatem, ultimum supplicium irrogandi. Ex subditis nemo aliquem torquere audet. Plerique malefactorum Moscovuiam, seu ad alias Principa'es ciuitates ducuntur. Hyemali autem tempore ut plurimum in fontes animaduertunt: ęsti uo enim bellicis negotijs impediuntur.

SEQUUNTUR ORDINATIO.

nes à Ioanne Basilij Magno Duce, Anno mundi 7006. factæ.

Vum reus fuerit in unum rublum condemnatus, soluat Iudici altinos duos, Notario octo denguas. Si uero partes redeunt in gratiam, priusquam in locum duelli uenerint, non minus Iudici & Notario soluāt, ac si iudiciū factum fuisset. Si uenerint in locū duelli, quē Ocolnick et Nedelsnick dūtaxat decernere possunt, ibique fortē in gratiā redierint, soluāt Iudici ut supra, Ocolniko L. denguas, Nedelsniko similiter L. dēgas, & duos altinos: Scribę quatuor altinos, & unam dengā. Si uero uenerint ad duellū & alter uictus fuerit, tū iudici reus quantū ab eo postulatur, soluat, Ocolniko det poltinam & arma uicti, Scribę L. denguas Nedelsniko poltinam & quatuor altinos. Si uero duellum cōmittitur propter aliquod incendiū, necem amici, rapinam uel furtū, tūc accusator si uicerit, ab reo accipiat quod petijt, Ocolniko detur poltina & arma uicti, Scribę L. dēgæ, Nedelsniko poltina, Vestono (est autem Veston, qui ambas partes præscriptis conditionibus ad duellum cōmittit) quatuor altinos: & quicquid uictus reliqui habuerit, uendatur, iudicibus que detur: corpore autem, iuxta delicti qualitatem puniatur.

Rublus pilt. 1. dopel denguas
Altinus pilt. 2. denguas

Denga pilt. 1. denguas

Poltina pilt. 1. denguas

Interfectores dominorum suorum, proditores castri, sacrilegi, plagiarj, item qui res in alterius domum clanculum inferunt, eademque furto sibi ablatas dicunt, quos Podmetzchek uocant, præterea qui incendio homines affligunt, quique manifesti malefactores fuerint, ultimo supplicio afficiuntur.

Podmetzchek qui uocantur

Qui primūm furti conuictus fuerit, nisi fortē sacrilegij aut plagij accusetur, morte non est afficiendus, sed publica pœna emendandus: hoc est, baculis cædendus, & pœna pecuniaria à iudice mulctandus.

Si iterum in furto deprehensus fuerit, & non habuerit unde accusatori aut iudici satisfaciatur, morte plectatur.

Si alioqui fur conuictus non habeat, unde accusatori satisfacere possit, cæsus baculis tradatur accusatori.

Si quis furti accusetur, & honestus aliquis uir iureiurando affirmet, illum antea quoque furti conuictum, aut furti causa cuiquam reconciliatum fuisse, neglecto & omisso iudicio, morte afficiatur: de bonis eius fiat, ut supra.

Si aliquis uilis conditionis, aut suspectæ uitæ, furti infimuletur, uocetur in quæstionem. Si uerò furti conuinci non potest, datis fideiussoribus, dimittatur ad ulteriorem inquisitionem.

Pro scripto decreto, seu lata sententia, æstimatione unius rubli, soluantur Iudici nouem dengæ: Secretario, qui sigillum habet, altinum unum: Notario, dengæ tres.

Præfecti, qui non habent authoritatem, causa cognita, decernere ac sententiam ferre, hi alteram partium in aliquot rublis condemnent, dein decretum ad Iudices ordinarios mittant. quod si iustum ac æquitati consonum illis uidetur, tum de singulis rublis, singuli altini Iudici, Secretario uerò IIII dengæ soluantur.

Quicumq; alterum furti, spoliij, seu homicidij accusare uult, Moscoviam proficiscitur, petit' que ut talis in ius uocetur. Datur illi Nedelsnick, qui Reo diem dicit, eundem' que Moscoviam perducit. Reus porro in iudicio constitutus, plerunque crimen sibi obiectum negat. Si actor testes producit, tum ambæ partes interrogantur, an dictis stare uelint. Ad id communiter respondent: Audiantur testes secundum iustitiam & consuetudinem. Si contra reum attestantur, tum reus statim se opponit, & contra testimonia & personas excipit, dicens: Peto mihi decerni iuramentum, meq; iustitiæ diuinæ permitto, petoq; campum & duellum. Atq; illis ita, iuxta patriæ consuetudinem, duellum decernitur.

Uterque quemuis alium, suo loco ad duellum constituere, armis item uterque instruere se quibuslibet potest, pixide & arcu exceptis. Communiter autem loricas oblongas, aliquando duplices, thoracem, armillas, galeam, lanceam, securim, & ferrum quoddam in manu, instar pugionis, in utraque tamen extremitate acutum, habent: quo altera manu ita expedite utuntur, ut in quolibet congressu non impediatur, neque manu cadat. eo autem in pedestri certamine plerunq; utuntur.

Certamen primùm ineunt lancea, dein alijs utuntur armis, cum multis annis Mosci cum externis aut Germanis, aut Polonis, aut Lithuanis certantes, plerunq; succubuissent. Nouissimè autem cum Lithuanus quidam XXVI annos natus, cum quodam Mosco, qui plusquam XX duellis uictor euaserat, congressus, occisus esset: Princeps indignatus, illum ut uideret, continuo accersiri iubet. quo uiso, in terram expuit, & statuit, ne in posterū ulli externo duellum contra suos decerneretur. Mosci plurimis ac diuersis armis se onerant uerius, quam armant: externi autē cōsilio magis, quam armis tecti, congregiuntur. Cauent in primis, ne manus conferant: quod Moscos plurimū brachijs lacertisq; ualere sciūt, sola industria ac agilitate illos tandē lassos uincere solent. Vtraq; partiū habet multos amicos atq; fautores, certaminis sui spectatores: sed prorsus inermes, exceptis sudibus, quibus interdū utuntur. Etenim si alteri horū uidetur iniu-

detur iniuria aliqua fieri, tum ad propulsandam eius iniuriam fautores ipsius accurrunt, mox etiam alterius, atque ita utrinque certamen spectantibus exoritur iucundum. agitur enim res capillis, pugnis, fistibus, sudibusque praeustis.

Vnius nobilis testimoniū plus ualet, quam multorum uilis conditionis hominum. Procuratores rarissime admittuntur, quisque causam suam exponit. Princeps, quanquam seuerissimus sit, nihilominus tamen omnis iustitia, & palam ferè, uenalis est. Audiui quendam Consiliarium, qui iudicij praerat, fuisse depræhensum, quod ab utraque partium in quadam causa munera accepisset: & pro altero, qui plus dederat, iudicasset. quod factum, ad Principem delatus, non negabat: illum, pro quo iudicasset, hominem dicebat diuitem, honesto loco, atque ideo magis huic quam illi inopi et abiecto credendum. Tandem, quamuis Princeps sententiam reuocasset, ridens tamen, illum impune dimisit. Fortasse tantæ auaritiæ ac improbitatis causa est ipsa egestas, qua suos cum sciat Princeps oppressos, ad illorum facinora atque improbitatē, quasi impunitate proposita, conuiet. Pauperibus non patet aditus ad Principem, sed ad ipsos Consiliarios tantum, & quidem difficillimus.

Ocolnick personam Praetoris, seu Iudicis à Principe constituti sustinet: alias supremus Consiliarius, qui semper apud Principem uersatur, eo nomine uocatur. Nedelsnick, est commune quoddam eorum officium, qui homines in ius uocant, malefactores capiunt, carceribusque coercent. atque hi Nobilium numero continentur.

Ocolnick quis

Nedelsnick quis

Coloni sex dies in septimana domino suo laborant, septimus uerò dies priuato labori conceditur. Habent aliquot priuatos, & à dominis suis attributos agros, & prata ex quibus uiuunt: reliqua omnia sunt dominorum. Sunt praeterea miserrimæ conditionis, quod illorum bona, nobilium ac militum praedæ exposita sunt: à quibus etiam per ignominiam Christiani, aut nigri homuntiones uocantur.

Nobilis, quantumuis pauper fuerit, turpe sibi tamen ac ignominiosum esse putat, si manu laboraret. Hoc autem turpe non esse ducit, cortices, seu putamina fructuum, & praesertim melonum, allij, ac caeparum, à nobis & famulis nostris abiecta, de terra leuare ac deuorare. Caeterum sicuti cibo parca, sic potu, ubicumque se occasio offert, immoderate utuntur. Omnes ferè tardi ad iram, item superbi in paupertate: cuius grauem comitem habent, seruitutem. Vestes oblongas, pileos albos apicatos ex lana coacta, qua penulas barbaricas confectas uidemus, solidosque ex officina gestant. Vestibula aedium satis quidem ampla, et alta: fores uerò habitationum humiles habent, ita ut ingressurus quispiam demittere se & inclinare cogatur.

Manuario qui uiuunt labore, & operam suam uendunt, mercedem unius diei referunt dengam cum dimidia: artifex duas. neque hi strenue laborant, nisi bene uerberati. Audiui seruitores aliquando con-

do conquestos, quodā dominis non essent probè uerberati. Credunt se suis dominis displicere, signum que esse indignationis, si non uerberentur.

*DE INGRESSU IN ALTE-
rius domum.*

IN singulis ædibus & habitationibus habent imagines Sanctorum, pictas, aut fusas, loco honorificentiore. & cum alius alium accedit, ingressus habitaculum, continuo caput aperit, ac ubi imago sit, circumspicit: qua uisa, ter se crucis signo munit, caput que inclinās inquit: Domine miserere. Dein salutat hospitem, his uerbis: Deus det sanitatem. Mox porrectis manibus; deosculantur se mutuò; capitāque inclinant. dein continuo alter alterum intuetur, uter nimirum se magis inclinaret, demitteretque: atque ita ter quaterque alternatim caput inclinantes, honoremque mutuò exhibentes, quodammodo cōcertant. Post sedent, negotioque suo confecto, hospes rectā in medium habitaculi procedit, facie ad imaginem conuersa; rursusque ter signo se crucis munit, prioraque uerba inclinato capite repetit. Postremo data accepta que prioribus uerbis salute, abit. Si est alicuius authoritatis uir, illum tum hospes sequitur ad gradus usque: sin præstantior, longius comitatur, habita & obseruata cuiusque dignitate. Mirabiles obseruant cæremonias, nulli etenim tenuioris fortunæ homini licet intra portam domus alicuius præstantioris equitare. Difficilis quoque pauperioribus ac ignotis aditus est, etiā ad uulgares nobiles: qui uel hoc nomine rarius in publicum prodeunt, quo maiorem authoritatem sui que obseruantiam retineant. Nullus etiam nobilis, qui paulo ditior est, ad quartam uel quintā domum pedes progreditur, nisi subsequatur equus. Hyemis tamen tempore, cum equis, soleis carentibus, propter glaciem, absque periculo uti non possunt: aut quando aulam Principis, aut Diuorum templa fortè ingrediuntur, tum equos domi relinquere solent.

Domini intra priuatos parietes semper sedent, raro aut nūquam inambulando quicquam tractant. Mirabātur plurimum, dum nos deambulantes in diuersforijs nostris, atque inter ambulandum negotia frequenter tractare uiderent.

Veredarios Princeps, ad omnes ditionis suæ partes, diuersis in locis cum iusto equorum numero habet: ut cum Cursor Regius aliquò missus fuerit, equum sine mora in prōptu habeat. Est autem Cursori liberum, ut quemcumque uoluerit, eligat equum. Mihi ex Novuogardia magna celeriter Moscoviam proficiscenti, Magister postarum, qui illorum lingua Iamschnik appellatur, aliquando triginta, nonnunquam quadraginta, quinquaginta ue adduci mane primo curabat equos, cum ultra duodecim opus non haberem.

berem. Vnusquisque igitur nostrum, equum qui sibi commodus uidebatur, sumebat: defessis dein illis, cum ad aliud in itinere diuersorium, quod lama appellant, peruenimus, continuo ephippio & freno retētis, permutauimus. Licet cuilibet celerrimo uti equorum cursu: & si forte aliquis concidat, aut durare non possit, tum ex proxima quaque domo alium rapere, aut alioqui abs quouis obuiam forte occurrenti, Principis duntaxat Cursore excepto, sumere impune quidem licet. Equum porro in itinere uiribus exhaustum, relictumque Iamschnick requirere, item alterum ei cui ereptus erat, restituere, preciumque ratione itineris habita, persoluere solet. Plerumque de xx, uel xxv uerst, numerantur sex dengæ. Eiusmodi porro Veredariorū equis, seruator meus ex Novuogardia Moscoviam, interuallo 600. uerst, hoc est Cxx Ger. miliar. Lxxii horis peruenit. quod quidem eo magis mirandum est, cum equuli tam paruī sint, & longè negligentius quam apud nos curentur, tantos tamen labores perferant.

*Vuerst, quorum quinq;
faciunt unum Miliarē
Germanicū.*

DE MONETA.

Monetam argenteam quadruplicem habent: Moscoviticam, Novuogardensem, Tvuerensem, & Plefcovuiensem. Moscoviticus nummus non rotunda, sed oblonga & ouali quodammodo forma, Denga dictus, diuersas habet imagines. antiqua, in una rosæ: posterior hominis equo insidentis imaginem. in altera autem parte utraq; scripturam habet. Illorum porro centum, unum Hungaricalem aureum: Altinum sex dengæ, Grifnam uiginti, Poltinam centum, Rublum ducentæ faciunt. Noui nunc utrinque characteribus signati cuduntur, & quadringenti ualent Rublum.

*Denga .j. septem uiginti
quorum octo sunt fa-
ciant Vngaricū Ducatū*

*Altinum ualeat. 6 dengas.
Grifna ualeat. 20 dengas.
Poltima ualeat. 100. dengas.
Rublū ualeat. 200. dengas.*

Tvuerensis utrinque scripturam habet, & ualore Moscovuitico æquiparatur.

Novuogardensis in una parte Principis in folio sedentis, hominisque ex aduerso sese inclinantis imaginem, in altera scripturam habet, atque Moscovuiticum ualore in duplo superat. Grifna porro Novuogardensis xiiii, Rublus autem ducentas uiginti duas dengas ualeat.

Plefcovuiensis, caput bouis coronatum, in altera uero scripturam habet. Habent præterea cupream monetam, quæ Polani uocatur. horum sexaginta Dengam Moscovuiticam ualent.

Aureos non habent, nec cudunt ipsi, sed Hungaricalibus ferè, interdum etiam Renanis utuntur: preciumque eorum sæpe mutant, præsertim cum externus auro aliquid mercaturus sit, tum continuo precium eius minuunt. si uero aliquo profecturus, auro indigeat, eius tum rursus precium augent.

Rigenzibusque rublis utuntur propter uicinitatem, quorum unus ualeat duos Moscovuiticos, Moneta Moscovuitica est ex puro

H & bono

& bono argento: ea quamuis nunc quoque adulteratur. Non audiui tamen, ob hoc facinus in quempiam animaduersum esse. Omnes ferè aurifabri Moscoviæ numos cudunt: et quicumque affert massas argenteas puras, nummosque cupit, tum nummos & argentum appendunt, atque æqua lance librant. Exiguum est, & constitutum precium, quod ultra æquale pondus soluendum est aurifabris, paruo alioqui laborem suum uendentibus. Scripserunt quidam, prouinciam hanc rarissime abundare argento: Principem præterea, ne id exportaretur, prohibere. Prouincia sanè argentum nullum habet, nisi quod (ut dictum est) importatur: nec Princeps usque adeo efferre prohibet, sed cauet uerius. atque ideo permutationem rerum facere, et alia, ut pelles, quibus abundat, aut quid aliud eiusmodi, pro alijs rebus dare, recipereque suos iubet, quo argentum & aurum in prouincia retineat. Vix centum annis utuntur moneta argentea, præsertim apud illos cusa. Initio cum argentum in prouinciam inferebatur, fundebantur portiunculae oblonge argenteæ, sine imagine & scriptura, estimatione unius rubli: quarum nulla nunc apparet. Cudebatur etiam moneta in Galitz principatu. ea autem cum æquabili ualore careret, euauit. Porro ante monetam, proboscide & auriculis aspreolorum, aliorumque animalium, quorum pelles ad nos afferuntur, utebantur: hisque uitæ necessaria, ceu pecunia, emebant.

Numerandi ratione ea utuntur, ut res quascunque per Sorogk, aut Devuenosto, hoc est, aut quadragesimo aut nonagesimo numero, quemadmodum nos centesimo, numerent, diuidantque. Numerantes itaque subinde repetunt, multiplicantque, bis Sorogk, ter Sorogk, quater Sorogk: id est, quadraginta. aut bis, ter, quater Devuenosto, hoc est nonaginta. Mille, gentili lingua Tisfutzæ: item decem millia, una dictione, Tma: uiginti millia, Dvuetma: triginta millia, Tritma expriment.

Quisquis merces qualescunque Moscoviam attulerit, eas continuo apud portitores, seu telonij præfectos, profiteri ac indicare cogitur: quas hi stata hora conspiciunt, æstimantque. æstimatas uerò, nemo nec uendere nec emere audet, nisi prius fuerint Principi indicatae. Porro Princeps si quicumquam emere uoluerit, tum mercatori interim res suas nec indicare, nec cuiquam licitari eas integrum est. quo fit, ut mercatores interdum diutius detineantur.

Necque etiam cuius mercatori, præter Lithuanos, Polonos, aut illorum imperio subiectos, Moscoviam uenire liberum est. Nam Suetensibus, Livuoniensibus, et Germanis ex maritimis ciuitatibus, Novuogardiæ duntaxat: Thurcis uerò & Tartaris Chloppigrod oppido, quò nundinarum tempore diuersi homines ex remotissimis locis confluunt, mercaturam exercere ac mercari concessum est. Quando uerò Legati ac Oratores Moscoviam proficiscuntur, tum omnes undecunque mercatores in illorum fidem ac protectionem susce-

Sorogk. i. quadragesima.

Devuenosto. i. Nonaginta.

Tisfutzæ. i. mille.

Tma. i. decem millia.

Dvuetma. i. viginti millia.

Tritma. i. triginta millia.

nem suscepti, Moscoviam & liberè, & sine portorijis ire possunt, ac etiam consueuerunt.

Maior pars mercium sunt massæ argenteæ, panni, sericum, panni sericei & aurei, uniones, gemmæ, aurum filatum. interdum uiles etiam quasdam res suo tempore portant, ex quibus non parum lucri referunt. Sæpe etiam accidit, ut rei alicuius desiderio omnes teneantur: quam qui primus attulerit, plus iusto lucratur. Dein cum plures mercatores earundem rerum magnam copiam aduexerint, tanta nonnunquam uilitas consequitur, ut is qui res suas quamplurimo uendiderat, easdem rursus uilescente precio emat, magnoq; suo commodo in patriam reducat. Merces uerò quæ inde in Germaniam portantur, sunt pelles, & cera: in Lithuaniam & Thurciam, corium, pelles, et albi longi dentes animalium, quæ ipsi Mors appellant: quæq; in mari septentrionali degunt, ex quibus manubria pugionum Thurci affabrè conficere solent. nostrates piscium dentes esse putant, & nominant. In Tartariam uerò sellæ, frena, uestes, corium. Arma autem & ferrum non nisi furtim, aut ex singulari Præfectorum permissione exportantur ad alia loca, intra Orientem & Septentrionem. Panneas tamen & lineas uestes, cultellos, secures, acus, specula, marsupia, aut quid aliud eiusmodi ducunt. Mercantur fallacissimè ac dolosissimè, nec paucis uerbis, ut quidam scripserunt. Quin dum precium afferunt, ac rem minoris dimidio precio in fraudem uenditoris licentur: mercatores nonnunquam non uno tantum aut altero mense suspensos ac incertos detinent, uerùm ad extremam desperationem quosdam perducere solent. Cæterùm qui mores illorum tenet, dolosa' que uerba, quibus precium rei imminuunt, tempus' que extrahunt, non curat, aut dissimulat: is res suas sine aliquo dispendio uendit.

Ciuis quidam Cracouiensis, ducentos centenarios cupri aduexerat, quos Princeps emere uoluit, & mercatorem tam diu detinuit, ut is tandem fastidio affectus, rursus uersus patriam cuprum reduceret. Porrò cum aliquot miliaribus ab urbe abesset, subordinati quidam illum sequuntur, eiusq; bona, ac si portorium non soluisset, inhibent, interdiciuntq;. Mercator reuersus Moscoviam, apud Cōsiliarios Principis de iniuria sibi illata conqueritur. illi audita causâ, mox se ultro constituunt medios, ac negocium sese transacturos, si gratiam petat, pollicentur. Mercator callidus, qui sciebat Principi ignominiosum fore, si eiusmodi merces ex ditione sua reducerentur, ac si non reperiretur quispiam qui tantas merces mercari & exolvere posset, non ullam gratiam petit, sed iustitiam sibi administrari postulat. Tandem cum uiderent adeò obstinatū, ut qui abduci a proposito non posset, neque illorum dolo aut fraudi cedere uellet, cuprum Principis nomine emunt: ac persoluto iusto precio, hominem dimittunt.

Externis singulas res carius uendunt: ita ut quæ uno ducato alioqui emunt, ea quinque, octo, decem, interdum uiginti ducatis indicent. Quanquam ipsi uicissim, aliquando rem raram ab externis decem, aut quindecim florenis mercentur, quæ uix unum aut alterum ualet florenum.

Porro in contrahendis rebus, si quid fortè dixeris, aut imprudētius promiseris, eorum diligēter meminerunt, præstandaq; urgent: ipsi uerò, si quid uicissim promiserint, minimè præstant. Itē, quamprimum iurare incipiunt, aut obtestari, scias illico dolum subesse. animo enim fallendi ac decipiendi iurant. Rogaueram quendam Consiliarium Principis, ut me in emendis certis pellibus, ne deciperer, iuaret: qui ut faciliè operam mihi suam erat pollicitus, ita rursum diutius me suspensum tenuit. Voluit proprias mihi obtrudere pelles. ad hæc alij ad illum concurrebant mercatores, præmia pollicentes, si eorū merces bono mihi uenderet precio. Ea est enim mercatorum consuetudo, ut in emptione ac uenditione medios se constituent, atq; utrique partium, acceptis separatim muneribus, operam suam fidelem polliceantur.

Est ampla & murata domus non longè ab arce, Curia dominorum mercatorum dicta, in qua habitant mercatores, mercesq; suas reponunt: ubi sanè piper, crocus, sericij panni, & id genus alię merces, longè minoris quàm in Germania, uenduntur. Hoc autem tribuendum est rerum permutationi. Nam dum Mosci pelles, alioqui uili precio comparatas, plurimi aestimant: externi uicissim, fortè illorum exemplo, merces suas paruo quoque emptas, opponunt, cariusque indicant. quo fit, ut utricq; æquali permutatione rerum facta, res præsertim pro pellibus acceptas, mediocri precio, & sine lucro uendere possint.

Pellium magna est diuersitas. Zebellinorum enim nigredo, longitudo & densitas pilorum, maturitatem arguunt. Item si congruo tempore, quod in pellibus alijs pariter obseruatur, capiantur, premium augent. Citra Vstyug & Duiuinam prouinciam rarissime, circa Peczoram uerò sæpius & præstantiores reperiuntur.

Madauricę pelles ex diuersis partibus, ex Seuera bonæ, ex Heluetijs meliores, ex Suetia uerò optimæ afferuntur. illic tamen maior est copia. Audiui, aliquando Moscoviæ repertas Zebellinorum pelles fuisse, quarum aliæ xxx, aliæ uerò xx aureis uenditæ sunt. At eiusmodi ego nullas potui uidere.

Hermelinorum pelliculæ ex pluribus pariter locis inuersæ afferuntur, quibus tamen plerisq; emptoribus imponitur. Habēt signa quædam circa caput & caudam, ex quibus agnoscuntur, an cōgruo tempore sint captæ. Nam simul ubi hoc animal captum fuerit, excoriatur, pellisq; inuertitur, ne attritis pilis deterior fiat. Si quod non suo tempore captum fuerit, pellisq; ideo bono ac natiuo colore careat, tum

reat, tum ex capite (ut dictum est) & cauda, certos pilos tanquam signa, ne incongruo tempore captum agnoscat, euellunt, extrahuntque, atque ita emptores decipiunt. singule autem tribus ferè, quatuor uel dengis uenduntur: paulo ampliores carent ea albedine, que alioqui pura in minoribus apparet.

Vulpinæ, & præsertim nigræ, ex quibus plerumque tegmina capitatis facere solent, plurimi fiunt. decem enim nonnunquam x v aureis uenduntur. Aspreolorum pelliculæ ex diuersis quoque partibus afferuntur, ampliores tamen ex Sibier prouincia: nobiliores uero alijs quibuslibet, ex Schvuuaij, non longe à Cazan. Porro ex Permia, Vuitatka, Vstyug, et Vuolochda, fasciculis semper x numero colligatæ afferuntur: quarum in singulis fasciculis duæ sunt optimæ, quas Litzschna appellat: tres aliquando deteriores, quas Crasna uocant: quatuor, quas Pocrasna: una, & ea quidem ultima, Moloischna dicta, omnium est uilissima. Harum singulæ una, aut duabus dengis emuntur. Ex his meliores & selectas, in Germaniam & alias prouincias, mercatores magno suo commodo portant.

*Litzschna
Crasna
Pocrasna
Moloischna*

Lyncium pelles, parui: luporum uero, ab eo tempore quo in Germania ac Moscouia in precio esse coeperunt, plurimi fiunt. Luporum præterea terga longè in minore, quam apud nos, sunt precio.

Castorum pelles apud illos habentur in magno precio: omnes que iuxta ex his, quod nigro, eoque natiuo sint colore, fimbrias uestium habent.

Pellibus domesticorum catorum, mulieres utuntur. Est quoddam animal, quod gentili lingua Pessetz uocant: huius pelle, quod plurimum caloris adferre corpori solet, in itinere, seu profectioibus utuntur:

Uectigal, seu portorium omnium mercium, quæ uel importantur, uel exportantur, in fiscum refertur. de qualibet re, æstimatione unius rubli, penduntur septem dengæ: extra ceram, de qua non solum iuxta æstimationem, sed pondus quoque uectigal exigitur. De quolibet autem pondere, quod gentiliter Pud appellant, quatuor dengæ penduntur.

De mercatorum itineribus, quibus in importandis ac exportandis mercibus, ac per diuersas Moscouiæ Regiones utuntur, infra in Chorographia Moscouiæ, copiosè explicabo.

Usura communis est: quam licet magnum peccatum esse dicant, ab ea tamen nemo ferè abstinet. Est autem quodammodo intolerabilis, nimirum de quinque semper unum: hoc est, de centum uiginti. Ecclesiæ mitius, ut dictum est, uidentur agere, quæ decem pro centum (ut uocant) accipiunt.

NUNC CHOROGRAPHIAM PRINCIPATUS & dominij Magni Ducis Moscouiæ aggrediar, puncto in Moscouia principali ciuitate constituto: ex qua progressus, circumiacentes atque celebriores duntaxat principatus describam. Etenim in tanta uastitate, prouinciarũ omnium nomina exactè indagari nõ potui.

Quare ciuitatum, fluminum, montium, quorundamq; locorum celebrium nominibus contentus sit Lector.

Rbs Moscouia itaq; Russiæ caput & metropolis, ipsaq; prouincia, & qui hanc præterlabitur fluuius, unum idemq; nomen habent, uernaculaq; gentis lingua Mosquua appellantur. Quod nam autem cæteris nomen præbuerit, incertum. Verisimile tamen est, ea à fluuiio nomen accepisse. Nam etsi urbs ipsa olim caput gentis non fuerit, Moscorum tamen nomen ueteribus non ignotũ fuisse constat. Porro Mosquua fluuius in Tuerensi prouincia, LXX ferè supra Mofaisko uerit (est autè uerit, Italicum ferè miliare) haud procul à loco qui Oleschno dicitur, fontes suos habet: indeq; emenso LXXX uerit spacio, ad Moscouiam ciuitatē decurrit: receptisq; in se aliquot fluuijs, Orientem uersus, Occam fluuium ilabitur. Cæterum sex supra Mofaisko miliaribus, primũ nauigabilis esse incipit: quo loco materia ad fabricandas domos, alios que usus ratibus imposita, Moscouiam defertur. Infra autè ciuitatem merces, aliaq; quæ ab externis hominibus importantur, nauibus aduehuntur. Tarda autem in fluuiio, atq; difficilis, propter gyros, seu mæadros, quibus multis incuruatur, nauigatio est: præsertim inter Moscouiam, & Columnam ciuitatem, tribus ab eius ostijs passuum millibus in littore sitam: ubi CCLXX uerit spacio, flexionibus multis longisq; nauigantium cursum impedit atq; remoratur. Fluuius nõ admodum piscosus, ut qui præter uiles & uulgares, nullos pisces habeat. Moscouia quoq; prouincia, nec lata nimis, nec fertilis est: cuius fœcunditati, ager ubiq; arenosus, qui mediocri siccitatis aut humiditatis excessu segetes enecat, plurimum obest. Accedit ad hæc, immoderata asperaq; nimis aeris intemperies, qua hyemis rigore solis calorem superante, sata quandoq; ad maturitatem non perueniunt. Etenim tam intensa ibi nonnunquam sunt frigora, ut quemadmodũ æstatis tempore apud nos æstu nimio, sic ibi frigore immenso terra in hiatum discedat: aqua etiam tum in aerem effusa, sputumq; ex ore proiectum, anteaquam terram contingat, congelantur. Nos ipsi, cum anno 1526. eò peruenissemus, ramos fructiferarum arborum, rigore hyemis anni præcedentis prorsus periisse uidimus: quæ eo anno adeo dura fuit, ut cõplures ueredarij (quos ipsi Gonecz uocant) in uehiculis gelu concreti, reperti sint. Fuere qui tum

Verit. ferè stationem
miliaris est.

Columna Ciuitas epolis

Gonecz. i. Veredarius

qui tum pecora Moscovuiam, funibus alligata, ex proximis pagis ducerent: uicq̄ frigoris oppressi, unà cum pecoribus perierūt. Præterea multi circulatores, qui cum urfis, ad choreas edoctis, in illis regionibus uagari solent, tum mortui in uis reperti sunt. Quin & ursi ipsi, fame eos stimulante, relictis syluis, passim per uicinas uillas discurrebant, in' que domos irruebant: quorum conspectum atque uim cum rustica turba fugeret, frigore foris miserè peribat. Atq̄ tanto frigori, æstus quoq̄ nimius quandoq̄ respondet: ut anno Domini 1525, quo immoderato Solis ardore omnia ferè fata exusta fuerunt, tantaq̄ annonæ caritas eam siccitatem consecuta est, ut quod tribus antea dengis emebatur, id xx, aut xxx post emeretur. pluri mi pagi & syluæ, frumentaq̄ nimio æstu incensa conspiciantur. Quorum fumus ita regionem oppleuerat, ut prodeuntium hominum oculi grauius fumo lederentur: & absq̄ fumo caligo quedam oboriebatur, quæ multos obcæcauerat.

Totam porro regionem non ita diu admodum syluosam fuisse, ex magnarum arborum truncis, qui etiam nū extant, apparet: quæ quamuis agricolarum studio ac opera satis culta sit, r̄s tamen quæ in agris proueniunt exceptis, reliqua omnia ex circumiacentibus prouincijs eò afferuntur. nam frumento quidem, oleribusq̄ communibus abundat: cerasa dulciora, nucesq̄ (auellanis tamen exceptis) in tota regione non reperiuntur. Aliarum arborum fructus habent quidem, uerum insuaues. Melones autem singulari cura ac industria semināt. terram fimo permixtā in areolas quasdam altiores componunt, inq̄ eas semen condunt: hac arte calori ac frigori immoderato æquè succurritur. Nam si fortè æstus nimius fuerit, rimulas tanquam spiracula quædam, ne semen calore nimio suffocetur, per fimum terræ mixtum faciunt: in frigore uerò nimio, lætaminis calor seminibus reconditis præstat auxilium.

Melle Moscovuia, ferisq̄ (leporibus tamen exceptis) caret. Animalia nostris longè minora sunt, neq̄ tamen cornibus (ut quidam scripsit) carent. Vidi enim ibi boues, uaccas, capras, arietes, cormita omnia. Iam uerò ciuitas Moscovuia, inter alias ciuitates Septentrionales, Oriētem uersus multum porrigitur: quod nobis in profectione nostra, obseruatu haud difficile fuit. Nam cum Vienna egressi, rectā Cracouiam, atq̄ inde centum ferè Ger. miliarium itinere, in Septentrionem progressi fuisset, itinere tandem in Orientem reflexo, Moscovuiam, si non in Asia, tamē in extremis Europe, quæ maximè Asiam contingit, finibus sitam peruenimus. De qua re infra in Tanais descriptione plura dicam. Vrbs ipsa lignea est, satisq̄ ampla: quæ procul etiam amplior, quam re ipsa sit, apparet. nam horti, areæq̄ in qualibet domo spaciosæ, magnam ciuitati accessionem faciunt: quam fabrorum, aliorumq̄ opificum igni utentium, in fine ciuitatis longo ordine protensæ ædes, inter quas sunt
prata &

prata & agri, etiam magis adaugent. Porro non procul à ciuitate domunculæ quædam apparent, & trans fluuium uillæ, ubi non multis retroactis annis, Basilius Princeps satellitibus suis nouam Nali ciuitatem (quod eorum lingua Infunde sonat) exædificauit, propterea quod cum alijs Ruthenis medonem & ceruisiam bibere, exceptis paucis diebus in anno, prohibitum sit, ijs solis bibendi potestas à Principe sit permiffa: atq; eam ob rem, ne cæteri illorū conuictu corrumperentur, ab reliquorum consuetudine sunt seiuncti. Haud procul ab urbe sunt aliquot Monasteria, quæ uel sola procul spectantibus una quædam ciuitas esse uidentur. Porro uasta ciuitatis magnitudo facit, ut nullo certo termino contineatur nec muro, fossa, propugnaculis'ue commodè sit munita. Plateæ tamen quibusdam in locis, trabibus per transfuersum ductis, obstruuntur: adhibitisq; custodibus ad primam noctis facem ita obfirmantur, ut nemini noctu aditus post statam horam illac pateat: post quam qui deprehensi fortè fuerint à custodibus, aut uerberantur, spolianturq;, aut in carcerem conijciuntur, nisi fortè noti honestiq; uiri fuerint. Hi enim à custodibus ad sua deduci solent. Atq; tales custodig quà liber in ciuitatē patet aditus, locari solent. Nam reliquā urbis partē Mosqua alluit, in quē sub ipsa urbe, lausa fluuius illabitur, qui ob altas ripas raro uadari potest. In hoc molēdina complura, in publicū ciuitatis usum cōstruēta sunt. hisq; fluuijs ciuitas nō nihil munita esse uidetur: quæ præter paucas lapideas ædes, templa & monasteria, prorsus lignea est. Aediū in ea urbe numerū uix credibilem referunt. Aiebant enim, sexto ante aduentum nostrum in Moscouiam anno, Principis iussu ædes conscriptas fuisse, eorumq; numerū 41500 superasse. Ciuitas hæc tam lata ac spaciosa, admodū lutosa est. quamobrē in uicis ac plateis, alijsq; celebrioribus locis, pontes passim extructi sunt. Est in ea castrū, ex laterib. coctis constructū, quod ab una parte Mosquua, ab altera Neglima flu. alluitur. Neglima aut ex paludibus quibusdā manat, qui ante ciuitatem circa superiorem castrum partem ita obstruitur, ut in stagni formam exeat: indeq; decurrens, fossas castrum replet, in quibus sunt molendina: tandemq; sub ipso castro, ut dixi, Mosquux fluuiio iungitur. Castrum autem tāta magnitudine est, ut præter amplissimas ac magnificè extructas ex lapide Principis ædes, Metropolitanus Episcopus, item Principis fratres, Proceres, aliq; que quàm plurimi, spaciosas in eo ædes ligneas habeant. Ecclesiæ ad hæc in eo multæ, ut amplitudine sua ciuitatis propemodum formā referre uideantur. Hoc castrum roboribus tantum initiò circundabatur: atq; ad magni Ducis Ioannis, Danielis filij, tempora usq;, paruum ac ignobile erat. Is enim Petri Metropolitanæ suafu, primus sedem imperij eò transtulit. nam Petrus amore Alexij cuiusdam, qui ibi sepultus claruisse miraculis dicitur, eò loci sedem sibi prius elegerat: eoq; mortuo, atque ibidem sepulto,

sepulto, cum ad eius tumulum miracula pariter fierent, locus ipse religionis ac sanctitatis quadam opinione adeo celebris factus est, ut posteri Principes omnes, Ioannis successores, ibi Imperij sui sedem habendam esse duxerint. Nam mortuo Ioanne, eiusdem nominis filius, sedē ibi retinuit: ac post eū Demetrius, post Demetrium Basilius, is qui ducta Vuitoldi filia Basilium Cæcū post se reliquit. Ex quo Ioannes, eius Principis pater, apud quem Oratorem egi (qui primus castrum muro cingere coepit) natus est: cui operi, tricelimo fermè anno post, supremam manum eius posteri imposuerunt. Eius castrum propugnacula basilicæ, cum Principis palatio, ex latere ab hominibus Italis, quos propositis magnis premijs Princeps ex Italia euocauerat, Italico more extructa sunt. Multæ autem, ut dixi, in hoc sunt Ecclesiæ, lignæ fermè omnes: duabus tamen insignioribus, quæ ex lateribus extructæ sunt, exceptis: quarum altera diuæ Virgini, altera diuo Michaeli est sacra. In templo diuæ Virginis sepulta sunt duorum Archiepiscoporum corpora, qui ut Principes eò suam Imperij sedem transferrent, ibicq; Metropolim constituerent, autores fuere: eamq; maximè ob rem in diuorum numerum sunt relati. In altero templo Principes uita defuncti humantur. Construebantur, nobis præsentibus, plura etiam templa ex lapide. Regionis cœlum adeo salubre est, ut ibi ultra Tanais fontes, præsertim in Septentrionem, ac etiam magna ex parte Orientem uersus, memoria hominum, nulla unquam pestis sæuierit. Habent tamen interdum intestinorum & capitis morbum quendam, pesti haud dissimilē, quem ipsi Calorem appellant. eo qui corripuntur, paucis diebus pereunt. Is morbus in Moscovia nobis existentibus, grassabatur, unumq; ex familiaribus nostris absumpsit. Atq; cum in tam salubri regione degant, si quando in Novuogardia, Smolentzko, & Plescouia pestis sæuit, quoslibet illinc ad se uenientes, regione sua metu contagij excludunt.

Calora, morby quidam

Gens Moscouiæ cæteris omnibus astutior & fallacior esse perhibetur, fluxa in primis in cōtractibus fide: cuius rei ipsi haud ignari, si quando cum externis commercia habent, quo maiorem fidem obtineant, non Moscouitas se, sed aduenas esse simulant.

Longissimus in Moscouia dies in solstitio æstiuiali x vii horarum cū tribus quartalib. esse dicitur. Certā poli eleuationem tū ex nemine potui cognoscere: quāuis quidam l viii graduū se accepisse, incerto tamē autore diceret. Ipse tandē factō per Astrolabium periculo, ut cuncq; solem nono die Iunij in meridie obseruauit l viii graduum. Ex qua obseruatione, computatione hominum harum rerum peritorum, deprehensum est, altitudinem poli l graduum esse: longissimum autem diem, x vii horarum, & unius quartalis.

Moscouia loco principali descripta, ad reliquas Mag. Ducis Moscouiæ subiectas prouincias progrediar, ordine primū Orientem uer-

tem uersus seruato: dein per Meridiem & Occidentem atq; Septentrionem circueuntes, recta in Orientem equinoctialem deueniemus.

Vuolodimeria ciuitas magna primum occurrit, quae castrum ligneum sibi coniunctum habet. Haec a tempore Vuolodimeri, qui postea Basilius dictus est, usq; ad Ioannem Danielis filium, Russiae Metropolis fuit. Est autem inter Vuolgam & Occam, magna duo flumina, triginta sex a Moscovia in Orientem miliaribus Ger. sita, loco adeo fertili, ut ex uno tritici modio saepe xx, nonnunquam xxx modij proueniant. Eam Clesma fluuius alluit, caetera syluae magnae uastaeq; cingunt. Clesma porro quatuor a Moscovia miliaribus Ger. oritur, multisq; ibi molendinis celebris ac commodus est: qui infra Vuolodimeriam, usq; ad Murom oppidum, in Occae littore situm, spacio duodecim miliaribus nauigatur, Occaeque fluuiio iungitur. A Vuolodimeria uiginti quatuor miliarium recta in Orientem, in uastis syluis Principatus olim fuit: cuius populi Muromani uocabantur, animalium pellibus, melle & piscibus abundantes.

Novuogardia inferior ciuitas, ampla & lignea, cum castro, quod Basilius praefens Monarcha ad Vuolgae & Occae fluuiorum confluxum ex lapide in scopulo aedificauit. Aiunt quadraginta miliaribus Ger. eam a Murom abesse, in Orientem. quod si ita est, centum miliaribus Novuogardia a Moscovia distabit. Regio fertilitate, rerumq; copia Vuolodimeriam aequat. Atq; hic Christianae religionis hac quidem parte terminus est. nam licet Princeps Moscoviae ultra Novuogardiam hanc, castrum, cui Sura nomen est, habeat: tamen interiectae gentes, quae Czeremisse appellantur, non Christianam, sed Machumeti sectam sequuntur. Porro ibi & aliae gentes sunt, Mordua nomine, Czeremissis permixtae, quae cis Vuolgam, ad Suram, bonae regionis partem occupant. Czeremissae enim ultra Vuolgam in Septentrione degunt: ad quorum differentiam, qui circa Novuogardiam habitant, Czeremissae superiores, seu montani non a montibus quidem, qui ibi nulli sunt, sed a collibus potius, quos accolunt, nucupantur.

Sura fluuius Mosci & Casanensis Regis dominium diuidit, qui ex Meridie ueniens, uiginti octo miliaribus infra Novuogardiam, cursu in Orientem flexo, Vuolgam influit. in quorum confluxu, ad alterum littus, hinc Basilius Princeps castrum erexit, idq; a suo nomine Basilovogorod nominauit: quod postea multorum malorum seminarium extitit. Haud procul inde est Moscha fluuius, qui & ipse ex Meridie profluens, Occam supra Murom illabitur, non longe ab oppido Cassimovogorod, quod Moscus Tartaris habitandum concessit. Horum mulieres arte quadam ungues, decoris causa nigro colore inficiunt, ac aperto capite, passisque crinibus perpetuo incedunt. A Moscha fluuiio Orientem & Meridiem uersus, ingentes occurrunt syluae, quas Mordua populi, qui proprio idiomate utuntur, ac

Principi

*Mordua populi propriam
habent linguam.*

Principi Moscoviæ subiecti sunt, inhabitant. Eos quidam idololatrias, alij Mahumetanos esse uolunt. Hi in pagis passim habitant, agros colunt, uictum ex ferina carne & melle habent, pellibus abundant preciosis: duri in primis homines. nam & Tartaros latrocinantibus sæpe fortiter à se propulsarunt, pedites ferè omnes, arcubus oblongis conspicui, sagittandiq; peritia præstantes.

Rezan prouincia inter Occam & Tanaim fluuium sita, ciuitatem ligneam non longe à ripa Occæ habet. Erat in ea castrum, quod Iaroslauu uocabatur: cuius nunc, præter uestigia, nihil extat. Haud procul ab ea ciuitate, Occa fluuius insulam facit, quæ Strub dicitur, magnus olim Ducatus, cuius Princeps nemini subiectus erat. Columna ex Moscouia inter Orientem & Meridiem, seu (ut alij uolunt) in Orientem hyemalem, ciuitas occurrit. Dein Rezan, quæ à Moscouia triginta sex miliarib. Ger. distat. Hæc prouincia ceteris omnibus Moscoviæ prouincijs fertilior est: in qua, ut aiunt, singula grana frumenti binas quandoq; plures uel spicas proferunt: quarum culmi tam dense accrescunt, ut nec equi facile transire, nec cornices inde euolare possint. Mellis, piscium, auium, ferarumq; ibi magna copia, arborumq; fructus longè Moscouiæ fructibus nobiliores: gens audacissima, bellicosissimaq;.

Ex Moscouia ad hoc usq; castrum, ultraq; spacio XXIII ferè miliarium Ger. fluit Tanais, loco qui Donco dicitur: ubi mercatores in Asoph, Capham, & Constantinopolim euntes, naues suas onerant: quod plerunq; fit in autumnno, pluuiosa anni parte. nã Tanais ibi alijs anni temporibus non ita aquis abundat, ut oneratas naues benè ferre queat. Dominabatur Rezan quandoq; Basilus magnus Dux, qui sororem Ioannis Basilij magni Ducis Moscouiæ duxerat, ex eaq; Ioannem & Theodorum susceperat. Mortuo Basilio, Ioannes filius succedit, qui ex uxore Knes Theodori Babitz filia, Basilium, Theodorum & Ioannem filios genuit. ex quibus, mortuo patre, maximi natu duo filij, dum quisq; sibi imperium uendicare nititur, in campis Rezanensibus congressi, armis decertarunt: in qua pugna alter occubuit. nec multo post, qui uictor fuerat, in eisdem campis moritur: in cuius rei memoriã, signum crucis ex robore ibi erectum est. Minimus natu, qui ex tribus fratribus adhuc supererat, cognita fratrum suorū morte, adiunctis sibi Tartaris, principatu, pro quo fratres decertauerant, quemq; mater adhuc possidebat, ui potitur: quibus peractis, cum Duce Moscouiæ agit, ut quemadmodum maiores sui nemini obstricti, cum Principatum liberè tenuissent, possedissentq;, ita se quoq; imperare sineret. Dum hæc pacisceretur, ad magnum Principem delatus est, quod Regis Tauricæ, quo cum Principi bellum erat, filiam uxorem expeteret. quam ob rem cum à Principe uocatus fuisset, metu aduentum tardat, protrahitque. tandem à Simeone Crubin, uno ex Consiliarijs

suis persuasus, in Moscoviam proficiscitur: ubi Principis iussu captus, liberis custodijs mandatur. Subinde Princeps matre illius eiecta, et in monasterium intrusa, castrum cum principatu occupat: et ne aliqua quādoq; secessio Rezanensium fieret, bonam eorum partem per diuersas distribuit colonias. quare totius principatus vires labefactatae corruerunt. Porro cum anno Domini 1521 Tartari prope Moscoviam castra posuissent, Ioānes per tumultum è custodia elapsus, in Lithvuaniam profugit: ubi etiam tum exulabat.

Tulla oppidum quadraginta ferè miliaribus Ger. à Rezan distat, à Moscovia uerò in Meridiem triginta sex: est que ultimum oppidum ad campestria deserta, in quo Basilius Ioannis castrum ex lapide construxit, quod fluuius eiusdem nominis praeterlabitur. Vppa uerò alius fluuius, ab Ortu castrum alluit: Tullae que fluuius iunctus, Occam supra Vuorointzki uiginti ferè miliaribus Ger. influit. à cuius ostijs haud ita procul, Odojovu castrum situm est. Porro oppidum Tulla, etiam Basilij tempore proprium Principem habebat.

Tanais flu. famosissimus, qui Europam ab Asia disternit, octo ferè à Tulla in Meridiem miliarib. nō nihil in Orientem deflectendo, oritur, nō ex Ripheis montibus, ut quidā prodidere: sed ex Iuano-uofero, hoc est, Ioānis lacu ingenti, qui in lōgitudine et latitudine circiter 1500 uerū patet: in cōsylua, quam quidā Okonitzkilies, alij Iepiphanovulies appellant, ortum habet. Ex hoc lacu Schat & Tanais, magna duo flumina, emergunt. Schat in Occidentem, Vppa fluuius in se recepto, Occam inter Occidentem & Septentrionem influit. Tanais autem primo cursu recta in Orientem fluit, atq; inter Casan & Astrachan regna sex uel septem miliarib. Ger. à Vuolga fluuius labitur: dein reflexo in Meridiem cursu paludes facit, quas Meotidis uocant. Ad eius porro fontes proxima ciuitas est Tulla, supra ostia uerò tribus ferè in littore miliaribus Asoph ciuitas, que prius Tanas uocabatur. supra hanc quatuor dierum itinere Achas oppidum est, ad eūdem fluuium situm, quem Rutheni Don appellant. Hūc ab optimorum piscium copia singulari, item amoenitate, quod utraq; fluminis ripa diuersis herbis, radicibusq; suauissimis, ad haec arboribus fructiferis plurimis, uarijsq; in modū horti quasi industria quadam exulta atq; consita sit, satis laudare non possunt. Et quod tanta ferarum, quæ paruo negotio sagittis conficiuntur, ibi sit copia: ut per ea loca iter facientes, ad uitam sustentandam nulla alia re, igni tantum saleq; excepto, indigeant. In his partibus nō miliaria, sed dierum itinera obseruantur. Ego quantum coniectura assequi potui, à fontibus Tanais ad eius ostia usq; terrestri itinere recta eūdo, sunt octuaginta ferè miliaria Ger. A Donco, quo loco Tanaim primū nauigabilem esse dixi, uix uiginti diebus nauigando, peruenitur Asoph, ciuitatem Turcis tributariam: quæ quinque, ut aiunt,

Tanais fl. ortus

Iuano-uofero. i. Ioannis Lacus

aiunt, diætis ab Isthmo Tauricæ, quem aliàs Præcop uocāt, distat. In ea multarum ex diuersis orbis partibus gentium insigne est emporium: quò ut omnibus, cuiuscunque nationis sint, liber patet accessus, libera etiam uendendi emendi que cuilibet datur copia: ita ciuitate egressis omnibus, quidlibet impunè facere licet. De aris autem Alexandri & Cæsaris, quas plerique scriptores in his locis fuisse commemorant, uel earum ruinis, nihil certè ex indigenis, alijs que qui ea loca sæpissimè peragrarunt, cognoscere potui. Milites quoque, quos Princeps ad Tartarorum excursiones explorandas, & coercendas quotannis ibi in præsijs habere solet, super hac re à me interrogati, nihil se unquam tale uel uidisse, uel audiuisse responderunt. Circa ostia tamen minoris Tanais, quatuor ab Asoph diætis, iuxta locum Velikipreuos ad S. montes, statuas imaginesq; quasdam marmoreas & lapideas uidisse se, non negabant. Minor porro Tanais in Seuerski principatu oritur, unde Donetz Seuerski uocatur, tribusq; diætis supra Asoph in Tanaim illabitur. Cæterū qui ex Moscovia in Asoph terrestri itinere proficiscuntur, hi Tanai, circa Doncum, uetus & dirutū oppidum, traiecto, à meridie nonnihil in Orientem reflectuntur: quo loci, si recta ab Tanais ostijs linea ad eius fontes ducatur, Moscoviam in Asia, non in Europa sitam reperies.

Seuera provincia.

Msceneck palustris locus est, in quo olim castrum erat, cuius etiamnum uestigia extant. Circa hunc locum adhuc quidam in tuguriolis habitant, qui necessitate imminente, in paludes illas, ceu castrum refugiunt. Ex Moscovia in Msceneck Meridiem uersus eundo, sexaginta ferè miliaria Ger. sunt: ex Tulla ferè triginta. A Msceneck decem & octo ferè miliaribus ad partem sinistram, Occæ fluuius oritur: qui primū in Orientem, dein in septentrionē, postremò in Orientē estiuale (ut ipsi uocāt) cursum suū dirigit. atq; ita Occa, Msceneck, forma circuli propemodū dimidiati claudit: multa q; subinde oppida, Vuorotin scilicet, Coluga, Cirpach, Corsira, Columna, Rezan, Casimovugorod, & Murom alluit: tandemq; Vuolgam infra Novuogardiam inferiorem ingreditur, syluisq; utrinque clauditur, que melle, aspreolis, hermelis et martibus plurimū abundant. Campi omnes quos alluit, fertilissimi sunt: nobilissimus in primis piscium copia fluuius, cuius pisces cæteris Moscoviæ fluminibus preferuntur, maximè qui circa Murom capiuntur. Habet præterea pisces quosdam peculiare, quos ipsi sua lingua uocant Beluga, mire magnitudinis, sine spinis, capite & ore amplo, Sterlet, Schevuriga, Osseter: postrema tria Sturionum genera: & Bielaribitza, hoc est, album pisciculum nobilissimi saporis. horum maximā partem ex Vuolga eò deuenire putant. Ex Occæ porro fontibus duos alios fluuios oriri aiunt, Sem & Schofna: quorum Sem, Seuera principatum perfluit: oppidum que Potivulo præterlapsus, in

Msceneck.

Occæ fl. ortus.

Vicos quas Occa alluit

*Beluga
Sterlet
Schevuriga
Osseter
Bielaribitza, a. ualhygusianus*

Desna fluuium, qui Czernigo oppidum interlabitur, atque infra Chiovuia in Borysthenem fertur, influit: Schofna autem recta in Tanaim defertur.

Corfira in ripa Occæ fluminis oppidum est, sex miliaribus supra Columnam. Habebat aliquando sui iuris dominū, qui cum ad Principem Basiliū, tanquam qui in necem eius conspirasset, delatus fuisset, eamque ob rē sub uenationis prætextu à Principe uocatus fuisset, illeque armatus (nam à quodam, ne inermis irct, admonitus fuerat) cum ad Principē in uenatione uenisset, neque tum admissus esset, sed cum Michaele Georgij Principis Secretario ad uicinum oppidum Czirpach ire, ibique se operiri iussus esset: ubi à Principis Secretario ad bibendum inuitatus, idque (ut solet) pro Principis sui incolumitate, cū in eas insidias quas nullo modo euitare posset, se prolapsus esse sentiret: accersito Sacerdote, haustoque poculo moritur. atque ita nephario hoc facinore, Basilius Czirpach oppido, octo miliaribus à Corfira ad Occam fluuium sito, ubi etiam loco plano minerę ferri effodiuntur, potitus est.

Coluga oppidum ad Occam fluuiū triginta sex miliaribus à Moscovia abest, quatuordecim à Czirpach. Fiunt ibi affabrè cælata pocula lignea, aliæque è ligno res ad cultum domesticum pertinentes: quæ inde in Moscoviam, Lithuaniam, aliasque circumiacētes regiones passim deferuntur. Solet ibi Princeps quotannis præsidia sua contra incursiones Tartarorum habere.

Vuorotin principatus eiusdem nominis cum ciuitate & castro, tribus supra Colugā miliaribus, non procul à littore Occæ sito, nomen habet. Hunc principatum Ioannes Knes Vuorotinski cognomento possidebat, uir bellicosus, ac multarum rerum experientia excellens, quo duce Basilius Princeps præclaras sæpe ex hostibus uictorias reportauerat. Sed anno 1521, quo tempore Rex Tauricæ Occa traiecto, magno exercitu Moscoviam, ut supra dictum est, inuaserat, ad eumque coercendum & reprimendum Demetrius Knes Bielski, homo iuuenis, cum exercitu à Principe missus fuisset, isque Ioannis Vuorotinski, aliorumque sanis cōsilijs neglectis, uiso hoste turpi se fugæ mandasset: Principeque post Tartarorum discessum, de fugæ autoribus diligenter inquirente, Andrea Principis fratre (qui reuera eius fugę author fuerat) aliisque absolutis, Ioannes Vuorotinski non solum in summā uenit Principis indignationem, sed captus etiam, atque Principatu suo exutus est. Postremò dimissus quidem fuit ex custodia, ea tamen conditione, ne Moscovia unquam egrederetur. Hunc nos quoque inter primarios uiros Moscouiæ, in aula Principis uidimus.

Seuera magnus principatus est, cuius castrum Novuogrodek, haud ita diu Sevuerensium Principum, priusquam hi ab Basilio principatu exuerentur, sedes erat. eò ex Moscouia dextrorsum in Meridiem,

ridiem, per Colugam, Vuorotin, Serensko & Branski, centum quinquaginta miliarib. Ger. peruenitur: cuius latitudo ad Borysthenem usque protenditur. Vastos desertosq; passim campos habet, circa Branski autem syluam ingentem. Castra oppidaq; in eo sunt cōplura: inter que Starodub, Potivulo, Czernigovu, celebriora sunt. Ager quatenus colitur, fertilis est. Syluæ hermellis, aspreolis & martibus, melle que plurimum abundant. Gens propter assidua cum Tartaris prælia, ualdè bellicosa. Cæterum Basilij Ioannis, ut alios plerosque, ita hunc quoque principatum sibi subiecit, hoc modo. Erant duo Basilij ex fratribus nepotes: horum alter cognomento Semetzitz, castrum Novuogrodek: alter uerò Staradub ciuitatem tenebat. Potivulo autem Demetrius quidam Princeps possidebat. Porrò Basilium Semetzitz, cum strenuus in armis, eamq; ob rem Tartaris terrori esset, tanta regnandi libido inuaserat, ut principatum solus expeteret. neque quieuit, donec Basilium Staradubski afflictissimū redderet: eoq; depulso, prouinciam suam occuparet. quo eiecto, Demetrium alia uia aggressus est: quem apud Principem detulit, tanquā qui animum deficiēdi à Principe haberet. Qua re Princeps cōmotus, Basilio mandat, uti Demetrium, quacuncq; arte captū, ad se Moscovuiam mitteret. Huius itaq; fraude Demetrius in uenatione circumuentus fuit. Præmiserat enim Basilij equites quosdā ad castrum sui portas, qui eum fuga euadere conantem exciperent: à quibus tum captus, in Moscovuiā deductus, atq; in uincula coniectus fuit. Hanc iniuriam filius, quem unicū habebat, Demetrius, adeò molestè tulit, ut ad Tartaros cōfestim confugeret. Utq; patri illatam iniuriā celerius grauiusq; ulcisceretur, Christiana fide abnegata, in Machumeti ritum circumciditur. Interim dum apud Tartaros ageret, accidit, ut puellam quandam uenustissimam deperiret: qua cum aliās potiri non posset, inuitis eam parentibus clam abduxit. Eam rem serui, qui cum eo circumcisi fuerant, puellæ propinquis clam indicarunt: à quibus quadam nocte subito oppressus, cum puella sagittis conficitur. Basilij Princeps audita filij ipsius Demetrii fuga ad Tartaros, senem arctioribus uinculis constringi iubet. qui non multo post morte filij apud Tartaros cognita, carcere mœroreq; cōfectus, eodem anno qui à nato Christo MDXIX erat, obiit. Atq; hæc omnia Basilio Semetzitz auctore facta sunt: cuius impulsu antea quoq; Princeps & Corsiræ dominum, & germanum suum fratrem, captos in carcere occidit. Cæterum quemadmodū sæpe fieri solet, ut qui alijs insidias struunt, in easdem tandē ipsi incidant: ita & huic Semetzitz ctiōgit. Nam ipse quoque apud Principem defectionis crimine insimulatus est. Eam ob rem cum Moscovuiam uocatus fuisset, illéq; nisi publicæ fidei literæ Principis & Metropolitæ iuramento confirmatæ, sibi prius mitterentur, eò se uenturū pernegaret: missis acceptisq; ex sententia literis,

literis, XVIII Aprilis, MDXXIII anni Moscoviam cum uenisset, honorificè muneribus etiam oblati à Principe exceptus fuit: sed paucos post dies captus, in carcerem coniicitur, ubi & tunc detinebatur. Causam captiuitatis suæ hæc fuisse aiunt, quòd literas ad Regem Poloniae, quibus se ad eum deficere uelle scripserat, Præfecto Chioviensi misisset: qui resignatis literis, cum iniquum eius erga Principem suum animum cognouisset, continuo eas Principi Moscoviae misit. Alij uerò rationem magis uerisimilem afferunt. Solus enim Semetzitz in toto Mosci Imperio supererat, qui castra & principatus possidebat: quibus, ut facilius hunc eijceret, tutiusq; imperaret, perfidiæ crimen, quo ille è medio tolleretur, in illum excogitatum est. Ad quod alludēs morio quidam, quo tempore Semetzitz Moscoviã ingrediebatur, scopas & palam circumferebat, qui cum interrogaretur, quid sibi hoc apparatu uellet? Imperium Principis nondum prorsus purgatum esse, respondit: nunc uerò commodū tempus uerrendi adesse, quo feces omnes eijciendæ forent. Hanc prouinciam Iohannes Basilij, Alexandri magni Ducis Lithuaniæ exercitu ad Vuedrosch fluuium profligato, primus imperio suo adiecit. Porro Sevuerenses Principes genus suum à Demetrio magno Duce Moscoviae ducunt. Erāt Demetrio filij tres, Basilius, Andreas, & Georgius. ex his Basilius natu maximus, iuxta patrias leges, patri in Regno successit. Ex alijs duobus, Andrea uidelicet & Georgio, Sevuerenses Principes generis sui originem traxerunt.

Czernigovu triginta miliaribus à Chiovia, totidem uerò à Potivulo abest. Potivulo uerò distat à Moscovia centum quadraginta miliaribus Ger. à Chiovia sexaginta, à Brãski triginta octo. Hæc ultra syluam magnam, quæ uiginti quatuor miliaribus in latitudinem protenditur, sita est.

Novuogrodeck decē octo miliarib. distat à Potivulo, à Staradub quatuordecim: Staradub à Potivulo triginta duobus miliaribus.

Euntibus ex Potivulo in Tauricam, per solitudinem fluuij Sna, *id est Sna fl.* Samara et Ariel occurrūt: ex quibus posteriores duo latiores, profundioresq; sunt: in quibus trañciendis dū uiatores diutius nōnunquam detinētur, à Tartaris sæpe circūueniuntur, capiunturq;. post hos Koinskavuoda & Moloscha fluuij occurrūt, quos nouo quodam traiectionis genere superant: resectas arbusculas in fasces colligant, quibus se suaq; imponunt, atque ita remigantes secundo fluuiō in alterum littus deferuntur. Alij huiusmodi fasces equorū caudis alligant, qui flagris impulsī, natantes in ulterius littus, homines secum trahunt, transferuntq;.

Vgra fluuius profundus & lutosus, non longè à Drogobusch in sylua quadam oritur, interq; Colugam & Vuorotin in Occam exoneratur. Is fluuius olim Lithuaniam à Moscovia diuidebat.

Demetrio

Demetrio vuitz oppidū et castrū inter Meridiem et Occidentem, decē et octo miliarib. abest à Vuiesma, à Vuorotim circiter uiginti.

Smolentzko ciuitas Episcopalis, ad Borysthenem fluuium sita, castrum in ulteriore fluminis littore Orientem uersus habet, roboribus constructum, quod plurimas domos in ciuitatis formam complectitur. Hoc quā in collem porrigitur (nam parte alia Borysthene alluitur) fossis, ad hęc stipitibus acutis, quibus hostium incurfus arceatur, munitū: Basilius Ioannis sæpius grauissimē oppugnauit, nunquam tamē illud ui capere potuit. At postremò militum præfectiq; cuiusdā Bohemi, de quo supra in historia Michaelis Linski dictum, proditione eo potitus est. Ciuitas in ualle sita, colles circumquaq; fertiles habet, syluisq; uastissimis cingitur, ex quibus pellium diuersarum magnus prouentus. Templum in castro diuæ Virgini sacrum, alia uerò ædificia lignea: in ciuitatis suburbio Monasteriorum ē lapidibus constructorum ruine complures uidentur. Ex Moscovuia porrò ad Smolentzkum, inter Meridiem & Occidentem euntibus, decem & octo miliarium itinere, Mofaisko primū occurrit: inde uiginti sex, Vuiesma: post decem & octo, Drogobusch: atq; inde totidem, in Smolentzko peruenimus, totumq; hoc iter octuaginta miliaribus Ger. cōstat: quamuis Lithuani & Moscouitæ centū computent. Ego tamē ter loca illa peragraui, nec plura obseruauī. Hunc principatum Basilio imperante, Vuitoldus magnus Dux Lithuanix Moscis anno 1413 ademerat. Eundem Basilius Ioannis anno 1514 die xxx Iulij, Sigismundo Regi Poloniae eripuit.

Drogobusch & Vuiesma, castra & oppida lignea sunt, ad Borysthenem sita, quę olim sub dominio Principū Lithuanix erant. Est sub oppido Vuiesma eiusdem nominis fluuius, qui haud procul inde, duobus uidelicet ueris, in Borysthenē fertur: solentq; oneratae mercibus naues inde Borysthenem deuehi, atq; post uicissim aduerso Borysthene Vuiesmam usq; portari.

Mofaisko quoque castrum & oppidum ligneum, circa quod magna diuersicolorum copia leporum est: soletq; Princeps quotannis uenationes suas ibi habere, atq; nonnunquam diuersorū Principum Oratores audire: sicuti nobis in Moscovuia existentibus, Lithuanos Oratores audiuit: nosq; eò pariter ex Moscovuia accersitos, ubi mandatis Principum nostrorum confectis dimissi fuimus. Porrò imperium Principum Moscouix, tempore Vuitoldi, quinq; aut sex miliaribus ultra Mofaisko protendebatur.

Biela principatus, cum castro & ciuitate eiusdem nominis, ad fluuium Opscha in uastis syluis sexaginta miliaribus Ger. magis in Occidentem à Moscovuia distat: à Smolentzko triginta sex, à Toropez triginta. Huius olim Principes ex Gidemino oriundi erant: sed Casimiro Rege Poloniae imperante, Iagellonis filij hūc principatum obtinebant, quo tempore, Basilius Princeps Biela, qui alia s Bielski

K   appellatur,

*Smolentzko ciuitas
episcopalis Smolanderis*

appellatur, ad Ioannem patrem Basilij defecit, se suaq; illi subdidit: uxoreq; sua in eo motu in Lithuania relicta, aliam, ut supra dictum est, in Moscovia duxit: ex qua tres suscepit filios, quos nos apud Principem uidimus, e quorum numero Demetrius propter patris sui auctoritatem in magno precio honoreq; habebatur. Porro hi tres fratres, quamuis ex Bielski paterna hereditate uiuebant, eiusq; annuis redditib.alebantur, eò tamen ire nõ audebant. nã Moscouie Princeps, Bielski principatũ illis ademit, titulumq; sibi usurpabat.

Russia

Rsovia Demetrii ciuitas, cum castro, rectã in Occidentem uiginti tribus miliaribus abest à Moscouia: castrum, à quo Princeps titulum sibi usurpat, ad fluuiũ Vuolga situm est, habetq; latissimam ditionem. Est & alia Rsovia centum quadraginta miliarib. à Moscouia, à Vuelikiluki uiginti, totidem à Plescouia, quæ deserta appellatur. Ultra Rsovia Demetrii, per certa miliaria progrediendo in Occidentẽ, est sylua Vuolkonzki dicta, ex qua quatuor fluuij oriuntur. In ea sylua est palus, quæ Frono uocatur: ex qua fluuius non ita magnus duob. ferè miliaribus in lacum quendã Vuolgo influit, unde rursus aquarum multitudine adauctus emergit, Vuolga' que sumpto à lacu nomine uocatur: qui multis paludibus emensis, multis etiam fluminib. in se receptis, uiginti quinq; uel (ut alij uolunt) septuaginta ostijs in mare Caspium, à Ruthenis Chualinsko morie appellatum, & non in Pontum, ut quidam scripsit, exoneratur.

Russia.

Porro Vuolga à Tartaris Edel, à Ptolemæo Rha uocatur: tantaq; inter hunc & Tanaim in campestribus est uicinitas, ut septem duntaxat miliaribus distare affirmant. Quas autem ciuitates & oppida præterlabatur, suo loco referemus. In eadem sylua decem scè à palude Fronouo miliarib. est Dnyepersko pagus, circa quem oritur Borysthenes, qui ab incolis Dnieper uocatur, quem nunc Borysthenem dicimus. Haud procul ab eo loco est monasterium sancte Trinitatis, ubi oritur alius fluuius priore maior, Niepretz per diminutionẽ dictus. Ambo autem hi fluuij inter fontes Borysthenis & paludem Fronouo confluunt, quo loco Moscouitarum & Chloppiensium merces nauibus impositæ, in Lithuaniam deferuntur: solentq; mercatores ibi in monasterium ceu diuersorium diuertiti. Porro quòd Rha & Borysthenes non ex iisdem fontibus, iuxta quorundam opinionem, orientur, cum ex alijs, tum ex complurium mercatorũ certa relatione, qui in illis partibus rem fecerunt, compertum habeo. Borysthenis autem cursus hic est, ut primum Vuiesmam Meridiem uersus alluat: mox reflexo in Orientem cursu, oppida Drogobusch, Smolëczko, Orscham, & Mogilef præterlabatur: inde que rursus in meridiem tendens, Chiouiam, Circassos & Oszakou contingit, ubi deinceps in pontum exoneratur, uidetur eo loco mare formam lacus habere, & Oszakou quasi in angulo est ad ostia Borysthenis. Nos enim ex Orschain Smolenczko ue-

Chualinsko morie.
.. Caspium morie.

Borysthenis fl. uulgo
Dnieper, octo.

Uelut quas Borysthenis alluit.

Orya

nimus,

nimus, ubi impedimenta nostra nauibus usq; Vuiesnam deduximus: et tantum inundabat, ut Monachus Comitem à Nugaroli, & me scapha piscatoria per sylvas longè deuexerit: equi uerò natando pluries superarunt itinera.

Dvuina lacus à fontibus Borysthenis decem ferè miliaribus, et totidem à palude Fronouuo distat. Ex eo fluuius eiusdem nominis uersus Occidentem, qui à Vuilna uiginti miliarib. abest, ac dein in Septentrionem decurrit, & prope Rigam metropolim Livuoniæ mare Germanicum (quod Rutheni Vuareczkoie morie uocant) il

labitur: alluit Vuitepsko, Polotzko, Dunenbourg: & non perfluit Plefcouuiam, ut quidam scripsit. Livuonienses hunc fluuium ex bona parte nauigabilem, Duna appellant.

Louuat quartus fluuius, ceteris tribus minimè comparandus, oritur inter lacum Dvuina, & paludem Fronouuo, aut ex ipsa palude. non potui equidem eius fontes, etsi haud procul à Borysthenis fontibus distant, prorsus explorare. Est autè ille fluuius, ut eorum Annales habèt, in quem S. Andreas Apostolus ex Borysthene per siccum nauiculam traduxit, & qui emensis quadraginta ferè miliaribus, Vuelikiluki alluit, incq; Ilmen lacum influit.

*Vuitepskoie Morie
Mare Germanicum
Verbo quod Dvuina alluit.*

Vuolock ciuitas & castrum in Occidentem æquinoctialem uiginti quatuor miliaribus distat à Moscouuia, à Mosaisko duodecim ferè, à Tvuer uiginti. Huius loci titulum Princeps sibi usurpat, solet que quotannis ibi animum, falconibus lepores insectando, relaxare.

Vuelikiluki castrum & ciuitas in Occidentem à Moscouuia centum quadraginta miliaribus, à Novuogardia magna sexaginta ferè à Poloczko autem triginta sex miliarib. distat. hac etiam itur ex Moscouuia in Lithuaniam.

Toropecz est castrū, cum ciuitate, inter Vuelikiluki et Smolenzko, ad confinia Lithuanie, distat à Luki decē & octo ferè miliarib.

Tvuer, siue Otvuer, amplissima olim ditio, una ex magnis Rusiæ principatibus ad Vuolgam fluuium sita, triginta sex miliaribus Occidentem æstiualem uersus, distat à Moscouuia: habet que ciuitatem magnam, quam Vuolga interfluit. in altera autem ripa, qua Tvuer Moscouuiam spectat, castrum habet, ex cuius opposito Tvertza fluuius Vuolgam influit: quò equidem in Otvuer nauigio perueni, & altero die Rha flu. nauigauit. Porro ciuitas hæc Episcopalis sedes erat, uiuente Ioanne Basilij patre, quo tempore Tvuerensem Principatum magnus Dux Boris moderabatur. Cuius postea filiam Mariam, Princeps Moscouiæ Ioannes Basilij uxorem duxerat, ex ea que Ioannem primogenitū, ut supra dictum, suscepit. Boris autem mortuo, Michael filius successit: qui postea à sororio suo magno Duce Moscouiæ principatu depulsus, exul in Lithuania moritur,

Tvuer episcopus.

Terfack oppidum decem mil. à Tvuer: eius dimidia pars sub Novuogardiæ, altera Tvuerenzi dominio erat, duo' que ibi Locumtenentes imperabant. Oriuntur ibi quoque, ut supra dixi, duo fluuij, Tvuertza & Sna: hic Novuogardiam in Occidentem, ille in Orientem decurrit.

Novuogardia magna, amplissimus totius Russiæ principatus est, patrio sermone Novuigorod, quasi Noua ciuitas, seu Nouũ castrum dicitur. Quicquid enim muro cinctum, roboribus munitum, aut alioqui septum est, Gorod appellant. Est autem ampla ciuitas, quam Vuolchovu fluuius nauigabilis interfluit, qui ex Ilmen lacu uix duobus vuerst supra ciuitatem emergens in lacum Neoa, quem nunc Ladoga, ab oppido quod ei adiacet, appellat, illabitur. Novuogardia porro in Occidentem æstiualem, à Moscovia centum uiginti miliaribus abest. quanquam sunt qui centum duntaxat computat: à Plefcouia triginta sex, à Vuelikiluki quadraginta, ab Iuanovuogorod totidem. Cæterum ciuitas hæc olim dum floret, suiq; iuris esset, latissimam ditionem in quinque partes distributam habebat: quorum quælibet pars non solum de publicis ac priuatis rebus cognoscendis, ad ordinarium ac competentem suæ partis magistratum referebat, uerum in sua duntaxat ciuitatis regione contrahere res quascunq; ac commodè cum alijs ciuibus suis conficere poterat: nec licebat cuiquam, ad aliquem alium eiusdem ciuitatis magistratum, quacunq; in re prouocare. Eoq; tempore totius Russiæ maximum ibi erat emporium. ingens enim mercatorũ turba undiq; ex Lithuania, Polonia, Suetia, Dania, ipsaq; Germania eo confluebat, ciuesq; ex tam frequenti multarum gentium concursu, opes suas copiasq; augebant. Quin & nostra tempestate licet Germanis suos ibi habere quæstores, seu rationarios. Imperium eius magna ex parte in Orientem & Septentrionem extenditur. Livoniam, Finlandiam, atq; Norduegiam ferè contingebat. Eius loci mercatores, cum uno eodemq; uehiculo Augusta Vindelicorum profectus eo peruenissem, me impensè rogarũt, ut uehiculum quo tam longum iter emensus fuisset, in æde ipsorum sacra perpetuæ memoriæ ergò relinquerem. Habuit etiam Novuogardia principatus ad Oriẽtem, Dvuinam & Vuolochdam: ad Meridiem uerò dimidiam partem Terfack oppidi, non longè à Tvueria. Et quamuis hæc prouincię, quod fluuijs & paludib. oppleantur, steriles sint, comodeq; habitari non possint: nihilominus ex ferarum pellibus, melle, cera, & piscium copia magnum quæstum faciunt. Principes porro, qui ipsorum Reipub. præessent, suo arbitrio ac uoluntate constituiebant, imperiumq; augebant, uicinas gentes quauis sibi ratione deuinciendo, ac stipendio tanquam autoramento quodam proposito in sui defensionem obstringentes. Ex eiusmodi gentium, quarum opera Novuogardenses in conseruanda Republica
sua ute-

Novuigorod = Noua urbs
Gorod = oppidum

sua utebantur, societate factum est, ut Mosci suos se ibi Præsides habere gloriarentur, Lithvuani que uicissim eos sibi tributarios assererent. Hunc principatum dum Archiepiscopus ipse consilio ac autoritate sua administraret, Ioannes Basilij Moscoviæ Dux inuaserat, septem perpetuos annos graui eos bello premens. Tandem mense Nouembri, anno Domini 1477. ad fluuium Scholona conflictu Novuogardenses superans, certis quibusdam conditionibus ad deditioem eos compulit, præfectum que suo nomine urbi imposuit. Cum autem absolutum in hosce imperium nondum se habere putaret, neque sine armis id se assequi posse cerne- ret, sub religionis prætextu, ac si à Ruthenico ritu deficere uolentes, in fide contineret, Novuogardiam uenit, eam que hac simulatione occupauit, in que seruitutem redegit: Archiepiscopum, ciues, mercatores, externos, omnibus bonis spoliauit: trecentosque currus inde auro, argento, gemmis que onustos, ut quidam scripsere, Moscoviam abduxit. Equidem Moscoviæ diligenter de hac re percontabar, accepi que longè plures currus præda onustos inde abductos fuisse. Neque mirum. Nam capta ciuitate Archiepiscopum, ditiores et potentiores omnes, secum Moscoviam abduxerat, in que horum possessiones, subditos suos quasi nouas colonias remiserat. Ex illorum itaque possessionibus, præter communes redditus, maximum quotannis uectigal in Fiscum percipit. De Archiepiscopatus quoque prouentibus, cuidam Episcopo tum à se constituto, paruam duntaxat reddituum portionem concesserat: quo mortuo, sedes Episcopalis diu uacabat. Tandem ad maximam ciuium ac subditorum petitionem, ne perpetuò Episcopo carerent, rursus quendam, nobis tum præsentibus, instituerat.

Novuogardenses olim idolum quoddam, nomine Perun, eò loci quo nunc est monasterium, quod ab eodem idolo Perunzki appellatur, collocatum, in primis colebant, uenerabanturque. Dein baptismate assumpto, id loco motum, cum in flumen Vuolchou deiecissent, aduerso dicitur fluuiò natasse: & circa pontem auditam fuisse uocem, Hæc uobis Novuogardenses in mei memoriam. simulque cum dicto, fustem quendam mox in pontem proiectum fuisse. Solet etiam nunc contingere, ut certis anni diebus hæc uox Perun audiat: qua audita, subito eius loci ciues concurrunt, secum fustibus mutuo cædunt. tantusque inde tumultus quoque oboritur, ut uix magno Præfecti labore sedari possit. Accidit præterea, ut Annales eorum referunt, dum Novuogardenses Corsun Græciæ ciuitatem ad septem perpetuos annos graui obsidione premerent, interim uxores eorum moræ pertesæ, tum etiam de salute ac aduentu maritorum dubitantes, seruis nuberent. Expugnata tandem ciuitate, quum uictores mariti ex bello reuersi, ereas portas superatæ urbis,

ac magnam quandam campanā, quam ipsi in cathedrali eorum Ecclesia uidimus, secum attulissent: seruiq; dominos, quorum uxores duxerant, ui repellere conarentur: domini indignitate rei commoti, depositis, cuiusdam consilio, armis, lora et fustes tanquam in mancipia arripent: quibus serui territi, inc; fugam cōuersi, loco quodam qui etiamnum Chloppigrod, hoc est Seruorum castrum dicitur, se recipent, defenderent que. Verū uicti, meritis à dominis supplicijs affecti fuere. Habet Novuogardia in solstitio æstiuuali longissimum diem XVIII horarum, & ultra. Regio multo frigidior est, ipsa Moscovuia. Gentem quoq; humanissimam ac honestā habebat: sed que nunc proculdubio peste Moscovitica, quam eō commeantes Mosci secum inuexerunt, corruptissima est.

Ilmen lacus, qui in antiquis Ruthenorū scriptis Ilmer uocatur, et quē alij Limidis lacum appellant, est supra Novuogardiā duobus vuerst, in longitudinē XII. in latitudinē uerò VIII miliarib. Germanicis patet: duosq; præter alios celebriores fluuios excipit, Louat et Scholona. Is ex quodā lacu emergit. unū uerò emittit Vuolchovu, qui Novuogardiam interlabitur: emensisq; triginta sex miliaribus, Ladoga lacum ingreditur. Is in latitudinē sexaginta, longitudinem centum ferè miliarib. infulis tamen quibusdam interiectis, patet: effunditq; magnū fluuium Neoa, qui Occidētem uersus in Germanicum mare sex ferè mil. decurrit. ad cuius ostia, sub dominio Mosci, in medio flumine situm est castrum Oreschack, quod Germani Nuntemburg appellant.

Rufs, olim antiqua Russia dicta, antiquum oppidulum est, sub ditione Novuogardiæ, à qua duodecim, ab Ilmen uerò lacu tredecim miliaribus distat. Habet falsum fluuium, quem ampla fossā in modum lacus ciues coercent, indeq; aquam per canales pro se quisq; in ædes suas deriuant, salq; coquunt.

Iuanovugorod castrū Ioannes Basilij, à quo etiam nomē accepit, ad ripam Nervuē fluuij, lapide exedificauit. Est ibi quoq; ex aduerso in altera ripa Livuoniēsium castrum, quod ab eodem fluuio Nervua appellatur. Hæc duo castra Narvua fluuius interlabitur, dominiumq; Novuogardensium ab Livuoniensi diuidit. Porro Narvua fluuius nauigabilis, ex eo lacu quē Rutheni Czutzko, seu Czudin, Latini Bicus, seu Pelas, Germani uerò Peijfues appellant, emergit: duobusq; in se receptis fluuijs, Plefcouuia & Vuelikareca, qui uenit ex Meridie, Opotzka oppidum, Plefcouuia à dexteris relicta, præterfluit. Facilis autem ex Plefcouuia in mare Baltheum esset nauigatio, nisi scopuli quidam, non longè ab Iuanovugorod & Narvua, impedimento essent.

Plefcouuia ciuitas ad lacum sita est, ex quo eiusdem nominis fluuius emergit, ac per mediā ciuitatem decurrit sex mil. in lacū, quem Rutheni Czutzko uocant, exoneratur. Sola autem Plefcouuia, in toto

Chloppigrod, seruorum castrum

*Resman
Oreschack castrum, à Germanis
Nuntemburg uocatur
fl. vsq;*

*Czutzko seu Czudin long. Rus
L. uenit ex Meridie.
Bicus seu Pelas. Latine.
Peijfues. Germanice.
in Livonia sita*

toto Mosci dominio, muro cingitur: est que in quatuor partes diuisa, quarum singulæ suis mœnibus continentur. Quæ res quibusdam occasione erroris præbuit, ut eam quadruplici muro cinctâ esse dicerent. Huius ciuitatis ditio, seu principatus, gentiliter Pskovu, seu Obskovu uocatur. Olim amplissima, suiq; iuris erat: sed eâ tandē Ioānes Basilij anno Domini MDIX. quorundā sacerdotum proditione occupauit, atque in seruitutem redegit. item campanam, ad cuius pulsus Senatus ad rempublicam constituendam cogebatur, abstulit: ipsis que per colonias aliò deductis, introductis que in eorum locum Moscis, libertatem eorum prorsus imminuit. Unde factum, ut pro cultioribus, atque adeò humanioribus Plescovuiensium moribus, corruptiores in omnibus ferè rebus Moscovuiensium mores sint introducti. Tanta enim in contractibus Plescovuiensium erat integritas, candor, & simplicitas, ut omni uerbo sitate in fraudem emptoris omiſsa, uno tantum uerbo res ipsas indicarent. Plescovuienses autem, ut etiam hoc obiter adijciam, in hunc usq; dicm cæsarie non Ruthenorum, sed Polonorum more, bifurcata utuntur. Distat autem Plescovuia in Occidentē triginta sex miliaribus à Novuogardia, ab Ivuanovugorod quadraginta, totidem à Vuelikiluki. Per hanc quoq; ciuitatem ex Moscovuia et Novuogardia itur Rigam, Livuoniæ metropolim, quæ sexaginta miliaribus à Plescovuia distat.

Vuotzka regio inter Occidentem et Septentrionem sita, uiginti sex, aut ad summū triginta miliarib. abest à Novuogardia, inq; sinistra castrū Ivuanovugorod relinquit. In hac regione hoc prodigij loco refertur: animalia, cuiuscunq; generis in eam inducta fuerint, colorem suum in albedinem mutare. Locus hic postulare uidetur, ut rationem locorum & fluuiorū circa mare, usq; ad fines Svuetiæ perstringam. Nervua fluuius, quemadmodum supra dixi, Livuoniā a Mosci ditione diuidit: a quo si ab Ivuanovugorod secundū litus maris, Septentrionem uersus progrediare, Plusa fluuius occurrit, ad cuius ostia Iamma castrum situm est. Duodecim miliarib. ab Ivuanovugorod, à Iamma totidem, spacio quatuor miliarū, occurrit castrum & fluuius eiusdem nominis Coporoia: inde ad fluuium Neoa & castrum Oreschack sex miliaria numerantur: ab Oreschack uerò ad fluuium Corela, unde ciuitas nomen accepit, sunt septem miliaria. Atque inde tandem itinere duodecim miliarium peruenitur ad fluuium Polna, qui dominium Mosci à Finlandia, quam Rutheni Chainska Semla uocant, quæ sub ditione Regum Svuetiæ est, diuidit.

Est & alia Corela præter iam nominatam, prouincia, quæ suum territorium atque idioma habet, sexaginta ferè & amplius miliaribus à Novuogardia in Septentrionem sita. Ea quamuis à finitimis quibusdam gentibus tributum exigit, nihilominus & ipsa Regi

*Corela maritima uel
et fluuij*

Chainska Semla. i. Finlandia

*altera
Corela
"ppriam hanc linguam*

ipsa Regi Svuetiæ item, & Mosco, ratione dominij Novuogardensis, tributaria est.

Solovuki insula in Septentrionem, inter Dvainam & Corelam prouinciam, à continenti octo miliaribus in mari sita est: quæ quantum à Moscovuia distet, propter crebras paludes, sylvas, & vastas solitudines, certa interualli ratio non habetur. Quamuis sint qui eam 300 miliarib. à Moscovuia, à Bieloiesero autem 200 abesse dicant. Sal in ea insula copiosus decoquitur. Estq; ibi monasteriũ, in quod mulierem aut uirginem ingredi, grande piaculum est. Est etiam ibi piscatio copiosa piscium, quos indigenæ Selgi uocant, quos nos haleces esse putamus. Aiunt hic Solem æstiuale solstitio perpetuò, duabus tantum horis exceptis, splendere.

Dimitriou ciuitas cum castro, à Moscovuia, ab Occidẽte in Septentrionem parum deflectendo, duodecim miliaribus distat. Hanc Georgius magni Ducis frater, tunc possidebat. Eam Lachroma fluuius, qui Sest fluuium influit, præterlabitur. Porrò Sest Dubnã, qui in Vuolgam exoneratur, excipit. Vnde tanta fluuiorum commoditate, magnæ ibi mercatorum opes, qui merces ex Caspio mari per Vuolgam, labore non ita magno, in diuersas partes, atq; adeò Moscovuiam usq; inducunt.

Bieloiesero ciuitas cum castro, ad lacum eiusdem nominis sita est. Sonat autem Ruthenis Bieloiesero, albus lacus. Porrò ciuitas non est in ipso lacu sita, ut quidam retulerunt: paludibus tamen ita undequaq; cingitur, ut inexpugnabilis esse uideatur. Quare ducti Principes Moscouiæ, thesauros ibi suos recondere solent. Abest autem Bieloiesero in Septentrionem centum miliaribus à Moscovuia, totidemq; à Novuogardia magna. Duæ uerò uie sunt, per quas ex Moscovuia itur Bieloiesero. altera propinquior per Vglitz, hyemali tempore, æstate per Iaroslauu altera. Vtræq; autem uia, propter crebras paludes, & sylvas fluuijs obsitas, haud cõmodè, nisi stratis pontibus, concretis glacie, conficitur. quo fit, ut ibi locorum difficultate miliaria sint breuiora. Accedit ad hanc itineris difficultatem, ut propter crebras paludes, sylvas, ac undiq; concurrentes fluuios, loca inculta sint, nullisq; ciuitatibus frequentata. Lacus ipse duodecim miliarib. in longitudinem, totidemq; in latitudinem patet: in quem trecenti, ut fertur, & sexaginta fluuij exonerantur. Vnus autem Schocksna tantum ex eo emergit, qui quindecim miliaribus supra Iaroslauu, & quatuor infra Mologam, oppida, Vuolgam influit. Pisces qui ex Vuolga in hunc fluuium ac lacum perueniunt, meliores fiunt: imò tanto nobiliores, quanto diutius in eo fuerint, redduntur. In quibus agnoscendis ea est piscatorum peritia, ut pisces in Vuolgam reuersos, captosq;, quanto tempore in eo fuerint, agnoscant. Huius loci indigenæ proprium habent idioma: quamuis nunc ferme omnes Ruthenicè loquantur. Longissimum hĩ diem in Solstitio æstiuale dicuntur ha-

Selgi piscium, haleces

Bieloiesero: Albus lacus

Bieloiesero propria lingua.

tur habere, decem & nouem horarum. Retulit nobis quidam haud parui nominis uir, se primo uere, cum arbores iam frondescerent, celeri cursu ex Moscovuia Bieloieserum contendisse: superato' que Vuolga fluuio, reliquum itineris, quod omnia ibi niuibz glaciēq; oppleta essent, uehiculis confecisse. Et quāquam longior ibi hyems sit, fruges tamen eo, quo in Moscovuia, tempore & maturescunt, & colliguntur. A' lacu Bieloiesero, intra teli iactum, est alius lacus sulphur proferens: quod fluuius quidam ex eo manans, ceu spumas supernatantes, affatim secum defert. Inscitia tamen populi, eius ibi nullus usus est.

Vglitz ciuitas cū castro, ad littus Vuolgæ sita est: distatq; à Moscovuia uiginti quatuor, à Iaroslauu triginta, à Tuer quadraginta miliaribz. Cæterum hæc prædicta castra sunt in Meridionali Vuolgæ ripa, ciuitas uero ex utraq; parte.

Chloppigrod locus, in quem Novuogardensium seruos confugisse supra dixi, duobus miliaribus distat ab Vglitz. Haud procul inde castrum nunc demolitum conspicitur, ad fluuiū Mologa, qui ex Novuogardia magna octuaginta miliaribus fluens, Vuolgam ingreditur: in cuius ostijs est eiusdem nominis ciuitas & castrum, à quo duobus miliaribus in eiusdem fluminis ripa Chloppigrod ecclesia tantum sita est. Eo loci nundinæ in toto Mosci dominio, quarum etiā aliàs memini, sunt frequentissimæ. eò etenim, præter Sruentenses, Liuonienses, atq; Moscouitas, Tartari, aliēq; quam plurimæ gentes, ex Orientalibus Septentrionalibusq; partibus conflunt, quæ rerum tantum permutatione utuntur. Rarus enim, ac ferè nullus apud has gentes est auri, argenti' ue usus. Vestes factas, acus, cultellos, coclearia, secures, aliaq; eiusmodi, ut plurimum pelibus permutant.

Pereaslauu ciuitas & castrum, à Septentrione aliquantum uergens in Orientem, uiginti quatuor miliaribz. abest à Moscovuia: sita autem est ad lacū, in quo, ut in insula Solouki, Selgi pisciculi, quorum supra memini, capiuntur. Ager satis fertilis est, & copiosus, in quo perceptis frugibus, Princeps uenatione tempus fallere solet. Est in eodem agro lacus, ex quo sal decoquitur. Per hanc ciuitatem proficiscuntur, quibus Novuogardiam inferiorem, Castroma, Iaroslauu, & Vglitz eundem est. In his partibus uera itinerum ratio propter crebras paludes & syluas haberi non potest. Est etiam ibi Nerel fluuius, ex lacu quodam profluens, qui supra Vglitz Vuolgam influit.

Rostouu ciuitas & castrum, Archiepiscopalis sedes, cum Bieloiesero & Murom, inter præcipuos & antiquiores Rusiæ principatus, post Novuogardiam magnam habetur. Eò ex Moscovuia, recta per Pereaslauu itur, à qua decem miliaribus distat. Sita est ad lacum, ex quo Cotoroa fluuius, qui Iaroslauu præterlabitur, emergit,

L Vuolgamq;

Chloppigrod: seruorum oppidum.

Rostouu arcepalus

Vuolgam'ꝑ influit. Soli natura fertilis est, piscibus in primis ac facile abundans. Regio hæc olim secundogenitis magnorum Ducum Russiæ propria erat: quorum posterii nouissime per Ioannem Basilij patrem ea depulsi, exutiqꝫ sunt.

Iaroslavu ciuitas et castrum ad ripam Vuolgæ, distat à Rostovu duodecim mil. rectâ itinere ex Moscovuia sumpto. Regio satis fertilis est, ea præfertim parte, qua uergit ad Vuolgam: quæ etiam, quemadmodû Rostovu, secundogenitorum Principum erat: quas monarcha ipse ui oppressit. Et quanquam prouinciæ Duces, quos Knesos appellant, adhuc supersint: titulum tamen Princeps, Knesis, uelut subditis regione concessa, sibi usurpat. Tres autem Knesi secundogenitorum posterii, quos Rutheni Iaroslavuski appellant, eam regionem possident. Primus est Basilius, is qui nos ex hospitio ad Principem duxit, & reduxit. Alter est Simeon Fœderovuitz, à Kurba patrimonio suo Kurbski dictus, homo senex, sobrietate singulari, ac ipsa uitæ rigiditate, qua ab ineunte etate usus est, ualde exhaustus. multis enim annis esu carnis abstinuit: piscibus quoqꝫ Solis, Martis & Saturni tantum diebus uescebatur: Lunæ uerò, Mercurij & Veneris, ab eisdem ieiunij tempore abstinebat. hunc magnus Dux aliquando per Permiam, in Iuhariam, ad lōginquas gentes debellandas, cum exercitu supremum Imperatorem mittebat: qui bonam eius itineris partem, propter niuis magnitudinē, pedes confecit: quibus dissolutis, reliquum itineris nauigijs peregit. Ultimus est Ioannes cognomento Possetzen, qui Principis sui nomine Oratorē apud Carolum Cæsarem in Hispanijs agebat, et nobiscum reuersus est: qui aded pauper erat, ut uestes, & Kolpackh (quod capitis tegumentum est) aliunde (quod certo scimus) pro conficiendo itinere cōmodatō sumeret. Quare multum errasse uidetur, qui scripsit, hunc Principi suo in quacuncqꝫ necessitate triginta milia equitum ex ditione, seu patrimonio suo mittere posse.

Vuolochda prouincia, ciuitas & castrū, in qua Episcopi Permiæ sedem quidem suam, sed sine imperio habent, ab eiusdem nominis fluuio nomen acceperunt. sita est inter Orientem & Septentrionē, ad quā ex Moscovuia per Iaroslavu itur. Abest aut̄ à Iaroslavu quinquaginta miliarib. Ger. à Bieloiesero ferè quadraginta. Regio tota palustris & syluestris est. unde fit, ut exactā itineris rationē propter crebras paludes & fluuiorū anfractus, hoc quoqꝫ in loco uiatores obseruare non possint. Quo enim magis progrediare, hoc plures & inuiæ paludes, fluuij ac syluæ occurrunt. Porrò Vuolochda fluuius in septentrionē, ciuitatem præterlabitur: cui Suchana fluuius ex lacu cui Koinzki nomen est, emergēs, octo mil. infra ciuitatē iungitur, nomenqꝫ Suchanæ retinet, atqꝫ inter Septentrionē & Orientem labitur. Vuolochda prouincia olim sub ditione Novuogardie magnæ erat, quæ cum castrum natura loci firmum habeat, aiunt

Princi-

Knes. i. Dux.

*Permian. civ. Vuolochda
sedem habet*

Principem partem thesauri sui illic reponere solere. Eo anno quo nos Moscoviæ eramus, tāta illic erat annonæ caritas, ut unus quo ipsi utuntur frumenti modius, XIII dengis uenderetur; qui alioqui in Moscovia IIII, V, aut sex dengis emi solet.

Vuaga fluuius piscosus, inter Bieloiesero & Vuolochdam, in paludibus densissimisq; syluis oritur, ac Dvuinam fluuiū influit. Fluuij accole, quod panis usu ferè careant, uenatione uiuunt. Capiuntur autem ibi uulpes nigræ, & coloris cinericei. Porrò compendiaro itinere inde ad prouinciā & fluuium Dvuiua peruenitur.

Vstyug prouincia, à ciuitate & castrò, quæ ad fluuium Suchana sita sunt, nomen accepit. à Vuolochda abest centum miliarib. à Bieloiesero centum quadraginta. Hæc prius ad ostia fluuij Iug, qui ex Meridie in Septentrionem fluit, sita erat. Postea propter loci comoditatem, ad dimidium ferè miliare supra ostia posita est, uetusq; nomen adhuc retinet. Nam Ruthenis Vsteie ostiū est: unde Vstyug, quasi ostium Iug dicitur. Hæc prouincia olim subiecta erat Novuogardiæ magnæ, in qua rarus & propemodum nullus panis usus: piscibus et feris pro cibo utuntur. Sal ex Dvuiua habent. Idioma quoque proprium, quamuis Ruthenico magis utuntur. Zabellinorunt ibi pelles nec multæ, nec admodum excellentes: aliarum tamen ferarum pellibus abundant, uulpinis præsertim nigris.

Dvuiua prouincia & fluuius ab Iug & Suchana fluuiorū confluxu Dvuiinæ nomen accepit. nam Dvuiua Ruthenis duo, uel bini sonat. Is fluuius emensis centum miliaribus Oceanum Septentrionalem, quæ Svuetiam & Nordvuegiam alluit, atque à terra incognita Engranelād diuidit, ingreditur. Hæc prouincia in ipso Septentrione sita, olim Novuogardensiu ditionis erat. Numerantur aut à Moscovia ad Dvuiinæ ostia, trecēta miliaria: quamuis ut antea dixi, in Regionib. quæ trans Vuolgā sunt, propter crebras paludes, fluuios, ac uastas syluas, itineris ratio obseruari non potest: cōiectura tamē ducimur, ut uix ducēta miliaria esse putemus. quandoquidē ex Moscovia in Vuolochdā, ex Vuolochda in Vstyug, in Orientē aliquantulum: ex Vstyug postremo per Dvuiinā fluuium rectā in Septentrionem peruenitur. Hæc prouincia, præter Colmogor castrum, et Dvuiinam ciuitatem, quæ inter fontes & ostia in medio propemodum sita est, castrumq; Pienega in ipsis Dvuiinæ ostijs situm, oppidis & castris caret. Pagos tamen complures habere dicitur, qui propter terræ sterilitatem longè lateque distant. Victum hi ex piscibus feris, ferarumq; pellibus quærunt, quibus omnis generis abundāt. In maritimis huius Regionis locis, urfos albos, & eos pro maiori parte in mari degentes reperiri aiunt: quorum pelles in Moscoviam sæpius deferuntur. Ego binas mecum, prima mea in Moscoviam legatione, reportauit. Regio hæc sale abundat.

*Hic fluuius Dvuiua
in mare glaciæ fluit*

Vstyug i ostiū Iug

*Vstyugenses propriam
habent linguam.*

Dvuiua .i. duo ut bini.

Engraneland

RERVM MOSCOVITICARVM
 ITINERARIUM AD PET-
 zoram, Iugariam, & Obi usq; fluuium.

Rincipis Moscoviæ ditio longè in Orientem, & ali-
 quanto in Septentrionem, ad loca quæ sequuntur, pro-
 tenditur: super qua re scriptum quoddam, quo eius iti-
 neris ratio continebatur, lingua Ruthenica mihi obla-
 tum fuit, quod & trāsstuli, & hic certa ratione subiunxi. Quāquam
 qui ex Moscovia eò proficiscuntur, ab Vstyug & Dvuina, per
 Permiam, usitato magis & compendiaro itinere utantur. A Mo-
 scovua ad Vuolochdam quinquaginta vuerst numerantur, à Vuo-
 lochda ad Vstyug dextrorsum secundo fluuiio, & Suchana, cui iun-
 gitur, descendendo, sunt quingenta vuerst, quibus sub Streltze op-
 pido duobus vuerst, sub Vstyug coniungitur fluuiio Iug, qui fluit
 ex Meridie: à cuius ostijs usque ad fontes, ultra quingenta vuerst
 computantur. Cæterum Suchana & Iug postquam confluerint,
 amissis prioribus nominibus, Dvuinæ nomen assumunt. Per Dvui-
 nam deinceps quingenta vuerst, ad Colmogor peruenitur: à quo
 infra itinere sex dierum, Dvuina sex ostijs Oceanum ingreditur.
 Atq; huius itineris maxima pars nauigatione cōstat, nam itinere ter-
 restri à Vuolochda usque ad Colmogor, traiecto Vuaga sunt mille
 vuerst. Haud procul à Colmogor, Pienea fluuius, qui ab Ori-
 ente à dextris fluit: emensis que septingentis vuerst, Dvuinam illa-
 bitur. Ex Dvuina ad locum qui dicitur Nicolai, per Pieneam flu-
 uium ducenta vuerst, peruenitur, ubi itinere dimidij vuerst na-
 ues in fluuium Kuluio transferuntur. Kuluio uero fluuius ex e-
 iusdem nominis lacu in Septentrione oritur, à cuius fontibus iter
 sex dierum est, usque ad ostia ubi Oceanum ingreditur. Naui-
 gatione secundum dexterum littus maris, sequentes possessio-
 nes præterleguntur: Stanuvische, Calunczcho, & Apnu. Cir-
 cumnauigata que Chorogoski Nosz promontorio, & Stanuvui-
 sche, Camenckh & Tolstickh, tandem in fluuium Mezen, quò
 sex dierum itinere ad eiusdem nominis pagum in ostijs fluuij Pies-
 za situm peruenitur, per quem rursus à sinistra Orientem æstiu-
 lem uersus ascendendo, trium hebdomadarum itinere Piescoya
 fluuius occurrit. Vnde translatis per quinque vuerst, in duos la-
 cus nauibus, geminæ patent uia: quarum altera parte sinistra in
 fluuium Rubicho, per quem in fluuium Czircho peruenitur, du-
 cit. Alij uia altera, & breuiore, ex lacu naues rectà in Czircho de-
 ferunt: à quo nisi tempestate detineantur, trium hebdomadarum
 spacio in fluuium ostia que Czilme, magnum Petzora fluuium,
 qui eò loci duarum vuerst latitudine extenditur, influentem de-
 ueniunt: quò delapsi, sex dierum itinere ad oppidum & castrum
 Pustoosero, circa quod Petzora sex ostijs Oceanum ingreditur,
 perue-

peruenitur. Huius loci accolæ simplici ingenio homines, anno Domini M. D. XVIII. primum baptismum susceperunt. A' Czilnæ ostijs, usque ad ostia fluuij Vssa, per Petzoram eundo, est iter unius mensis. Vssa autem fontes suos habet in monte Poyas Semnoi, qui ab ortu æstiuali ad læuam est, fluit que ex ingenti eiusdem montis saxo, quod Camen Bolschoi uocant. Ab Vssæ fontibus, usq; ad eius ostia, ultra mille uerst numeratur. Porrò Petzora à Meridionali hac hyemali parte fluit, à quo ex Vssæ ostijs ascendendo, usque ad ostia Stzuchogora fluuij, est iter trium hebdomadarum. Qui hoc itinerarium conscripserant, dicebant, inter Stzuchogore & Potzscheriema fluuiorum ostia se quieuisse: atque ad uicinum castrum Strupili, quod ad littora Ruthenica in montibus ad dextram situm est, comeatum, quem ex Russia secum portauerant, deposuisse. Ultra Petzora & Stzuchogora fluuios, ad montem Camenipoias, item mare, insulas uicinas, castrum que Pustoosero, uariæ & innumeræ gentes sunt, quæ uno ac communi nomine Samoged (quasi diceret seipso comedentes) nuncupantur. Apud hos magnus prouentus auium, diuersorumq; animalium, ut sunt zabellini, martes, castores, hermeli, aspreoli, & in Oceano Mors animal, de quo supra, præterea ues. item albi ursi, lupi, lepores, equi vuoduani, cete, piscis que nomine Semfi, alij que quam plurimi. Hæ uerò gentes in Moscoviam non ueniunt: sunt enim feræ, quæ aliorum hominum coetum, uitæ que societatem refugiunt. Ab Stzuchogoræ ostijs aduerso flumine usque ad Poiasfa, Artauischa, Cameni, maiorem que Poiasfa, iter trium hebdomadarum. Porrò ad montem Camen trium dierum ascensus est, à quo descendendo ad fluuium Artauischa, inde ad Sibus fluuium, à quo castrum Lepin, à Lepin ad Sossam fluuium peruenitur. Huius fluuij accolæ Vuogolici nuncupantur. Sossa autem à dextris relicto ad fluuium Oby, qui oritur ex Kitaisko lacu, peruenitur: quem uix uno die & celeri cursu traiecerunt, adeò uasta huius fluuij latitudo est, ut ad octoginta ferè uerst extendatur. Hunc quoque Vuogulici & Vgritzlchi gentes accolunt. Ab Obea castello secundum Oby fluuium ascendendo, usque ad Irtische fluuium, in quem Sossa ingreditur, ostia, est trium mensium iter. In his locis duo castra sunt, Ierom & Tumen, quibus præsunt domini Knesi Iuhorski, magno Duci Mosco (ut aiunt) uectigales. Multa ibi animalia, pellesq; quam plurimæ.

Ab Irtische fluuij ostijs ad castrum Grustina, duorum mensium iter: à quo ad lacum Kitai, per Obi fluuium, quem fontes suos in hoc lacu habere dixi, est plus quam trium mensium iter. Ab hoc lacu plurimi homines nigri, communis sermonis expertes, ueniunt: merces uarias, in primis autem uniones, lapides preciosos, secum adferentes, quas populi Grustintzi & Serponovutzi mercantur. hi à

castro Serponovu Lucomoryæ ultra Obi fluuium in montibus si-
 tæ nomen habent. Lucomoryæ autem hominibus mirabile quid-
 dam ac incredibile, et fabulæ persimile aiunt accidere, quos in singu-
 los annos, nempe XXV II. die Nouembris, quæ apud Ruthenos S.
 Georgio sacra est, mori aiunt: ac uere insequenti, maxime ad XXIII
 Aprilis, ranarum instar, denuò reuiuiscere. Cum his quoq; Gru-
 stintzi et Serponovutzi populi noua, et aliàs inconsueta habet com-
 mercia. Cum enim statum tempus moriendi, seu dormiendi ipsis
 imminet, merces certo loco deponunt, quas Grustintzi & Serpo-
 novutzi, relictis suis interim æqua commutatione mercibus, aufe-
 runt: eas illi rediuiui, si iniquiore æstimatione abductas esse uide-
 rint, rursus repetunt: unde lites plurimæ ac bella inter eos oriuntur.
 Ab Obi fluuio, parte sinistra descendendo, sunt Calami populi,
 qui ab Obiovua & Pogosa eò commigrarunt. Infra Obi ad aure-
 am Anum, ubi Obi Oceanum ingreditur, fluuij sunt, Sossa, Berez-
 uua, & Danadim, qui omnes ex monte Camen, Bolschega, Poiaffa,
 scopulis que coniunctis oriuntur. Ab his fluminibus quæcunque
 ad auream Anum usque gentes habitant, uectigales dicuntur Prin-
 cipi Moscoviæ.

Slata baba, id est Aurea Anus, idolum est, ad Obi ostia, in prouin-
 cia Obdora, in ulteriori Ripa situm. Secundum Obi littora, uicinisq;
 circum fluminib. multa passim castra sita sunt, quorum domini o-
 mnes Principi Moscoviæ (ut ferunt) subiiciuntur. Narrant, seu,
 ut uerius dicam, fabulatur, hoc idolū Auream Anum statuam esse,
 in formam cuiusdam anus, quæ filium in gremio teneat: atq; ibi iam
 denuò alterum cerni infantem, quem eius nepotem esse aiunt. Præ-
 terea instrumenta quædam ibi posuisse, quæ perpetuum sonum in
 modum tubarum edant. Quod si ita est, equidem uentorum uehe-
 menti & perpetuo in ea instrumenta flatu fieri puto.

Cossin fluuius ex montibus in Lucomoryæ delabitur. in huius
 ostijs Cossin castrum est, quod olim Knes uuentza, nunc uerò illi-
 us filij possident. Eò à Cossin magni fluuij fontibus, est iter duo-
 rum mensium. Porro ex eiusdem fluuij fontibus alter fluuius Cas-
 sima oritur, emensa que Lucomorya in magnum fluuium Tachnin
 influit: ultra quem prodigiosæ formæ homines habitare dicuntur,
 quorum alij ferarum more, toto corpore pilis horrent: alij cani-
 nis capitibus, alij prorsus sine collo pectus pro capite habent, lon-
 gas que sine pedibus manus. Est & in Tachnin fluuio piscis qui-
 dam, capite, oculis, naso, ore, manibus, pedibus, alijs que huma-
 na prorsus forma, nulla tamen uoce: qui, ut alij pisces, suaue ex se
 præbet obsonium.

Hactenus, quæcunque retuli, ex oblato Itinerario Ruthenico, à
 me ad uerbum traducta sunt: in quibus etsi fabulosa quædam, uixq;
 credibilia esse uideantur, ueluti de hominibus mutis, morientibus
 & reui-

*De Lucomoryæ gente
 fabula.*

*Slata Baba. i. Aurea domus
 Obdora prouincia*

& reuiuifcentibus, Aurea anu, monstrosis hominum formis, pi-
 fccc̄ humana effigie: de quibus etſi ipſe quoque diligenter inueſti-
 gaucri, nihil tamē certi à quopiā, qui ea oculis ſuis uidiffet (quam-
 uis omnium fama rem ita ſe habere prædicarēt) cognoscere potui:
 tamen ut alijs ampliorem harum rerum præberem inueſtigandī oc-
 caſionem, nolui quicquam obmittere. unde & locorum uocabulis
 iſdem, quibus à Ruthenis nuncupantur, uſus ſum.

Noſs, Ruthenis naſus dicitur, quo nomine promontoria ad naſi
 ſimilitudinem in mare prominentia, uulgò appellant.

Noſs. i. Naſus

Montes circa Petzoram fluuium Semnoi poyas, id eſt Cingulus
 mundi uel terre uocantur. Poyas enim Ruthenis cingulū ſignificat.

Semnoi Poyas. i. Terra Cinguli.
 Vide fo. 85.
 R. Rhiphæi ſeu Hyperborei ſunt

Lacus Kithai, à quo magnus Chan de Chathaia, quem Moſci
 Czar Kythaiſki appellant, nomen habet. Chan autem Tartaris Re-
 gem ſonat.

Lucomorye, loca maritima ſyueſtria ſunt, quę ab accolis ſine ullis
 edibus habitantur. Quamuis autem Itinerarij author plurimas Lu-
 comorye gētes Principi Moſcoviæ ſubiectas eſſe referebat, tamen
 cum in propinquo Regnum Tumen ſit, cuius Princeps Tartarus
 eſt, & uernacula eorum lingua Tumenski Czar, id eſt Rex in Tu-
 men appellatur, magna que damna haud ita pridem Principi Mo-
 ſcoviæ intulit: uerifimile eſt, propter uiciniam has gentes ipſi po-
 tius ſubiectas eſſe.

Quæ Tumenſis. i. Rex Tumenſis
 Tartarus eſt.

Ad Petzoram fluuium, cuius in Itinerario mētio ſit, ciuitas & ca-
 ſtrum Papin, ſeu Papinowogorod ſitum eſt: huius accolę Papini,
 qui diuerſum à Ruthenico idioma habent, nūcupantur. Ultra hūc
 fluuium altiffimi montes ad ripas uſq̄ protenduntur, quorum uer-
 tices ob continuos uentorum flatus omni prorfus materia grami-
 necq̄ ferē carent. hi etſi uarijs in locis uaria habeant nomina, com-
 muniter tamen Cingulum mundi uocantur. In his montibus nidē-
 ſcant Gerofalcones, de quibus ſuprà, cum de Principis uenatione
 uerba facerem, abundē dictum eſt. Crescunt etiam illic arbores ce-
 dri: circa quas nigerrimi Zebelli reperiuntur. Atq̄ in Principis
 Moſcoviæ ditioe hi montes ſoli uiſuntur, qui ueteribus Rhi-
 phæi fortē, uel Hyperborei montes uiſi ſunt: & quòd perpetuis ni-
 uibus ac glacie rigeant, tranſiriq̄ facile non poſſint, Engroneland
 prouinciam incognitam faciunt. Baſilius Ioānis filius Moſcoviæ

Papini propria idioma habet

Rhiphæi ſeu Hyperborei
 montes. Nimirum
 Semnoi Poyas. i. Cingulus
 mundi dicitur.
 Engroneland prouincia

Dux, aliquando ad exploranda ultra hos montes loca, gentesq̄ de-
 bellandas, duos Præfectos ex ſuis per Permiam & Petzoram miſe-
 rat, Simconem Pheodorouitz Kurbski à patrimonio ſuo ita nun-
 cupatum, ex Iaroslavuski genere oriundū: & Knes Petrum Vſcha-
 toi. quorum Kurbski me in Moſcoviā exiſtente, adhuc in uiuis e-
 rat: mihiq̄ de hac re percontanti, decē & ſeptem in aſcendēdo mon-
 te dies ſe conſumpſiſſe dicebat: neq̄ tamen montis uerticem, qui pa-
 trio nomine Stolp, hoc eſt columna nuncupatur, ſuperare potuiſſe.

altitudo horum montium

Stolp. uertex Rhiphæi
 cum montium

Extendi

Extenditur mons ille in Oceanum, usq̃ ad ostia Dvinae & Pctzora fluuiorum. Et hæc de Itineratio satis.

AD PRINCIPATVS MOSCOVIAE redeo.

*S*usdali epalis
 Vsdali principatus, cum eiusdem nominis castro & ciuitate, in qua sedes Episcopalis est, inter Rostovu & Vuolodimeriam sita est. Quo tempore Mosci imperij sedes Vuolodimeria erat, inter præcipuos hic principatus numerabatur, ac reliquarum adiacentium urbium Metro-
 polis erat. Crescente post imperio eius, sede Moscoviam translata, Principum secundogenitis est attributus: quorum tandem poster, ex quibus Basilius Schuiski cū nepote ex fratre (qui dum nos Moscovia essemus, adhuc uiuebant) per Ioannem Basilij eo sunt exuti. Insigne in ea urbe Vestalium monasterium est, in quo Solo-
 mea à Basilio repudiata, erat inclusa. Inter omnes Principis Moscovia principatus ac prouincias, ubertate soli, rerumq̃ omnium copia, Resan primas sibi uindicat: secundum hanc sunt, Iaroslavu, Rostovu, Pereaslavu, Susdali, Vuolodimeria: quæ fertilitate terræ, proximè accedunt.

Castromovugorod ciuitas cum castro, in Vuolgaë littore ad orientem æstiualem uiginti ferè miliaribus abest ab Ioroslavu. Novuogardia inferiori circiter quadraginta. Fluuius, à quo ciuitas nomen habet, ibi Vuolgam influit.

Galitz alius principatus cum ciuitate & castro, ex Moscovia in Orientem per Castromovugorod euntibus occurrit.

Vuiathka prouincia ultra Kamā fluuium, in Oriētem æstiualem centū quinquaginta ferè miliarib. abest à Moscovia: ad quā itinere breuiore quidem, sed difficiliore, per Castromovugorod & Galitz peruenitur. nā præter paludes ac nemora, quæ inter Galitz & Vuiathkā sunt, iterq̃ impediūt, Czeremiffæ populi passim ibi uagantes latrocinauntur. Quare fit, ut itinere per Vuolochdā et Vstyug longiore, sed faciliore tutioreq̃ eò proficiscantur. Distat aut̃ Vuiathka ab Vstyug centū uiginti miliarib. à Cazan sexaginta. Regioni eiusdem nominis fluuius nomē dedit, in cuius littore sunt Chlinovua, Orlo, & Slovuoda. Et Orlo quidem quatuor miliaribus est infra Chlinovuam. Dein sex miliaribus Occidentem uersus descendendo, Slovuoda. Cotelnitz autem octo à Chlinovua miliaribus, ad Rhecitzan fluuium, qui ex Oriente fluens inter Chlinovua & Orlo, in Vuiathkam exoneratur. Regio palustris & sterilis est, seruorum fugitiuorum uelut asylum quoddam: melle, feris, piscibus, aspreolisq̃ abundans. Hæc olim Tartaricæ ditionis erat, adeo ut adhuc hodie ultra citraq̃ Vuiathkam, maximè in ostijs quibus Kamam fluuium ingreditur, Tartari imperent, Itinera illic computantur per Czunckhas.

Czunckhas. Czunckhas autem continet quinque vuerst. Kama fluuius exoneratur in Vuolgam duodecim miliaribus infra Cazan. huic fluuio adacet Sibier prouincia.

Permia magna & ampla prouincia, à Moscovuia ducentis quinquaginta (seu, ut quidam uolunt, trecentis) miliaribus recta inter Orientem & Septentrionem distat. Ciuitatem eiusdem nominis ad Vischora fluuium habet, qui decem miliarib. infra Kamam influit. Eò propter crebras paludes & fluuios, terrestri itinere uix, nisi hyeme, peruenitur: æstate uerò per Vuolochdam, Vstyug, Vitzchedaꝝ fluuium, qui duodecim ab Vstyug miliarib. Dvuinā influit, nauigñs iter hoc facilius cōficitur. Ceterum qui ex Permia in Vstyug proficiscuntur, ñs aduerso Vischora nauigandum est, emensisq; aliquot fluuñs, nauibusq; terra quandoq; in alios fluuios trās latis, ad Vstyug tandē trecentis ab Permia miliarib. deueniunt. Rarissimus in ea prouincia panis usus: loco tributi equos & pelles quotannis Principi pendūt. Idioma proprium habent: characteres item proprios, quos Stephanus Episcopus, qui eos in fide Christi uacillātes confirmarat (nam antea in fide adhuc infantes, Episcopū quendam idem attentantem excoriauerant) primus adinuenit. Hic Stephanus postea Demetrio Ioannis filio imperante, apud Ruthenos in numerū deorum relatus est. supersunt adhuc ex ñs in syluis passim plures idololatræ, quos Monachi & Heremitæ eò proficiscentes, nō cessant ab errore uanoq; cultu reuocare. Hyeme in Artach ferè, quemadmodum in plurimis Russiæ locis, iter faciunt. Sunt autem Artach, ligneæ quædam & oblongæ soleæ, sex fermè palmarū longitudine, quibus in pedes inductis feruntur, magnaq; celeritate itinera cōficiunt. Canibus, quos in hunc usum magnos habent, pro iumentis utuntur, quibus sarcinas, quemadmodum infra de ceruis dicetur, uehiculis circumuehunt. Aiunt eam prouinciam Orientem uersus, Tartarorum prouinciæ quæ Tumen dicitur, esse conterminam.

Iugariæ prouinciæ situs ex supradictis patet. Rutheni per aspirationem Iuhra proferunt, & populos Iuhrici uocāt. Hæc est Iuharia, ex qua olim Hungari progressi, Pannoniam occuparunt, Attila'que duce multas Europæ prouincias debellarunt. Quo nomine Moscovuite multum gloriātur, quòd eorum subditi magnam Europæ partem olim sunt depopulati. Referebat Georgius Paruus dictus, natione Græcus, in priori mea legatione inter tractatus uolens ius Principis sui deducere ad magnum Ducatum Lithuaniæ, Regnum Poloniae, &c. Iuharos subditos magni Ducis Moscoviæ extitisse, & ad paludes Mæotidis consedisse: deinde Pannoniam ad Danubium, & inde nomen Hungariæ accepisse: demum Morauiam ex fluuio sic nominatam: & Poloniam à Polle, quod est planicies, occupasse: de fratris Attilæ nomine Budam nominasse. Relata saltem uolui referre. Aiunt Iuharos in hunc diem eodem

M cum

Quintus in quibus ueris.

Permia spalis est

Permia propria lingua et hanc artem utimus

Vngaria

Polle et Planicies

cum Hungaris idiomate uti. quod an uerum sit, nescio. Nam etsi diligenter inquisierim, neminem tamen eius regionis hominem habere potui, quo cum famulus meus linguæ Hungariæ peritus colloqui potuisset. Hi quoque pelles pro tributo Principi pendunt. Quamuis uniones gemmæq; illinc in Moscovuiam afferantur, non tamen in eorum Oceano colliguntur, sed aliunde, præcipuè uerò à littoribus Oceani, ostijs Dvinae uicinis afferuntur.

Sibier prouincia Permiam & Vuiathkam cōtingit, quæ an castra & ciuitates aliquas habeat, compertum non habeo. In hac oritur Iaick fluuius, qui in mare Caspium exoneratur. Regionem propter uiciniam Tartarorum desertam, aut si qua parte colitur, à Tartaro Schichmamai occupatam esse aiunt. Huius indigenæ proprio idiomate utuntur. quæstum faciunt maximè ex aspreolorum pellibus, quæ aliarum prouinciarum aspreolos magnitudine & pulchritudine excellunt: quarum tamen copiam in Moscovuia tum nullam habere potuimus.

Czeremissæ populi sub Novuogardia inferiore in syluis habitant, propriam hi linguam habent, Machumeticq; dogma sequuntur. Regi Cazanensi nunc parent, quamuis maxima eorum pars duci Moscovuiæ olim tributaria esset: unde subditis Moscovuiæ adhuc annumerantur. Adduxerat inde Moscovuiam Princeps illorum multos, defectionis crimine suspectos: quos ibi uidimus. Hi autem cum ad fines Lithuaniam uersus missi fuissent, tandem in uarias partes dilapsi sunt. Hæc gens à Vuiathka & Vuolochda, ad fluuium Kamam usq; longè lateq; sine ullis edibus habitant. Omnes tam uiri quam feminæ cursu sunt uelocissimi, sagittarij porro peritissimi omnes, arcu nunquam è manibus deposito: quo adeò oblectantur, ut etiam filijs cibum non præbeant, nisi præfixum scopum sagitta feriant.

Duobus miliaribus à Novuogardia inferiore plurimæ erant domus ad ciuitatis oppidi que similitudinem, ubi sal decoquebatur. Hæ paucos ante annos à Tartaris exustæ, Principis iussu restitutæ sunt.

Mordvua populi ad Vuolgam sunt, infra Novuogardiam inferiorem in littore Meridionali, Czeremissis, nisi quòd frequentiores domos habent, per omnia similes. Atq; hic nostræ digressionis, Moscicq; imperij terminus esto.

Nunc de uicinis ac cōterminis populis certa quædam subiungam, eodem quo ex Moscovuia egressus sum ordine in Orientem seruato. Hac autem parte Tartari Cazanenses primi occurrunt, de quibus, antequam ad peculiaria ipsorum perueniam, in genere quædam referenda sunt.

DE TARTARIS.

De Tartaris, eorumq; origine, præter ea quæ in Annalibus Polonorum,

Ionorum, et duobus de Sarmatjs libellis continentur, multi passim multa scripsere: quæ hoc loco repetere, magis tædiosum quam utile esset. Quæ autem ipse in Ruthenorum annalibus, multorum que hominũ relatione eognoui, paucis adseribenda censui. Aiunt Moabitenos populos, qui postea Tartari dicti sunt, homines lingua, moribus, habituq; à reliquorũ hominum ritu consuetudineq; dissidentes, ad fluuiũ Calka peruenisse: qui unde uenissent, quo religionis dogmate uterentur, omnibus ignotum fuisse. Quanquã à quibusdam Taurimeni, ab alijs Pitzenigi, alijs alio nomine appellarentur. Methodius Patanczki Episcopus, ex Ieutriskie desertis inter Septentrionem & Orientem eos proecessisse dicit, causamq; migrationis talem refert. Gedeonem quendam, primi nominis uirum, terrorem ipsis de fine mundi, quem imminere dicebat, quãdoq; iniecisse: cuius oratione inducti, ne amplissimæ orbis opes cum mũdo simul interirent, innumera cũ multitudine ad spoliandas prouincias exiuisse: & quicquid ab Oriẽte ad Euphratem, sinumq; Persicum continetur, crudeliter diripuisse, atq; ita prouincijs passim uastatis, Polovutzos gentes, quę adiunctis sibi Ruthenorũ auxiliarijs eopijs, solæ occurrere ausæ erant, ad fluuium Calka profligasse: anno mundi 6533. Quo loco authorem libelli de duabus Sarmatjs, de Polovutzis populis, quas uenatores interpretatur, errasse elarũ est. Polovutzi enim eãpestres dicuntur. nam Polle, campus est: Lovuatz, & Lovutzi, uenatores. adiũcta autem tzi, uel kfi syllaba, non mutat significationem: necq; enim ab ultimis, sed primis syllabis significatio deducenda est. Et quod eiusmodi Ruthenorum dictionibus syllaba generalis ski adijei solet, ea res homini imposuit: atque ita Polovutzi, campestres, & non uenatores interpretari oportet. Polovutzos Rutheni Gotthos fuisse perhibent: quorũ tamen sententiæ non accedo. Qui Tartaros describere uelit, multas nationes describat necesse est. Nam ex sola secta hoc nomen habent, & diuersæ nationes sunt, longè ab inuicẽ distantes. Atqui ad institutũ redeo. Bathi Tartarorum Rex magna manu à Meridie in Septentrionẽ egressus, Bulgariam, quę ad Vuolgam infra Cazan est, oecipauit. Anno dein sequenti, qui erat 6745. sequutus uictoriam, in Moscoviam usq; peruenit, urbem Regiam aliquandiu obsessam per deditiõnem tandem accepit: sed fide quam dederat, non seruata, omnibus cęsis, ultra progressus, uicinas prouincias, Vuolodimeriam, Pereaslauu, Rostovu, Susdali, complurãq; castra & oppida, cęsis, aut in seruitutem abductis inhabitatoribus, exussit: Georgiũ magnum Ducem instructo exercitu sibi occurrentem profligauit, & occidit: Basilium item Cõstantini, captiuum secum abduxit, interemitq;. quæ omnia, ut supra dictum est, anno mundi 6745. gesta sunt. Ab eo tempore omnes ferè Russiæ Prineipes, à Tartaris inaugurabantur, illis que parebant, usque ad Vuitoldum magnum Lithuanicę

Tartari quondam
Moabite. propriam
religionem et linguam
habent.

Polovutzi. i. Campestres.
Polle. i. Campi aut planities.
Lovuatz seu Lovutzi. i. Venatores.

Tartarorum nomen
a secta cretum, nam
diuersæ nationes sunt
ab inuicem longe distantes.

Bulgaria ad Vuolgam fl.
sitã

Ducem, qui prouincias suas, & quæ in Russia occupauerat, à Tartarorum armis fortiter defendit, uicinisq; omnibus terrori fuit. Magni autē duces Vuolodimeriæ & Moscoviæ, usq; ad modernum Basilium Ducem, semper in præstita semel Tartarorum Principū fide & obedientia permanserunt. Hunc Bathi, annales referunt, ab Vulaslavu Hungarorum Rege, qui post baptismum Vuladislaus dictus, inq; diuorum numerum relatus est, occisum fuisse in Hungaria. nam cum Regis sororem, quam in Regni depopulatione forte nactus fuerat, secum abduxisset, Rexq; & sororis pietate, & indignitate rei commotus, hunc insecutus fuisset, impetucq; in Bathi factō, cum soror arreptis armis, adultero contra fratrem auxilio esset, iratus Rex sororem unā cum Bathi adultero interfecit. Hec gesta sunt anno mundi 6745.

Asbeck ipsi Bathi in imperio successit, moriturque anno mundi 6834. cui filius Zanabeck susceptus est: qui fratribus suis, ut solus sine metu regnaret, occisis, moritur anno 6865. Hunc Berdebeck sequutus, qui fratribus duodecim pariter occisis obiit, 6867. Post quem Alculpa, à Narus quodam Regulo, cum liberis statim ab inito imperio occisus, non ultra mensem imperauit. Ad hūc Regnum iam possidentem, omnes Principes Russiæ conuenerunt, imperandiq; in sua quisque prouincia potestate impetrata, abierunt. Occiditur anno 6868. Cui Chidir in Regno succedens, à filio Themeroscha occisus est: qui Regno per scelus parto, uix septem diebus potitur. Etenim a Temnick Mamai eiectus, cum ultra Vuolgam fugisset, ab insequentibus militibus occisus est, anno 6869. Post hos Thachtamisich imperium adeptus, anno mundi 6890. cum exercitu xxvi. Augusti egressus, Moscoviam ferro igniq; uastauit. Is à Themirkutlu profligatus, ad Vuitoldum magnū Lithuanix Ducem profugit. Themirkutlu porrò regno Sarai anno mundi 6906. præfuit, moritur 6909. Cui Schatibeck filius in imperio successit. post quem Themirassack, cum exercitū maximum in Retzan, ad depopulandam Moscoviam duxisset, tantum terrorem Principibus Moscoviæ iniecit, ut desperata uictoria, abiectis armis, ad diuorum tantum auxilium cōfugerent. In Vuolodimeriam statim pro imagine quadam diuæ Marię uirginis, quæ multis miraculis editis ibi celebris erat, mittunt: quæ cum in Moscoviam duceretur, Princeps omni cum multitudine honorificè illi obuiam procedit, eaq; primū ut hostem auerteret humilimè implorata, maxima ueneratione ac reuerentia in ciuitatem deducit. quo cultu se impetrasse dicunt, quod Tartari ultra Retzan non fuerint progressi. In cuius rei perpetuā memoriam eò loci, ubi imago expectabatur, susceptaq; fuit, templum exædificatum est: diesque is quem Rutheni Stretenne, id est obuiationis diem uocant, xxvi. Augusti quotannis solenniter celebratur. Acta sunt hæc an. 6903.

Narrant

Narrant Rutheni, hunc Themirassack obscuro genere natum, ex atrocinijs ad tantum dignitatis gradum peruenisse, furcniq; in adolescentia egregium fuisse, indeq; nomen acquisiuisse. Et quod aliquando ouem furatus, deprehensusq; à domino ovis, iactu lapidis uehementiore crus illi fractum fuisset: quod cum ferro quodam colligasset, à ferro & claudicatione nomen sibi inditum fuisse. Themir enim ferrum, Assack claudum significat. Is Constantinopolitanis à Turcis grauius obsessis, filium suum cum auxiliarijs copijs misit: qui profligatis Turcis, soluta obsidione, ad patrem uictor reuersus est. Anno 6909.

*Themir .i. ferrum.
Assack .i. claudum.
.i. gschickel.*

Tartari in hordas diuiduntur, in quibus Savuolhensis horda & celebritate & multitudine primas tenuit: nam reliquæ hordæ omnes ex ea originem traxisse dicuntur. horda autem illis conuentum, seu multitudinem significat. Quamuis autem quælibet horda peculiare nomen habeat, scilicet Savuolhensium, Præcopensium, Nahaisensium, & aliæ multæ, quæ omnes Mahometani sunt: Turcas tamen se uocari ægrè ferunt, probriq; loco ducunt. sed Besermani appellari uolunt, eo quoque nomine Turci se appellari uolunt. Vt autem uarias longè lateq; prouincias Tartari incolunt, ita etiam moribus, ipsoq; uitæ genere non in omnibus cõueniunt: homines statura mediocri, lata facie, obesa, oculis intortis & concauis, sola barba horridi, cætera rasi. insigniores tantū uiri crines contortos, eosq; nigerrimos secundum aures habēt, corpore ualido, animo audaci: in Venerem, eamq; præposteram, putres: equis, alijsq; animalibus quoquo modo interemptis suauiter uescuntur: dēptis porcis, à quibus lege abstinent. inedia somniq; adeò patientes, ut toto nonnunquam quatrīduo ea perferāt, laboribus necessarijs nihilominus intēti. Rursus aliquid fortè ad uorādū nacti, supra modum se ingurgitant, eaq; crapula priorem inediam quodammodo refarciunt, nihil reliqui facientes: atque ita cibo laboribusq; obruti trīduo, quatrīduo ue perpetuo dormiunt. quos sic altum dormientes, Lithuani & Rutheni, in quorum regionem derepentè irruunt, prædasq; inde abigunt, in sequuti, omni amoto metu passim sine excubijs, ordine, cibo, somnoq; sepultos, opprimunt incautos. Equitantibus porro si fames sitisq; molesta fuerit, quibus insident equis, uenas solent incidere, haustoq; eorum sanguine famem pellunt, atq; iumentis hoc prodesse putant. Et quoniam incertis omnes ferè uagātur sedibus, Stellarū, in primis uerò poli arctici, quem ipsi sua lingua Selesnikoll, hoc est ferreum clauum uocant, aspectu cursum suum dirigere solent. Lacte equino in primis delectantur, quod eo homines & fortes & pingues fieri credunt. Herbis quamplurimis, præsertim ijs quæ circa Tanaim crescunt, uescuntur. Sale paucissimi utuntur. Horum reges si quando suis com meatum distribuunt, quadraginta hominibus uaccam unam aut equum dare solent: quibus mactatis,

Horda (fere cohortes)

Tartari Turcas non temerunt.

intestina præstantiores tantum sumunt, ac inter se diuidunt. quæ
 ad ignem eatenus calefacta, ut adhærentia stercora decuti possint,
 abstergitque, uorant. Non solū autem digitos pinguedine unctos, sed
 etiam cultrum lignum ue, quo stercus detersum fuerat, suauiter lin-
 gunt, suguntque. Capita equorū, ut apud nos aprorum, in delicijs ha-
 bētur, præstātoribusque tantum apponuntur. Equis ceruice depres-
 sa, pusillisque, sed fortibus abundāt: qui æquē in ediam laboremque be-
 ne ferre possunt: ramisque & corticibus arborum, herbarum que ra-
 dicibus, unguis è terra excussis, euulsisque aluntur. His ita ad laborem
 assuefactis, Tartari cōmodissimè utuntur: aiuntque Mosci, pernicio-
 res hos sub Tartaris, quàm sub alijs esse. Hoc genus equorū Pach-
 mat uocāt. Sellas, stapedesque ligneas habent, nisi si quas alias à uici-
 nis Christianis rapuerint, aut emerint. Et ne equorū dorso atteran-
 tur, gramine, seu arborū folijs eas suffulciunt. Flumina transnatant:
 qui si fortè fugientes insequentium hostium uim extimuerint, sellis, ue-
 stibus, aliisque impedimentis omnib. abiectis, armis tantū retentis, ef-
 fusissimè fugiunt. Porro arma illorū sunt, arcus & sagitta: framea a-
 pud eos rara. Pugnam cum hostibus cminus audacissimè ineunt: in
 qua tamen nō diu perseuerant, sed simulata fuga, hostibus insequen-
 tib. occasione data primum in eos à tergo tela torquēt: dein cōuer-
 sis derepentè equis, in dissipatos hostium ordines denuò impetum fa-
 ciunt. Cum in patentibus campis pugnandum est, hostemque intra
 teli iactum habent, non structa acie prælium ineunt, sed sinuoso ag-
 mine in gyrum, quo certior & liberior hostem iaculandi uia pateat,
 circumferuntur. Estque euntium & redeuntium mirus quidam ordo.
 in quam quidem rem ductores, quos sequuntur, harum rerum pe-
 ritos habent: qui si uel hostium telis icti succubuerint, aut fortè metu
 perculsi, in ducendo ordine aberrauerint, tanta totius exercitus fit
 cōfusione, ut nec amplius in ordinem reduci, nec tela in hostem tor-
 quere possint. Hoc genus certaminis ipsi à rei similitudine chor-
 am appellant. In angustijs autem si fortè decertandum est, nullus
 huius stratagematis est usus. atque ideo fugæ se mandant: quoniam
 nec clypeo, nec lancea, nec galea muniti sunt, ut hostem in stataria
 pugna sustinere possint. In equitando hunc morem seruant, ut con-
 tractis in sellam sedeant pedibus, quo facilius in utrumque latus se
 possint conuertere: & si quid fortè delapsum, de terraque tollendum
 fuerit, stapedibus innixi, nullo negotio tollunt. in quo adeò exerci-
 tati sunt, ut etiam currentibus celeriter equis id efficiant. Hastis im-
 petiti, in alterum latus ad declinandum ictum aduersarij subito se de-
 mittunt, altera duntaxat manu pedesque equo adherentes. Dum uici-
 norum prouincias infestāt, quisque duos aut tres, pro opibus, equos
 secum ducit, ut uno scilicet defatigato, altero terno ue uti possit:
 lassos interim manu ducunt. Frena leuissima habent, flagellis pro
 calcaribus utuntur. Castratos tantum equos habent, quod tales
 arbitran-

arbitrantur plus laboris inediaꝝ ferre posse. Vestimentis h̄sdem tam uiri quam foeminae utuntur; nec in cultu à uiris quicquam differunt, nisi quod caput uelo lineo tegunt, caligisꝝ itidem lineis nautarum maritimorū instar utuntur. Eorum Reginae dum procedunt in publicum, facies solent obtegere. Reliqua turba, quae in cāpis passim degit, uestes ex ouium pellibus confectas habet; quas non mutant, nisi lōgo usu prorsus attritae, lacereꝝ fuerint. Vno in loco non diu cōmorantur: rati grauem esse infœlicitatem, diu in eodem loco hærere. Vnde irati quandoꝝ liberis, graue malum imprecantes, solent dicere, Vt eodem in loco perpetuò tanquam Christianus hæreas, propriumꝝ foetorem haurias. Quare depastis uno in loco pasuis, cum armentis, uxoribus & liberis, quos in plaustris secum circumferunt, aliò migrant. quamuis hi qui in oppidis & urbibus degunt, aliam uiuendi rationem sequantur. Si bello aliquo grauiore implicantur, uxores, liberos, senesꝝ in loca collocant tutiora. Iusticia apud illos nulla. nam ut quisque re aliqua indiguerit, eā ab altero impunè rapere potest. Si quis apud iudicē de ui, illataꝝ iniuria cōqueritur, reus non negat, sed ea re se carere nō potuisse dicit. tum iudex huiusmodi proferre solet sententiā: Si tu uicissim re aliqua indigueris, rape ab alijs. Sunt qui dicunt eos non furari. an uerò furentur, aliorum esto iudiciū: certè homines rapacissimi sunt, nēpe pauperissimi, ut qui alienis semper inhiant, aliorum pecora abigunt, homines spoliant, abducuntꝝ, quos Turcis alijsꝝ quibuscunꝝ aut uēdunt, aut redimendos concedunt, puellis tantū seruatis. Ciuitates & castra rarò oppugnāt: uillas, pagosꝝ cōburunt: adeoꝝ de illatis damnis sibi placent, ut quo plures prouincias desolauerint, hoc se regna sua ampliora reddidisse putēt. Et cū quietis impatiētissimi sint, mutuò tamen se nō interimunt, nisi Reges inter se dissideāt. Si in dissensione aliqua quispiā occidatur, autoresꝝ sceleris capti fuerint, equis, armis, uestibus tantum ablatis, dimittuntur. Homicida porrò, accepto uili equo et arcu, his uerbis à Iudice dimittitur: I, et rem tuam cura. Auri, argenti que apud illos usus, extra mercatores, ferè nullus: rerum tantum permutatione utuntur. Quod si quid pecuniae ex rebus uenditis uicini corraferint, ea Moscoviæ uestes aliacꝝ uitae necessaria emunt. Fines inter se (de campestribus Tartaris loquor) nullos habent. Erat aliquando à Moscicis pinguis Tartarus quidam captus, cui cum Moscus dixisset, Vnde tibi, canis, tanta pinguedo, cum non habeas quod edas? Cui Tartarus: Cur non habeam quod edam, cum tam uastam ab Ortū usque in Occasum terram possideam: ex qua non ne affatim nutriri possum? tibi potius, qui tam paruam orbis portionem tenes, et quotidie pro illa contendis, deesse puto quod edas.

Cazan regnum, ciuitas et castrū eiusdem nominis, ad Vuolgam, in ulteriore fluminis ripa, septuaginta ferè miliaribus Ger. infra
Novuo.

Novuogardiam inferiorem sita sunt: secundum Vuolgam, in Orientem & Meridiem desertis campis terminatur: ad Orientem autem æstiualem Tartaros, quos Schibanski & Kofatzki uocant, conterminos habent. Huius prouinciæ Rex exercitum triginta milium habere potest, pedites præsertim, in quibus Czeremisse & Czubaschi sagittarij peritissimi sunt. Czubaschi autem, nauigandi arte excellent. Cazan urbs à Vuiathka principali castro sexaginta miliaribus Ger. abest. Porrò Cazan Tartaris ollam cupream bullientem sonat. Cultiores hi Tartari reliquis sunt, utpote qui et agros colant, in domibus degant, mereaturas que uarias exercent: quos Basilius Moscoviæ Princeps eò adegit, ut se sibi subijcerent, atque eius arbitrio Reges acciperent: quod illis partim ob opportunitatē fluuiorum, qui ex Moscovia in Vuolgā influunt, partim mutua commercia quibus illi carere non poterant, factu haud difficile fuit. Cazanensibus quondam Rex erat Chelealeek, qui cum relicta uxore Nursultan sine liberis decessisset, Abrahamin quidam ducta uidua regno potitur. Ex hac Abrahamin duos suscepit filios, Machmedemin & Abdelativu. Ex priore autem uxore, quæ Batmassa soltan uocabatur, Alegam filium habuit. Is patre defuncto, ut primogenitus in regnum successit: eumque mandatis Mosci non ubique obtemperaret, à Mosci Consiliarijs, quos ibi ut Regis animum obseruarent, habebat, aliquando in conuiuio inebriatus, atque in uehiculum, ac si domum ueheretur, positus, ea nocte ductus est Moscoviam uersus, quem aliquandiu detentum, Princeps tandem in Vuolochdam misit, ubi reliquū ætatis peregit. Eius autem matrē cum Abdelativu & Machmedemin fratribus, Bieloiesero relegauit. Codai-culu unus ex Alegæ fratribus baptisatus, nomen Petri accepit: cui post Basilius, modernus Princeps, sororem suam matrimonio iunxit. Meniktair autem alter ex Alegæ fratribus, in sua, quoad uixit, secta permansit: pluresque genuit liberos, qui post decessum patris cum matre omnes baptisati & mortui sunt: uno Theodoro, qui nobis in Moscovia existētibus adhuc supererat, excepto. Alega porro ita in Moscovia abducto, Abdelativu sufficitur: qui eum pariratione, ut Alega, Regno amotus fuisset, Machmedemin ex Bieloiesero emissum, Princeps in eius locum substituit. Is Regno usque ad annum Domini 1518. præfuit. Nursultan, quam Chelealeek & Abrahamin Regum uxorem esse dixi, post Alegæ mortem Mēdligero Regi Præcopiensis nupsit. Hæc deinde cum ex Mendligero prolem non haberet, priorum que filiorum desiderio teneretur, ad Abdelativu uenit in Moscoviam. Inde progressa, ad Machmedemin alterum filium in Cazan regnantem profecta est, anno Domini 1504. Cazanenses à Principe Moscoviæ defeecerunt. Eam defectionem cum multa bella secuta sint, uarieque à Principibus, qui se in societatem huius belli iunxerant, diu utrinque pugnatum, neque in

hunc

*Cazan. Olla cuprea bulliens
apud Tartaros.*

hunc usq̄ diem finis bello impositus sit, altius huius belli rationem repetere uisum est. Cum Cazanensium defectio Basilio Moscovuix Principi innotuisset, rei indignitate & ulciscendi libidine motus, ingentem exercitum adiunctis tormentis bellicis in eos milit. Cazanenses, quibus pro uita & libertate cum Moscis pugnandum erat, audito terribili Principis in se apparatu, cum hostibus in pugna stataria se haud pares fore uiderent, astu eos circumueniendos censuere. Quare collocatis palam contra hostem castris, optima copiarum suarum parte locis opportunis in insidias abdita, ipsi ueluti terrore percussi, relictis derepentē castris, fugæ se mandarunt. Mosci, qui non ita procul aberant, cognita Tartarorum fuga, solutis ordinibus, citato cursu in hostium castra irruunt. in quibus diripiendis dum occupati, rerumq̄ suarū securi essent, Tartari cum Czere missis sagittarijs, ex insidijs progressi, tantam in eos stragem ediderunt, ut Mosci relictis tormentis, machinis' que bellicis, aufugere cogentur. In ea fuga machinarum magistri duo relictis tormentis, cum alijs euasere. quos Princeps in Moscovuiam reuersos beneuole accepit. Horum alterum Bartholomæum, natione Italum, qui assumpta post Ruthenorum fide, magna etiam tunc apud Principem erat autoritate et gratia, liberaliter donauit. Redierat ex ea clade tertius bombardarius, cum tormento sibi commisso: se' que magnam et solidam apud Principem gratiam initurum, seruato diligenter & reducto tormento, sperabat. quem Princeps iurgijs adortus: Tu, inquit, cum me & te tanto exposueris periculo, aut fugere uolebas, aut te cum tormento hostibus dedere, quorsum ista præpostera in seruando tormēto diligentia? cuius ego iacturam nihili facio, dummodo homines mihi supersint, qui ea fundere, ijsq̄ uti sciant. Ceterum Machmedemin Rege, sub quo Cazanenses defecerāt, mortuo, Scheale ducta eius uxore uidua, Principis Moscovuix & fratris uxoris auxilio, Cazan regnū obtinuit: cui quatuor tantum annis, magno subditorū & odio & inuidia præfuit. Augebant hæc turpis & mollis corporis cōstitutio. erat enim homo uentre prominēti, rara barba, facie penè muliebri: quæ eum bello haudquaquā idoneum esse ostenderent. Accedebat ad hæc, quòd contempta ac neglecta subditorum suorum beneuolentia, Principi Moscovuix plus equo faueret, ac externis plus quàm suis fideret. Quibus rebus Cazanenses ducti, Saggirei, Mendligerei filio, uni ex Tauricæ Regibus, regnum deferunt. quo adueniente, Scheale regno cedere iussus, cum se uiribus inferiorem, infestosq̄ suorum in se animos cerneret, fortunæ cedere optimum ratus, cum uxoribus, concubinis, omniq̄ suppellectili in Moscovuiam, unde uenerat, redijt. Hæc acta sunt anno Domini 1521. Scheale ita è Regno profugiente, Machmetgirei Rex Tauricæ, Saggirei fratrem magno exercitu in Cazan introducit: firmitatisq̄ Cazanensium erga fratrem animis, Tauricam rediens, traie-

N   cto Tanai,

cto Tanai, Moscoviam uersus contendit. Eo tempore Basilius rerum suarum securior, nihilque tale metuens, audito Tartarorum aduentu, coacto pro tempore exercitu, cui Demetriū Bielski Ducem præficit, ad Occam fluuium, ut Tartarorum transitum impediret, præmittit. Machmetgirei uiribus superior, Occa celeriter traiecto, ad piscinas quasdam tredecim uerſt ab ipsa Moscouia castra metatus est. Inde eruptione facta, omnia rapinis incendiisque compleuit. Sub id temporis Saggirei pariter cum exercitu ex Cazan profectus, Vuolodimeriā et Novuogardiam inferiorem depopulatus est. His peractis, fratres Reges ad Columnā ciuitatem conueniunt, uiresque cōiungunt. Basilius cum ad tantum hostem propulsandum imparē se esse uideret, Petro sororio suo, ex regibus Tartarorum oriundo, aliisque nonnullis proceribus in castro cum præsidio relicto, ex Moscouia fugit: adeo timore perculsus, ut rerum suarū desperatione, aliquandiu sub aceruo fœni, ut quidam referunt, latuerit. Vicesima nona Iulij, Tartari ultra progressi, late omnia incendiis compleuerant. tantumque terrorem Moscis incusserant, ut se in castro, & in ciuitate parum tutos putarēt. In ea trepidatione à mulieribus, pueris, aliisque imbelli ætate, qui curribus, uehiculis ac sarcinis in castrum cōfugiebant, tantus in portis tumultus oboritur, ut nimia festinatione se inuicem & impedirent, & conculcarent. Ea multitudo tantum fœtorem in castro fecerat, ut si hostis triduo aut quatruiduo sub urbe permansisset, etiam peste obsessis pereundum fuisset. nam in tāta hominum colluue, ut quisque locum occupat, ita naturæ satisfacere cogebatur. Erant tum temporis Moscouiæ, Oratores Livuonienses: qui cum conscensis equis fugæ se mandassent, & circumquaque nihil præter ignes & fumum uiderent, secus à Tartaris circūdatos esse arbitrarentur, adeo properarunt, ut una die in Tauer, quæ triginta sex miliaribus Ger. à Moscouia abest, peruenirent. Magnam tum laudem meruerūt bombardarij Alemāni, præsertim Nicolaus, prope Rhenum, non longè à Spira Imperiali Germaniæ ciuitate, natus: cui à Præfecto, aliisque Consiliarijs, qui nimio timore iam ferè confecti erant, tuendæ urbis negotium blandissimis uerbis, committitur: orantibus ut tormentis maioribus, quibus mœnia deſci solent, sub portam castrī deductis, Tartaros inde arceret. Horum autem tam uasta erat magnitudo, ut uix tridui spacio eò perducī potuissent. Sed neque pulueres bombardicos tam multos habebant paratos, quibus uel semel maius tormentum exonerari potuisset. Solent enim Mosci perpetuo hunc morem seruare, ut omnia in recondito habeant, nec quicquam tamen præparatum: uerum urgente necessitate, omnia tum demum celeriter conficere student. Visum est ergo Nicolao, ut tormenta minora, quæ procul à castro erant recondita, humeris hominum celeriter in medium adducerentur. Iis dum detinerentur, clamor derepentē exoritur,

Tartaros

Tartaros adesse: quæ res tantum timorem oppidanis incusserat, ut proiectis per uicos bombardis, etiam mœnium defendendorum curam omitterent. Quod si tum centum hostium equites impetum in ciuitatem fecissent, paruo negotio eam funditus igni consumpsissent. In ea trepidatione, Præfectus, qui que cum eo in præsidio erant, optimum rati, ut Machmetgirei Regis animum, missis muneribus plurimis, in primis autem medone, placarent, & ab obsidione auerterent: acceptis muneribus, Machmetgirei se obsidionem soluere, & prouincia uelle decedere respondit, si datis literis Basilius sese obstringat, perpetuū se tributarium Regi fore, quemadmodū eius pater & maiores sui fuissent. Quibus literis pro uoluntate scriptis, acceptis que, Machmetgirei exercitum ad Rezan reduxit. ubi data Moscis redimendi & permutandi captiuos copia, reliquam prædam sub auctione uendidit. Erat tum temporis in Tartarorum castris Eustachius, cognomēto Taskouitz, qui Regis Poloniae subditus, cum auxiliaribus copijs ad Machmetgirei uenerat. Nam inter Regem Poloniae ac Moscouiæ Ducem nullæ tum induciæ erant. Is spolia quædam ad castrum subinde deferebat uenalia, eo consilio, ut data occasione, unā cum ementibus Ruthenis in castris portas irrueret, id' que depulsis inde custodibus, occuparet. Huius conatum Rex simili astu adiuuare uoluit. Ad Præfectum arcis, quendam ex suis hominem sibi fidum, mittit, qui Præfecto tributarij sui seruo mandat, ut ea quæ petebat, sibi administret, atque ad se ueniat. Præfectus autem Ioannes Kovuar, rei bellicæ eiusmodi que artium non ignarus, nulla conditione induci potuit, ut castro exiret: uerū simpliciter respondit, se nondum edoctum esse, Principem suum Tartarorum tributarium & seruum esse. quod si edoceret, scire se quid facto opus foret. Quare illico Principis sui literæ, quibus se Regi obstrinxerat, proferuntur, atque exhibentur. Interim dum ostensis literis præfecti animus ita sollicitatur, Eustachius suum agens negotium, castro magis ac magis appropinquabat: quo ue magis fucus lateret, Knes Theodorus Lopata, homo primarius, ali' que complures Rutheni, qui in Moscouiæ depopulatione in hostium manus deueniant, certa pecunia redempti restituebantur. ad hæc, plerique ex captiuis negligentius seruati, ac de industria quodammodo dimissi, in castrum euaserant: ad quos repetendos cum Tartari magna multitudine castro appropinquassent, Rutheni metu percussi, profugos denuo restituisserunt, Tartari' que nihilominus à castro adeo non recederent, ut pluribus subinde aduenientibus, eorum numerus adaugeretur: Rutheni propter imminens periculum, in magno terrore, summaque rerum desperatione erant, neque quid facto opus esset satis uidebant. Tum Ioannes Iordan, natione Alemanus, ex ualle Oeni oriundus, machinarum magister, peri-

ster, periculi magnitudinem magis quam Mosci perpendens, ex suo arbitrio collocatas ordine machinas in Tartaros & Lithuanos exoneravit: eosque ita terruit, ut relicto castro omnes diffugerent. Rex per Eustachium, huius technæ artificem, de illata iniuria cum Præfecto expostulat: qui cum se incio ac inconsulto bombardarium machinas exonerasse dixisset, omnemque huius facinoris culpam in illum transtulisset, mox bombardarium tradi sibi Rex postulat. atque, ut plerunque in rebus deploratis fit, maxima pars, quo hostili terrore liberarentur, hunc dedendum censuere: solo Ioanne Kovuar Præfecto renuente. atque eius maximo beneficio tum Alemanus ille seruatus fuit. Nam Rex siue moræ impatiens, siue quod milites præda onustos haberet, re sua id exigente, subito (literis etiam Moscoviæ Principis, quibus se tributarium perpetuo sibi fore obstrinxerat, in arce relicta) solutis castris, in Tauricam discessit. Porro tantam captiuorum multitudinem ex Moscovia secum duxerat, ut ea uix credibilis esse uideatur. Aiunt enim numerum octingentorum millium excessisse, quam in Capha partim Turcis uendiderat, partim interfecerat. nam senes & infirmi, qui uendi magno non possunt, adque laborem perferendum inutiles sunt, apud Tartaros iuuenibus, non secus ac catulis lepores, quo primæ militiæ tyrocinia inde addiscant, aut lapidandi, aut in mare præcipitandi, aut alio quouis mortis genere interficiendi obijciuntur. qui autem uenduntur, perpetuo sexennio seruitutem seruire coguntur: quo exacto, liberi quidem fiunt, prouincia tamen decedere non audent. Saggirei Rex Cazan, quoscunque ex Moscovia captiuos abduxerat, in Astrachan emporio, non longè ab ostijs Vuolgæ sito, Tartaris uendidit. Tartarorum regibus ita ex Moscovia profectis, Basilius Princeps rursus Moscoviam redijt: atque cum in ingressu Nicolaum Alemanum, cuius solertia & diligentia castrum seruatum fuisse dixi, in ipsa castri porta, quò ad excipiendum Principem ingens multitudo confluxerat, stantem uidisset, clara uoce: Tua, inquit, fides erga me & diligentia, quam in seruando castro præstitisti, nobis cognita sunt, huiusque officij gratiam cumulatè tibi reponemus. Alteri quoque Alemano, Ioanni, qui ab castro Rezã Tartaros exoneratis repente machinis depulerat, aduenienti: Saluus ne es? inquit. Deus nobis uitam dedit, hanc tu denuò nobis conseruasti: magna erit erga te gratia nostra. Vterque se liberaliter donatum iri à Principe sperabat: nihil tamè illis datum est, quamuis Principem hac de re sepe fatigassent, promissorumque admonuissent. Qua Principis ingratitude offensi, dimissionem, ut patriam, à qua diu abfuissent, cognatosque suos possent inuisere, efflagitant. ea re effectum est, ut decem priori stipendio cuique floreni, iussu Principis, adijcerentur. Interea cum in aula Principis de Ruthenorum fuga ad Occam, quis eius autor extitisset, contentio fuisset orta: Seniores in Knes Demetri-

Demetrium Bielski exercitus ducem, hominem iuuenē, à quo consilia sua spreta fuissent, omnem culpam trāsferēbant, eiusq; incuria Tartaros Occam transisse: contra ille depulsā à se culpa, Andream iuniorē fratrem Principis primum omnium fugā inisse, cæterosq; hunc sequutos fuisse dicebat. Basilius, ne seuerior in fratrem, quem autorem fuge fuisse cōstabat, esse uideretur, ex Præfectis unū, qui unā cum fratre profugerat, iniectis cathenis, dignitate & principatu priuauit. Ineunte deinde estate, ut acceptā à Tartaris cladem ulcisceretur Basilius, ignominiamq; quam fugiens & sub fœno latitās susceperat, deleret, coacto ingenti exercitu, adiuncto etiā magno tormentorum et machinarū apparatu, quibus antea in bellis Rutheni nunquam usi fuerant, profectus ex Moscovia cum omni exercitu, ad Occam fluuiū, Columnamq; ciuitatē confedit. inde missis ad Machmetgirei in Tauricam caduceatoribus, ad certamen eum prouocat. superiore enim anno, se, non indicto bello, ex insidijs, furum latronumq; more oppressum fuisse. ad ea Rex respōdit: Sibi ad inuadendam Moscoviā satis multas uias patere: bella nō magis armorum, quàm temporū esse: proinde ea se suo magis quàm alieno arbitrio, gerere solere. Quibus uerbis irritatus Basilij animus, tum etiā quod ulciscendi libidine arderet, motis castris, anno Domini 1523. in Novuogardiam, inferiorem scilicet, ut inde Cazan regnum depopularetur, occuparetq; contendit. Inde profectus ad fluuium Sura, in finibus Cazanensium, castrum quod à suo nomine appellauit, erexit: neq; tum ultra progressus, exercitum reduxit. Sequenti uerò anno Michaelē Georgij, unum ex præcipuis Cōsiliarijs suis, maioribus quàm prius copijs, ad subigendum Cazan regnum misit. Eo apparatu adeo terribili, Sapgirei rex Cazani perculsus, accersito ad se ex fratre nepote, Rege Tauricæ, iuuenem tredecim annorum, qui interim Regno præesset, ad Turcarum Imperatorem, eius auxilium opeque imploraturus, confugit. Cum autem iuuenis auunculi monitis parens, iter aggressus, ad Gostinouosero, id est insulam quæ mercatorum dicitur, intra Vuolgæ meatus, non longè à castro Cazan sitam peruenisset, liberaliter honorificèq; à Regni principibus susceptus est. nam & Seid, supremus Tartarorū Sacerdos (qui in tāta apud eos authoritate ac ueneratione est, ut etiam Reges aduenienti occurrant, stātesq; huic equo insidenti manum porrigant, capite que inclinato, quod Solis concessum est Regibus, tangant: nam Duces non eius manum, sed genua: nobiles uerò pedes, plebei uestes tantū, aut equum manu attingūt) in eo comitatu fuit. Is Seid, cum Basilij partes clam foueret, sequeretur que, iuuenem capere, & Moscoviā uinctum mittere satagebat: sed deprehensus, captusq; cultro in publico occiditur. Michael interea, Dux exercitus, coactis in inferiore Novuogardia ad machinas commeatumq; deferendum nauibus, quarum tanta multitudo erat, ut fluuius alioqui amplus,

nauigantium multitudine opertus undique esse uideretur: ad Ca-
 zanum cum exercitu properabat. cumque ad mercatorum insu-
 lam Gostinovuosero peruenisset, locatis septima die Iulij castris,
 uiginti diebus, dum equitatum expectat, ibi commoratus est. In-
 terea Cazan castrum, quod ex lignis extructum erat, per quosdam
 à Moscis subornatos incenditur, ac intuente Ruthenorum exer-
 citu funditus exuritur. Tanta occupandi castris occasio, adeò for-
 midine ac ignauia Ducis neglecta fuit, ut nec militem ad expu-
 gnandum castris collem eduxerit, nec Tartaros id denuò ædifican-
 tes impediuerit: uerum uigesima octaua eiusdem mensis die traie-
 cto in eam partem qua castrum situm est, Vuolga, ad Cazanca flu-
 uium cum exercitu confedit, uiginti diebus bene gerendæ rei oc-
 casionem captans. Ibi moratus, nec longè ab eo Cazanensis quo-
 que Regulus sua castra locat: emissis que Czeremissis peditibus,
 Ruthenos sæpius, frustra tamen, infestat. quem Scheale Rex, qui
 quoque ad id bellum nauibus uenerat, scriptis literis admonet, ut
 Regno suo hæreditario cedat. Ad quæ ille paucis: Si Regnum hoc
 meum (respondit) habere cupis, age ferro decernamus utriq; id cui
 fortuna dederit, habeat. Dum Rutheni ita frustra moras trahunt, ab-
 sumpto quem adduxerant comœtu, fame laborare incipiunt. nam
 Czeremissis omnia circumquaq; uastantibus, hostiumq; itinera di-
 ligenter obseruantibus, nihil adferri poterat: adeò ut nec Princeps
 de exercitus sui, qua premebatur, necessitate, cognoscere, nec ipsi
 quicquam illi significare possent. Huic rei duos Basilius præfecerat:
 unum, Knes Ioanem Paliczki, qui ex Novuogardia instructis comœ-
 tu nauibus, secundo fluuio ad exercitum descenderet, relictoq;
 ibi comœtu, statu etiam rerum præsentis considerato, ocyus ad se
 reuerteretur: alter eandem ob rem cum quingentis equitibus ter-
 restri itinere missus fuerat, qui à Czeremissis, in quos inciderat, cum
 suis cæsus est, uix nouem per tumultum fuga elapsis. Præfectus gra-
 uiter saucius, tertio post die in manibus hostium obiit. Huius cla-
 dis fama cum ad exercitum peruenisset, tanta in castris consterna-
 tio, quam uanus de toto equitatu ad internicionem cæso subito ob-
 ortus rumor etiam adauxerat, coorta est, ut nil nisi de fuga cogita-
 rent. in quam cum omnes consensissent, hæsitabant adhuc, aduer-
 so ne fluuio, quod difficilimum erat, redirent, an secundo tantisper
 descenderent, donec alios fluuios attingerent, ex quibus post ter-
 restri itinere longo circuitu reuerterentur. In his dum fame supra
 modum eos urgente, essent consultationibus, nouem, quos ex quin-
 gentorum cæde elapsos fuisse dixi, fortè superueniunt, Ioannemq;
 Paliczki cum comœtu aduenturum nunciant: qui & si cursum su-
 um maturaret, sinistra tamen fortuna usus, maiore parte nauium a-
 missa, cum paucis in castra peruenit. Etenim cum diutino labo-
 re fatigatus, una nocte quietis causa in Vuolgæ littus se recepisset,
 Czeremisse

Czeremissæ continuò magno accurrentes clamore, quis nam præternavigaret, sciscitantur: quos Palitzki seruitores, nautarum seruos esse rati, iurgijs increpantes, flagris se postero die cæsuros minantur, quòd domini sui somnum ac quietem importunis uociferationibus inturbarent. Ad quæ Czeremissæ: Cras, inquit, aliud nobis uobiscum negotium erit: nam uinctos uos omnes Cazan ducemus. Manè igitur sole nondum apparente, cum densissima nebula totum littus occupasset, Czeremissæ derepentè in naues impetu facto, tantum terrorem Ruthenis incusserant, ut Palitzki Præfectus classis, relictis in manu hostium nonaginta maioribus nauibus, in quibus singulis triginta uiri erant, soluta à littore nauis, medium Vuolgæ teneret, nebula que tectus ferè nudus ad exercitum perueniret. Atque inde post, plurium nauium comitatu rediens, haud dispari fortuna usus, in Czeremissarum insidias iterum prolapsus est. Nauibus enim, quibus deducebatur, amissis, ipse uix cum paucis incolumis euasit. Dum Rutheni ita fame hostiliq; ui unde quaq; urgentur, à Basilio missus equitatus, Vuiega fluuio, qui à Meridie Vuolgam influit, octo que miliaribus à Cazan abest, traiecto, ad exercitum cõtenderet, à Tartaris & Czeremissis bis excipitur: cum quibus congressi, multis utrinq; desideratis, Tartaris deinde cedentibus, se reliquo exercitui coniunxerunt. atq; ita exercitu equitatu firmato, Cazan castrũ quintadecima Augusti obsideri cœptum est. Quare cognita, Regulus ad alterum oppidi latus in conspectu hostium, sua quoq; castra locauit: emissosq; subinde equitatu hostiũ castra obequitare, eosq; laceßere iubet. atq; ita crebræ utrinq; uelitationes fiebant. Narratum est nobis ab hominibus fide dignis, qui eo bello interfuerunt, sex aliquando Tartaros in planiciem ad Mosci exercitum processisse: quos cum Rex Scheale ceterum quinquaginta equitib. Tartaricis aggredi uellet, à Duce exercitus prohibitum fuisse: duobusq; milibus equitum ante eum collocatis, occasionẽ rei benè gerendæ præceptam sibi fuisse. Hi cum Tartaros circumuenire, et quasi concludere, ne fuga elaberentur, uellent: Tartari eorum conatum hoc astu eludere, insequentibus Moscis paulatim cedere, parumq; progressi subsistere. Idem Mosci cum facerent, eorum Tartari timiditatem animaduertentes, mox arreptis arcubus tela in eos torquebant: inq; fugã conuersos persequuti, complures fauciabant. Moscis denuò in se conuersis, paululum cedere, iterumq; subsistere, atq; ita hostẽ simulata fuga ludificare. Hęc dum fiunt, duo Tartarorũ equi, tormenti ictu prostrantur, illæsis tamen equitibus: quos reliqui quatuor saluos ac incolumes, duobus milibus Moscorum spectantibus, ad suos reduxere. Dum equites se ita mutuò ludificant, magna ui interea admotis tormentis, castrum oppugnabatur: neque obsessi segnius, exoneratis pariter in hostem tormentis, se defendebant, In eo certamine bombardarius, quem unicum

unicum in castro habebāt, ex Ruthenorum statione sphaerula bombardica ictus, occubuit. Qua re comperta, mercenarij ex Germanis & Lithvuanis milites, magnam spem ad occupandum castrum concipiunt: quibus si Praefecti animus respondisset, haud dubie eo die castro potiti fuissent. Verum is cum suos inedia, quae quotidie etiam magis adaugebatur, premi cerneret, priusquam per internuncios de ineundis inducijs clam cum Tartaris egisset, adeo militum conatum non probavit, ut eos etiam cum iracundia corripere, verberaque minaretur, quod se inscio & inconsulto castrum oppugnare auderent. Bene enim in tanta rerum angustia Principis sui rebus consultum fore putabat, si initis cum hoste quibuscunque inducijs, tormenta & exercitum saluum reportaret. Tartari quoque cognita Praefecti uoluntate, in spem bonam adducti, conditiones quas Praefectus offerebat, scilicet ut missis in Moscoviam legatis, pacem cum Principe transigerent, libenter susceperunt. quibus ita constitutis, Palitzki Praefectus soluta obsidione, cum exercitu in Moscoviam reuersus est. Fama erat, Praefectum a Tartaris muneribus corruptum, obsidionem soluisse. quam quidam natione Sabaudiensis adauxerat: qui cum tormento sibi commisso, ad hostes deficere uoluisse, deprehensus in itinere, atque seuerius examinatus, confessus est, se deficere uoluisse: atque ut plures ad hanc defectionem sollicitaret, argere eos se nummos & pocula Tartarica ab hostibus accepisse. in quem tamen in tam manifesto scelere deprehensum, Praefectus nihil durius statuit. Reducto ita exercitu, quem centum octoginta millium fuisse perhibent, Cazan Regis Oratores ad pacem firmandam ad Basilium ueniunt. qui etiam tum, dum nos Moscoviae essemus, aderant: neque adhuc ulla tunc futurae pacis spes inter eos erat. nam & nundinas, quae circa Cazan in Mercatorum insula fieri consueuerant, in Cazanensium iniuriam Basilium Novuogardiam transtulit: graui indicta poena, si qui in posterum ex suis ad mercatum in insulam proficiscerentur. eamque nundinarum translationem magno Cazanensibus incommodo futuram sperabat: atque uel falis (cuius Tartari illis tantum nundinis copiam a Ruthenis habebant) emptione adempta, ad deditioem eos cogi posse. Verum huiusmodi nundinarum translatione non minus incommodi sensit Moscovia, quam ipsi Cazanenses. Plurimarum enim rerum, quae ex mari Caspio, Astrachan emporio, ad haec Persia & Armenia per Vuolgam importabantur, consequuta est caritas ac penuria: maxime autem nobilissimorum piscium, ex quorum numero Beluga est, qui citra & ultra Cazan in Vuolga capiuntur.

Haecenus de bello Principis Moscoviae cum Tartaris Cazanensibus gesto. Nunc ad intermissam de Tartaris narrationem denuo redeo.

Post Tartaros Cazanenses, primi Tartari cognomento Nagai
occurrunt,

occurrunt, qui ultra Vuolgam, circa mare Caspium, ad fluuium la-
 ick ex prouincia Sibier decurrentē habitant. Hi Reges non habent,
 sed Duces. Nostra tempestate tres fratres, æquali diuisione prouin-
 ciarum facta, ducatus illos obtinebant: quorum primus Schidack,
 ciuitatem Scharaitzick ultra fluuium Rha, Orientem uersus, cum
 adiacente ad laick fluuium regione obtinebat: alter Cossum, quic-
 quid inter Kamā laick & Rha fluuios esset: Schichmamai tertius fra-
 trum Sibier prouinciæ partē, & omnem circumiacentem regionem
 possidet. Schichmamai interpretatur Sanctus, uel potens. Atq; hæ
 quidem Regiones omnes ferè syluosę sunt: extra eam quæ ad Scha-
 raitzik uergit, quæ campestris est.

*Schichmamai: i. Sanctus uel
potens*

Inter Vuolgam & laick fluuios, circa mare Caspium, habitabant
 quondam Savuolhenses Reges, de quibus postea. Apud hos Tar-
 taros rem admirandam, & uix credibilem, Demetrius Danielis, uir
 (ut inter Barbaros) grauis ac fide singulari, nobis narrauit: patrem
 suum aliquando à Principe Moscovię ad Zauolhensem Regem
 missum fuisse, in qua dum esset legatione, semen quoddam in ea in-
 sula, melonum semini paulo maius ac rotundius, alioqui haud dissi-
 mile, uidisse: ex quo in terram condito, quiddam agno persimile,
 quinq; palmarum altitudine succresceret: idq; eorum lingua Bora-
 netz, quasi agnellum dicas, uocaretur. nam & caput, oculos, aures,
 cæteraq; omnia in formam agni recens editi, pellem præterea subti-
 lissimam habere, qua plurimi in eis regionibus ad subducenda ca-
 pitis tegumenta uterentur. eiusmodi pelles uidisse se, multi coram
 nobis testabantur. Aiebat insuper, plantam illam, si tamen plantam
 uocari phas est, sanguinem quidem habere, carnem tamen nullam:
 uerum carnis loco, materiam quandam cancrorum carni persimi-
 lem. ungulas porro non ut agni corneas, sed pilis quibusdā ad cor-
 nu similitudinem uestitas: radicem illi ad umbilicum, seu uentris
 medium esse. uiuere autem tam diu, donec depastis circum se her-
 bis, radix ipsa inopia pabuli arefcet. Miram huius plantæ dulcedi-
 nem esse: propter quam à lupis, cæteris que rapacibus animalibus
 multum appeteretur. Ego quamuis hoc de semine & planta totum
 fabulosum esse existimem, tamen eo quod mihi à dignis uiris relata
 sunt, modo referenda esse putauit.

Borometz: i. Agnellus

A Principe Schidack, progrediendo in Orientem uiginti die-
 bus, occurrunt populi quos Mosci appellant Iurgenci, quibus Ba-
 rack Soltan, magni Chan seu Regis de Cataia frater imperat. à do-
 mino Barack Soltan, decem diætis itur ad Bebeid Chan. Hic est ille
 magnus Chan de Cataia.

Magnus Chan de Cataia

Astrachan urbs opulenta, magnumq; Tartarorum emporium,
 à qua tota circumiacens regio nomen accepit, decem dierum itine-
 re infra Cazan in citeriore Vuolgæ ripa, ad eius ferè ostia sita est.
 Quidam hanc non ad Vuolgæ ostia, sed aliquot dierum itinere in-

O de distare

de distare aiunt. Equidem eo loco quo Vuolga fluuius in multo ramos, quos quidam septuaginta esse aiunt, scinditur, pluresque insulas facit, totidemque ferè ostijs Caspium mare tanta aquarum copia ingreditur, ut procul spectantibus mare esse uideatur, Astrachan sitam esse puto. Sunt alij, qui eam Citrahan appellant.

Ultra Vuiatkam et Cazan, ad Permiæ uiciniam Tartari habitant, qui Tumenski, Schibanski, & Cosatzki uocantur. ex quibus Tumenski in syluis habitare, decemque millium numerum aiunt non excedere. alij præterea Tartari trans Rha fluuium sunt, qui quod soli capillos nutriant, Kalmuchi uocantur: & ad mare Caspiū Schamachia, à qua etiam regio nomen accepit, ita appellati, homines in texendis sericeis uestibus excellentes, quorum ciuitas sex dierum itinere abest ab Astrachan, quam unà cum regione Rex Persarum haud ita diu (ut aiunt) occupauit.

Asoph ciuitas ad Tanaim, de qua supra, septem dierum itinere distat ab Astrachan: ab Asoph autem, Taurica Chersonesus, precipue autem Præcop ciuitas abest quinque dierum itinere. Inter Cazā autem & Astrachan, longo secundum Vuolgam tractu, ad Borysthenem usque, campi deserti sunt, quos Tartari nullis certis sedibus inhabitant: præter Asoph & Achas ciuitatem, quæ est duodecim miliaribus supra Asoph ad Tanaim: & minori Tanai uicinos Tartaros, qui terram colunt, certasque sedes habent. Ab Asoph ad Schamachiam sunt duodecim diætæ.

Ab Oriente Meridiem uersus reflectendo, circa Mæotidis paludes & Pontum, ad fluuium Cupa, qui paludes influit, Aphgasi populi sunt. quò loci usque ad Merula fluuiū, qui Pontum illabatur, montes occurrunt, quos Circassi, seu Ciki incolunt. Hi montium asperitate freti, nec Turcis, nec Tartaris parent. Eos tamē Christianos esse, suis legibus uiuere, in ritu et cæremonijs cum Grecis conuenire, lingua Slauonica (qua utuntur) sacra peragere, Rutheni testantur. Audacissimi piratæ sunt. nam fluuijs, qui ex eorum mōtibz fluunt, nauibus in mare delapsi, quoscunque possunt spoliant: eos præsertim, qui ex Capha Constantinopolim nauigant. Ultra Cupa fluuium est Mengarlia, quam Eraclea fluuius interlabitur: deinde Cotatis, quam quidam Colchim esse arbitrantur. Post quem Phasis occurrit, qui priusquam mare illabatur, haud procul ab ostijs Satabelum insulam facit: in qua fama est, Iasonis naues quondam stetitisse. Ultra Phasim, Trapezus.

Tauricæ Chersonesi paludes, quæ ab ostijs Tanais in longitudinem trecenta miliaria Italica habere dicuntur, ad caput S. Ioannis, promontorium, quò in arctum coeunt, duo tanta miliaria Italica continent. In ea Krijm ciuitas, olim Regum Tauricæ sedes: à qua Krijmski nominabantur. Postea toto Isthmò, spacio mille ducentorum passuum ad insulæ formam perfosso, Reges non Krijmski, sed Præ-

sed Præcopskij, ab illa nimirum perfossione sumpto uocabulo, nomen accepere. Præcop enim, lingua Slavuonica perfossium sonat. Vnde apparet, scriptorem quendam errasse, qui Procopium quendam ibi regnasse scripsit. Porrò tota Chersonesus, sylua quadam per medium scinditur, ea que pars quæ Pontum respicit, in qua Capha insignis urbs, olim Theodosia dicta, Genuasium colonia, tota à Turca possidetur. Capham autem Mahumetes, qui expugnata Constantinopoli, Græcorum imperium destruxit, Genuensibus ademit. Alteram peninsulæ partem Tartarus possidet. Omnes autem Tartari, Tauricæ Reges, originem suam ex Savuolhensibus Regibus ducunt: & cum domestica seditione aliqui regno pulsati fuissent, nec usquam in uicinia firmam sedem habere possent, hanc Europæ partem occupauere: ueteris que iniuriæ haud immemores, diu cum Savuolhensibus dimicabant: donec patrum nostrorum memoria, Alexandro magno Duce Lithuanix in Polonia imperante, Scheachmet Rex Savuolhensis in partes Lithuanix uenit, scilicet ut inuito cum Alexandro Rege foedere, coniunctis uiribus Mahmetgirei Regem Tauricæ efferent. In quam rem uterque quidem princeps consensit. Cum autem Lithuani iuxta eorum consuetudinem longius quam par est, bellum differrent, uxor Savuolhensis Regis, eiusque quem in campis habebat exercitus, moræ, tum etiam frigoris impatientes, eorum Regem in oppidis quibusdam agentem sollicitant, obmisso Poloniæ Rege, ut in tempore rebus suis prouideat. Quod cum illi persuadere non possent, uxor relicto marito, cum parte exercitus ad Mahmetgirei Præcopensem regem deficit: cuius impulsu, Præcopensis exercitum ad profligandas reliquas Savuolhensis copias mittit. quibus dissipatis, Scheachmet Savuolhensis Rex infœlicitatem suam uidens, sexingentis fere equitibus comitatus, Albam ad Thijram fluium sitam, spe auxilij à Turca implorandi confugit. In ea ciuitate cum structas sibi, ut caperetur, insidias intellexisset, conuerso itinere, uix media parte equitum assumpta, Chioyuam peruenit. ubi à Lithuanis circumuentus, captusque, cum Regis Poloniæ iussu Vuilnam deduceretur, obuiam sibi Rex progressus, honorifice susceptum, ad Polonorum conuentum secum duxit: quo quidem conuentu bellum aduersus Mendigerei decernitur. Sed cum Poloni in cogendo exercitu tempus longius, quam par erat, extraherent, Tartarus uehementer offensus, de nouò de fuga cogitare coepit: in qua deprehensus, ad Trokij castrum, quatuor à Vuilna miliarib. retractus est. quem ego ibi uidi, unaque eum eo pransus sum. Atque hic Savuolhensium Regum imperij finis fuit: cum quibus & Astrachan Reges, qui quoque ex eisdem Regibus originem traxerunt, unà perierunt. quibus ita oppressis & extinctis, Regum Tauricæ potentia maiorem in modum adaucta, uicinis gentibus terrori erat, adeo ut & Regem Poloniæ ad certum sti-

pendium pendendum cogere, ea conditio, ut eorum opera quavis urgente necessitate utatur. Quin & Moscoviæ Princeps, missis subinde muneribus illum sibi deuincire solebat. quod ideo fit, quia cum mutuis assidue bellis implicentur, uterque Tartarorum ope armis que alterum se sperat opprimere posse. Cuius ille haud ignarus, acceptis muneribus utrumque uana spe lactabat. id quod uel eo tempore, dum ego Cæsaris Maximiliani nomine apud Moscoviæ Principem de pace cum rege Poloniae ineunda tractarem, apparuit. Nam cum Moscoviæ Princeps ad æquas pacis conditiones induci non posset, Rex Poloniae Præcopensem Regem pecunia conduxit, ut Moscoviam cum exercitu ab una parte adoriretur, se quoque ex altera Opotzkam uersus impetum in Moscui ditionem facturum. qua arte Poloniae Rex Moscum ad tolerabiles pacis conditiones cogi posse sperabat. Quod Moscus animaduertens, missis Oratoribus suum uicissim apud Tartarum egit negotium, ut scilicet in Lithuaniam, quam tum omni metu uacua ac præsidio destitutam esse dicebat, uires suas conuerteret. Cuius consilium Tartarus, sui commodi duntaxat ratione habita, secutus est. atque is eiusmodi Principum dissensionibus potentior factus, cum imperij augendi libidine teneretur, neque quiescere posset, ad maiora animum applicuit; Mamaique Nahaicensi Principe sibi adiuncto, Tauricam anno Domini 1524, mense Ianuario, cum exercitu egressus, Regem Astrachan adortus est. cuius urbem, cum ea relicta, metu profugisset, obsedit & occupauit, mansitque uictor in ciuitate sub tectis. Interim Agis Nahaensium quoque Princeps, fratrem suum Mamai increpat, quod tam potentem uicinum suis copiis iuuaret. Preterea eum monet, ut Machmetgirei Regis indies crescentem potentiam suspectam haberet. posse enim, ut insanabili ille animo esset, fieri, ut conuersis in se fratremque armis, utrumque Regno depulsum aut interimat, aut in seruitutem deducat. Quibus uerbis Mamai permotus, fratri nunciat, eumque hortatur, ut quam magnis posset copiis ad se properaret. posse enim nunc, cum Machmetgirei magno rerum successu elatus, securius ageret, utrosque eo metu leuari. Agis fratris monitis parens, ad prescriptum tempus se cum exercitu, quem ad defendendas in tot bellis Regni sui fines iam prius coegerat, affuturum omnino promisit. Qua re intellecta, Mamai continuo Regem Machmetgirei monet, ne militem soluta disciplina sub tectis aleret, corrumperetque: sed urbe relicta, in campis potius, ut mos est, degeret. Cuius consilio acquiescens Rex, militem in castra educit. aduolat Agis cum exercitu, seque fratri iungit: atque hi non ita multo post Machmetgirei Regem nihil tale timentem, cum Bathir Soltan filio, uiginti quinque annos nato, prandentem, facto derepente impetu obtruncant, eiusque maiorem exercitus partem fundunt, & reliquos in fugam uertunt: ac ultra Tanaim, Tauricam usque insequentes, caedunt, fu-

dunt, fugantq; Præcop ciuitatem, quam in Cherfonesi ingressu esse dixi, obsident: tentatisq; omnibus, cum ea nec ui nec deditioe potiri posse uiderent, soluta obsidione domū redeunt. Horum ergo opera Rex Astrachan regno suo iterū potitus est, uiresq; Regni Tauricæ, cū Machmetgirei fortissimo & felicissimo Rege, qui potenter aliquādiu imperauit, cōciderunt. Machmetgirei occiso, frater eius Sadachgirei, Turcarū imperatoris (cui tum seruebat) auxilio Præcopense regnum occupauit: qui cum Turcarum moribus imbutus, rarius præter Tartarorū morē in publico uersaretur, neq; subditis suis se conspiciendum exhiberet, à Tartaris, qui hanc insolitam rem in Principe ferre non poterant, eiicitur, incq; eius locum ex fratre nepos substituitur. à quo cum Sadachgirei captus fuisset, nepotem, necæde in se sæuiat, sed à suo sanguine abstineat, senectutis suæ misereatur, denicq; ut priuatus reliquum uitæ in castro aliquo deducere, nomen que duntaxat Regium, tota Regni administratione nepoti permittā, retinere possit, supplex orat, & impetrat.

Nomina dignitatum apud Tartaros hæc ferè sunt. Chan, ut supra dixi, Rex est: Soltan, filius Regis: Bñ, Dux: Mursa, filius Ducis: Olboud, nobilis, uel cōsiliarius: Olboadulu, alicuius nobilis filius: Seid, supremus Sacerdos: homo uerò priuatus, Ksi. Officiorū uerò, Vlan, secunda à Rege dignitas: nam Reges Tartarorum quatuor uiros, quorum consilio in rebus grauibus potissimum utuntur, habent. ex his primus, Schirni uocatur: secundus Barni, tertius Gargni, quartus Tziptzan. Hactenus de Tartaris, nunc de Lithuania, Moscouiæ uicina, dicendum est.

DE LITHUVANIA.

Lithuania Moscouiæ proxima est. non autem de sola prouincia, sed regionibus illi adiacētibus, quæ sub Lithuaniæ nomine comprehenduntur, nunc loquor. Hæc longo tractu ab oppido Circass, quod ad Borysthenem situm est, in Livuoniam usque protenditur. Porrò Circassi, Borysthenis accolæ, Rutheni sunt, aliq; ab his quos supra ad Pontum in montibus habitare dixi. His nostra tempestate præficiēbatur Eustachius Tascouitz, (quem cum Machmetgirei Rege in Moscouiam unā profectum fuisse, supra dixi) uir belliperitissimus, astutia singulari: qui cum crebra cum Tartaris commercia haberet, sæpius tamen eos fudit. quin & ipsum Moscum, cuius aliquando captiuus fuerat, in magna sæpe pericula adduxit. Eo anno, quo nos Moscouiæ eramus, miro astu Moscos profligauit: digna que mihi res uisā est, quæ hoc loco ascriberetur. Tartaros quosdam habitu Lithuanico in Moscouiam deduxit, in quos, ceu Lithuanos, nullo metu Moscos irruituros sciebat. ipse dispositis loco opportuno insidijs, Moscos ulciscētes præstolatur. Tartari depopulata parte Seueræ prouinciæ, Lithuaniam

Tartarorum principes
 Chan. i. Rex.
 Soltan. i. filius regis.
 Bñ. i. Dux.
 Mursa. i. filius ducis.
 Olboud. i. Nobilis seu consiliarius.
 Olboadulu. i. filius nobilis.
 Seid. i. summus pontifex.
 Ksi. i. priuatus homo.
 Vlan. i. officialis summus.
 Schirni.
 Barni.
 Gargni.
 Tziptzan.

uersus iter arripiunt: indeq; mutato itinere, cum Lithuaniam tenuisse cognouissent, Moscici Lithuanos esse rati, mox uin dicte cupiditate magno impetu in Lithuaniam irruunt: qua uastata, cum preda onusti redirent, ab Eustachio ex insidijs circumuenti, ad unum omnes cæduntur. Quare cognita, Moscus Oratores ad Poloniae Regem, qui de illata sibi iniuria conquirerentur, misit. quibus Rex: Suos non intulisse, sed iniuriam ultos esse, respondit. Ita Moscus utrinq; delusus, damnum cum ignominia ferre coactus est.

Infra Circassos nullæ habitationes Christianorum sunt. Ad Borysthenis ostia, Otzakhovu castrum & ciuitas quadraginta miliaribus à Circass, quam Tauricæ Rex non ita diu Poloniae Regi ademptam possidebat. Hanc nunc Turcus tenet. Ab Otzakhovu ad Albam, circa ostia Thiræ, quæ ueteri nomine dicitur Moncastro, quatuordecim miliar. ab Otzakhovu in Præcop quatuordecim miliar. A Cercass circa Borysthenem ad Præcop quadraginta mil. Supra Circassos septem mil. per Borysthenem ascendendo, Caijnovu oppidum occurrit, à quo decem & octo miliarib. est Chioouia, uetus Russiae metropolis: quam magnificā & planè Regiam fuisse, ipsæ ciuitatis ruinæ, monumentaq; quæ in ruderibus uisuntur, declarant. Apparēt adhuc hodie in uicinis montibus Ecclesiarum, monasteriorumq; desolatorū uestigia, præterea cauernæ multæ, in quibus uetustiss. sepulchra, corporaq; in his nondum absumpta uisuntur. Ab hominibus fide dignis accepi, puellas ibi ultra septimum annum raro castitatem seruare. rationes uarias audiui, quarum nulla mihi satisfacit: quibus, mercatoribus abuti quidem, sed abducere minimè licet. Nam si quis abducta puella deprehensus fuerit, et uita & bonis, nisi Principis clementia seruatus fuerit, priuatur. Lex etiam ibidem est, qua externorum mercatorum (si qui ibi fortè decesserint) bona aut Regi cedunt, aut eius Præfecto: id quod apud Tartaros & Turcas, in Chioouiensibus apud se mortuis obseruatur. Ad Chioouiam monticulus quidam est, per quem mercatoribus uia aliquanto difficiliore transeundum est: in cuius ascensu, si fortè currus aliqua pars frangatur, res quæ in curru portabantur, Fisco uindicantur. Hæc omnia D. Albertus Gastol Palatinus, Vuilnensis Regis in Lithuania uicegerens, mihi retulit. Porrò à Chioouia ascendendo per Borysthenem triginta miliaribus, Mosier ad fluuium Prepetz, qui duodecim mil. super Chioou Borysthenem influit, occurrit. Thur fluuius piscosus influit Prepetz. à Mosier autem ad Bobranzko, triginta. Inde ascendendo uiginti quinque miliaribus, peruenitur in Mogilevu, à qua Orsa sex mil. abest, Hæc iam enumerata secundum Borysthenem oppida, quæ omnia in Occidentali littore sita sunt, Regi Poloniae: Orientali uero, Moscouiæ Principi subiiciuntur: præter Dobrounā, & Mstislauu, quæ Lithuaniae ditionis sunt.

Borifouuo oppidum uiginti duobus ab Orsa in Occidentem miliaribus abest, quod Beresina fluuius, qui infra Bobrantzko Borysthenem influit, præterlabitur. Est autem Beresina, ut oculis conspexi, amplior aliquanto Borysthene, ad Smolentzko. Planè puto hunc Beresinam, id quod etiam uocabuli sonus indicare uidetur, ab antiquis Borysthenem habitum fuisse. nam si Ptolemæi descriptionem conspexerimus, Beresina fontibus magis quàm Borysthenis, quem Nieper appellant, conueniet.

*Beresina potius est
Borysthenis fl. quam
Nieper.*

Lithuania porro quos Principes habuerit, quando Christianismo initiata fuerit, ab initio satis dictū est. Huius gentis res ad Vuitoldi usq; tempora, semper florebant. Si bellum aliunde ipsis immineret, suacq; aduersus hostium uim defendere debeant, uocati quidem ad ostentationē magis quàm ad bellum instructi, magno apparatu ueniunt: uerū delectu habito, citò dilabuntur. Quod si qui remanserint, hi equis uestibusq; melioribus, quibus instructi nomina dederunt, domum remissis, cum paucis quasi coacti, ducem sequuntur. Cæterum magnates, qui certum militum numerum suis sumptibus in bellum mittere coguntur, data Duci pecunia, se redimētes, domi remanent: eaq; res adeò dedecori non est, ut militiæ Præfecti, ducesq; publicè in conuentibus castrisq; proclamari faciant, si qui uelint, numerata pecunia exautoratos domum redire posse. Tanta autem inter hos quidlibet agendi est licētia, ut immodica libertate nō uti, sed abuti uideantur, Principumq; bona impignorata possideant: adeò, ut Principes in Lithuaniam ueniētes, suis, ni prouincialium ope subleuentur, uectigalibus ibi uiuere non potuerint. Gentis habitus oblōgus, arcumq; Tartarorum, hastam uerò & scutum Hungarico more gerunt. equis bonis, n̄isdem que castratis, sine soleis serreis, quos mollibus coercent lupatis, utuntur.

*Nieper .i. Borysthenis
ut nunc creditur*

Vuilna est caput gentis: ciuitas ampla, intra colles sita, ad confluum fluuiorum Vueliæ & Vuilnæ. Vuelia autem fluuius aliquot infra Vuilnam miliaribus, Crononem influit. Cronon autem oppidum, Grodno, nomine haud ita dissimili, præterlabitur, Prutenosq; populos quondam ordini Theutonicorū subiectos (quibus nunc Albertus Marchio Bradenburgensis, posteaquam se Regi Polonię subdidit, cruceq; & ordine deposito, hereditarius præest) à Samogitis, eo loci quo Germanicū mare illabitur, dirimit: ubi est oppidum Mumel. nam Germani Crononem Mumel, patrio uerò uocabulo Nemen appellant. Vuilna porro nunc est muro cincta. multa templa ædesq; lapideæ in ea exedificantur, in qua Episcopalis sedes est, quam tunc Ioannes Regis Sigismundi filius naturalis, uir singulari humanitate præditus tenebat, nosq; in reditu nostro humaniter excepit. Præterea Parochialis Ecclesia, & aliquot monasteria, & præcipuum Frāiscanorum de obseruantia cœnobium, maximis sumptibus extructum, excellit. Multo plura tamen sunt Ruthenorum
templa

*Grodno seu Crononem
a Germanis Mumel
ab indolis Nemen.*

*Vuilna epalis op. Max
Lithuanie*

templa in ea, quàm Romanæ obedientiæ. In Lithvaniæ principatu sunt tres Romanæ obedientiæ Episcopatus: Vuilnensis scilicet, Samogithiæ, et Chiovuiensis. Rutheni uerò Episcopatus in Regno Poloniæ & Lithvania, aut suis incorporatis principatibus, sunt, Archiepiscopus Vuilnæ nunc degens, Polocensis, Vuøladimeriensis, Lucensis, Pinski, Chomensis, Premissiensis. Lithvuani melle, cera, cinere, quibus potissimū abundant, quæstum faciunt: quæ magna ab eis copia Gedanū, deinde in Holandiã deferuntur. Picem quoq; & asseres ad fabricandas naues, frumentū quoq; Lithvania abūdè præbet. Sale caret, quod uenale ex Britannia habet. Quo tempore Christiernus Daniæ regno eiectus, marèq; piratis infestum esset, sal nō ex Britāniã, sed ex Russia portabatur: quo etiam nū utūtur apud Lithuanos. Nostra tēpestate apud Lithuanos duo potissimū uiribellica laude clari fauere: Constātinus Knes Ostroski, ob multas uictorias à Vualacho, Moscoq; et Tartaris partas, felicissimus habitus est: præterea Knes Michael Linski, qui cum adolescens adhuc in Germaniam uenisset, et apud Albertum Saxonie Ducem eo tempore in Frisia bellum gerentem strenuè se gessisset, ac per omnes militiæ gradus magnum sibi nomen peperisset, Germanorumq; apud quos adoleuerat moribus imbutus, in patriam rediisset, apud Alexandrum Regem magna autoritate ac summo loco fuit: adeò ut Rex arduas quasque res ex eius iudicio ac arbitrio cōstitueret. Accidit autem, ut cum Ioanne Savuersinski Palatino Trocensi, Regis causa in dissensionem ueniret, ubi compositis tandem rebus, in uita Regis omnia quieta inter illos manebant: at mortuo Rege, manebat Ioanni alta mente repositum odium. nam ex eo priuatus erat Palatinatu. Tum ipse & complices, atq; amici, apud Sigismundum Regem, qui Alexādro successerat, crimine affectati imperij, ab æmulis quibusdam delatus est, & proditor patriæ nominatus. Cuius iniuriæ Knes Michael impatiens, cum sæpe Regem appellasset, rogassetq; ut communi iudicio, quo tantum crimen à se depellere posse dicebat, causam inter se & Savuersinski actorē discerneret: cumq; Rex illius petitioni locum non daret, in Hungariam ad Vladislaum Regis fratrem proficiscitur: à quo literis & Oratoribus, quibus ad cognoscendam suam causam Rex admonebatur, impetratis, tentatisq; omnibus, cum causæ suæ cognitionē à Rege impetrare non posset, indignitate rei permotus Michael, tale facinus se aggressurum, Regi dixit, quod ipsi sibiq; aliquando foret mœrori. Ac cum domum iratus se recepisset, quendam ex suis hominem sibi fidum, cum literis mandatis que ad Moscoviæ principem mittit. Scripserat autem, si Princeps securam liberamq; ad se ueniendi copiam, datis in hanc rem literis, atq; addito iuramēto, sibi promitteret, eaq; res honori emolumentiq; sibi apud Principem foret, se castris quæ in Lithvania possideret, alijsq; uis aut deditioe occupatis, ad

et sub Romano.
 Vuilnensis epō
 Samogithiæ epō
 Chiovuiensis epō

et sub Ruthenico Metropo-
 litano in Lithuania

Vuilnensis metropo-
 Polocensis
 Vuøladimeriensis
 Lucensis
 Pinski
 Chomensis
 Premissiensis
 Gedanum. i. Samogithiæ

tis, ad se deficere uelle. Eo nuncio Moscus, qui uiri fortitudinem & dexteritatem cognitam haberet, mirificè exhilaratus, omnia quæ à se Michael peteret, datis ut uolebat literis, iuramentoq; addito, se facturum recepit. Rebus ita apud Moscum ex sententia confectis, Michael ulciscendi libidine flagrans in Ioannem Savuersinski, qui tum in uilla sua circa Grodno erat (in qua ego postea semel pernoctauit) toto impetu fertur, eumq; ne elabi posset, dispositis circum ædes militum stationibus, immisso percussore quodam Mahumetano, in lectulo dormientem opprimit, obtruncatq; : qua re peracta, ad castrum Miensko cum exercitu progressus, ut illud, aut deditione occupare nitebatur: sed Miensko occupatione frustratus, alia subinde castra oppidatq; aggressus est. Interea cum Regis in se copias aduenire, seq; illi longè imparem esse intelligeret, obmissa castrorum oppugnatione, in Moscoviam se contulit: ubi à Principe honorificè exceptus est. nam Lithuaniam illi parem non habere sciebat. Vnde magnam de eo spem concœperat, se eius consilio, opera, industria, uniuersam Lithuaniam posse occupare. qua spe haud prorsus frustratus est. Nam communicatis cum eo consilijs, Smolenzko insignem Lithuanix principatum denuò obsedit, & eam uiri huius industria magis quàm uiribus cœpit. Vnus enim Michael, militibus qui in præsidio erant, omnem urbis defendendæ spem, sua præsentia ademit: eosq; & metu et pollicitationibus, ut castrum proderent, permouit. Quòd eo audacius maioreq; studio faciebat, quoniam Basilius, si Michael Smolenzko quacunq; arte potiri posset, se castrum cum prouincia adiacente perpetuò sibi concessurum promiserat. Quibus tamè promissis adeò ille postea non stetit, ut Michael de pactione se appellantem, uana tantum spe lætaret, atque illuderet. Qua re uehementer Michael offensus, nondum abolita è pectore Sigismundi Regis memoria, cuius gratiam, opera amicorum quos in eius aula tum haberet, se facile consequi posse sperabat, ex suis quendam sibi fidum ad Regem mittit, seq; si quæ grauius in se commisisset, condonaret, rediturum pollicetur. Grata hæc legatio Regi fuit, nuncioq; continuò publicæ fidei, quas petebat, literas dari mandauit. Verùm cum Michael literis Regis non prorsus fideret, quo tutius redire posset, à Georgio Pisbeck & Ioanne de Rechenberg, equitibus Germanis, quos ea autoritate apud Regem, eiusque Consiliarios esse sciebat, ut Regem uel inuitum possent ad seruandam fidem cogere, similes literas efflagitauit, impetrauitq;. Sed cum eius rei nuncius in Mosci custodias incidisset, captusq; esset, re patefacta, Principiq; celeriter significata, Michael Principis iussu capitur. Eodem tempore nobilis quidam ex Trepkonum familia, adolescens Polonus, à Sigismundo Rege ad Michaellem Moscoviam missus erat, qui ut mandata Regis commodius exequi posset, perfugam se simulabat. Is quoq; haud me-

liore fortuna usus, à Moscis capitur: & cum perfugam se diceret, neque sibi fides adhiberetur, adeo arcani continens fuit, ut etiam grauius tortus, id non reuelaret. Porro cum Michael captus, in conspectum Principis in Smolenzko adductus fuisset: Perfide, inquit, digna te pro meritis pœna afficiã. ad quæ ille: Perfidia crimem, quod mihi impingis, non agnosco. nam si tu mihi fidem promissa que seruasses, fidelissimum me in omnibus seruitorem habuisses, sed cum te eam floccifacere, meq; à te insuper eludi uiderem, graue mihi in primis est, ea que animo in te cõcoeperam, me exequi non potuisse. mortem ego semper contempsi, quam uel ea causa libenter subibo, ne uultum tuum Tyranne amplius conspiciam. Deinde Principis iussu in magnam populi frequentiam in Vuiesma abductus, ubi supremus belli Præfectus proiectis in medium grauibus, quibus uinciendus erat, cathenis: Princeps te, inquit, Michael maxima (ut scis) dum fideliter seruire, gratia prosequatur. Postquã autem prodicione fortis esse uoluisti, hoc te secundum merita tua munere donat. simulq; cum dicto cathenas illi inijci iubet. qui dum ita spectate multitudine cathenis constringeretur, ad populum conuersus: Ne captiuitatis, inquit, meæ falsã apud uos fama spargatur, quid fecerim, curq; captus sim, paucis aperiam; ut uel meo exemplo, qualem Principem habeatis, quidq; quisq; uestrum de eo sperare debeat, aut possit, intelligatis. Ita orsus, totius sui in Moscoviam itineris rationem, queq; Princeps scriptis literis, addito iuramento, sibi promississet, neq; ulla ex parte promissis stetisset, referebat. Cumq; sua de Principe expectatione falsus esset, uoluisse denuo in patriã redire: ideo se captum esse. qua iniuria cum præter meritum afficeretur, mortem se non magnopere refugere, præsertim cum sciret, communi lege naturæ omnibus æquè moriendum esse. Et cum corpore ualido, ingenioq; ad omnia uersatili esset, multum etiam ualebat consilio, serijs iocosisque rebus æquè idoneus; planeq; (ut aiunt) omnium horarum uir: qua animi dexteritate multum sibi gratiæ autoritatisq; apud omnes, Germanos præsertim, ubi educatus fuerat, conciliauerat. Tartaros, Alexandro Rege imperante, insigni clade profligauerat: neq; à Vuitoldi morte, Lithuani tam præclaram à Tartaris uictoriã unquam reportarunt. Hunc Germani uoce Bohemica, Pan Michael uocabant: qui cum, ut homo Ruthenus Græcorum in fide ritum ab initio, eoq; post obmisso, Romanum sequutus fuisset, quo Principis in se irã indignationemq; leniret, mitigaretq;, in uinculis denuo Ruthenicũ assumpsit. De eius liberatione, nobis in Moscovia existētibus, multi præclari uiri, in primis autem Principis coniunx, quæ sibi ex fratre neptis erat, apud Principem laborabat. intercedebat pro eo etiam Cæsar Maximilianus, literasq; speciales in priore mea legatione ad Principem nomine suo dederat: quibus tamē usque adeo nihil effectum est, ut mihi tum nec aditus ad se pa-

ad se pateret: imò ne uidendi sui copia dabatur. In altera uerò legatione, cum fortè de liberatione eius tractaretur, sæpius à Moseis interrogabar, an hominem nouissem: quibus equidè, quod in rem suam fore putabam, nomen me duntaxat eius aliquando audiuisse, respondi. Atq; Michael tū liberatus ac dimissus fuit: cuius neptim Princeps, uiuente adhuc priore uxore eum duxisset, tantam spem in eo ponebat, ut filios suos illius uirtute à fratribus in Regno tutos fore crederet: tutorem denicq; filiorum suorum testamento instituerat. Mortuo dein Principe, uiduam lasciuentem cum idētidem increparct, proditionis crimine ab ea insimulatus, captusq; infœlix moritur. Qua re patrata, non longè post, ipsam quoq; ita sæuientem, ueneno sublatam: adulterum uerò Ovutzina dictum, in partes laniatum ac dissectum aiunt.

Vuolinia inter Lithuanię principatus gentē bellicosiorē habet.

Lithuania admodum syluosa est. paludes ingentes, & multos fluuios habet: quorū alij, ut Bog, Prepetz, Thur & Beresina, Orientem uersus Borysthenem illabuntur. alij uerò, ut Boh, Cronon, & Narevu, Septentrionē uersus decurrunt. Cœlum inclemēs, animalia omnis generis parua habet, frumento quidem abūdat, sed seges rarò ad maturitatem peruenit. Gens misera, & graui seruitute oppressa. Nam ut quisq; famulorum eateria stipatus, domum coloni alicuius ingreditur, impunè quiduis facere, res ad uitæ usum necessarias rapere, absumere, crudeliter etiam colonum uerberare licet. Colonis quauis de causa ad dominos suos absq; muneribus aditus non patet. quod si etiam admittantur, ad Officiales & Præfectos relegantur: qui nisi munera accipiant, nihil boni decernunt, constituunt ue. Neq; uerò hæc solum tenuium ratio est, sed etiam nobilium, si à proceribus impetrare quippiam uolunt. Audiui à quodam primario Officiale apud Regem iuniorem, qui dixit, Vnumquodq; uerbum in Lithuania aurum esse. Regi quotannis imperatam pecuniam pro defendendis regni finibus pendunt. Dominis præter census, hebdomadatim sex dies laborare: Parocho denique ducta, uel mortua uxore, liberis similiter natis, aut uita defunctis, eo quo confitentur tempore, certam numerare pecuniam coguntur. Tam dura porrò seruitute à Vuitoldi tempore in hunc usq; diem detinentur, ut si quis fortè capite damnatus fuerit, de se ipso, iubente domino, supplicium sumere, suisq; manibus se suspendere cogatur. quòd si fortè facere recusauerit, tum crudeliter cæsus, atq; immaniter excarnificatus, nihilominus suspenditur. Hac seueritate effectum est, ut si Iudex aut Præfectus in re præsentī constitutus, reo moram fortè necētenti, minatus fuerit, aut solummodo dixerit, Festina, dominus irascitur: tum miser grauissima uerbera extimescens, laqueo uitam finit.

Feræ in Lithuania, præter easq; etiam in Germania, reperiuntur, bi-

*Suber. i. Bifons Vrogo
Onager seu. Losf. i. Ellend.*

tur, bifontes, onagri, & feri equi. Bifons est, qui patrio nomine *Su-*
ber uocatur, Germanicè *Aurox*. Onagram animal Poloni uocant,
quòd Germanis *Ellend* est: illi patria lingua *Losf* uocant: altius cer-
uo, auribus prominentibus, & naribus & cornibus nonnihil à cer-
uo diuersis. Quod si nominis etymologia ductus, onagrū, asinum
syluestrem dicere uelis, forma per omnia non respondebit. onagri
enim ungulas sectas habent. Quanquam nostro tempore, quod ap-
primè rarum est, reperti sunt solidis unguis onagri: quas quidam
tanquam amuletum contra morbum caducum gestare solent. cor-
nibus latis, cursu uelocissimo, quæ non eo modo quo cætera anima-
lia, sed gradarij equi instar, ueloci gressu cursum suū perficiunt. *Vri*
pariter, quos indigenæ *Thur*, Germani *Bifontes* uocant, in sola *Ma-*
zouia reperiuntur. *Vrus* autem est forma bouis nigri, habet lon-
giora cornua quàm *Bifons*. Nec te moueat dictio Germanica, quæ
urum, *Bifontem* uocat, & *Bifontem*, *aurox*. Nam ex commentarijs
Cæsaris habes, Germanos urorum cornibus pro insignioribus
poculis quondam usos fuisse: quem usum etiam hodie *Samogi-*
thæ obseruant. *Vrorum* porro cornua, quæ etiam nostro tem-
pore in quibusdam templis auro & argento exornata, ueluti ra-
ra quædam monimenta reperiuntur, & longitudine & colore à *Bi-*
fontis cornibus aliquanto breuioribus, poculis' que minimè aptis,
facilè discernuntur.

Starosta. i. Senior

Samogithia epi

Samogithia proxima *Lithuania* est prouincia, in Septentrio-
nem ad mare *Baltheum*, quæ *Prussiam* quatuor miliarium Ger. spacio
à *Liuonia* diuidit: nullo oppido, aut castro munito insignis. huic
ex *Lithuania* à Principe *Præfectus*, quem sua lingua *Starosta*, qua-
si seniore appellat, præficitur. neque temerè is, nisi grauissimas ob-
causas, officio mouetur: sed quoad uiuit, perpetuò manet. *Episcopum*
habet *Romano Pontifici* subiectum. In *Samogithia* hoc in primis
admirandum occurrit, quòd cum eius *Regionis* homines proceri
ut plurimum statura sint, filios tamen alios corporis magnitudine ex-
cellentes, alios perpusillos, ac planè nanos, ueluti uicissitudine qua-
dã, procreare solent. *Samogithæ* uestitu uili, eoque ut plurimum cine-
riceo utuntur. In humilibus casis, inque oblongioribus uitam ducunt,
in quibus ignis in medio conseruatur: ad quæ cum paterfamilias se-
det, iumenta, totamque domus suæ supellectilè cernit. Solent enim
sub eodem, quo ipsi habitant, tecto, sine ullo interstitio pecora ha-
bere. *Maiores* urorum cornibus pro poculis etiam utuntur. *Auda-*
ces sunt homines, & ad bellum prompti: loriceis, aliisque plurimis ar-
mis, præcipuè aut cuspide, & eo breuiore, uenatorum more, in bello
utuntur. *Equos* adeo paruos habent, ut uix credibile sit, ad tantos
labores eos sufficere posse: quibus foris in bello, domique in colen-
dis agris utuntur. *Terram* non ferro, sed ligno proscindunt: quod
eo magis mirandum, cum terra eorum tenax, et non arenosa sit, quæque
pinus

pinus nunquam crescit. Araturi ligna complura quibus terram subigunt, locoque uomeris utuntur, secum portare solent: scilicet, ut uno fracto, aliud atque aliud, ne quid in mora sit, in promptu habeant. Quidam ex prouincię prefectis, quo prouinciales grauiore labore leuaret, multos ferreos uomeres adferri fecerat. Cum autem eo, sequentibusque aliquot annis, segetes aliqua cęli intemperie expectationi agrorum non responderent, uulgusque agrorum suorum sterilitatem ferro uomeri adscriberet, nec aliud quicquam in causa esse putaret, Pręfectus ueritus seditionem, amoto ferro, suo eos more agros colere permisit. Prouincia hæc nemoribus, syluisque abundat, in quibus horrendę quandoque uisiones fieri solent. Sunt etiam nunc illic idolatrę complures, qui serpentes quosdam quatuor breuibus, laceratarum instar, pedibus, nigro obæsoque corpore, trium palmarum longitudinem non excedentes, Givuoites dictos, tanquam penates domi suę nutriunt, eosque lustrata domo statis diebus ad appositum cibum prorepentes, cum tota familia, quoad saturati in locum suum reuertantur, timore quodam uenerantur. Quod si aduersi quid illis accideret, serpentem Deum domesticum male acceptum ac saturatum esse credunt. Cum priori ex Moscouia itinere rediens, in Troki uenisset, referebat hospes meus, ad quem fortè diuerteram, se eodem quo ibi erant anno, ab eiusmodi quodam serpentis cultore aliquot aluearia apum emisse: quem cum oratione sua ad uerum Christi cultum adduxisset, utque serpentem quem colebat occideret, persuasisset, aliquanto post cum ad uisendas apes suas eò reuersus fuisset, hominem facie deformatum, ore aurium tenus miserabilem in modum diducto offendit. Tanti mali causam interrogatus, respondit, se, quod serpenti deo suo manus nepharias iniecisset, ad piaculum expiandum, luendamque poenam, hac calamitate puniri: multaque grauiora, si ad priores ritus suos non rediret, eum pati oportere. Hęc quamuis non in Samogithia, sed in Lithuania sunt acta, pro exemplo tamen adduxi. Mel nusquam melius, nobiliusue, quodque minus cerę habeat, albumque sit, quam in Samogithia, reperiri aiunt.

Mare quod Samogithiam alluit, quodque Baltheum, quidam Germanicum, alij Prutenicum, nonnulli Veneticum: Germani uero alludentes Baltheo, Pelts appellant: Sinus propriè dicitur, interluit namque Cimbricam Chersonesum, quam hodie Yuchtland, & Sunder Yuchtland Germani: Latini uero, nomine inde pariter sumpto, Luciam uocant. Alluit et Germaniam, quam Bassam dicunt, incipiendo ab Holfatia, que Cimbricam contingit: dein Lubicensem terram, item Wis mariam, et Rostok, Magnopolensium Ducum ciuitates, totumque Pomeraniam tractum, id quod nomen eius loci indicat. Pomeraniam enim Slavonica lingua idem est, ac si diceres, Iuxta mare, seu maritimum. Inde Prussiam, cuius metropolis est Gdanum, quod & Gedanum & Dantiscum appellatur, alluit. Porro Ducis Prussię sedes est, quam Germa-

P 3 ni Regi-

Givuoites serpentes

Pelts: i. Baltseum Mare

*Semmarell
Yuchtland Cimbrica Chersones
Sunder Yuchtland
Luria*

*Pomeraniam: i. Iuxta Mare
Bim Meer*

*Gdanum seu Gedanum
i. Dantiscum Dantzig
Prussie metropolis*

n Regium montem appellant. Eò loci certo anni tempore, succinum mari innatans, magno hominũ periculo, propter subitum maris accessum et recessurum aliquando, piscatur. Samogithiã uix III. miliarib. cõtingit: atq; longo tandem tractu Livuoniã, & eam partem quam uulgo Khurland, Curetos absq; dubio uocant, & regiones quæ Mosco subsunt: Vuinlandiam deniq; , quæ Svuetensium ditionis est, unde etiam Venedicum nomen originem duxisse arbitrantur, circumluit. Ab altera autem parte Svuetiam contingit. Totum autem Daniæ regnum, quod insulis maxime constat, in hoc sinu continetur: exceptis Lucia & Scandia, quæ continenti adherent. Gotlandia quoque insula Regno Daniæ subiecta, in hoc sinu est: ex qua pleriq; Gotthos prodisse putabant, cum tamen longe angustior sit, quàm quæ tãtam hominũ multitudinem capere potuisset. Præterea si Gotthi ex Scandia progressi fuissent, ex Gotlandia in Svuetiam, et iterum reflexo per Scandiã itinere (quod rationi minime consentaneũ est) oportuisset eos reuerti. In Gothia insula adhuc Vuñsby ciuitatis ruinae extant, in qua omnium illac præternauigantium lites ac controuersia cognoscebantur ac cõstituebantur: eò etiam ex longinquis illis maritimis locis causæ ac negotia deferebantur, prouocabantur que.

Liuuonia prouincia in longitudine secũdum mare protenditur. Huius metropolis est Riga, cui Teutonici ordinis magister præest. In ea, præter Rigensem Archiepiscopum, Riualiensis & Ossiliensis Episcopi sunt. Oppida habet complura, præcipue autem ciuitatem Rigam ad fluuium Dvina non longe ab ostijs, item Revualiã & Derbteñ ciuitates. Revualiam Rutheni Rolivuan: Derbt uero Iuryovugorod appellant. Riga nomẽ suum utraq; lingua retinet. Fluuios nauigabiles, Rubonem & Nervuam habet. Huius prouinciæ Princeps, fratres ordinis, quorum primi Cõmendatores uocantur, item proceres & ciues, Germani ferè omnes sunt. Plebs ut tribus se re linguis utitur, ita in tres ordines seu tribus est diuisa. In Livuoniam ex Germaniæ Principatibus, Iuliacensi, Geldrensi, & Monasteriensi, quotannis noui & seruitores et milites deducuntur: quorum pars in demortuorum, alij in eorum locum qui defuncti annuo officio, quasi manumissi in patriam redeunt, succedunt. Insigni equorum copia adeò abundant, firmi que sunt, ut hætenus tam Regis Poloniæ, quàm magni Ducis Moscoviæ hostiles & frequentes in agros eorum incursiones fortiter sustinuerint, se que strenue defenderint.

Anno Domini 1502. mense Septembri, Alexander Poloniæ Rex, magnusq; Lithuaniæ Dux, Magistrum Livuoniensem Vualtherum à Pleterberg, pactionibus quibusdam induxit, ut ipse instructo exercitu Moscoviæ Ducis prouincias aggredetur: pollicitus, ubi is hostilem terram attigisset, cum magno se exercitu affuturum.

Sedenim

Künigsberg in Preußen

Khurland. Curesi pop.

*Vuinland. Venedici pop. seu
Frisland, sub rege Sclauia*

*Lucia, Suederjusstland
Scandia, Sthonland
Geta Gothia Gotland.*

Wuñsby op. insula Gotlandia

*Rolivuan. i. Revualia
Iuryovugorod. i. Derbt.*

Sed enim Rex cum ad constitutum tempus, sicuti receperat, non uenisset, Mosciq; cognito hostium aduentu, ingenti multitudine magistro occurrissent, isq; cum se desertum uideret, neq; sine summa turpitudine periculo que retrocedere posset, suos primum pro tempore paucis adhortatus, mox exoneratis tormentis, strenue hostem aggreditur: primoq; impetu Ruthenos dissipat, atq; in fugam conuertit. Cum autem pro numero hostium pauciores essent uictores, grauioreq; armatura præpediti, hostem longius persequi non possent: Mosci re cognita, recuperatis animis, denuò in ordines redeunt, atq; Pletenbergij peditatum, qui circiter mille quingenti instructa phalange hosti se opposuerunt, aggressi strenue cædunt. In ea pugna Præfectus Mattheus Pernauer, cum fratre Henrico, & uexillifero Conrado Schvuartz, periit. Huius uexilliferi egregium facinus memoratur. nam cum hostium telis obrutus, confectusq; diutius stare non posset, priusquam occumberet, alta uoce uirum aliquem fortem, qui uexillum a se reciperet, in clamabat. ad cuius uocem Lucas Hamersteter, qui se ex Braunsuicenis ducibus, illegitimo tamē thoro oriundum gloriaretur, illicò accurrens, uexillum ex moribundi manibus capere nitetur. quem Conradus, siue quòd suspectam haberet illius fidem, siue quòd tanto honore indignum esse arbitraretur, tradere recusauit. Cuius iniuriæ Lucas impatiens, educto gladio manum Conradi cum uexillo amputat. Conradus nihilominus uexillum altera manu & dentibus mordicus apprehendens, tenet, laceratq;. Lucas uexilli fragmentis arreptis, proditisq; peditum copijs, ad Ruthenos deficit. Huius defectione factum est, ut quadringenti ferè pedites ab hostibus miserè trucidarentur: reliqua turba cum equitatu, seruatis ordinibus, ad suos incolumes redire. Huius cladis autor Lucas, postea à Moscis captus, atque in Moscoviam missus, in Aula Principis aliquandiu honesto loco fuit. Verum is acceptæ à Moscis iniuriæ impatiens, ex Moscovia clam ad Christiernum Daniæ Regem postea profugit, à quo tormentis præficitur. Cum autem pedites aliqui, qui ex ea clade euaserant, in Daniam elapsi, illius proditionem Regi indicassent, nec cum eo unà militare uellent, Rex Christiernus eum in Stockholm misit: mutatoq; post Regni statu, Iostericus, aliàs Gustaus Svuetiæ Rex, recuperata Stockholm, Lucam ibi inuentum, numero familiarium suorum ascribit, & Vuiburg oppido præficit: ubi cum nescio cuius criminis se insimulari cerneret, ueritus grauiora, denuò in Moscoviam se recepit: ubi ego illum honorificè uestitum, inter Principis stipendiarios uidi.

Svuetia imperio Mosci contermina, Nortvuegiæ & Scandiæ non secus coniuncta est, atque Italia Neopolitano Regno & Pedemonti: mariq; Baltheo, dein Oceano, & eo quod nunc Glaciale appellamus, circumquaq; ferè alluitur, Svuetia, cuius Regia Holmia, quam

quam incolæ Stockolm, Rutheni Stecolna appellant, amplissimum Regnum, multas & uarias nationes complectitur: inter quas uirtute bellica celebres Gotthi, qui in Ostrogothos, id est orientales: & Vestrogothos, id est occidentales Gotthos, pro regionum quas incolunt situ, diuisi: indec̄ progressi, toti orbi, ut pleriq̄ scriptores memoriæ prodiderunt, terrori fuere.

Nortvuegia, quam quidam Nortvuagiam appellant, longo tractu Svuetiæ adiacet, mariq̄ alluitur. Atq̄ ut hæc à Sud, id est Meridie: ita illa à Nort, id est Septentrione, ad quem sita est, nomen accepit. Germani enim quatuor orbis plagis uernacula nomina indidere, prouincias que his adiacentes inde denominauere. Ost enim, Orientem significat: unde Austria, quam Germani propriè exprimunt, Osterreich. Vuest, Occidentem: à quo Vuestualia. ita à Sud & Nort, ut dictum est, Svuetia & Nortvuegia.

Scandia uerò non est insula, sed continens, Svuetiæ regni pars, quæ longo tractu Gotthos contingit, & cuius nunc bonam partem Rex Daniæ possidet. Ceterum cum eam, harum rerum Scriptores, maiorē ipsa Svuetia fecerint, ex eaq̄ Gotthos & Lōgobardos progressos fuisse retulerint: uidentur, mea quidem sententia, hæc tria Regna ueluti integrum quoddam corpus, Scandiæ duntaxat nomine comprehendisse: quia tum illa terræ pars inter mare Baltheum, quod Finlandiam alluit, & glaciale mare, incognita fuit: quæq̄ adhuc propter tot paludes, innumeros fluuios & intemperiem cœli inculta, atq̄ parum cognita est. Quæ res fecit, ut plerique hanc immentæ magnitudinis insulam, uno Scandiæ nomine appellarent.

De Corela supra dictum est, eam & Regi Svuetiæ et Principi Moscouiæ, quod ditioni utriusq̄ Principis interposita est, tributariam esse: eaq̄ re uterq̄ suã esse gloriatur: cuius fines ad mare glaciale usq̄ protenduntur. Cæterum cum de glaciali mari uaria multaq̄ à plerisq̄ scriptoribus tradantur, haud abs re fore uisum est, si illius maris nauigationem paucis subiungam.

NAVIGATIO PER MARE re Glaciale.

 Vo tempore Serenissimi Principis mei Oratorem apud magnum Ducem Moscouiæ agebam, aderat forte Gregorius Istoma, Principis illius interpres, homo industrius, qui apud Ioannem Daniæ Regem, linguam Latinam didicerat. is anno Domini 1496. à suo Principe cum magistro Dauid natione Scoto, Regis Daniæ tunc Oratore, quem ego quoq̄ priori legatione illic cognoui, ad Regem Daniæ missus, totius itineris sui rationem nobis compendiò retulit: quòd cum nobis in tanta locorum difficultate arduū & nimis laboriosum uideretur, paucis, sicuti ab eo accepi, describere uolui. Principiò dicebat, se cum Da-

Corela. Vide fo. 79.

cum Dauid iã dicto Oratore à Principe suo dimissos, Novuogardiã magnã peruenisse. Cum aut̃ eo tempore Regnũ Svuetiã à Rege Danię defecisset, ad hæc Moscus cū Svuetensib. dissideret, atq; adeo cõmune & consuetũ iter illi propter tumultus bellicos tenere non possent, aliud iter lōgius quidē, ac tutius ingressos fuisse: ac primũ quidem ex Novuogardiã ad ostia Dvuiñe ac Potivulo, difficili admodum itinere peruenisse. Dicebat autem iter hoc, quod ob molestias et labores nunquam satis detestari poterat, esse spacio trecentorum mil. Conscensis deniq; in Dvuiñe ostiis quatuor nauiculis, littus Oceani dextrum se nauigando tenuisse, ibi que montes altos et asperos uidisse: tandem confectis xvi. mil. sinuq; quodam traiecto, littus sinistrum adnauigasse. atq; mari amplo à dextris relicto, quod à Petzora fluuiio, quemadmodum & adiacentes montes, nomen habet, ad Finlappiã populos peruenisse: qui etsi humilibus in casis passim secundum mare habitant, ferinam que propemodum uitam ducant, feris tamen Lappis sunt mansuetiores. Eos Mosco uectigales esse dicebat. Relicta postea Lapporum terra, ac octuaginta mil. nauigatione confecta, Nortpoden regionē Regi Svuetiã subiectam, attigisse. Hanc Rutheni Kaienska Semla, populos uerò Kajeni appellāt. Inde emenso ac superato littore flexuoso, quod in dextrum protēdebatur, ad promontorium quoddam, quod Sanctum Nasum appellant, se peruenisse dicebat. Est autem Sanctus Nasus, saxum ingens, ad nasi similitudinem in mare prominens: sub quo antrum uorticofum cõspicitur, quod singulis sex horis mare absorbet, ac alternatim magno sonitu reddit eumitq; eiusmodi uoraginem. Alij umbilicum maris, alij charybdim dixere. Tantam autem huius gurgitis uim esse, ut naues aliasq; in propinquo res attraheret, inuolueret atq; absorberet: neque se unquam in maiori periculo fuisse aiebat. Nam gurgite subito ac uiolenter nauem, qua uehebatur, ad se attrahente, uix magno labore renitentibus remis sese euasisse. Superato S. Naso, ad quendam montem saxosum, quem circumire oportebat, peruenisse: ubi cum uentis reslantibus aliquot diebus detinerentur, nauta, Saxum (inquit) hoc quod cernitis, Semes appellant: quod nisi munere aliquo à nobis placatum fuerit, haud facile præteribimus. quem Isthoma, ob uanã superstitionem se increpassẽ aiebat. increpatus nauta subticuit, totoq; illic quatri-duo uis tempestatis retentos, uentis postea quiescentibus, soluissẽ. Cumq; secundo iam flatu ueherẽtur, nauclerũ dixisse: Vos admonitionem meam de placando Semes saxo, tanquam uanam superstitionẽ irridebatis: at nisi ego noctu clam ascenso scopulo, Semes placassem, nequaquam transitus nobis concessus fuisset. Interrogatus, quid Semi obtulisset? auenã farinam butyro permixtam, super lapidem quem prominere uidimus, se fudisse dicebat. Postea cum ita nauigarent, aliud ingens promontorium, Motka nomine, ad penin-

Finlappin

Northbathmia
Nortpoden. Rutheni
uocant Kaienska Semla
Kajeni pop.

S. Nasus 4 mont

Q sulæ spe

sulæ speciem ipsis occurrisset: in cuius extremitate Barthus castrum, quod præsidialem domum significat, esset. habent enim ibi Reges Nordvuegiæ, ad defendendos fines, militare præsidium. Tantam autem eius promontorii longitudinē in mare esse dicebat, ut uix octo diebus circumiri posset. qua mora ne impedirentur, et nauiculas & sarcinas per Isthmum dimidij miliaris interuallo, magno labore humeris traduxerunt. Dein in Dikilopporum, qui feri Loppi sunt, regionē, ad locum Dront nomine, qui ducentis à Dvina in Septentrionem miliaribus abest, nauigasse. atq; eò usq; Moscoviæ Principem, ut ipsi narrāt, tributa exigere solere. Relictis porrò ibi scaphis, reliquum itineris terra trahis cōfecisse. Referebat præterea, ceruorum ibi greges, ut apud nos boum esse, qui Nordvuegorum lingua Rhen uocantur, nostratibusq; ceruis aliquanto maiores sunt: quibus Loppi uice iumentorū utantur hoc modo. Vehiculo in scaphæ piscatoriæ formam facto, ceruos iungunt: in quo homo, ne citato ceruorum cursu excidat, pedibus alligatur. Lorum quo ceruorum cursum moderatur, sinistra; dextra uerò manu baculū tenet, quo uehiculi, si fortè in aliquā partem plus equo uergeret, casum sustineat. atque eo uehendi genere uiginti miliaria se uno die confecisse, ceruumq; tandem dimisisse: quem ad dominum suum, stabulacq; consueta sponte rediisse, dicebat. Eo tandem itinere confecto, ad Berges ciuitatem Nordvuegiæ rectā in Septentrionem inter montes positam, indeq; equitatione in Daniam peruenisse. Cæterum apud Dront & Berges in solstitio æstiuāli, dies uigintiduarum horarum esse dicitur. Blasius alter principis interpres, qui paucos ante annos à Principe suo ad Cæsarem in Hispaniam missus fuerat, diuersam, magisq; cōpediariam itineris sui rationem nobis exposuit. Dicebat enim, cum ad Ioānem Regem Daniæ missus fuisset ex Moscovia, Rostou usq; pedes uenisse: cōscensisq; nauibus Pereaslau, à Pereaslau per Vuolgam in Castromou: indeq; septem uerst terrestri itinere ad fluuiolum quēdam se peruenisse, per quem cum in Vuolochdā primū, Suchanam deinde, et Dvīnam ad Berges usq; Norvuegiæ urbem nauigasset, omnia que pericula & labores quos Isthoma suprā retulit, nauigando superasset, rectā tādē Hafniam Daniæ metropolim, quæ Germanis Koppenhagen dicitur, peruenisse. In reditu uterq; se per Livuoniā in Moscoviam reuersos fuisse, illudq; iter annuo spacio confecisse dicebat. quāuis alter, Gregorius Isthoma, se media huius temporis parte tempestatibus in plerisque locis detentum & remoratum fuisse aiebat. Uterque tamen constanter affirmabat, se mille & septingenta uerst, hoc est 340 miliaria hoc itinere peragrasse. Demetrius item ille qui nouissimè apud summum Pontificem Romæ Oratorem egit, ex cuius etiam relatione Paulus Iouius Moscoviam suam descripsit, perq; hoc ipsum iter in Nordvuegiam & Daniam missus uenerat, omnia

suprà

Wavulur

Wild Lappenland
 Dikiloppi. i. feri Loppi
 Dront in Dikilayia
 sub meste.

Rhen. i. Ceruus apud Noruuegos

Annuum spatium itineris
 a Moscouia in Koppen-
 hagen Noruuegiæ et Daniæ
 unum.

suprà dicta ita se habere confirmauit. Cæterùm hi omnes, de cōgela-
to seu glaciali mari à me interrogati, nihil aliud responderunt, quàm
se in maritimis locis plurimos & maximos fluuios, quorū uehemen-
ti & copioso in fluxu maria longis spacijs ab ipsis littoribus propel-
luntur, uidisse, eosq; ab ipsis littoribus per certa spacia unà cū mari
congelari: uti fit in Livuonia, alijsq; Svuetiæ partibus, quāuis enim
concurrentium uentorum impetu glacies in mari frāgatur, in flu-
minibus tamen raro, uel nunquam, nisi inundatio aliqua superue-
niat, glacies tum congesta eleuatur, aut frangitur. nam glacierum
frusta, fluuiorum ui in mare delata, per totum ferè annum superna-
tant, adeo que frigoris uehementia denuò concrescunt, ut aliquan-
do plurium annorum glaciem in unum concretam, ibi cernere li-
ceat. id quod ex frustis, quæ à uentis in littus propelluntur, faci-
le cognoscitur. Equidem & Baltheum mare in plurimis locis & sæ-
pius congelari, à fide dignis audiui. Dicebant, etiam in ea regione,
quæ à feris Loppis habitatur, Solem æstiuale solstitio quadraginta
diebus non occidere: tribus tamen noctis horis corpus solis cali-
gine quadam obductum, ut radij illius non appareant, uideri: tan-
tum que luminis nihilominus præbere, ut nemo à labore suo tene-
bris excludatur. Mosci iactant se ex illis feris Loppis habere ue-
ctigal. quod etsi uerisimile non sit, mirum tamen non est, cum a-
lios uicinos ab ipsis uectigal exigentes non habeant. Tributi au-
tem loco pelles & pisces, cum aliud non habeant, pendunt. Perso-
luto autem annuo tributo, nemini se quicquam debere, sui que se
iuris esse gloriantur. Loppi quamuis pane, sale, alijs que gulæ ir-
ritamentis careant, solis que piscibus & feris utantur, multum ta-
men proni in libidinem esse perhibentur. Sagittarij porro peritissi-
mi omnes, adeo ut si quas nobiliores in uenatione feras nansci-
scantur, eas quò pelle integra & immaculata potiantur, missa in
proboscidem sagitta interficiunt. Mercatores, alios que hospites
peregrinos domi cum uxore, uenatum euntes relinquunt. reuersi,
si uxorem hospitis consuetudine lætam ac solito hilariorum repe-
riant, munere aliquo hunc donant: sin minus, turpiter expellunt.
Iam consuetudine hominū externorum, qui quæstus gratia eò com-
meant, innatam feritatem deponere ac māsuetiores fieri incipiunt.
Mercatores libenter admittunt, à quibus ex crasso panno uestes, i-
tem secures, acus, coclearia, cultri, pocula, farina, ollæ, idq; genus a-
lia ipsis afferuntur: ita ut coctis iam cibus uescantur, humamoresq;
mores induerint. Vestibus, quas ipsi ex diuersis ferarum pellibus
construunt, utuntur, eorū habitu in Moscovuiam aliquādo ueniunt:
paucissimi tamen caligis ac pileis, ex pelle ceruina cōfectis, utuntur.
Nullus illis aureæ & argenteæ monetæ usus, sola rerum permuta-
tione contentis: & cum aliorum idiomata non calleant, apud exte-
ros muti propemodum esse uidentur. Tuguriola sua corticibus ar-

*Ditiloppi. i. Feri Loppi
tributum dant Moscis
pelles et pisces annuatim,
ræreuo liberi sunt.*

borum tegunt: & nusquam certas sedes habent, sed absumptis uno loco feris ac piscibus, aliò migrant. Narrabant etiam prædicti Moscoviæ Principis Oratores, se in eisdem partibus altissimos montes, ad Ætne similitudinē flammās semper eructantes, uidisse: & in ipsa Nortvuegia multos mōtes perpetua cōflagratione corruisse. Quare adducti quidam, purgatorium ignem ibi esse fabulantur, de quibus montibus, dum legatione apud Christiernū Danorum Regem fungerer, eadem ferè ab Nordvuegiæ Præfectis, qui tum fortè aderant, accepi. Circa ostia Petzoræ fluuij, quæ sunt dextrorsum ab ostijs Dvuinæ, varia magnæq; in Oceano dicuntur esse animalia. Inter alia autem animal quoddam magnitudine bouis, quod accolæ Mors appellant. Breues huic instar castorum, sunt pedes: pectore pro reliqui corporis sui proportione aliquanto altiore, latiore que, dentibus superioribus duobus in lōgum prominentibus. Hoc animal sobolis ac quietis causa, cum sui generis animalibus, Oceano relicto, gregatim montes petit: ubi antequam somno, quo natura profundiore opprimitur, se dederit, uigilem, gruum instar, ex suo numero cōstituit: qui si obdormiscat, aut fortè à uenatore occidatur, reliqua tum facile capi possunt: sin mugitu, ut solet, signum dederit, mox reliquus grex excitatus, posterioribus pedibus dentibus admotis, summa celeritate tanquam uehiculo per montem delapsi, in Oceanum se præcipitant: ubi in supernatantibus glacierum frustis pro tempore etiam quiescere solent. Ea animalia uenatores, solos propter dentes insectantur: ex quibus Mosci, Tartari, & in primis Turci, gladiatorum & pugionum manubria affabrè faciunt: his que pro ornamento magis, quam ut grauiōres ictus (ut quidam fabulatus est) incutiant, utuntur. Porro apud Turcos, Moscos, & Tartaros, hi dentes pondere ueneunt, pisciumq; dentes uocantur.

Mare Glaciale ultra Dvuinam, ad Petschora, & Obi ostia usque longè latèq; protenditur, ultra quæ Engronelandt regionem esse aiunt. Eam cum ob altos montes, qui perpetuis niuibus obsitirigent, tum perpetuam glaciem mari innatantem (quæ nauigationem impediatur, periculosa que faciat) à conuersatione seu commercio nostrorum hominum seiunctam, atque ideo incognitam esse audio.

DE MODO EXCIPIENDI

et tractandi Oratores.

Rator in Moscoviam proficiscens, eius que limitibus appropinquans, nuncium ad proximam ciuitatem mittit, qui eius ciuitatis Præfecto indicet, se Oratorem talis Domini, limites Principis ingressurū. Mox Præfectus nō solum à quo Principe mittatur, sed cuius etiā conditionis, dignitatis ue sit ipse Orator, itē quotus ueniat, diligēter inquirat: quibus cognitis,

cognitis, aliquem cum comitatu, habita tam Principis à quo mittatur, dignitate, quam Oratoris ratione, ad excipiendum & deducendum Oratorē mittit. Interim etiam magno Duci, unde & à quo ueniat, cōtinuò significat. Missus ex itinere pariter aliquē ex suis præmittit, qui Oratori significet, magnum hominem aduenire, qui eum certo loco (locum designans) excepturus sit. Porro magni hominis titulo propterea utuntur, quòd illud prædicatum Magnus, tribuitur omnibus excellentioribus personis. necq̄ enim quenquā strenuum, aut nobilem, aut Baronem, illustrem aut magnificum uocant, aut alio deniq̄ id genus titulo ornant. Cæterum in congressu, missus ille adeò non cedit loco, ut niuem hyberno tempore, ubi subsistit, uerrere, seu terere ita iubeat, quò Orator præterire queat: ipse interim uia trita, seu publica non cedit. Præterea in congressu & hoc obseruare solent. mittunt nuncium ad Oratorem, qui eum admoneat, ut ex equo aut uehiculo descendat: si autem aliquis aut lassitudinem, aut ægritudinem causatus fuerit, tum respondent, quod nec proferre, nec audire uerba Domini, nisi stādo liceat. Imò missus diligenter cauet, ne prior ex equo aut uehiculo descendat, ne uideatur hac re derogare Domino suo. quā ubi Oratorem ex equo descendere animaduertit, tum primū & ipse descendit.

In priore mea legatione nunciabam occurrenti extra Moscoviam, me sessum esse de uia, & ut in equis expediremus expedienda. At sibi id faciundū (repetita priore causa) nequaquā uidebatur. Interpretes & alij iam descenderāt, monentes me, ut & ego descenderem. Quibus respondebam, quamprimum Moscus descendet, me quoq̄ descensurum. Equidem cum uiderem ipsos eam rem tanti facere, deesse ipse quoq̄ Domino meo, eiusq̄ inuere auctoritatem, pariter nolui. Sedenim prior descendere quum renueret, illaq̄ superbia aliquantisper protraheretur, finem facere uolens, moui pedem ex subiijce ephippiario, tanquam descensurus. qua re animaduersa, missus continuò ex equo descendit: ego uerò lentè me ex equo detuli, ita ut illum à me illusum esse pœnituerit.

Sub hæc accedens, aperto capite inquit: Magni Domini Basilij, Dei gratia Regis & domini totius Russiæ, & magni Ducis, &c. (recitando potiores principatus) Locūtenens & Capitaneus. N. prouinciæ, &c. iussit tibi significare. Postquam intellexit te Oratorem tanti Domini, ad magnum Dominum nostrum uenire, misit nos tibi obuiam, ut te ad se deduceremus. (repetendo titulū Principis, et Locumtenētis.) Præterea nobis mandatū est, ut inquireremus, quàm sanè equitaueris. (is enim modus est in excipiendo, Quàm sanè equitasti?) Dein Oratori dextram missus porrigit: neque rursus honorem prior exhibet, nisi uideat Oratorem caput suum aperire. Sub hæc, humanitatis fortè officio adductus, ultrò Oratorem compellat, quærens, quàm sanè equitasset. Postremò dat signum

manu innuens, Ascende & uade. Conscensis tandem equis, aut uehicularum, substitit loco unà cum suis: neque uia cedit Oratori, sed postremus à longe sequitur, curatque diligenter ne quisquam retrocedat, aut subsequatur: procedente Oratore, mox sciscitantur primum nomen Oratoris, & singulorum seruitorum: item nomina parentum, & ex qua quisque prouincia oriundus sit, qualem quisque calleat linguam, et cuius sit conditionis, an Principis alicuius Seruitor, an Oratoris consanguineus, aut affinis sit: & an prius quoque in eorum prouincia fuerit, quæ singula ad magnum Ducem per literas continuo referunt. Porro cum paululum progressus est Orator, occurrit homo, mandatum dicens se à Locumtenente habere, ut sibi de omnibus necessarijs prouideat.

Dobrovuna igitur, oppidulo Lithuaniæ, ad Borysthenem sit, egressi, octoque eodem die miliaribus confectis, cum limites Moscoviæ attingissemus, sub diuo pernoctauimus: fluuiolum aquis redundantem, ponte strauimus, ut post mediam noctem inde progredi, et Smolentzko peruenire possemus. Nam ab ingressu, seu limite, in principatum Moscoviæ, Smolentzko ciuitas duodecim miliaribus tantum Germanicis distat. Mane cum ad unum ferè miliare Ger. progressi essemus, honorificè suscipimur: atque inde uix ad dimidium miliare progressi, loco sub diuo nobis constituto patienter pernoctauimus: postero die rursus ad duo miliaria progressis, locus pernoctandi constitutus fuit, ubi à deductore nostro prolixè & laute accepti sumus. Ceterum sequenti die (quæ erat dies Palmarum) quamuis seruitoribus nostris mandaueramus, ut nullibi subsisterent, quin cum sarcinis rectà Smolentzko contenderent: eos tamen, uix ad duo miliaria Ger. progressi, in loco ad pernoctandum constituto detentos inuenimus. Nos autem cum ulterius pergentes uiderent, obsecrabant, ut saltem ibi prandium sumeremus. quibus parendum erat. Ea etenim die deductor noster, Oratores sui Domini ex Hispania à Cæsare nobiscum reuertentes, Knes Ioannem Pofetzen Iaroslavuski, & Simeonem Trophimovu Secretarium inuitauerat. Ego, qui sciebam causam, cur nos tam diu in his solitudinibus detinerent (miserant etenim ex Smolentzko ad magnum Ducem, nunciando aduentum nostrum, expectantes responsum, an liceret nos ducere in castrum, nec ne) uolui experiri animum illorum, ingrediorque uiam Smolentzko uersus. Id alij procuratores cum animaduertunt, è uestigio ad deductorem currunt, discessum nostrum nunciant: mox reuersi, orant, miscentes etiam precibus minas, ut maneremus. Sed illis interea huc atque illuc cursitantibus, cum ad tertium ferè pernoctandi locum peruenissemus, meus procurator inquit: Sigismunde quid agis? cur pro arbitrio tuo in alienis dominis contra ordinationem Domini progredieris? Cui respondi: Equidem non sum assuetus in syluis, more ferarum, sed sub tectis & inter homines uiuere.

uiuere. Oratores Domini uestri transierunt per Regnum Domini mei pro arbitrio suo, & deducti sunt per ciuitates, oppida & uillas. Hoc idem & mihi liceat. Neque est mandatum Domini uestri, neque causam necessitatem ue tantæ moræ uideo. Postea aiunt sese parum deflexuros, causantes noctē iam imminere: præterea serò castrum ingredi haudquaquam conuenire. Horum autem nos causas, quas prætendebant, contemnentes, rectà Smolentzko cōtendimus: ubi tam angustis tuguriolis, procul à castro accepti fuimus, ut equos nisi prius effractis ianuis, inducere non potuerimus. Sequenti die rursus per Borysthenem traducti, ex opposito ferè castrum ad Borysthenem pernoctauimus. Tandem Locumtenens per suos nos excipit, atque quintuplici ferè potu honorat: Maluatico scilicet, & Græco uino, cætera erant medones uarij, item pane & certis ferculis. Mansimus in Smolentzko decem dies, expectantes responsum Magni Ducis. Venerant autem duo nobiles à Magno Duce, ut nostri curam haberent, nosque Moscoviam deducerent. Aedes uerò utriusque nostrum ingressi, ornati commodis uestibus, nequaquam caput aperientes, putabant id nos priores facere oportere; quod tamen negleximus. Postremò cum mandatum Principis utrinque referendum & audiendum esset, prolato Principis nomine, honorem exhibuimus. Cæterum quemadmodum uarijs in locis detenti, tardius Smolentzko ueneramus: ita ibi quoque diutius quam par fuit, detinebamur. Ne autem longiore mora grauius offenderemur, aut ipsi desiderio quodammodo nostro deesse uiderentur, semel atque iterum nos accesserant, dicentes, Cras manè discedemus. Nos itaque manè equos celeriter adornauimus, accinctique tota die expectauimus. Tandem uesperum cum quadam pompa ueniunt, seque eo die haudquaquam expedire potuisse, respondēt. Cras manè tamē rursus, ut antea, iter sese ingressuros pollicentur: quod pariter distulerunt. nam uix tertia die post, circa meridiem discesseramus, eaque tota die ieiunauimus. Sequenti quoque die longius iter constituerant, quam quò currus nostri peruenire possent. Interea temporis omnes fluuij hybernis niuibus dissolutis, aquarum multitudine redundabant. Riuiuli quoque nullis coerciti ripis, ingentem aquarum uim uoluebant: adeò ut tuto, citraque maximos labores transiri non possent. Pontes enim ante horam, duas aut tres facti, exundantibus aquis natabant. Parum igitur abfuit, quin Comes Leonhardus de Nugarolis, Cæsaris Orator, altera die post discessum à Smolentzko, submersus fuisset. Equidem dum in ponte iam iam natante starem, curarem que ut impedimenta transportarentur, equus sub eo conciderat, eum que in cæca ripa reliquerat. Procuratores duo illi proximi tum Comiti, ne pedem quidem auxiliij ferendi gratia mouissent: adeò, ut nisi alij à longe accurrissent, eumque iuuissent, actum de eo fuisset. Veneramus eo die ad quendam pontem, quem Comes cum

suis ma-

suis maximo periculo transierat. Ego, qui currus sciebam haud subsequuturos, citra pontem mansi, et uillici cuiusdam domum sum ingressus. Et cum procuratorem negligentius cibum curare uiderem, propterea quòd sese comeatum præmisisse responderet: ipse à matrefamilias cibum, quem libenter & iusto precio dabat, comparabam. Hoc ille ubi rescivit, matronæ illico inhibuit, ne quicquam mihi uenderet. Quod cum animaduerti, nuncium illius accersi, mandauit que ut procuratori diceret, ut aut cibum tempestiuè ipse curet, aut emendi copiā permittat, quod nisi faciat, caput sim illi diminuturus. Noui, inquam, morem uestrum: multa conquiritis ex mādato Domini, & hoc nostro nomine, quæ tamē nobis non porrigitis. ad hoc nō permittitis, ut nostris sumptibus uiuamus. minatus sum, hæc me Principi dicturū. His uerbis minui illius autoritatē, ita ut deinceps me non solum obseruaret, sed quodammodo ueneraretur. Post uenimus ad confluxum Voppi & Borysthenis fluuiorum, ibicq; onerauimus Borysthenem sarcinulis nostris, quæ Mosaisko usq; aduerso flumine portabantur: nos uerò Borysthene superato, in quodam monasterio pernoctauimus. Sequenti die equi nostri in spacio dimidij miliaris Ger. tres fluuios, aliosq; plurimos riuulos redundantes, non sine periculo natate cogebantur. Nos illos per Borysthenem scalmis piscatorijs à Monacho quodam uecti circumuiuimus, atque tandem xxvi. Aprilis Moscoviam attigimus. A qua cum dimidio mil. Ger. abessemus, occurrit nobis festinabundus, sudoreq; diffluens, senex ille Secretarius, qui in Hispanijs Legatus erat, nuncians Dominum suum nobis obuiam mittere magnos homines: nominans eos, qui nos præstolarentur, excepturi que essent. Ad hæc ait, decere ut in congressu ex equis descendamus, & stantes uerba Domini audiamus. Postea manu porrecta, confabulabamur: Equidem inter alia causam tanti sudoris cum quæsiuissem, mox alta uoce respondit: Sigismunde, est alius mos seruiendi apud Dominum nostrum, quam tuum. Porro dum ita progredimur, uidemus longo ordine, ueluti exercitum quendam, stantes: atque mox, nobis appropinquantibus, ex equis descendentes: quod & ipsi uicissim fecimus. Cæterum in ipso congressu, quidā initio ita orsus est: Magnus Dominus Basilius, Dei gratia Rex & Dominus totius Russiæ, &c. (totum titulū recitans) intellexit, uos Oratores fratris sui Caroli electi Ro. Imp. & supremi Regis, ac eius fratris Ferdinandi, aduenisse: misit nos suos Consiliarios, nobis que iniunxit, ut à uobis inquireremus, quàm sanus esset frater suus Carolus Ro. Imp. & supremus Rex. Sub hæc, similiter de Ferdinando. Secundus ad Comitem: Leonharde Comes, inquit, Magnus Dominus (totum titulum recensens) iniunxit mihi, ut tibi obuiam irem, te que in hospitium usq; deducerem, tibiq; de omnibus necessarijs prouiderem. Tertius hoc idem ad me dixit.

Hæc

Hæc aperto capite, utrinque cum dicta & audita essent, primus rursus inquit: Magnus Dominus (recitando titulum) iussit, ut ex te, Leonharde Comes, inquirerem, quam sanè equitasses. Hoc idem ad me. Quibus iuxta eorum consuetudinem respondimus: Deus det sanitatem magno Principi. Clementia autem Dei & gratia Magni Ducis sanè equitauimus. Idem hoc rursus: Magnus Dux, &c. (subinde titulum repetens) misit tibi Leonharde gradarium cum ephippio, & alium quoque equum ex suo stabulo. Hæc eadem ad me. Ad quæ cum gratias egissemus, porrigunt nobis manus, & uterque utrumque nostrum ordine interrogant, quam sanè equitassemus. Tandem dicebant, decere ut Dominum eorum honoremus, equosque donatos conscendamus: quod quidem fecimus. atque fluuio Moscua traiecto, præmissisque alijs omnibus, subsequimur. In ripa porro est monasterium, inde per planiciem, perque medias hominum turbas, quæ undique accurrebant, in ciuitatem, atque adeò diuersoria ex opposito sita deducti sumus. Erant autem ædes uacuae & habitatoribus, & omni supellectile. Vterque uero procurator indicabat suo Oratori, se unà cum illis procuratoribus qui nobiscum ex Smolentzko uenerant, habere à Domino mandatum, nobis ut de omnibus necessarijs prouideant. statuebant etiam coram nobis scribam, dicentes illum constitutum esse, ut quotidie cibum & alia necessaria afferat. hortantur denique, ut si quid usquam nobis deesset, illis id significaremus. Deinceps singulis ferè diebus nos inuisabant, semper de defectu inquirentes. Habent autem constitutam sustinendi rationem, aliam pro Germanis, aliam pro Lithuanis, aliam pro aliorum Oratoribus. Habent inquam certum numerum, & eum quidem præscriptum, constituti Procuratores, quantum uidelicet dent, panis, potus, carnis, auenæ, fœni, et aliarum omnium rerum, iuxta numerum singularum personarum. Sciunt quantum lignorum ad culinam, item quantum ad uaporaria calefacienda, quantum salis, piperis, olei, cæpe, aliarumque minimarum rerum in singulos dies dare debeant. Eandem rationem quoque obseruât Procuratores, qui Oratores deducunt & reducunt ex Moscovia. Cæterum quamuis satis superque tam cibi quam potus suppeditare solebant, tamen omnia ferè quæ petieramus, prioribus commutata dabant. Quintuplicem potum semper afferebant, triplicem medonem, duplicem ceruisiam. Aliquando pro certis rebus mea pecunia ad forum miseram, præcipuè uero pro uiuis piscibus. id grauer ferebant, dicentes, Domino eorum inde magnam fieri iniuriam. Indicabam etiam Procuratori, me nobilibus, quorum quinque numero mecum habui, lectulos curare uelle. At ille mox respondebat, Non esse consuetudinem, lectulis cuiquam prouidere. Cui respondi, Me non petere, sed uelle emere: atque ideo secum communicare, ne posthac, ut antea, irasceretur. Sequenti itaque die reuersus inquit:

R Retuli

Retuli ad Cōsiliarios Domini mei, de quibus heri colloquebamur. Iniunxerunt mihi, ut tibi dicerem, ne nummos pro lectulis expone- res. nam quemadmodum nostros homines in partibus uestris tra- ctastis, eadem ratione sese & uos tractaturos pollicentur. Cum au- tem per biduum quieuissemus in hospitio, quæsiuimus à Procura- toribus nostris, qua die Princeps nos accersurus, auditurusq̃ esset: Quodcumq̃ uolueritis, respondent, referemus ad Cōsiliarios Domini. Mox petiuimus. Erat nobis constitutus terminus, sed in alium diem reiectus. Pridie autem eius diei, uenerat ipse Procura- tor, dicens: Cōsiliarij Domini nostri mandarunt mihi, ut tibi nun- ciarem, te cras ad Principem nostrum iturum. Porro quotiescunq̃ nos uocarunt, semper interpretes secum habuerunt. Eodem uespe- ri reuertitur interpres, & dicit: Præpara te, quia uocaberis ad con- spectum Domini. Item mane reuertitur, rursus cōmonens: Hodie eris in conspectu Domini. Dein uix quartali unius horæ elapso, si- militer utriusque nostrum uenit Procurator dicens: Iamiam ma- gni homines pro uobis uenient, atq̃ ideo decet uos in eisdem con- uenire ædes. Cum itaque Cæsareum Oratorem accessissem, conti- nuò interpres aduolat, & Magnos homines, eos que præcipuos a- pud Principem uiros, qui nos in Aulam essent deducturi, nunc ad se ait. Erat autem quidam Knes Basilius Iaroslavuski, Magno Duci sanguine iunctus: alter, unus ex ijs qui nos nomine Principis exce- perat. quos comitabantur plurimi nobiles. Interim Procuratores nostri monebant nos, ut illis magnis hominibus honorem exhi- beremus, & obuiam iremus. quibus respondimus, Scire nos de- bitum officium nostrum, atq̃ etiã facturos. Cæterum cum iam illi ex equis descendissent, atque hospitale diuersorium Comitum ingrederentur, Procuratores subindè nos urgebant, ut illis obu- iam procederemus, eorum que Principem in deferendo hono- re, nostris Dominis quodammodo præponeremus. Nos uerò interim dum illi ascenderent, nunc hoc, nunc aliud impedimen- tum simulantes, occursum tardamus, atque rectà in medijs gradi- bus in illos incidimus: eos que ut aliquantisper respirarent, in ha- bitationem ducere uoluimus. sed id facere renuebant. Ipse que Knes inquit, Magnus Dominus (recitando integrum titulum) ius- sit uos ad se uenire. Mox conscensis equis, magna comitante ca- terua progressi, in tantas hominum turbas iuxta arcem incidimus, ut per eas uix magno satellitum labore ac opera penetrauerimus. Est enim ea apud illos consuetudo, ut quotiescunque insignes ex- ternorum Principum ac Regum Oratores in Aulam deducendi sunt, tum uulgus nobilium stipendiarij ac milites ex circumiacen- tibus ac uicinis regionibus, iussu Principis conuocentur, urbis ta- bernæ omnes ac officinæ sub id tempus occludantur, uendentes ac ementes foro pellantur, ciues denique undiquaq̃ conueniant.

Hoc au-

Hoc autem eò fit, ut ex tam immensa hominum multitudine, subditorumque turba, Principis apud alienigenas potentia: ex tantis autem externorum Principum legationibus, Maiestas apud omnes appareat. Porro arcem ingredientes, diuersis in locis ceu regionibus, diuersi ordinis homines collocatos uidimus. Iuxta portam stabant ciues: milites uero & stipendiarij aream tenebant, qui pedes nos comitabantur, antecedebant, & stando impediabant, ne ad gradus usque perueniremus, ibi' que ex equis descenderemus. Etenim prope gradus ex equo descēdere, præter Principem, nemini licet. Quod ideo quoque fit, ut maior Principi honor exhibitus uideatur. Primum autem, ut ad medios gradus uenimus, occurrunt nobis certi Principis Consiliarij, porrigentes manum & osculum, nos'que ulterius deducunt. Mox superatis gradibus, occurrunt & alij, maioris authoritatis Consiliarij: cedentibus' que prioribus (est enim mos, ut priores sequentibus, ac proximis quibusque ex ordine cedant, ac loco suo tanquam regione attributa subsistant) salutando dextras porrigunt. Dein ingredientibus palatium, in quo uulgus nobilium circumstabat, primarij similiter Consiliarij occurrunt, nos'que ordine ac ratione prædicta consulant. Tandem in aliud atrium, quod Knesis, alijs'que Generaforibus, ex quorum ordine ac numero Consiliarij leguntur, septum erat: atque inde ad Principis usque conclauē, ante quod stabant ingenui, qui quotidiana officia Principi præstant, ita deducti sumus, ut interim nemo prorsus ex circumstantibus, uel minimū honorem nobis exhibuisset. quin si aliquem nobis familiariter notum prætereūtes, fortè salutaremus, aut alloqueremur, adeò ille non respondebat quicquā, ut perinde se exhiberet, ac si nunquā quenquam nostrū nouisset, aut salutatus à nobis non esset. Ad Principem tandem cū ingrederemur, assurgebant nobis (fratres Principis, si fortè adsunt, non assurgunt, aperto tamen capite sedent) Consiliarij, atque unus ex primarijs ad Principē conuersus, ex more suo, non rogatus nostro nomine, in hæc uerba loquebatur: Magne Domine, Leonhardus Comes frontem percutit, & rursus, Magne Domine, Leonhardus Comes frontē percutit: de tua magna Gratia. itidem de Sigismundo. Primum significat, quasi, inclinat se, aut honorē exhibet: secundum, gratias agit, de gratia accepta. Nam frontē percutere accipiunt pro salutatione, gratiarum actione, & alijs id genus rebus. Etenim quoties aliquis quicquam petit, uel gratias agit, tum caput inclinare solet: si enixius id facere studet, tum ita se demittit, ut terram manu contingat. Si Magno Duci pro re aliqua maxima gratias agere, aut petere ab eodem quicquam uolunt, tum usque adeò se inclinant, demittunt' que, ut fronte terram contingant. Princeps in loco eminentiore ac illustri, pariete imagine Diui cuiusdam splendente, aperto capite sedebat, habebat' que à dextra in scamno

pileum Kolpack, sinistra uerò baculum cum cruce Pofoch, atq; peluim cum duobus gutturnijs, adiuncto impositoq; mantili. Aiunt Principem, cum Oratori Romanæ fidei manum porrigat, credere homini se immundo & impuro porrigere: atque ideo, eo dimisso, continuo manus lauare. Erat ibi quoq; ex aduerso Principis, loco inferiore, scamnum pro Oratoribus adornatum. Eò Princeps ipse, exhibito sibi prius (ut iam dictum est) honore, nos nutu & uerbo accersit, manu scamnum demonstrans. Quò loci cum ordine salutarem Principem, aderat interpres, qui uerbum uerbo reddebat. Audito autem inter cætera Caroli & Ferdinandi nomine, surrexerat, de que scabello descenderat. audita que ad finem usque salutatione: Frater (inquit) noster Carolus electus Rom. Imp. & supremus Rex, sanus ne est? Dum Comes respondit, Sanus est: interim scabellum ascendit, & sedit. Hæc eadem, finita mea salutatione, ex me de Ferdinando quærebat. Dein utrumque nostrum ordine ad se uocabat, dicebat que: Porrige mihi manum. qua data, subiungit, Sanus ne equitasti? ad quæ uterque nostrum, iuxta illorum morem respondit: Deus det, ut tu sanus sis ad multos annos. Equidem clementia Dei, & tua gratia, sanus. Sub hæc iusserat, ut sederemus. Nos uerò, priusquam id fecimus, iuxta illorum consuetudinem, Principi in primis, dein Consiliarijs & Knesis, qui pro honore nostro stabant, gratias, caput ad utramq; partem inclinantes, egimus. Solent alioqui aliorum Principum Oratores, præsertim qui ex Lithuania, Livuonia, Svuetia, &c. mittuntur, in conspectum Principis admissi, unà cum comitatu ac seruatoribus, singuli singula munera offerre.

Porro consuetudo offerendi munera est eiusmodi. Audita et exposita legatione, mox Consiliarius is qui Oratores ad Principem introduxit, surgens, clara & aperta uoce omnibus audientibus ita dicit: Magne Domine, N. Orator frontem percutit, N. tali munere. hoc idem de secundo & tertio repetit. Dein singulorum nobilium ac seruatorum, eodem modo, & nomina & munera exprimit. Constituitur denique illi in latere Secretarius, qui pariter & Oratorum, & singulorum ex ordine offerentium nomina, & munera nominatim signat. Eiusmodi autem munera ipsi Pominki, quasi Mnemosynon quoddam appellant. Nostros uerò admonebant de muneribus: quibus respondimus, Non esse moris nostri. Sed redeo ad propositum.

Salutatione exposita cum paulisper sedissemus, inuitauerat ordine utrumq; nostrum Princeps hisce uerbis: Prandebis mecum. In priore mea legatione, ut hoc quoq; adijciam, iuxta illorum consuetudinem me hoc modo inuitauerat: Sigismunde, comedes sal & panem nostrum nobiscum. Mox dein uocatis ad se Procuratoribus nostris, nescio quid illis demissa uoce dixerat, à quibus uicissim ad-

moniti

moniti interpretes: Surgite, inquit, eamus in aliam habitationem. in qua dum reliquum legationis ac mandatorum quibusdam Consiliarijs ac Secretarijs à Principe constitutis exponimus, adornabantur mensæ. Constituto porrò prandij apparatu, Principe fratribus ac Consiliarijs iam discumbentibus, in cenaculum ipsi cum essemus deducti, cōtinuò Consiliarij cæteriç omnes ordine nobis affurrexerunt: quibus uicissim, morem eorum edocti, priusquam confederāt, gratias, caput ad omnes partes inclinādo, egimus: locumç in accubitu, quem nobis ipse Princeps manu designabat, cæpimus. Cæterum tabulæ in cœnaculo circumcirca adornatæ erant. In medio stabat abacus, grauis diuersis aureis & argenteis poculis. In tabula, ad quam Princeps sedebat, utriusç tantum interualli relictum erat, quantum ipse manibus expansis spacij pertingere posset: infra quod fratres, si fortè adsunt, à dextris senior, junior à sinistris, sedēt. A fratre rursus paulo ampliore spacio interiecto, Seniores Knesi, Consiliarij, ordine ac gratia quam quisç apud Principem obtinet obseruata, sedebant. Ex opposito Principis in alia tabula nos sedebamus: atç paruo interuallo interposito, familiares ac seruitores nostri, quibus ex aduerso, in altero latere, ordine sedebant hi, qui nos ex hospitio in aulam deducebant. in posterioribus utriusç oppositis tabulis, sedebant hi quos Princeps ex singulari gratia inuitauerat: quibus stipendiarij nonnunquam adhibentur. In tabulis posita erant uascula, quorum alia aceto, alia pipere, alia sale repleta erant: singula autem per lōgitudinem tabulæ ita collocata & distributa erant, ut semper quatuor numero conuiuæ, singula hæc tria haberent. Sub hæc Dapiferi, splendidis uestibus ornati, ingressi, abacum circumeuntes, ex aduerso Principis, neglecto omni honore, subsistunt: dum omnes uocati conuiuę accumberent, dumç cibum afferre iuberentur. Interim omnibus discumbentibus, Princeps quemdam ex suis ministris uocarat, ac duo sibi oblonga panis frustra dederat, inquit: Da Leonhardo Comiti, et Sigismundo, hunc panem. Minister assumpto secum interprete, ordine utriusç nostrum ita obtulit: Leonharde Comes, Magnus Dominus Basilius, Dei gratia Rex & Dominus totius Rusliæ, & Magnus Dux, facit tibi gratiam suam, & mittit tibi panem de sua tabula. Hæc uerba interpres clara uoce reddebat. Nos stantes, Principis gratiam audiebamus. Assurrexerant & alij, extra Principis fratres, pro honore nostro. Pro eius modi autem gratia ac honore, alia responsione opus non est, quam ut panem oblatum accipias, super tabulam ponas, gratiasque ipsi Principi capitis inclinatione, dein Consiliarijs, item alijs, ad omnes partes caput circumferendo & inclinando agas. Porrò pane ipso Princeps suam erga aliquem gratiam, sale uerò amorem ostendit. Neque uerò maiorem honorem potest alicui exhibere in suo conuiuio, quam si alicui sal de sua tabula mittit. Panes præterea

formam helcij equini habentes, mea opinione, omnibus ijs uescen-
 tibus, durum iugum & perpetuam seruitutem designant. Tan-
 dem pro cibo Dapiferi, nullo rursus honore Principi exhibito, e-
 gressi, aquam uitæ, quam ab initio prandij semper bibunt: dein
 cygnos assos, quos ferè pro primo ferculo, quoties carne uescun-
 tur, hospitibus apponere solent, attulerant. Ex quibus tres sibi
 appositos Princeps cultello pungens, qui nam melior, alijs que es-
 set præferendus, explorabat, eos que continuo auferre iusserat.
 Egressi mox omnes, eo quo intrauerant ordine, cygnos discer-
 ptos, ac in partes diuisos, in minores patinas, eas que singulas sin-
 gula quatuor frustra posuerant. Ingressi quinque patinas Principi
 apposuerant: reliquas Fratribus, Consiliarijs, Oratoribus, alijs que
 ordine distribuerant. Astat quidam, qui Principi poculum porri-
 git: is scilicet, per quem panem & alia fercula singulis mittit. Solet
 autem Princeps portiunculam Dapifero ad prægustandum dare,
 dein à diuersis partibus decerpere, gustareque: post Fratri, aut Con-
 siliario alicui, aut Oratoribus, unam patinam, ex qua ipse gustauit,
 mittere. Semper autem maiori solennitate Oratoribus huiusmodi
 obsonia, ut de pane dictum est, offeruntur: in quibus accipiendis, non
 solum ei cui mittuntur, sed alijs singulis assurgendum: adeo ut to-
 ties exhibita Principis gratia, assurgendo, stando, gratias agendo, ca-
 putque subinde in omnes partes inclinando, non mediocriter quispi-
 am defatigetur. In priore legatione, cum Cæsaris Maximiliani Ora-
 torem agerem, & conuiuio acceptus fuisset, aliquoties pro hono-
 re Fratrum Principis surrexeram: sed illos cum mihi uicissim neque
 gratias agere, neque uices ullas reponere uiderem, deinceps quoties
 gratiam à Principe accepturos animaduertebam, cœpi tum continuo
 cum aliquo loqui, dissimulans omnia: & quamuis quidam ex oppo-
 sito mihi innuebant, me que stantibus Principis Fratribus appella-
 bant, ego tamen usque adeo dissimulabam omnia, ut uix post ter-
 tiam admonitionem ex eis, quid nam sibi uellent, quærerem. Cæte-
 rum, cum Fratres Principis stare respondissent: ego priusquam re-
 spicerem, assurgerem que, ceremoniæ quodammodo finiebantur.
 Dein cum aliquoties tardius assurrexisset, iterum que statim sedis-
 sem, idcirco qui ex opposito sedebant, riderent: itidem quam ob rem
 risissent, tanquam aliud agens, interrogabam. Sed cum nemo causam
 aperire uellet, tandem quasi intellecta causa, uultu in grauitatē com-
 posito dicebam: Ego nunc non adsum, ut priuata persona, certè
 qui Dominum meum negligit, hunc & ego negligam. Præterea cum
 Princeps alicui ex iunioribus obsonium mitteret, equidē etiam admo-
 nitus cur non assurgerem, respondi: Qui Dominum meum honorat,
 hunc et ego honorabo. Porro cum assos cygnos cœperamus edere,
 apponebant acetum, addito sale et pipere: ijs enim loco embamma-
 tis, seu iusculi utuntur. Lac præterea acidum in eundem usum appo-
 situm,

fitum, item cucumeres falsi, ad hæc pruna eadem ratione condita, prandij tempore è mensa non remouentur. Eadem ratio in alijs inferendis ferculis seruatur: nisi quod rursus, ut assatura, non efferatur. Apponuntur uarij potus, maluaticum, Græcum uinum, uarij etiam medones. Princeps cõmuniter semel aut bis porrigi sibi poculũ suum iubet: ex quo cum bibit, Oratores ad se ordine uocat, Leonharde, Sigismunde (dicens) uenisti à Magno Domino, ad Magnũ Dominum: fecisti magnũ iter, uidisti gratiam nostrã, & serenos oculos nostros, bibe & ebibe, & benè ede usq; ad saturitatem: deinde quiesces, ut tandẽ ad Dominum tuũ redire possis. Omnia & singula uasa, in quibus cibus, potus, acetũ, piper, sal, & alia apposita uidimus, dicunt esse ex puro auro: id quod ex pondere uerũ apparebat. Sunt quatuor personæ, quæ singulæ ex utraq; parte abaci stantes, singula pocula tenent: ex quibus Princeps plerunq; bibit, et sæpius Oratores alloquitur, monetq; eos ut edant. Aliquãdo etiam sciscitatur aliquid ab eis, sæpè ualde urbanũ & humanũ exhibet. Interrogabat me inter alia, an rasissem barbam? quod unica dictione fit, scilicet Brill. cum faterer, dicit, Et hoc iuxta nostrũ: quasi diceret, Et nos rasimus. Cum autem alterã uxorem duxisset, totam barbam abraferat: quod nunquã ab aliquo Principe factum perhibebant. Antea ministri tabulæ, instar Leuitarum sacris inseruientium, Dalmaticis induti erant, cincti tamen: nunc uerò habent uestes diuersas, quas Terlick uocant, gemmis & unionibus graues. Prandet aliquando tres aut quatuor horas. In prima mea legatione, etiam ad unam usq; noctis horam prandebamus. Quemadmodum enim de rebus dubijs consultantes, sæpe totum diem consumunt, neque digrediuntur, nisi re prius maturè deliberata, constituta que: ita conuiujs pariter seu comessationibus integrum absument nonnunquã diem, intendentibus que tandem tenebris, secedunt. Conuiuas sæpe & ferculis & potu honorat. A' prandio, in negotijs grauioribus nihil agit: quin finito prandio dicere solet Oratoribus, Ite nunc. dimissos, illi ipsi qui eos in Aulam deduxerant, rursus in diuersoria reducunt: sæpè mandatum habere dicunt, ibi ut maneant, illos que exhilarent. Affertur argentea pocula, & certa uascula multa, cum certo potu: omnesq; in hoc student, quo temulentos eos faciant. Sciunt autem pulchrè homines inuitare ad bibendũ. & cum nullam aliam habent occasionem propinandi, incipiunt tandem bibere pro sanitate Cæsaris, fratris eius, Principis, aliorum deniq; incolumitate, quos uide licet in aliqua dignitate & honore constitutos credunt. Illorum nomine quenquã recusare poculum, non debere, nec etiam posse existimant. Ita autem bibitur. Qui incipit, sumit poculũ, ac in medium habitationis procedit, stansq; aperto capite, festiuo sermone exponit, pro cuius salute bibat, quid que illi precetur: mox euacuato ac obuerso poculo, uerticem tangit, quo omnes uideant se ebibisse, & sanita-

& sanitatem illius Domini, cuius nomine bibitur, exoptare. Postea ad locū supremum se cōfert, plura pocula implere iubet, mox suum cuiq̄ porrigit, nomenq̄ pro cuius salute bibendum sit, addit. Singuli itaq̄ ad medium habitationis ire, ac euacuatis poculis in suum redire locum coguntur. Qui uerò longiorem comotationem effugere uelit, fingat se necesse est, temulentum, aut somno oppressum esse: aut, ut illos inebriet, aut saltem post multa exiccata pocula se amplius nequaquam bibere posse, affirmet. Etenim non credunt conuiuas benè acceptos, ac lautè tractatos, nisi temulenti reddantur. Hunc morem communiter Nobiles, & quibus permissum est medonem ac ceruisiam bibere, obseruant. In priore legatione negotijs confectis, cum me dimitteret, finito prādio ad quod eram uocatus (solent enim Legatos tam discedentes, quàm aduenientes, conuiuio accipere) surrexerat Princeps, subsistens que ad tabulam, poculum sibi dari iusserat, dicens: Sigismunde, ego uolo pro amore, quem habeo erga fratrem nostrum Maximilianum, Romanorum electum Imperatorem, & supremum Regem, pro' que sanitate sua, poculum hoc ebibere: quod & tu ebibes, & alij omnes ordine, ut uideas amorem nostrum erga fratrem nostrum Maximilianum, &c. ei' que referas, quæ uideris. Dein porrigit mihi poculum, & dicit: Ebibe pro sanitate fratris nostri Maximiliani Elect. Rom. Imp. & supremi Regis. Porrigebat & alijs omnibus qui prandio intererant, aut alioqui astabant, & ad singulos h̄sdem uerbis utebatur. Acceptis igitur poculis, parum retrocessimus, caputq̄ erga Principem inclinantes, bibimus. Quibus finitis, me ad se uocat, manum porrigit, ac inquit: I nunc. Solet præterea communiter Princeps, negotijs Oratorum ex aliqua parte pertractatis atq̄ constitutis, eos ad uenationē & solatium inuitare. Est iuxta Moscouiam locus arbutis confitus, leporibus percommodus, in quo quasi quodam leporario souetur maximus numerus leporum: quos proposita maxima pœna capere, præterea arbuta ibi secare, nemo audet. Nutrit etiam quàm plurimos in uiuarijs ferarum, atq̄ alijs locis. Et quotiescunque uult eiusmodi uti solatio, tum ex diuersis locis lepores comportare iubet. nam quo plures lepores cæperit, hoc maiore solatio & honore negotium se consecisse putat. Item cum in campum uenerit, tum certos suos Cōsiliarios, adiunctis certis etiam Aulicis, seu Equitibus, pro Oratoribus mittit, eos' que ad se deduci iubet. Deducti itaq̄, Principiq̄ appropinquantes, de equis, Cōsiliariorum admonitione, descendere, et ad Principem ire aliquot passibus coguntur. Nos eadem ratione in uenatione ad se deductos, in equo exornato sedens, ueste splendida indutus, chirothecis depositis, tecto tamen capite, humaniter exceperat, nudamq̄ porrexerat manum, perq̄ interpretem dicebat: Exiuimus ad solatium nostrum, uocauimus uos ut interessetis solatio nostro, atque inde aliquam.

uolupta-

uoluptatem caperetis: proin equos conscendite, nosq̄ sequimini. Habuit tegmen quod Kolpakh appellant, quodq̄ utrinq̄ à tergo & à fronte monilia habebat, ex quibus laminæ aureæ in modum pennarum in altum tendebant, incuruantesq̄ sursum deorsum que ferebantur. Vestis erat instar Terlick, aureis filis contexta. ex cingulo pendebant duo oblongi patrio more cultelli, & pugio pariter oblongus. à tergo habebat sub cingulo genus quoddam armorum ueluti cæstum, quo communiter in bello utuntur. Est etenim baculus cubito aliquantulum longior, cui corium duarum palmarum longitudine est affixum: in cuius extremitate claua aut ænea, aut ferrea, ceu frustum quoddam existit, hoc tamen auro undiq̄ exornatum erat. Claudebat eius dextrum latus, expulsus Casani Rex, nomine Scheale, Tartarus: sinistrum uerò, duo iuuenes Knesi. quorum alter securim ex ebore, quam ipsi Topor uocant, ea ferè forma qualis in Hungaricalibus aureis expressa cernitur, dextra ferebat: alter uerò clauam pariter Hūgaricæ similem, quā ipsi Schestopero, id est sexpennatā appellant. Rex Scheale accinctus erat duplici pharetra: in una sagittas recōditas, altera uerò arcū inclusum quodāmodo habebat. Aderāt in cāpo plusquam trecenti equites. Porrò dum ita per campum incedimus, Princeps nos aliquoties, nunc hoc, iam alio loco subsistere, aliquando ad se propius uenire iusserat. Deiri ad locum uenationis perductos, alloquebatur, consuetudinem esse dicens, ut quoties in uenatione ac suo solatio esset, tum ipse & alij boni uiri suis manibus canes uenaticos ducerent: itidemq̄ nos ut faceremus, hortabatur. Cōstituerat deniq̄ uniuersis nostrum duos homines, quorum uterq̄ canem ducebat, quibus ipsi pro solatio nostro uteremur. Ad ea respondebamus, Nos hanc suam gratiam grato accipere animo, eundem que morem apud nostrates esse. illa autem excusatione ideo utebatur, quòd apud eos canis immundum animal habetur: & turpe est, canē nuda manu attingere. Cæterum stabant longo ordine centum ferè homines, quorum dimidia pars nigro, altera flauo colore erat uestita. Non longè ab his substiterant omnes alij equites, prohibentes ne illac transcurrerent ac elaberentur lepores. Porrò nemini ab initio dimittere canem uenaticum permissum erat, quàm Regi Scheale, & nobis. Princeps primus inclamabat uenatorem, ordiri iubens: qui continuo concitatissimo equi cursu ad cæteros uenatores, quorum magnus erat numerus, aduolat: mox uno ore omnes exclamant, canes Molossos & odoriferos immittunt. ubi sanè periucundum erat audire tot, tamq̄ uarios canum latratus. Habet autem quàm plurimos, & eos quidem optimos, canes. Quosdam autem ad insequendum lepores tantum, Kurtzos dictos, perpulchros pilosis caudis & auribus, communiter audaces, tamen ad longius currendi ac persequendi spacium haud commodos. Cum lepus sese offert, dimittuntur tres, quatuor,

quinq; aut plures canes, eum undiq; adorientes: quo apprehenso, magno plausu acclamant, ac si magnam feram cæpissent. Porrò lepores si tardius aliquando excurrunt, solet tum Princeps continuo aliquem, quemcunq; inter arbuſta leporem in sacco habentem conſpexerit, nominare, ac Hui hui inſclamare: qua uoce leporem emittendum ſignificat. Egrediuntur itaq; lepores nonnunquã quaſi ſomnolenti, ſaltantes inter canes, ueluti capreoli aut agnelli inter greges. Cuiuscunq; canis plures capit, is eo die optimum ſtratagema præſtitiffe putatur. Princeps ipſe pariter Oratori, cuius canis plures cæperit, applaudere uidetur. Porrò uenatione tandem finita, omnes conuenerãt, leporesq; cõpartauerant: quos tum numerabãt. numerati uerò ſunt circiter CCC. Aderant ibi tum Principis equi, non ita multi, nec ſatis pulchri. etenim in priore legatione ſimili ſolatio cum interfuiffem, uidi longè plures ac pulchriores, præſertim eius generis quos nos Turcicos, illi uerò Argamak uocãt. Aderant quoq; complures Falcones, alij albi, alij phænicei coloris, magnitudine excellentes: quos nos Girofalcoſes, hos illi Kretzet appellant: quibus uenari cygnos, grues, & alias id genus aues capere ſolent. Sunt autem Kretzet, aues audaciſſimæ quidem, at non tam atroces, impetuq; horrendo, ut aliæ aues quantumuis rapaces, illarum uolatu, ſeu conſpectu (quemadmodum quidam de duabus Sarmatijs fabulatus eſt) decidant, extinguanturq;. Illud quidem experientia ipſa conſtat, ſi quis uenatur accipitre, aut niſo, aut alijs falconibus, & interim Kretzet (quam à longè uolantem continuo ſentiunt) aduolauerit, quòd prædam ulterius nequaquam inſequuntur, ſed pauidæ ſubſiſtunt. Retulerunt nobis fide digni ac inſignes uiri, Kretzet, quando ex illis partibus ubi nidificant, afferuntur, tum aliquando IIII. V. aut VI. in quodam uehiculo ad hoc præparato, ſimul includuntur: atq; eſcam quæ illis porrigitur, obſeruato certo quodam ſenſu ordine, capere ſolēt. Id autem ratione, an natura illis indita, an quo alio modo fiat, incertum eſt. Præterea quemadmodum in alijs aues aduerſo impetu feruntur, rapacesq; exiſtunt: ita inter ſe ipſas ſunt manſuetiores, mutuis ſeſe morſibus minimè dilaniantes. Nunquã aqua ſe, ut cæteræ aues, lauant: ſed ſola arena, qua pediculos excutiunt, utuntur. Frigiditate adeò gaudent, ut perpetuò aut ſuper glacie, aut lapide ſtare ſoleant. Sed redeo ad inſtitutum. Princeps ex uenatione ligneam quandam turrim uerſus, quæ abeſt à Moſcovia quinq; millibus paſſuum, progreſſus eſt, ubi aliquot tētoria erant collocata. primum, magnum & amplum, inſtar domus, pro ſe: aliud pro Rege Scheale: tertium pro nobis: dein alia pro alijs perſonis, & rebus. in quæ cum ordine deducti eſſemus, Princeps in ſuum pariter ingreſſus, ueste que commutata, nos continuo ad ſe accerſerat, nobis que ingredientibus, ſedebat in ſede eburnea: latus eius dextrum clauderat Rex Scheale, nos ex aduerſo loco, alijs

Oratori-

Kretzet. i. Girofalco.

Oratoribus, dum uel audiuntur, uel de negotijs tractāt, destinato. Infra Regem sedebant certi Knesi & Consiliarij, in sinistro latere, Knesi iuniores, quos fauore singulari ac gratia sua prosequitur Princeps. Discumbentibus itaque omnibus, apponebantur primū confectiones (ut uocant) coriandri, anisi, & amygdalorum: dein nuces, amygdala, atq; faccari integra pyramis: quæ ministri genibus flexis Principi, Regi, & nobis, tenentes porrigebant. Potus similiter de more dabatur: Princeps' que gratiam suam (ut in prandijs asolet) exhibebat. In priore mea legatione eò loci etiam prandium sumpsimus. Et cum inter prandendum, panis, quem ipsi Beatæ Virginis uocant, quem que quodammodo consecratum uenerari, atque etiam edere, quem denique communiter in habitationibus loco eminentiore honorificè seruare solent, cum fortè tentorio commoto in terram decidisset: tum Princeps, atque omnes alij eo casu grauissimè obstupefacti, trepidantes stabant. Tum mox accersitus Sacerdos, hunc ex gramine, summo studio ac ueneratione colligebat. Post finita collatiuncula, potu' que quem nobis porrexerat Princeps, sumpto, nos dimiserat, dicens: Ite nunc. Dimissi, honorificè usque in hospitia nostra deducti fuimus. Habet & aliud genus solatiij, quo pro alijs Oratoribus (ut accepi) solet uti. Aluntur ursi, capti in quadam amplissima, & ad hoc constituta domo: in qua Princeps, assumptis Oratoribus, ludos exhibere solet. Habet quosdam infimæ conditionis homines, qui iubente spectantē que Principe, ligneis furcis occursant ursis, eosq; ad pugnam lacerant. Congressi tandem, si fortè à prouocatis ac in rabiem conuersis ursis laniati fuerint, ad Principem currunt clamantes: Domine, ecce uulnerati sumus. quibus Princeps: Abite, inquit, faciam uobis gratiam. Dein illos curare, uestes præterea & certos modios frumenti illis largiri iubet.

Cæterum cum iam absoluendū dimittendiq; eramus, honorificè, ut antea, ad prandium inuitati, ac in Aulam deducti fuimus. Vtriq; præterea honoraria uestis, Zebellinis pellib. subducta, oblata fuit. qua indutis, incq; Principis cōclauē ingressis, Marschalcus continuo utriusq; nostrū nomine, ordine dicebat: Magne Domine, Leonhardus & Sigismundus, de magna tua gratia, frontem percutit. hoc est, ob acceptum munus gratias agit. Vesti honorariæ adiunxerat Zebellinorum quadragenas duas, Hermelinorum uero 300. atque aspreolorum pelles 1500. In priore legatione addiderat mihi uehiculum, seu traham, cum præstanti equo, & alba ursina pelle, alioq; tegumento commodo. Dederat denique multa piscium, Belugæ, Osetri, & Sterled, in aere durata, sed infalsa frustra: meq; perhumaniter dimiserat. Porro reliquas cæremonias, quibus in dimittendis Oratoribus utitur Princeps, item quando limites suæ ditionis ingressi Oratores, excipiuntur, rursusq; dimissi, ad eosdem usq; redu-

eti tractantur, sustentanturq̄, supra in Lithvuanorum Oratorum dimissione copiose explicauī.

Cæterum, quia de pace perpetua tractanda, aut saltem inducijs inter Moscoviæ Principem ac Poloniæ Regem ineundis, à Cæsare CAROLO & fratre eius FERDINANDO Austriae Archiduce, missi fuimus, cæremonias, quibus Moscoviæ Princeps tum in firmandis inducijs utebatur, subiungere uisum est. Conclufis itaq̄, ac in certam formam redactis cum Sigismundo Rege Poloniæ inducijs, in aulam Principis uocati, cum in habitationem quandam deducti essemus, aderāt Lithuani Oratores: ueniunt etiā eō Principis consiliarij, qui easdem nobiscum concluderant. atque in hanc sententiam sermone ad Lithuanos conuerso uerba faciunt: Voluit quidem Princeps noster, in singularem gratiam ac petitionem Magnorum Principum, pacem perpetuam cum Sigismundo Rege uestro inire. Ea autem cum nullis conditionibus fieri nunc possit, se inducias ad eorundem Principum adhortationem inire uoluisse. Quibus constituendis, ac legittime firmandis, uos Princeps accersi iussit, ac præsentem esse uoluit. Tenebant porro literas, quas Princeps Regi Poloniæ daturus erat, confectas, sigillo appenso, & eo quidem paruo ac rubro communitas: in cuius sigilli parte priore imago erat, homo nudus equo sine sella insidens, hasta que draconem transuerberans: à tergo uero aquila biceps, utroq̄ capite coronato, cernebatur. Habebant præterea induciales literas, certa formula cōpositas: quarum similes ac eodem exēplo, nominibus ac titulis duntaxat mutandis, Rex ipse uicissim Principi erat missurus: in quibus nihil prorsus immutatū erat, excepta hac clausula, quæ ad finem literarū addita erat: Nos Petrus Giska Palatinus Polocēsis, & Capitaneus Drohitzinē. & Michael Bohusch Bohutinouitz Thesaurarius magni Ducatus Lithuaniæ, & Stouineñ. ac Kamenaceñ. Capitaneus, Oratores Regis Poloniæ & Magni Ducis Lithuaniæ, fatemur, eoq̄ etiam nomine crucis signum deosculati sumus, nosq̄ obstrinximus, Regem uidelicet nostrum easdem pariter osculo crucis confirmaturum: in cuius rei meliorem fidem hasce literas nostris signetis communiuimus. His itaq̄ auditis ac uisis, omnes unā ad Principem uocamur. ad quem cum ingressi essemus, mox certo loco nos sedere iusserat, ac in hæc uerba loquebatur: Ioannes Francisce, Comes Leonharde, Sigismunde, efflagitastis à nobis Clementis Papæ septimi, ac fratris nostri Caroli, eius que fratris Ferdinandi nomine, ut pacem cum Sigismundo Poloniæ Rege perpetuam iniremus. Eam commodis utrinque conditionibus facere cum haudquaquam potuimus, rogastis, ut saltem inducias imponeremus. quas quidem amore nostro in Principes uestros, nunc facimus, acceptamusq̄: super quibus dum Regi iustitiam nostram facimus, easq̄ confirmamus, uos præsentem esse uolumus, quo Dominis

minis uestris referatis, uos factis ac iam legitimè firmatis inducijs interfuisse, uidisse, nosq; illorum amore hæc omnia fecisse. Qua oratione finita, Michaelẽ Georgij Consiliariũ uocat, ac crucem deauratam ex opposito de pariete fune serico pendentẽ, sumere iubet. Mox Cõsiliarius, sumpto mũdo lintheolo, quod super fusorio cantaro, in pelui collocato iacebat, crucem magna cum ueneratione apprehendit, dextracq; tenet. Secretarius pariter literas induciales iunctas utraq; manu tenebat, ita tamen, ut Lithuanorum literę alteris subiectæ, eatenus prominerẽt, quatenus clausula, qua se Lithuanĩ obstrinxerãt, appareret: super quas simul, ubi Michael dextrã, qua crucem tenebat, posuisset, Princeps surgens, sermone ad Lithuanorum Oratores conuerso, longa oratione narrabat, se quidem pacem ad singularem petitionem ac cohortationem tantorum Principum, quorum legatos eo nomine ad se missos uiderent, non refugisse, si ea ullis sibi commodis conditionibus fieri potuisset: et cum pacem perpetuam inire cum Rege illorum non posset, in horum gratiam quinquennales se inducias, uigore literarum (literas digito demonstrans) iniuisse: quas quidem, quoad Deus uolet, seruabimus, inquit, nostram que iustitiam fratri nostro Sigismundo Regi faciemus: ea tamen conditione, ut similes per omnia literas, eodem que exemplo scriptas, Rex nobis det, eas que præsentibus Oratoribus nostris confirmet, iustitiam suam nobis faciat, ac illas ad nos tandem per Oratores nostros transferendas curet. Interim etiam iuramento uos obstringetis, ea omnia & singula Regem uestrum facturum, obseruaturumq;. Dein crucem respicit, se que ter signo crucis, capite toties inclinato, ac manu ad terrã ferè dimissa munit: propius que accedens, labia, ac si oraret, mouens, os lintheolo tergens, inq; terram expuens, crucem tandem deosculatus, fronte eam primũ, dein utroq; oculo attingit. retrocedens, rursus cruce, capite inclinato, se munit. Postea Lithuanos, ut accederent, idemq; ipsi facerent, monet. Oratores antequã id facerẽt, inscriptionem, qua se obstrinxerant, pluribus quidem uerbis congestam ac compositam, nihil tamen aut parum admodum ultra supradictam sententiam continentem, Bogusius nomine, Ruthenus recitabat: cuius uerba singula Petrus, fide Romanus, collega repetebat. eadem nobis pariter interpretæ Principis ad uerbum reddebat. Post recitata ac interpretata inscriptione, Petrus ac Bogusius ordine ipsam crucẽ, astante Principe, deosculantur. Quibus finitis, Princeps sedens, in hæc uerba loquebatur: Vidistis nos fratri nostro Sigismũdo Polonię Regi, iustitiam nostram ob singularem petitionẽ Clementis, Caroli, & Ferdinandi fecisse. Dicite ergo Dominis uestris, tu Ioannes Francisce Pape, tu Comes Leonharde Carolo, & tu Sigismunde Ferdinando, nos ea illorum amore, & ne Christianus mutuis bellis fundatur sanguis, fecisse. Hæc cum longa oratione, additis consuetis titu-

lis, perorasset: nos illi uicissim ob singularem eius erga Principes nostros obseruantiam, gratias egimus, no'sque mandata illius diligenter executuros promissimus. Dein duos ex suis præcipuis Consiliarijs & Secretarijs, ad se uocat, eos'que legatos iam ad Poloniae Regem institutos, Lithuanis innuit. Postremò multa pocula suo iussu allata nobis, Lithuanis, atq; adeò omnibus et singulis, tam nostris, quàm Lithuanorū nobilibus manu sua porrigebat. Lithuania denicq; Oratores nominatim appellans, dicebat: Quæ nunc egimus, et quæ alioqui ex Consiliarijs nostris intellexistis, ea fratri nostro Sigismundo Regi exponetis. Hæc cum dixisset, surgit, et rursus inquit: Petre, & tu Bogusi, fratri nostro Sigismundo Poloniae Regi, & magno Duci Lithuaniae, uos nostro nomine (caput interim parum mouens) inclinabitis. moxq; sedens, utrumq; accersit: dextram illis, atq; etiam ipsorum nobilibus ordine porrigit, dicitq; Ite nunc, atq; sic illos dimiserat.

ITINERA IN MOSCOUIAM.

Nno M. D. XV. uenerant Viennam ad Cæsarem Maximilianum, Vuladislaus, & eius filius Ludouicus, Hungariae & Bohemiae, ac Sigismundus Poloniae, Reges: ubi contractis ac cõclusis matrimonijs filiorum & nepotum, cõfirmataq; mutua amicitia, inter cætera Cæsar pollicitus erat, se Oratores suos ad Basilium Moscorū Ducem missurum, qui inter hunc & Polonie Regem pacem facerent. Ad hanc legationem Cæsar destinauerat Christophorū Episcopum Labacensem, & Petrū Mraxi. Sed dum Episcopus protraheret negotium, & interim Regis Sigismundi Secretarius Ioannes Dantiscus, postea Episcopus Vuarmiensis, more impatiens, profectiōne sedulo urgeret, hoc legationis munus mihi non ita pridem ex Dania reuerso, fuit impositum. Mandatis itaque continuo à Cæsare Haganoæ Alsatia oppido acceptis, discedens.

Traiecto primū Rheno, per Marchionum Badensium ditio- nem & oppida, Rastat, Etlingen, Pfortzach, in Ducatum Vuirtenbergensem, Canstat: oppidum denique Imperij Eslingen ad Necarum, quem & Nicrum appellant, situm, inde que Gopingen & Geislingen ueni.

Vlmæ mox Danubio superato, per Gunspurg ac oppidum Burgau, à quo Marchionatus Burgouia nomē habet, Augustam Vin- delicorum ad Licum fluuium perrexi: ubi me præstolabantur Gregorius Sagrevuski Moscus nuncius, & Chrysofomus Columnus Secretarius Elizabethæ uiduæ Ioannis Sfortia Mediolani & Bha- ri, qui itineris erant comites.

Relicta Augusta sub initium anni M. D. XVI. ultra Licum, per Bauariae

Bauariæ ciuitates & oppida, Fridberg, Inderstorff, Freysingen: id est, Frisingensem Episcopatum ad fluuium Ambor, Landshuet ad Iseram flu. Gengkhofn, Pfarkirchen, Scharding ad Oenum transiuimus. Oenoq̄ superato, ripasq̄ Danubi legentes, Austriam supra Onasum attigimus. Lincium oppidum in ripa Danubi situm, caput eius prouinciæ ingressi, pontemq̄ illic Danubio impositum transeuntes, per oppida Galneukirchen, Pregartn, Pierpach, Kunigsvuisn, Arbaspach, Rapolstain, in Archiducatum Austriæ, atq̄ adeo oppida Claram uallem, uulgo Tzvuelt dictam, Rastnfeld, Horn, & Retz peruenimus.

Morauia recta dein, ultra fluuium Teya, qui pro maiori parte Austriam à Morauia dirimit, oppidum Snoimam appulimus: ubi Petrum Mraxi collegam meum uita defunctum esse intellexi. & ita solus hoc munus, quod Cæsari gratum erat, obiui.

Ex Snoima, Vuolfernitz, Brunam, dein Olmutium sedem Episcopalem ad flu. Morauia sitam, tres illæ ciuitates Snoima, Bruna & Olmutium sunt primæ in Marchionatu, indeq̄ Lipnik.

Hranitza, Ger. Vueiffenkirchn.

Itzin, Ger. Tischein.

Ostraua, Ger. Ostra oppidum: ubi Ostravuitza fluuium, qui oppidum alluit, & Silesiam ab ipsa Morauia dirimit, transiuimus.

Silesiæ post Ducum Theschinensium oppidum Freistat, ad Elsa flu. situm.

Strumen, Ger. Schwuartzvuasser.

Pezin, Ger. Ples principatum: à quo progrediendo duorum miliarium spacio, est pons trans Istulam, limes Bohemica ditionis.

A pōte Istulæ Polonica est ditio, & usq̄ Oschvuentzin principatum, quo loco fluuius Sola Istulā ingreditur, est iter unius miliaris:

Extra Oschvuentzin, per pontem superamus Istulam: & confectis octo miliaribus,

Poloniæ regni caput Craccouiam peruenimus, eurrusq̄ nostros trahis imposuimus. A Craccouia progressi,

Prostovuitza, 4 miliar.

Vuislitz, 6 mil.

Schidlovu, 5 mil.

Oppatovu, 6 mil.

Sauuichost, quatuor mil. ubi rursus traiecto, & ad sinistram relicto Istula fluuio,

Vrsendovu, quinq̄ miliar.

Lublin, septem mil. Palatinatum, quo loci certo ac stato anni tempore insignes habentur nundinæ, ad quas ex uarijs orbis partibus homines, Moscovitæ, Lithvuani, Tartari, Liunionenses, Prutheni, Rutheni, Germani, Hūgari, Armeni, Vualachi atq̄ Ebrei cōfluunt.

Cotzko, octo miliar. Antequam huc peruentum est, labitur fluuius

Lintz
Galneukirch
Pregartn
Pierpach
Kunigsvuisn
Arbaspach
Rapolstain
Clara Vallis i. Tzvuelt Austria
Rastnfeld
Horn
Retz Teya Marchion
Snoima
Vuolfernitz
Bruna
Olmutium sup Morauia fl
Lipnik
Hranitza i. Vueiffenkirch
Itzin i. Tischein
Ostraua i. Ostra iuxta
Ostravuitza, qui fl.
Silesiam à Morauia
dirimit.
Freistat in Silesia, Ducum
Theschinensium, iuxta
Elsa fl.
Strumen i. Schwuartzvuasser
Pezin i. Ples
Vistula regis, Limes
Bohemia

fluuius Vuiepers, septentrionem uersus.

Meseritz octo mil. paulo lōgius progrediēdo, est limes Polonię.

Lithuanię oppidum Melnik, sex mil. ad Buh fluuium.

Bielsco, octo mil.

Narevu, quatuor mil. ubi eiusdem nominis fluuius ex quodam lacu & paludibus, quemadmodum Buh, effusus, & in Septentrionem decurrit.

Ex Narevu, transeundo syluam octo miliaribus: extra quam est oppidum Grinki, in quo regij homines, qui & comeatum suppeditabant (Pristauos appellant) & Vuilnam usq; deducebant, me præstolabantur. tum in

Grodno, sex milia. Est ibi satis commodus pro eius regionis natura principatus. Castrum cum ciuitate ad fluuium Nemen, qui Ger. Mumel appellatur, quiq; ipsam Prussiam alluit, quę olim à supremo Theutonici ordinis magistro gubernabatur. Sed eam nunc Albertus Marchio Brandenburgensis hæreditarij ducatus nomine tenet. Crononem hunc fluuium puto, alludens nomini oppidi. ibi Ioannes Savuorsinski, à Michaele Linski in ea domo, aut (ut aiunt) Curia, in qua hospitatus eram, oppressus est. Porro hic reliqui Moscorum nuncium, quem Rex Vuilnam ingredi prohibuit. Inde progressus,

Prelai, duo miliaria.

Vuolconik, quinq; miliaria.

Rudniki, quatuor miliaria.

Vuilnam, quatuor miliaria quoq;.

Ante Vuilnam autem uiri insignes præstolabantur, qui me Regis nomine cum honorificè excepissent, atq; in traham, seu amplum uehiculum puluinaribus stratum, & stragulis auro & serico contextis collocatum, Regijs ministris latus utrumq; claudentibus, officiumq; perinde ac si ipse Rex ueheretur præstantibus, in hospitium usque deduxissent: mox aderat Petrus Tomitzki, tunc Episcopus Premisliensis, Regni Polonię Vicecancelarius, uir omnium testimonio uirtute singulari ac uitę integritate præditus, meq; Regis pariter nomine humanissimè consalutauit, excepitq;. Ad ipsum denique Regem, magna Aulicorum caterua sequente, paulo post deduxit: à quo, multis primarijs uiris, proceribus que magni Ducatus Lithuanię præsentibus, honestissimè exceptus fueram.

Vuilnæ porro eo tempore inter cætera, matrimoniū inter ipsum Regem, & Bonam Ioānis Galeacij Sfortiæ Ducis Mediolani filiam, Cæsare promouente, me nuncio, contractum atq; conclusum fuit.

Erāt ibi in arctis custodijs tres Moscovitici duces, quib. summa rerū, atq; adeo Moscoviticus exercitus, anno M. D. XIII. ad Orsam cōmissus fuerat: inter quos erat Ioānes Czeladin primus. Quos equidem Regis permissu salutatos, eo quo potui studio cōsolabar.

Vuilna

Vuilna caput magni Ducatus Lithvuaniae, eo loci sita est, quo confluunt Vuelia & Vuilna fluuij: inq̄ Nemen, seu Crononen illabuntur. In ea relicto Chrysofotomo Columno, non diu detinebar.

Vuilnam die XIII. Martij egressus, non publica atq̄ usitata uia, quarum una per Smolētzkō, altera uero per Livuoniam itur in Moscoviam: sed media inter has usus, recta Nementschin quatuor miliaribus, indeq̄ Svuintravua octo miliaribus superato Schame-na fluuio, perueni.

Sequenti die Disla, sex miliaribus, ubi eiusdem nominis lacus est, atq̄ Drisvuet, quatuor mil. ubi nuncius Mosci, quem Grodno reliqueram, ad me redijt.

Braslavu, quatuor mil. ad lacum Navuer, qui in longitudinem uno miliari patet.

Dedina, quinq̄ mil. atq̄ Dvuina flu. quem Livuonienses (quorum ditionem percurrit) Duna appellant (sunt qui Turantum esse uolunt) attigimus.

Drissam dein septem mil. properantes, rursus sub Betha oppido ad Dvuina fluuium uenimus: per quem glacie concretum, uehicularis, eius gentis more, 16. miliaribus sursumuersus dum ueheremur, duæ nobis tritæ uiḡ occurrerunt. Cum itaq̄ utram ingrederemur, dubitarem: mox seruitorem in dōmum rustici in ripa sitam sciscitatum misi. quia uero sub meridiem glacies magnopere liquecebat, nūcius iuxta ripam liquefacta ac fracta glacie demersus, uix tandem extractus fuit. Accidit etiam, ut quodam loco fluuius utrinq̄ liquefacta prorsus & absumpta glacie, ea duntaxat glaciei parte, quam continua uectio indurauerat, imò non nisi quatenus uehicularum orbitæ complectebantur, nobis tanquam pons quidam, non sine graui horrore ac periculo transitum daret. Augebat metum fama communis: quia non diu antè, aliquot centum Moscouiticos prædones, per eundem fluuium glacie concretum transeuntes, ad unum omnes fuisse submersos, ferebatur.

A Drissa Doporoski sex miliaribus, indeq̄

Polotzco principatum, quem Vuaivuodatum appellant, ad Dvuinam fluuium, quem alij Rubonem appellant, uenimus: ubi honorificè, in maxima hominum occurrentium frequentia excepti, magnificè ac lautè tractati, ad proximam deniq̄ mansionem usque deducti fuimus.

Inter Vuilnam & Polotzco plurimi lacus, crebræ paludes, atque immensæ longitudinis syluæ sunt, ut quæ ad quinquaginta miliaria Ger. protenduntur.

Uterius progressi iter, in limitibus regni minimè tutum, ob crebras utriusque partis excursions, hospitia deserta, aut nulla habuimus: perq̄ magnas paludes ac syluas, tandem Harbsle & Milenki; pastorum casas, uenimus: in quo itinere Lithuanus deductor me

T deserue

deferuerat. Accedebat ad hospiti^orum incommoditatem, itineris summa difficultas. siquidem inter lacus & paludes niue & glacie labefcente nobis eundum erat, dum Nischam oppidum, ad quendam eiusdem nominis lacum situm, indeq; Quadassen quatuor miliarib. quò loci cum magno pauore & periculo lacum quendam, aqua supra glaciem extante transiuimus, atq; ad tuguriolum rustici cuiusdam perueneramus, quò ex ditione Mosci, Gregorij comitis mei cura commeatus allatus erat. Eò loci equidem limites utriusq; Principis obseruare ac discernere non potui.

Moscouiæ sine contradictione ditio Corsula: ubi, duobus fluuijs Vuelicarecka et Dsternicza traiectis, inde que duobus miliaribus confectis, uenimus ad

Opotzka ciuitatem, cum castro, ad Vuelicarecka sitam. quò loci natans pons est, quem equi plerunq; genutenus in aqua transeunt. Hanc arcem Rex Polonię, dum ego Moscouię de pace tractarem, obsederat. In illis porro locis, quanquam propter crebras paludes, syluas, & innumeros fluuios, exercitus aliquò commodè duci non posse uideatur: nihilominus tamen quòcunq; uolunt, rectà contendunt. Colonorum nimirum multitudine præmissa, qui quælibet impedimenta arbores que incidendo submouere, paludes ac fluuios pontibus sternere coguntur.

Vuoronecz dein octo miliaribus oppidum situm ad Sforet fluuium, qui recepto in se Vuoronecz fluuio, non longè infra oppidum Vuelicarecka illabitur.

Fiburg quinq; miliar.

Vuolodimeretz oppidum cum propugnaculo, 3. ferè miliar.

Brod coloni cuiusdam domum, pariter 3. miliar. inde que 5. miliaribus emensis, strato que ponte per Vssa fluuium, qui Scholonam influit.

Parcho ciuitatem, cum castro, ad Scholona fluuium sitam: Opoeca uillam quandam, sub quo Vuidocha fluuius Suchanam ingreditur, quinq; miliaribus. inde septem superatis fluuijs,

Reisch uillam, quinq; pariter miliar.

Dvuerenbutig uillam, quinque mil. infra quam dimidio miliari Pshega, Strupin fluuio in se recepto, influit Scholonam: in quem alij quatuor fluuij, quos eo die transiuimus, illabuntur.

Sotoki homuncionis domum 5. miliar. à qua 4. miliar. Novuogardiam tandem magna quarta Aprilis attigimus. Cæterum à Polotzko Novuogardiam usque, tot paludes ac fluuios superauimus, ut eorum nomina ac numerum ne incolę quidem teneant: tantum abest, ut illos quispiam commemorare ac describere possit.

Novuogardiæ paululum respirans, ac septem diebus quiescens, ab ipso Locumtenente in die Palmarum conuiuio acceptus fui: atq; ab eodem amanter admonitus, ut seruatoribus equisq; illic relictis,
per

per dispositos, seu postarum (ut uulgo loquuntur) equos Moscoviam irem . Cui morem gerens , egressus primum Beodnitz quatuor miliaria, indeq; totius diei iter iuxta Msta fluuium, qui nauigabilis est, & ex Samstin lacu oritur, confeci. Eo porro die cum per pratum, liquecente iam niue, citato equorū cursu proficisceremur, pueri mei natione Lithuani equulus ceciderat, ita ut cum puero prorsus præcipitaretur, secq; denuò in modum rotæ conuoluens, in posteriores pedes daret, consisteretq; : & interea nec terram latere attingeret, nec puerum sub se prostratum ac iacentem læderet.

Post rectà Seitskovu ultra fluuium Nischa, sex miliar.

Haroszi ultra fluuium Calacha, septem miliar.

Oreat Rechelvuitza ad fluuium Palamit septem miliar. Eo die tranſiuimus 8. fluuios, & unum lacum, congelatū quidem, sed aqua supra glaciem completum.

Tandem sexta feria ante Paschatis festum, in domum postarum peruenimus, tresq; lacus superauimus : primum Vuoldai, qui uno miliari in latitudinem, duobus uerò in longitudinem patebat : secundum Lutinitſch, non admodum magnum : tertium Ihedra, cui eiusdem nominis uilla ab Oreat octo miliar. adiacet. quo sanè die per hosce lacus, congelatos adhuc, sed aquarum multitudine niue liquecente inundantes, tritam uiam secuti, difficillimum ac periculosissimum iter habuimus : nec deflectere de uia publica cum ob niuis altitudinem, tum quod nullum uestigium alicuius semitæ apparebat, audebamus. Confecto itaque tam difficili atque periculoſo itinere, uenimus

Choitilovua septem miliar. infra quam duobus Schlingvua & Snai fluuijs, eo loco quo confluunt, inq; Msta fluuium illabuntur, superatis, Vuoloschak attigimus, ibiq; in die paschatis quieuius. Post septem miliaribus confectis, traiecto que Tvuerza fluuio,

Vuedrapusta oppidū in ripa situm: indeq; 7. miliar. descēdentes,

Duverschak ciuitatem, infra quam 2. miliarib. Schegima fluuio nauicula piscatoria transmissa, in

Ossoga oppido, uno die quieuius. sequenti die per Tvuerza fluuium septem miliaribus nauigantes,

Medina appulimus. sumptoq; prandio, rursus nauiculam ingressi, 7. miliarib. Vuolgam, celeberrimum fluuium, atq; adeo

Tvuer principatum attigimus, ubi sumpta maiore nauī, per Vuolgam nauigantes, non ita longè post ad congelatum, ac glaciū frustis refertum ipsum fluuium uenimus : in que quodam loco, maximo labore ac sudore appulimus, altum que congesta in aceruum glaciē ripam uix tandem superauimus : indeq; pedestri itinere in coloni cuiusdam domum uenientes, paruoscq; ibi repositos equos conscendentes, ad monasterium diuī Helix uenimus. ubi commutatis equis,

Gerodin oppidum ad Vuolgam situm, tribus inde miliaribus,
recta que post

Schofsa 3. miliaribus,

Dschorno domum postarum, 3. miliar.

Clin oppidum, ad fluuium Ianuga situm, 6. miliar.

Pieslack domum postarum, 3. miliar.

Schorna, ad fluuium eiusdem nominis situm. 6. miliar.

Moscovuiam, 3. miliar. tandē decima octaua Aprilis peruenimus: ubi quomodo cōsalutatus atq; exceptus fuerim, abundē satis in hoc libro exposui, cū de exceptione ac tractatione Oratorum egissem.

R E D I T V S.

Ixi ab initio, me in Moscovuiam ad componendos Poloniae & Moscovitiae Principes, à Diuo Maximiliano Imperatore missum fuisse, sed re infecta inde rediisse. nam dum Moscovitiae, presentibus etiā Regis Poloniae Oratoribus, de pace ac concordia tractarem, interim Rex instructo exercitu Opotzka castrū, nequicquam tamē, oppugnabat. quare Princeps inducias cum Rege facere pernegabat: meq; intercepto quidem negotio, honorificē tamen dimiserat. Relicta itaq; Moscovuia, recta

Moseisko, 18. miliar.

Vuiesma, 26. miliar.

Drogobusch, 18. miliar.

Smolensko dein, 18. miliar. perueni. abinde duabus noctibus ibi sub dio in magnis niuibus quieuius: ubi ab deductoribus meis laute ac honorificē tractabar, & strato in longum aliquanto altius foeno, corticibus arborum superimpositis, stratis que linteis, attractis more Turcarum seu Tartarorū pedibus mensae accumbentes, cibum capiebamus, bibendo q; aliquanto largius, coenam producebamus. Altera nocte ueneramus ad quēdam fluuium, minimē tum quidem congelatum: sed post medium noctis, ob infestum frigus usq; adeò concretum, ut per glaciem plusquā decem onusta etiam uehicula traducta sint. equi uerò alio loco, quo celerius maiore que impetu decurrebat fluuius, compulsi, fracta glacie transibāt. Eo loci duodecim à Smolensko miliar. relictis deductoribus, in Lithuaniam profectus sum, à limite octo miliar. ad

Dobrovunam ueni, ubi rerum necessariorum iustam quidem copiam, sed hospitium Lithuanicum habui.

Orsam quatuor miliar. quousq; à Vuiesma à dextris Borysthenem habuimus, quem tū haud longo interuallo supra infra q; Smolensko traicere cogebamur. eo q; circa Orsam relicto, recta

Druzek, 8. miliar.

Grodno, 11. miliar.

Borifouu

Borifovu, 6. miliar. ad fluuium Beresina, cuius fontes Ptolomæus Borystheni adscribit.

Lohofchakh, 8. miliar.

Radochofste, 7. ferè miliar.

Crafno Sello, 2. miliar.

Modolesch, 2. miliar.

Crevua oppidum cum castro deserto, 6. miliar.

Mednik pariter oppidum cum castro deserto, 7. miliar. indeq̃

Vuilnam tandem peruenimus: ibiq̃ post Regis in Poloniam discessum, paucis diebus, dum seruitores cū equis meis ex Novuogardia per Livuoniam reuerterentur, cōmoratus sum. quibus receptis, mox inde quatuor miliaribus de uia in Troki deflexi, ut ibi in quodam horto cōclusos ac conseptos Bisontes, quos alij Vros, Ger. uerò Auroxn appellant, uiderem. Palatinus porro, etsi meo inexpectato ac improviso aduentu quodammodo offendebatur, me nihilominus tamen ad prandium inuitauit: cui intererat Scheachmet Rex Savuolensis Tartarus, qui eò loci in duobus muratis & inter lacus extructis castris, ueluti liberis custodijs honestè seruabatur. Is inter prandendum uarijs de rebus per interpretem mecum colloquebatur: Cæsarem præterea fratrem suum appellabat, omnes que Principes ac Reges inter se esse fratres dicebat.

Supto prandio, accepto q̃ à Palatino iuxta Lithuanorū consuetudinē munere, primū Moroschei oppidū, dein Grodno, 15. miliar.

Grinki, 6. miliar. Sylua post superata,

Narevu, 8. miliar. atq̃

Bielsko oppidum uenimus, ubi Nicolaum Radouuil Palatinum Vilnensem offendi, cui iam antea Cæsaris literas reddideram: qui etsi antea me equo gradario, duobus que alijs pro uehiculo donauerat, castratum tamen & bonum iam denuò equum dono dedit: obtrusitq̃ præterea aureos aliquot Hungaricales, adhortando ut ex his annulum mihi fieri curarem, quo induto, quotidieq̃ inspecto, sui facilius, & præsertim apud Cæsarem recordarer. Ex Bielsko in Briesti castrum, cum oppido ligneo, ad fluuium Buh, in quem Muchauetz illabatur,

Lamas oppidum: ubi Lithuania relicta,

Polonię primum oppidum Partzovu ingressus, supra quod non ita longo interuallo Iasonica fluuiolus labitur, Lithuaniamque à Polonia dirimit. post

Lublin, 9. miliar.

Rubin,

Vrsendoff,

Sauuichost, ad traiectum Istulæ.

Sandomir ciuitatem cum castro, ad Istulam sitam, distantemq̃ à Lublin 18. miliar.

Vincosfen

Best Brestansko epatg.

Poloniza, ad fluuium Czerna: in quo nobilissimi pisces, quos uulgo Lachs appellant, capiuntur.

Ciuitatem nouā Cortzin appellatā, oppidum cū castro murato.

Prostvuitza, ubi optima ceruisia coquitur, indeq̃

Cracouiam, caput regni, sedem Regalem, ad Istulam sitam, 18. miliar. à Sandomir distantem, urbem inquam clericorum, studiosorum atq̃ mercatorum frequentia celebrem, peruenimus: ex qua, à Rege ipso, cui opera mea grata erat, munere accepto, honestissime fui dimissus. rectaq̃

Lipouuetz sub castrum, Sacerdotum aliquid grauius delinquentium carcerem:

Inde' que 3. miliar. Ofuentzin, Silesiæ quidem oppidum, Polonica tamē ditionis, ad Istulā situm: quo loco Sola fluuius ex montibus, qui Silesiam ab Hungaria diuidunt, decurrens, Istulam ingreditur. Non longè sub eodem oppido Preysla fluuius ex alia parte Istulæ, Silesiam à Polonica & Bohemica ditione dirimit, Istulam quoque influit.

Peczina, Ger. Ples, principatū in Silesia Bohemice ditionis, 3. mil.

Strumen, Ger. Schvartzvuaesser, 2. miliar.

Freystaetl, Ducum Teschinensium oppidum, quod Elfa fluuius præterlabitur, qui in Oderam exoneratur.

Morauia dein Ostraua oppidum, quod Ostravuitza fluuius alluit, Silesiamq̃ à Morauia diuidit.

Itschin, Ger. Titzein oppidum, quatuor miliar.

Hranitza, Ger. Vueissenkirchen oppidum, quod Betvuna fluuius præterlabitur, 1. miliar.

Lipnik, 1. miliar. unde cum Vuistriciam 2. miliar. rectā contendētes, fortè ex quodam colle Nicolaus Czaplitz, eius prouincię nobilis, sibi nos obuios conspexisset, mox pixide arrepta, ad cōflictum se quodammodo cum duobus comitibus præparabat. Qua re e- quidem non temeritatem hominis, sed ebrietatem potius animaduerteram: ac continuo seruatoribus mandaueram, ut ei nobis occurrenti media uia cederent. Sed ille hoc humanitatis officio neglecto, in altam niuem se coniecerat, nosq̃ prætereuntes torue intuebatur: seruosq̃ à tergo cum uehiculis sequentes, ad hoc ipsum genus officij, quod illi præstare haudquaquam poterant, cogebat: strictoq̃ gladio minabatur. Ea re exorto utrinq̃ clamore, factoque seruorum qui post erant concursu, ipse mox telo balistæ læsus, equus pariter uulneratus sub eo conciderat. Postea cum Moscis Oratoribus iter institutū profecutus, ueni Olmutzium, quò ille quoq̃ saucius peruenerat: statimq̃ ueluti eius regionis incola notus, turba hominū (qui in fodendis aggerendisq̃ piscinis operam locant) collecta, ulcisci sese uolebat. Cuius ego tamen conatus maturo consilio repressi, ac intercepti. Ex Olmutzio,

Bischovu

Bischovu oppidulum, 4. miliar.

Niklsburg, 4. miliar. arcem splendidam, cum oppido. quod et si uno miliari ultra Teyam fluuium, qui multis in locis Austriam à Morauia dirimit, situm est, Morauia tamen adiacet, eiusque ditioni subiecta est.

Austriæ inde oppidulum Mistlbach, 3. miliar.

Vlrichskirchen, 3. miliar.

Viennam, ad Danubium sitam urbem, à multis scriptoribus celebratam, tribus pariter miliaribus confectis peruenimus: quod equidem duo integra uehicularum ex Moscovia usque deduxi.

Ex Vienna, Nouam ciuitatem, 8. miliar. inde que ultra montem Semring, interque Styriae montes Salzburgum usque ueni. Post Oeniponti, in Comitatu Tirolensi oppido, Cæsarem assecutus: cuius Maiestati non solum ea quæ ex mandatis gesseram, grata erant: sed etiam relatio de caeremonijs & consuetudine Moscouitarum, auditu ualde iucunda. Quare etiam Mattheus Cardinalis Salisburgensis, Cæsari admodum charus, Princeps industrius, & in rebus agendis uersatissimus, iocose coram Cæsare protestatus est, ne Cæsar, se absente, reliquum caeremoniarum ex me audiret, cognosceret ue.

Expedito mox ac dimisso à Cæsare Moscorum Oratore, equidem in Hungariam ad Regem Ludouicum, cum sub id tempus institutus Orator fuisset, eundem per Oenum ac Danubium Viennam deduxi: eoque ibi relicto, ipse continuo Pannonium curram conscendi, quo trijugis equabus curru uolitante celerrime ferebar, paucisque horis Budam triginta duobus miliar. perueni. Tantæ autem celeritatis causa est, tam commoda per iusta interualla respiratio equorum, & permutatio. Quarum prima utitur in Pruk, oppidulo ad Leytham fluuium, qui Austriam ab Hungaria diuidit, distatque à Vienna 6. miliar. Secunda in Ouar castro, cum oppidulo, Ger. Altenburg, 5. miliar. Tertia in Iaurino oppido, sedeque Episcopali. Hunc locum Hungari Iurr, Germani uero ab Raba fluuio, qui oppidum alluit, Danubiumque ingreditur, Rab appellant. Hoc quidem in loco, qui ab Ouar 5. miliaribus distat, equos permutant. Quarta, sex infra Iaurinum miliaribus, in pago Cotzi, à quo & uectores currus nomen acceperunt: Cotzique adhuc promiscue appellantur. Vltima in Vuark pago, quinque à Cotzi miliaribus: quod loci equorum soleas, num qui clauis uacillent, aut desint, inspiciunt, currus loraeque farciunt: quibus omnibus refectis, Budam, sedem Regalem, 5. inde miliar. inuehantur.

Bude sede Regia exposita, ac confecta legatione, finitisque Comitibus quæ haud procul ab urbe, ab eo loco quo celebratur, Rakhusch uulgo appellantur, à Rege honestissime dimissus, ad Cæsarem redi: qui proximo Ianuario post, anno scilicet Domini 1519. mortem obiit. Hancque in Hungariam profectioem, quod Moscouitica coniuncta, unoque prope & continuo itinere confecta fuit, adijcere uolui.

Iter

Vijsbe. 4. M.
Niklsburg. 4. M.

Mistlbach. 3. M.
Vlrichskirchen. 3. M.
Vienna. 3. M.

Buda i. Ofen. 32. M.
A Vienna.
Prukh ad Leytham fl. 6. M.
Ouar. i. Altenburg. 5. M.
Iaurini. i. Iurr. i. Rab. 5. M.
iuxta Rab. fl.
Cotzi uirg. 6. M.
Vuark uirg. 5. M.
Buda. i. Agri. i. Ofen. 5. M.

ITER SECVNDÆ
Legationis.

Ortuo Cæsare Maximiliano, Styriensium Orator ad Carolum Hispaniarum Regem, Archiducem Austriæ, tum electum Rom. Imperatorem, ad cuius Maiestatem postea & Moscus suos miserat Oratores, qui confœderationes cum Max. Imp. initas iam denuo confirmarent, missus sum. Vt autem vicissim Imperator Mosco gratificaretur, dederat negotium fratri D. Ferdinando, Archiduci, ut Ludouicum Hungariæ Regem admoneret, quo is apud suum patrum Sigismundum Poloniæ Regem tantum efficeret, ut ad æquas pacis seu induciarum condiciones cum Mosco consentiret. Viennæ itaq; Austriæ Leonhardus Comes Nugarolæ, nomine Caroli Rom. Imp. & ego fratris suæ Maiestatis Ferdinandi, Infantis Hispaniarum, Archiducis Austriæ, &c. conscensis curribus Pannonicis, ad Ludouicū Regem Hungariæ properantes, Budam uenimus: ibiq; expositis mandatis, negotijsq; ex sententia cōfectis, dimissi, Viennam que redeuntes, mox cum Mosci Oratoribus, qui tum ex Hispanijs à Cæsare redierant, egressi per oppida,

Mistlbach, 6. miliar.

Vuisternitz, 4. miliar.

Vuischa, 5. miliar.

Olmutium, 4. miliar.

Sternberg, 2. miliar.

Parn ferrifodinas, 2 miliar. inde que duobus miliaribus pontem Moraua fluuio impositum transeuntes: ibiq; Morauia relicta, Silesiæ oppidum & principatum ingressi, Iagerndorff tribus miliaribus, tum per Lubschiz, 2. miliar.

Glogouia parua, 2. miliar.

Crepiza. 2. miliar. Et post trans Oderam flu.

Opolia ciuitatem cum castro, ad Oderam fluuium sitam, ubi ultimus Opoliensium Dux suam sedem habebat, 3. miliar.

Oleschno, Ger. Rosenberg, trans fluuium Malpont, qui tum aquarum multitudine mirum in modum redundabat, 7. miliar.

Polonię oppidū Crepitzia uetus, 2. serè miliar. peruenimus. quo in loco cum Poloniæ Regem, Pietercouiæ oppido (in quo Regnicolæ habere comitia ac celebrare solent) esse intelleximus, illic eò seruitorem præmisimus. Reuersus, cum inde Regem iam rectà Craouiā profecturum renunciaffet, iter nostrum ex Crepitzia eò nos pariter direximus. atq; primum

Clobutzko, 2. miliar.

Czesto.

Czestochovu monasterium, in quo imago diuę Virginis magno concursu populi, præcipue uerò Ruthenici colitur, 3. miliar.

Cainjtorania

Scharki, 5. miliar.

Cromolovu, 3. miliar.

Ilkusch insignes plumbifodinas, 4. miliar.

woelkost

Cracouiam inde post 5. miliar. confectis, secunda Februarij die peruenimus: ubi nihil tum nobis honoris fuit exhibitum, neq; nobis quisquã obuiam processit, neq; hospitia designata, seu constituta erant, neq; humanitatis officio quisquam aulicorum nos consalutauit, excepit ue, perinde ac si de aduentu nostro nihil prorsus intellexissent. Impetrato post ad Regem aditu, causam legationis nostre eleuabat, officiumq; Principum nostrorum tãquam intēpestiuum reprehendebat: maximè uerò, cum Oratores Mosci, à Cæsare ex Hispanijs usq; redeuntes, nobiscum uideret: Moscum ideo moliri aliquid suspicabatur. Quæ nam tandem, inquit, uicinitas, aut sanguinis cõiunctio Principibus uestris cum Mosco intercedit: quod ultro se medios constituerent: præsertim cum Rex ipse à Principibus nostris nihil tale peteret, hostemq; suum facile ad æquas pacis conditiones cogere posset. Nos uerò cõsilia pia & Christiana, mentemq; synceram Principum nostrorũ testabamur, illosq; nihil magis quã pacem, ac mutuã inter Christianos Principes amicitiam ac concordiam ex animo optare uelle, atq; omni studio procurare. Dicebamus etiam: Si Regi non uidetur, ut nostra mandata prosequamur, tum aut re infecta redibimus, aut Dominis nostris ea nunciabimus, & responsum super ea re expectabimus. Qua re audita, humanius aliquanto ac liberalius etiam in hospitij tractabamur. Eo tempore data erat mihi occasio petendi mille florenos, quos mihi mater Regina Bonæ, quod iam pridem ex Cæsaris Maximiliani mandato hoc ipsum matrimoniũ filia tractassem, inscriptione data, promiserat: quam Rex tum benignè à me acceperat, eamq; ad reditum meum seruarat, mihiq; postea reuerso satisfieri curauerat.

Die Februarij quartadecima, Cracouia relicta, trahis seu uehicularis satis commodo itinere per Poloniae oppida,

Nouam ciuitatem, Cortzin,

Polonizã,

Ossek,

Procouiza,

Sandomeria,

Sauichost,

Vrsendoff,

Lublin,

Parczovu,

Lithuaniae tum oppidum tribus miliaribus Polouiza attigimus, ubi plurima itinera, propter crebras paludes, pontibus strata

V transi

transiuimus. inde' que

Rostovusche, 2. miliar.

Pelsiczatez, 3. miliar.

Briesti, 4. miliar. magnum oppidum cum castro, ad Buh fluuium, in quem Muchavuetz illabitur.

Camenez oppidū, cum lapidea turri in arce lignea, 5. mil. indeq̄ duobus fluuijs Oschna & Beschna traiectis, cōfectisq̄ 5. miliaribus,

Schereschovua recens ædificatum oppidum in magna sylua, ad fluuium Lisna, qui & Camenez præterlabitur, situm, uenimus.

Novuidvuor, 5. miliar.

Porossovua, 2. miliar.

Vuolkovuitza, 4. miliar. quo loco commodius hospitium in tota profectioe non habuimus.

Pieski oppidum ad fluuium Selvua, qui ex ipsius Russiæ Vuolonia prouincia procurrat, Nemen'que influit.

Mostu uno miliari ad fluuium Nemen situm oppidum, quod à ponte Nemen imposito, nomen accepit: Most enim pons est.

Czutzma, 3. miliar.

Basiliski, 3. miliar.

Radomi, 5. miliar.

Hestlitschkami, 2. miliar.

Rudniki, 5. miliar.

Vilnam, 4. miliar. Porro per hæc loca à Vuolkhovuitza usq̄ enumerata, hoc tempore non perueneramus Vilnam, sed cursum nostrum in dextram Orientem uersus flectentes, per

Solvua,

Slonin,

Moschad,

Czernig,

Oberno,

Ottmut,

Cadayenovu,

Miensko oppidum, à Vuolcovuitza 35. miliar. distans. inde præterea omnes fluuij in Borysthenem feruntur, cum alijs relictis in Nemen decurrant.

Borissovū oppidum ad fluuium Beresina situm, 18. miliar. de quo supra.

Reschak 40. miliar. In illis porrò locis, propter maximas solitudines, non compendiosa, sed communi uia usi, Mogilevu oppido, ad dextram interuallo 4. miliar. relicto, per

Schklovu, 6. miliar.

Orsa, 6. miliar.

Dobrovuna, 4. miliar. alia'que loca in priore itinerario exposita, Moscoviam tandem uenimus: ubi diu tractantes, nec tamen aliud

aliud extorquere potuimus, quàm ista: Si Rex Poloniæ uult nobiscum pacem, mittat ad nos, ut consuetum est, Oratores suos, & nos uolumus cum illo pacem nobis competentem. Misimus tandem nostros ad Regem Poloniæ (qui tum in ciuitate Gdanēsi fuit) destinauit'que ad hortationem nostram suos Oratores, Petrum Gysca Palatinum Plocensem, & Michaelē Bohusch Lithuani- cum thesaurarium.

Porro Princeps cum Oratores Lithuanos haud procul à Moscouia esse cognouisset, subito se uenationis prætextu ac recreandi animi gratia, tempore minimè tamen ad uenandum congruo, Mosaisko, quo loco maximam habet leporum copiam, contulerat: nos'que ad sese, ne fortasse Lithuani urbem ingrederentur, uocauerat. ubi impetratis confirmatis'que inducens, undecima Nouembris dimissi, sciscitabatur Princeps, qua uia nos redituri essemus, quia Turcam Budæ fuisse intellexerat: quid autem effecisset, se ignorare aiebat. Eadem qua ueneramus uia, Dobrovunam usq; reuerſi, impedimenta nostra, quæ ex Vuiesma per Borysthenem miseramus, ibi recepimus, Pristauumq; Lithuanum, qui nos eò loci expectabat, reperimus: à quò, Ludouicum Hungariæ regem perſiſſe, tum primùm intelleximus.

A Dobrovuna 4. miliar. uenimus Orſam: unde eodem itinere quo ego in priore reditu usus eram, Vilnam peruenimus: ibiq; ab Regis naturali filio, Ioanne Episcopo Vilnensi, humaniter accepti, lauteq; tractati fuimus. tum

Rudnik, post 4. miliar.

Vuolkonik, 3. miliar.

Meretsch oppidum, quod ab eiusdem nominis illic fluuio nomen habet, septem miliar.

Ofse, 6. miliar.

Grodno principatum ad Nemen fluuium situm, septem miliar.

Grinki, 6. miliar. quò cum prima Ianuarij proficisceremur, tam durum frigus obortum fuit, impetusq; uentorum niues in modum turbinis uoluens, dispergensq; adeò ut hoc tanto tamq; infesto frigore equorum testiculi, & aliqua ex parte caniculæ ubera congelata, corrupta'que exciderint. Equidem nasum, nisi tempestiuus à Pristauo admonitus fuisset, ferè amisisset. Ingressus enim hospitium uix tandem, niue, monitu Pristauī, nasum macerando ac fricando, non citra dolorem sentire cœperam, scabie'que quodammodo oborta, ac dein paulatim arescente conualueram. gallum'que Moscouiticum, more Germanorum super currum sedentem, frigoreq; iam iam morientem, seruator crista, quæ gelu cōcreta erat, subito abscissā, non solum hoc modo seruauit, uerumetiam ut erecto statim collo cantaret, nobis admirantibus, effecit.

A Grinki, per magnam syluam, in

V 2 Narevu,

Narevu, 8. miliar.

Bielsco, 4. miliar.

Milenecz, 4. miliar.

Mielnik, 3. miliar.

Loschitzi, 7. miliar. post 8. miliar.

Polonię oppidum tandem Lucovu, ad Occi fluuium situm. Huius loci Præfectus Starosta, quasi dicas senior, appellatur: sub cuius ditione tria milia nobilium esse feruntur. Sunt ibi aliquot uillæ atque pagi, in quibus tantus nobilium creuit numerus, ut nullus sit colonus.

Oxi oppidum ad fluuium eiusdem nominis situm, 5. miliar.

Stefchicza oppidum, sub quo Vuiepers fluuius Istulam ingreditur, 5. miliar.

Svuolena oppidū, 5. miliar, quo loco Vuiepers fluuio trāsmisso, Senna, 5. miliar.

Polki, 6. miliar.

Schidlovu oppidum muro cinctum, 6. miliar.

Vuislicza oppidum muratum in lacu quodam situm, 5. miliar.

Prostvuicza 6. miliar. indeq; 4. miliar.

Cracouiam tādē reuersi fumus, ubi multa quidem præter mandata, sed quæ tamen Domino meo Bohemorum Regi recens electo non ingrata & profutura sciebam, tractaui.

Ex Cracouia iter nostrum Pragam uersus dirigentes, per Cobilagora, 5. miliar.

Ilkusch i. Wielkos Ilkusch plumbifodinas, 2. miliar.

Bensin oppidum, 5. miliar. infra quod haud longo interuallo

Pielza i. Piessel Pielza fluuius Poloniam à Silesia dirimit,

Silesiæ oppidum Pielscovuicza, 5. miliar.

Rosel Cofse oppidum muratum, ad Odcrum fluuium, quem Viagram appellat, situm, quatuor miliar.

Biela, 5. miliar.

Nussa Nissam, 6. miliar. ciuitatē, Vratislouiensium Episcoporum sedē, in qua ab Iacobo Episcopo perhumaniter accepti ac tractati fuimus.

Otmachavu castrum Episcopi, 1. miliar.

Baart, 3. miliar.

Bohemiæ oppidum Glacz, comitatus 2. miliar.

Ranericz, 5. miliar.

Ieromiers pariter 5. ferè miliar.

Bretschavu, 4. miliar.

Limburg, 4. miliar. ciuitatem ad Albim fluuium sitam.

Pragam tandem, caput regni Bohemiæ, 6. miliar. ad Moltauam fluuium sitam, perucni, meumq; Principem iam Bohemorum Regem electum, eoq; ad coronationem uocatum reperi: cui equidem coronationi uicesima quarta Feb. interfui, Porro Oratores Mosci, qui me

qui me sequebantur, & quibus officij atque honoris gratia obuiam processeram, dum arcis & urbis magnitudinem intuerentur, non esse castrum, aut ciuitatem, sed regnum potius dicebant, quod sine sanguine acquiri permagnum esset.

Cæterum Rex clemens & pius, audita ac cognita relatione mea, consultationeque de rebus tum imminentibus finita, grata habuit quæ gesseram, de diligenti mandatorum suorum expeditione, de his quæ præter mandata profutura tum effeceram: & quod me ægrotum quidem, ad omnes labores obeundos obtuleram, gratiam suo ore pollicebatur. Quæ omnia cum Regi gratæ essent, mihi iucundissima fuere.

F I N I S.

P A V L V S I O V I V S N O V O -
 comensis Ioanni Ruso Archiepiscopo
 Consentino S.

Flagitasti amplissime antistes Rufe, ut ea quæ de Moschouitarum moribus à Demetrio eius gentis legato, qui ad C L E M E N T E M VII. Pontificem nuper uenit, quotidianis propè sermonibus didicissem, Latinarum literarum memoriæ commendarem: quum pro uetere tua pietate atq; uirtute, ad amplificandam Romani Pontificis dignitatem, pertinere arbitrareris, si homines intelligerent, non fabulosi, aut omnino obscuri nominis Regem, sed qui numerosissimis extremi aquilonis populis imperet, in causa religionis, omnibus nobiscum sensibus coniungi, fœdereq; perpetuo colligari, opportunissimo tempore cupiuisse: quando nuper aliquæ Germaniæ gentes, quæ pietate cæteris omnibus præstare uideri uolebant, insana atq; scelestâ defectione non modo à nobis, sed ab ipsis etiam superis exitiabili errore descuerint. Cæterum id munus impositum, quod certè grauioribus studijs occupatus iure optimo poteram recusare, egregia uoluntate, celeritateq; perfeci, ne nimia mora uel accuratiori castigatione gratiam nouitatis exueret: qua uel una re, meæ erga te ueteris obseruantix studium, præstandiq; officij uoluntas manifestè declaratur: quum honoris iacturam facere, si quis ex hac ingenij tenuitate sperandus est, quam desiderium tuum longè honestissimum diutius frustrari maluerim. Vale.

H I E R O N Y M I D E L I I A L E X .

*Moschouijs quando lucem das gentibus, omnes
 Paule tibi debent lumina Moschouij.
 Sed quum Moschouiam per te quoq; noscitet orbis,
 Quid tibi quod, ni orbem debeat, orbis habet?*

I A N I V I T A L I S .

*Vix olim ulla fides referentibus horrida regna
 Moschorum, & Ponti res glacialis, erat.
 Nunc Iouio autore, illa oculis lusstramus, & urbes,
 Et nemora, & montes cernimus, & fluuios.
 Hæc tibi Rufe dicat Iouius, quo nomine maior
 Fama sit & Moschi, fama sit & Iouij.
 Felicem ô gentem, auspicijs quæ talibus exis
 In lucem, ô geminis inclyta numinibus.
 Non poteras alio melius sub sidere nasci,
 Quàm sub sceptriferæ Palladis, atque Iouis.*

P . C V R S I I .

*Moschouiam, monumenta Ioui tua culta reuoluens,
 Cœpi alios mundos credere Democriti,*

Pauli

159

PAVLI IOVII NO

VOCOMENSIS, DE LEGATIONE Basilij magni Principis Mostouiae, ad Clementem VII. Pontificem Max. Liber: in quo situs regionis antiquis incognitus, religio gentis, mores, & causae legationis fidelissimè referuntur. Cæterum ostenditur error Strabonis, Ptolemæi, aliorumq; Geographiæ scriptorum, ubi de Rypheis montibus meminere: quos hac ætate nusquam esse, planè compertum est.

Regionis primò situs, quem Plinio, Straboniq; & Ptolemæo parum notum fuisse perspicimus, præsa breuitate describetur, & in tabula typis excusa figurabitur: inde gentis mores, opes, religionem, militiaq; instituta, Tacitum imitati, qui à perpetuis historijs libellum de Germanorum moribus seiunxit, perstrictiore stilo narrabimus, eadem ferè sermonis simplicitate utentes, qua nobis ab ipso Demetrio, curiosâ ac leni uestigiatione laceffito, per otium exposita fuere. Demetrius enim haud ineptè latina utitur lingua, utpote qui in Liuonia à teneris annis in ludo prima literarum rudimenta didicerit, & insigni uariarum legationum munere functus, plures prouincias Christianorum adierit. Nam quum antea ob spectatam fidem ac industriam, apud Suetiæ Daciæq; reges, & magnum Prussiæ magistrum, Oratorem egisset, nouissimè apud Maximilianum Cæsarem, dum in eius aula omnis generis hominum refertissima uersaretur, si quid barbarum quieto dociliq; ingenio inerat, elegantium morum obseruatione deterfit. Causam uerò huiusce suscipiendæ legationis præbuit Paulus Centurio Genuensis, qui cum acceptis à Leone X. Pontifice commendaticijs literis, mercaturæ causa in Moscouiam peruenisset, cum Basilij Principis familiaribus ultro de consociandis utriusque Ecclesiæ ritibus agitauit. Quærebat enim Paulus insano, uasto que animo, nouum & incredibile iter petendis ab India aromatibus. Fama nanque cognouerat, quum in Syria, Ægyptoq; & Ponto negotiaretur, aromata ex ulteriore India aduerso amne Indo subuehi posse, atque inde modico terrestri itinere superatis Paropanisdidis montium iugis, traduci in Oxum Bactrianorum amnem: qui ipsdem ferè montibus, quibus Indus oritur, aduerso fonte in Hyrcanum mare raptis secum multis annibus ad Strauam portum effunditur. Porro ab ipsa Straua tutam facilemq; nauigationem uideri, usq; ad emporium Citracham, ostium que Volgæ amnis: inde uerò aduersis semper annibus, Volga scilicet, & Occha, & Moscho, in urbem Moscham; ab Moscha autem, terrestri itinere Rigam, & in ipsum mare

mare Sarmaticum, omnesque occiduas regiones facile perueniri posse, contendebat. Vehementer enim & supra æquum, Lusitanorum iniurijs erat accensus, qui India magna ex parte armis domita, occupatisque omnibus emporijs, cuncta aromata coemerent, & in Hispaniam auerterent, atque ea grauiore quàm antea precio ac impotenti quæstu omnibus Europæ populis uenditare consueuissent: quin & diligenti adeò cura Indici maris litora perpetuis classibus custodirent, ut eæ negotiationes penitus intermissæ atque desertæ uideantur, quibus per sinum Persicū, ac aduersum Euphratem, et per Arabici maris angustias, secundo que demum Nilo per mare nostrum Asia omnis atque Europa abunde, & uiliore quidem precio complebantur: deteriore etiam Lusitanorum mercimonio, quum remotissimæ nauigationis incommodo, sentinæque uitijs aromata corrumpi, eorum que uis & sapor, odoratusque ille spiritus, multa demum mora in Olyssipponensibus conditorijs promercalibus euanescere atque expirare uideatur, cum asseruatis semper recetioribus, uetera tantum, et multo quidem situ mucida uenundari querebatur. Cæterum Paulus, quanquam de ijs rebus acerbissimè apud omnes differendo, & Lusitanis ingentem conflando inuidiam, multo auctiora fore uectigalia regia, si id iter aperiretur, & aromata ab ipsis Moschouitis, qui tãtam eorum uim omnibus ferculis absumerent, uilius emi posse perdoceret: nihil tamen quod ad eam negotiationem pertineret, impetrare potuit. quoniã Basilium homini externo ac ignoto, eas regiones quæ ad Caspium mare & Persarum regna aditum præberent, minimè aperiendas esse existimabat. Itaque Paulus omnibus exclusus uotis, ex mercatore legatus factus, Basilij literas Leone iam uita functo, ad Hadrianum Pontificem retulit, quibus ille cum multo uerborum honore egregiam uoluntatem erga Romanum Pontificem ostēdebat. Paucis enim antè annis Basilium ardente cum Polonis bello, quum Lateranensis conuentus haberetur, per Ioannem Daciæ regem, huius Christierni, qui nuper regno expulsus est, patrem postularat, ut iter tutum legatis Moschouitis ad urbem Romam præberetur. Verum quum eodem fortè die, & Ioannes Rex & Iulius Pontifex ab humanis excessissent, sublato ad id sequestro, consilium mittendæ legationis omisit. Exarsit subinde bellū inter ipsum & Sigismundum Poloniæ regem: quod quum insigni ad Borysthenem parta uictoria à Polono feliciter confectum esset, Romæ supplicationes sunt decrete, ueluti deuictis cæsisque Christiani nominis hostibus: quæ res & regem ipsum Basilium, & uniuersam gentem ab Romano Pontifice haud mediocriter alienauit. At cum Hadrianus Sextus fato extinctus, Paulum iam secundo itineri accinctū destituisset, suffectus ei Clemens VII. illum etiam tum Orientis iter infano animo uolutatem, cum literis in Moschouiam transmisit, quibus Basilium propensissimis adhortationibus inuitabat, ad

bat, ad agnoscendam Romanæ Ecclesiæ maiestatem, feriendumque communibus in religione sensibus perpetuum fœdus, quod illi maxime salutare atque honorificum fore testabatur: ita ut Pontifex polliceri uideretur, se ex sacro sancta autoritate Pontificia eum Regem collatis regalibus ornamentis appellaturum, si reiectis Græcorum dogmatibus, ad auctoritatem Romanæ Ecclesiæ se conferret. Cupiebat enim Basilii Regni nominis titulum cōcessione Pontificia promereri: quum id dare sacrosancti iuris esse & Pontificiæ maiestatis iudicaret, quando & ipsos quoque Cæsares à Pontificibus Maximis diadema aureum & sceptrum Romani imperij insignia accipere inueterata consuetudine cognouisset, quanquam & id pluribus à Cæsare Maximiliano legationibus postulasse ferebatur. Igitur Paulus, qui feliciore aliquanto cursu, quam multo cum quæstu percurrere terrarum orbem ab ineunte ætate didicerat, quanquam senex et antiqua stranguria tentatus, prospero celerique itinere Moscham peruenit, ubi à Basilio humaniter est susceptus. Fuit interea in eius aula menses duos, diffusisque uiribus, & eius immensi itineris difficultate deterritus, quum Indicæ negotiationis spes omnes ac inexplicabiles cogitationes penitus abiiecisset, cū Demetrio legato priusquam eum in Moschouiam peruenisse putarem, Romam redijt. At Pontifex magnificentissima Vaticanarum ædium parte, ubi laquearia aurata, lecti ferici, aulæque eximij operis uisebantur, Demetrium suscipi, & togis sericis uestiri iussit: attribuitque ei comitem, ac rerum diuinarum pariter & urbanarum monstratorem, Franciscum Cheregatum Episcopum Aprutinum, longinquis sæpe ac dignissimis legationibus functum, qui ipsi Demetrio uel in Moschouia, Pauli sermonibus erat notissimus. Porro Demetrius ubi aliquot dierum quiete recreatus est, deteris elotisque sordibus, quas longo ac laborioso itinere contraxerat, assumptoque insigni patrio habitu, ad Pontificem deductus, eum de more supplex adorauit, munusque Zebellarum pellium suo, Regioque nomine obtulit: tum uero Basilij literæ datæ, quas ipsi antea, & demum Illyricus interpres Nicolaus Siccensis in hanc sententiam latinis uerbis transtulerunt. Clementi Papæ, pastori ac doctori Romanæ Ecclesiæ, Magnus dominus Basilius Dei gratia Imperator ac dominator totius Rusliæ, nec non magnus Dux Volodemariæ, Moschouïæ, Nouogrodïæ, Pleschouïæ, Smoleniæ, Ifferiæ, Iugoriæ, Permniæ, Vetchæ, Bolgariæ, &c. Dominator & magnus Princeps Nouogrodïæ inferioris terræ, Cernigouïæ, Razaniæ, Volotchïæ, Rezeuïæ, Belchiæ, Rostouïæ, Iaroslauïæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæque, &c. Misistis ad nos Paulum Centurionem, ciuem Genuensem, cum literis, quibus nos adhortati estis, ut uobiscum, cæterisque Christianorum Principibus cōsilio ac uiribus coniuncti esse uellemus, aduersus Christiani nominis hostes, ac nostris uestrisque legatis ultro citroque commeandi tutum ac

expeditum iter pateret, ut mutuo amicitiae officio, de amborum salute, & statu rerum cognosci possit. Nos autem Deo bene atque feliciter adiuuante, sicuti haecenus, aduersus impios Christianae religionis hostes impigre constanterque stetimus, ita & in posterum stare decreuimus. Itemque cum caeteris Christianis Principibus consentire, & pacata itinera praestare, parati sumus. Quas ob res mittimus ad uos Demetrium Erasmius, nostrum hominem, cum hac nostra epistola, Paulumque Centurionem remittimus. Demetrium autem celeriter remittetis, eumque incolumem et inuiolatum usque ad fines nostros esse iubebitis. Idem nos quoque praestabimus, si cum Demetrio legatum uestrum mittetis, ut sermone ac literis certiores de rebus administrandis reddamur, sic ut perspectis Christianorum omnium uoluntatibus, nos etiam optima consilia capere ualeamus. Datu in Domino nostro, in ciuitate nostra Moschouia, anno ab initio mundi septimo Millesimo tricesimo, tertio Aprilis. Caeterum Demetrius, uti est humanarum rerum, & sacrarum praesertim literarum ualde peritus, occultiora de magnis negotiis mandata habere uidetur, quae mox eum priuatis congressibus expositurum speramus: nam a febre, in quam ex caeli mutatione incidit, pristinas uires & natuum uultus ruborem recuperauit, ita ut pontificis sacris, quae in honorem diuorum Cosmae & Damiani, solenni apparatu, musicisque concentibus confecta sunt, sexagenarius senex, & cum uoluptate quidem astiterit, & in senatum uenerit, quum Campegius Cardinalis a Pannonica legatione tum primum rediens, a Pontifice omnibusque aulae ordinibus exciperetur: quin & sacrosancta Urbis templa & Romanae magnitudinis ruinas, priscorumque operum deploranda cadauera mirabundus inuiserit, ita ut credamus eum propediem explicatis mandatis, cum legato pontificio, Episcopo Scarense, dignisque acceptis a Pontifice muneribus, in Moschouiam esse rediturum. Moschouitarum nomen recens est, quamquam de Moschis Sarmatarum affinibus Lucanus meminerit, & Plinius Moschos ad Phasidis fontes supra Euxinum ad orientem constituat. Eorum regio latissimos habet fines, & ab Aris Alexandri magni circa Tanais fontes ad extrema terrarum, Borealemque Oceanum, sub ipsis ferè Septentrionibus extenditur: campestris magna ex parte, & pabuli quidem ferax, sed aestate pluribus in locis admodum palustris: nam ea omnis terra magnis frequentibusque annibus irrigatur, qui ubi niuibuscum hybernis multo solis uapore colliquatis, & resoluta ubique glacie contumescunt, campi passim in paludes abeunt, cunctaque itinera continentibus aquis & coenosa illuue defoedantur, donec nouae hyemis beneficio restagnantia flumina, ipsaque paludes iterum cogantur, & uias solidissimo constratas gelu, uel transitoris curribus praebent. Hercynia sylua quotam Moschouiae partem occupat, ipsaque passim positae ubique aedificiis incolitur. iamque longo labore
 hominum

hominum rarior facta, non eam, sicuti plerique existimant, horridam densissimorum nemorum impenetrabiliumque saltuum faciem ostēdit. Ceterum ea immanibus feris plenissima, per Moschouiam perpetuo tractu inter ortum Solis, & Boream, ad Scythicum Oceanum excurrere traditur: ita ut spes hominū eius finem curiosē scrutantium, infinita magnitudine sua semper eluserit. Ea in parte quæ uergit ad Prussiam, uri ingētes, & ferocissimi taurorum specie reperiuntur, quos Bisontes uocant, item que Alces ceruina effigie, & cum carnea proboscide, altisque cruribus, et nullo suffraginum flexu, Lozzi à Moschouitis, à Germanis uerò Helenes appellati, quæ animalia C. Cæsari nota fuisse uidemus. Præterea ursi inusitatae magnitudinis, & prægrandes lupi, atro colore formidabiles. Ab ortu Moschouia finitimos habet Scythas, qui Tartari hodie nuncupantur, gentem uagam, & bello omnibus seculis illustrem. Tartaris pro domibus sunt carri, centonibus coriisque coniecti: ab quo uitæ genere Hamaxouios antiquitas eos appellauit. Pro urbibus uerò, ac oppidis, immensâ castra, non fossis, aut materiæ claustris, sed infinita sagittariorum equitum multitudine uallata. Diuiduntur Tartari per Hordas: ea est, eorum lingua, consentientis in unum populi congregatio, ad effigiē ciuitatis. Hordis singuli præsumunt Imperatores, quos genus, aut bellica uirtus dedit. sepe enim cum finitimis bella gerunt, ac ambitiosè admodum & atrociter de imperio decertant. Hordarum infinitum propè numerum esse constat: quippe Tartari ad Cathayum usque, celeberrimam in extremo ad Orientem oceano ciuitatem, latissimas solitudines tenent. Porro qui proximi sunt Moschouitis, mercaturæ commercio & frequentibus eorum irruptionibus sunt noti. In Europa ad Dromon Achillis Taurica in Chersoneso sunt Præcopitæ, quorum Principis filiam Selymus Turcarum Imperator uxorē duxit. Ii Polonis maximè sunt infesti, lateque inter Borysthenem & Tanaim cuncta populantur: & cum Turcis sicuti religionē, ita & cæteris in rebus mirificè consentiunt: qui in eadem Taurica Caffam Ligurum coloniam obtinent, Theodosiam antiquitus appellatâ. Ii uerò Tartari, qui inter Tanaim et Volgam amnem in Asia latos campos inhabitant, Basilio Moschouitarum regi parent, & Imperatorem aliquando eius iudicio deligunt. Inter eos Cremn, intestinis seditionibus laborantes, quum antea opibus & belli gloria maximè ualuisent, paucis antè annis uires simul ac omnem dignitatem amiserunt. Trans Volgam, Casanij Moscouitarum amicitiam religiose colunt, ac eorum se clientes esse profitentur. Ultra Casanios ad Boream sunt Sciabani, multitudine armentorum ac hominum potentes. Post eos sunt Nogai, qui summam hodie opum & bellicæ laudis obtinent autoritatem. Eorum Horda quam amplissima nullum habet Imperatorem, sed Reipublicæ Venetæ more, multa seniorū prudentia, strenuorumque uirtute gubernatur.

Elland. i. Alres.

Ultra Nogaios, haud magno ad meridiem deflexu, uersus Hyrcanum mare, Zagathai Tartarorū nobilissimi, oppida lapide cōstructa incolunt, regiamq̄ habent Samarcādam urbem, eximiæ magnitudinis & claritatis: quam Iaxartes, maximus Sogdianę amnis interfluit, atque inde ad centum miliaria in mare Caspium effunditur. Cum ijs populis ætate nostra Hismael Sophus, Rex Persarum, dubio sæpe euentu bella gessit: timoreq̄ eorum adductus, dum uires omnes imminentibus opponuntur, Selymo una acie uictori Armeniam, Taurisiumq̄ regni caput prædæ reliquit. Samarcanda urbe ortus est Tamburlanes, siue ut Demetrius dicendum monet, Themireuthlu, qui Baiazetem Ottomanum, huius Solimani tritauum, apud Ancyram Galatię urbem ingenti prælio superatum cepit, & per omnē Asiam ab se terribili, maximi exercitus impetu deuictam, ferrea inelusum cauea, in triumphī pompa circūduxit. Ab hac regione ad Moschouitas plurima uestis serica adducitur. Ceterum mediterrani Tartari nihil præter equorum perniciūm greges, & nobiles nulla filorum textura, sed coactis ex lanis, cādidos cētones præbent: è quibus Feltrię uestes penulæ, ad perferendum omnem imbrium iniuriam idoneæ, atq̄ pulcherrimæ conficiuntur. A Moschouitis autem laneas tunicas & argenteam monetam petunt, quum ab ijs omnis corporis cultus, superfluæq̄ supellectilis apparatus contemnatur: solo etenim centone ad irati cœli contumeliam fortiter sustinendam contenti sunt, & solis confisi sagittis hostem arcent: quam dum in Europam excurrendum esse decreuissent, Principes eorum ferreas galeas & loricas, gladiosq̄ falcatos, à Persis nostra tempestate coemerint. A meridie Moschouitarum fines iisdem ab Tartaris clauduntur, qui supra Meotim paludem in Asia, & circa fluuios Borysthenem & Tanaim in parte Europæ, planitiem ad Hercyniam uergentem tenent. Roxolani, Getæ & Bastarnę, antiquitus eam plagam incoluere, unde Russiæ nomen effluxisse crediderim. nam Lithuanię partem, Russiam appellant inferiorem: quum ipsa Moschouia, Russia alba nuncupetur. Lithuania itaque ab Cori uenti flatibus Moschouiam spectat: ab occasu uerò, mediterranea Prussiæ atq̄ Liuonię ipsis Moschouię finibus inferuntur, ubi mare Sarmaticum ab Cymbricę Chersonesi angustijs irrumpens, lunato sinu ad Aquilonem inflectitur. In extremo uerò eius Oceani littore, ubi Norbegia atq̄ Suetia, amplissima regna, Isthmo ueluti quodam continenti adhærent, Lapones existunt, gens supraquàm credibile sit, agrestis, suspiciosa, & ad omne externi hominis uestigium, nauigijq̄ conspectum, maximè fugax. Ea neq̄ fruges, neq̄ poma, neque ullam omnino uel terræ, uel cœli benignitatem nouit. sola sagittandi peritia cibum parat, uarijs que ferarum tergoribus uestitur. Gentis cubilia, eauernulæ siccatis repletæ folijs, caui que arborum stipites, quos uel intromissa flamma, uel ipsa uetustas, inducta carie

fabrica.

fabricarit. Aliqui ad mare, ubi ingēs est captura piscium, ineptis, sed felicibus artificijs piscantur, duratosq; fumo pisces, tanquam suas fruges recondunt. Laponibus exigua corporum statura, luridī contusiq; uultus, pedes uerò uelocissimi. Ingenia eorum ne ipsi quidem proximi Moschouitæ nouerūt, quum eos parua manu aggredi, exitialis insanīæ esse dicant: magnis uerò copijs inopē rerum omnium uitā ducentes laceffisse, neq; utile, neq; omnino gloriosum unquam existimarint. Li cādidissimas pelles, quas Armelinas uocamus, cum uarij generis mercimonijs permutant: sic tamen, ut omne mercatorum colloquiū conspectumq; defugiant, adeo ut mutua rerum uenaliū collatione facta, et relictis medio in loco pellibus, cū absentibus & ignotis, syncerissima fide permutationes transigātur. Ultra Laponēs in regione inter Corum & Aquilonē, perpetua oppressa caligine, Pygmæos reperiri, aliqui eximiæ fidei testes retulerūt: qui postquam ad summū adoleuerint, nostratis pueri denūm annorum mensuram uix excedant: meticulosum genus hominū, & garritu sermonem exprimens, adeo ut tam simiæ propinqui, quam statura ac sensibus ab iustæ proceritatis homine remoti uideantur. Ab Aquilone uerò innumerabiles populi Moschouitarū imperio parēt, qui ad Oceanū Scythicum, itinere trium ferè mensiū extenduntur. Proxima Moschouitæ regio est Colmogora, frugibus abundans, quam interluit Diuidna, fluuiorum totius Septentrionis longē amplissimus, qui alteri fluuiō minori in mare Baltheum erumpenti, nomen dedit. Is statis & Niloticis similibus incrementis, nec incertis anni temporibus circuniectos inundat campos, pinguiq; alluuiē, argenti cœli iniurijs, se uisq; Aquilonis flatibus mirificē resistit: quum niuibus imbribusq; auctus inflatur, adeo lato alueo in Oceanum per incognitas gentes in speciem ingentis pelagi defertur, ut expedito nauigio unius diei remigatione trāsire nequeat. ubi uerò aque mox resederunt, uastæ passim insulæ fertilitate nobiles relinquūtur. Frumentum nancq; terræ traditū, nullo aratri beneficio prouenit, admirabilicq; celeritate naturę festinantis, ac nouam superbi amnis iniuriā timētis, oritur simul, & adolefcit, atque in aristas educitur. In Diuidnā influit Iuga amnis, in ipsoq; confluentium angulo celebre est emporiū, nomine Vstiuga, à Moscha regia urbe sexcētis miliarib. distās. In Vstiugā à Permijs, Percerris, Inugris, Vgulicis, Pinnagisq; ulterioribus populis, preciosę pelles Martarum, Zebellinorumq;, luporum, ceruariorum, et nigrarum albarumq; uulpium comportantur, & ab ijs uario mercimoniū genere permutantur. Zebellinos uerò leuium pilorum tenui canicie probatissimos, quibus nūc Principum uestis fulcitur, & delicata matronarum colla, expressa uiuæ animantis effigie, cōteguntur, Permiū & Pecerri præbent: sed quos ipsi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad Oceanum pertinent, per manus traditos accipiant, Permiū & Pecerri paulò ante ætatem

nostram more gētilium idolis sacrificabant: nunc uerò Deum Christum colunt. Ad Inugros, Vgolicosq̃, per asperos montes peruenitur, qui fortasse Hyperborei antiquitus fuerunt. In eorum iugis nobilissimi falcones capiuntur. ex ijs genus unum est cādidum, guttatis pennis, quod Herodium dicunt. sunt et hierofalchi, ardearum hostes, & sacri, & peregrini, quos antiquorum Principum luxus in aucupijs non agnouit. Ultra eos, quos modò nominaui, populos, Moschouitis regibus tributa pendentes, aliæ sunt nationes extremæ hominum, nulla certa Moschouitarum peregrinatione cognitæ: quando nemo ad Oceanū peruenit: sed fama tantum, ac ipsi plerunq̃ fabulosis mercatorum narrationibus auditæ. satis tamen constat, Diuidnam innumerabiles trahentem amnes, ingenti cursu ad Aquilonem deferri, mareq̃ ibi esse longè uastissimum, ita ut illinc ad Cathayum legēdo oram dextri litoris, nisi terra intersit, nauibus perueniri posse, certissima coniectura credendum sit. Pertinent enim Cathayni ad extremam Oriētis plagam, ad Thraciæ fermè parallelum, Lusitanis in India cogiti, quū proximè ad coemenda aromata per regionem Sinarum, Mclachā usq̃ ad auream Chersonesum nauigarint, uestesq̃ ex Zebellinis pellibus attulerint: quo uel uno argumento non longè ab Scythicis litoribus Cathayum urbem abesse putamus. Cæterum quum à Demetrio quæreremus, an apud ipsos ulla de Gotthis populis uel fama per manus à maioribus tradita, uel ex ipsis literarum monumentis memoria superesset, qui ante mille annos & Cæsarum imperium, & urbem Romam omnibus iniurijs deformatum euertissent: respondebat, & Gotthicæ gentis, & Totilæ regis nomen clarum esse atque illustre, in eamque expeditionem coiuisse plures populos, & ante alios, Moschouitas: creuissq̃ eum exercitum ex colluuiæ Liuoniorum & Circumuolganorum Tartarorum: sed propterea omnes Gotthos fuisse appellatos, quoniam Gotthi, qui insulam Islandiam siue Scandauiā incolerent, autores eius expeditionis extitissent. His maximè finibus Moschouitæ ex omni parte clauduntur, quos Modocas Ptolemæo fuisse credimus: hodie aut à Moscho amne haud dubiè sic dicti, qui & regiæ urbi quam intersluit, suū quoq̃ nomē indiderit. Ea est omnium Moschouicæ urbium longè clarissima, tum situ ipso, qui regionis medius esse existimatur, tum insigni fluminū opportunitate, domorumq̃ frequentia, & munitissimæ arcis celebritate. Oblōgo etenim ædificiorū tractu, secundum Moschi fluminis ripam ad spaciū quinque miliarium extenditur. domus in uniuersum sunt lignæ, distinctæ in triclinia, coquinas, & cubilia, capacitate amplæ, nec structuris enormes, aut nimium depressæ: trabes enim ingentis magnitudinis ab Hercymia sylua supportantur, quibus ad rubricæ lineam delibratis, & contrario ordine inter se ad rectos angulos coniunctis & confibulatis, exteriora domorū septa singulari firmitate, nec multa impensa,

impenſa, & ſumma celeritate conſtituuntur. Domus ferme omnes, & ad uſum olerum, & ad uoluptatem priuatos habent hortos, unde rarae urbis circuitus longè maximus apparet. Singulae regiones ſingula habent ſacella: ſed conſpicio in loco templum eſt dei parae Virgini dicatum, celebri ſtructure atq; amplitudine, quod Ariſtoteles Bononiēſis mirabilium rerum artifex, & machinator inſignis, ante ſexaginta annos extruxit. ad ipſum urbis caput, Neglina fluuiolus, qui frumentarias agit molas, Moſchum amnem ingreditur, peninſulamq; efficit: in cuius extremitate arx ipſa cum turribus ac propugnaculis, admirabili pulchritudine Italorum architectorum ingenio conſtructa eſt. In ſubiectis urbi campis capreolorum & leporū incredibilis multitudo reperitur: quos nemini plagis & canibus ſectari licet, niſi Princeps id ad uoluptatē intimis familiaribus, uel peregrinis legatis indulſerit. Tres ferme urbis partes duobus aluuntur fluminibus: reliqua uerò, latiffima foſſa, atq; ea multa aqua ex ipſis amnibus corriuata præcingitur. Vrbs etiā ab aduerſo latere alio flumine quod Iauſa dicitur, munita eſt: id pariter in Moſchum paulo infra urbem euoluitur. Porrò Moſchus ad meridiem excurrens, in Ocham amnem multo maiorē, apud oppidum Columnam ſeſe effundit: nec magno inde itineris ſpatio Ocha ipſe, & ſuis & alienis undis magnus & tumēs, exoneratur in Volgam, ubi ad cōfluentes ſitum eſt oppidum Nouogrodia minor, de nomine maioris urbis, ex qua deducta eſt ea colonia, nuncupatum. Oritur Volga, qui antiquitus Rha fuit, è magnis uastiſ que paludibus, qui Cādidi lacus appellantur. Sunt eæ ſupra Moſcham inter Aquilonem & Corum, emittuntq; cunctos ferme amnes qui diuerſas in regiones diffunduntur, uti de Alpibus uidemus: è quorū ſugis ac fontibus Rhenum, Padum ac Rhodanum, innumerabilesq; minores fluuios manare compertum eſt. Siquidem eæ paludes pro montibus perenni ſcaturigine, humorem affatim præbent, quum nulli omnino montes ea in regione multa etiā hominum peregrinatione reperiātur, ita ut Rypheos montes & Hyperborcos toties ab antiquis celebratos, pleriq; Coſmographiæ ueteris ſtudioſi penitus fabuloſos eſſe arbitrentur. Ex iſis itaq; paludibus, Diuidna, Ocha, Moſchus, Volga, Tanais, atq; Boryſthenes oriuntur. Volgam Tartari Edilū, Tanaim uerò Don appellant, ipſe Boryſthenes Neper hodie nuncupatur. hic paulò infra Tauricam in pontum Euxinum decurrit. Tanais autem à Mæoti palude, ubi Azoum eſt nobile emporium, excipitur. Volga uerò ad meridiē Moſcham urbem relinquens, uasto circuitu ingentibusq; meandris primò ad Orientem, mox in Occaſum, ac demum ad auſtrum magna aquarum mole præcipitatus, in Hyrcanum mare deuoluitur. Supra eius oſtium urbs eſt Tartarorum, nomine Cytrachan, ubi à Medis, Armeniſq; & Perſis mercatoribus nundinae celebrantur. In ulteriore Volgæ ripa Tartarorum oppidum eſt

dum est Casanum, à quo Casaniorum Horda nomen ducit: distat à Volgæ ostio, Caspio que mari quingentis millibus passuum. Supra Casanum autem centesimo et quinquagesimo miliari ad ingressum amnis Suræ, Basilius qui nunc regnat, Surcicum oppidum condidit, ut in ea solitudine mercatoribus ac uiatoribus, qui de rebus Tartaricis ac eius inquietę gentis motibus proximos finium Præfectos certiores reddunt, certa & tuta mansio cum tabernis hospitalibus statueretur. Moschouitarum Imperatores uarijs temporibus, uti ex usu præsentium rerum fuit, uel libido, noua ac obscura loca nobilitandi longius pertraxit, apud diuersas urbes Imperij atq; aulæ sedem habuere. Siquidem Nouogrodia, quæ Caurum & Solem ferè occidentem spectat, uersus Liuonium mare non multis ante annis totius Moschouiæ caput fuit, summam que semper obtinuit dignitatem, propter incredibilem ædificiorum numerum, latissimiq; & piscosi lacus opportunitatem, & uetustissimi ac uenerabilis templi famam: quod ante quadringentos annos Byzantium Cæsaris æmulatione, sanctæ Sophiæ Dei filio Christo dicatum fuit. Nouogrodia perpetua quasi hyeme et tenebris longissimarum noctium premitur. nam polum Arcticum ab Horizonte sexagintaquatuor gradus eleuatum uidet: sex ferè gradibus ipsa Moscha ab æquatore remotior, qua cœli ratione solstitij tempore propter exiguas noctes continuatis ferè solis ardoribus æstare perhibetur. Vrbs quoque Volodemaria Regiæ nomen adepta est, quæ ad ortum solis ducentis amplius miliaribus à Moscha distat, eo que sedem Imperij ab strenuis Imperatoribus necessaria ratione translata ferunt, ut ex propinquo, quum tum bella continenter cum finitimis gererentur, paratiora præsidia aduersus Scytharū irruptiones opponerent. est enim citra Volgam in ripis Clesmæ amnis sita, qui in Volgam euoluitur. Cæterum Moscha, uel ob eas, quas diximus, dotes, Regiæ nomine dignissima iudicatur: quoniam medio quodam totius frequentioris regionis ac Imperij loco sapientissime constituta, munitaque arce & fluminibus, consensu omnium, præcellentię meritam laudem, honoremq; nulla ætate defuturum sibi uendicasse cæterarum urbium collatione uideatur. Distat Moscha ab urbe Nouogrodia quingentis millibus passuum, mediocq; fermè itinere Ottoferia Volgæ amni imposita occurrit. Is amnis, uti fontis proximus, nondū receptis tot amnibus exiguus lenisq; permeat. inde per nemora & campestris solitudines Nouogrodiam peruenitur. Porro à Nouogrodia ad Rigam proximum Sarmatici litoris portum, paulominus quingentorum miliarium iter est. Isq; tractus superiore commodior putatur, quum frequentes habeat uicos, urbemq; Pleschouiam uia impositam, quam duo amnes complectuntur. Ab Riga autem, quę magni magistri militię Liuoniorum ditioris est, ad Lubecam Germanię portum in sinu Cymbricæ Cherso-

nesi mi

nisi miliaria paulo plus mille periculosa navigationis numerantur. Ab urbe Roma uero Moscham duobus millibus et sexcentis miliaribus distare compertum est, breuissimo scilicet itinere cunctibus per Rhauennam, Taruisium, Carnicas alpes, Villacum'que Noricum, & Viennam Pannonicam, atque inde superato Danubio, per Olmutium Morauorum usque ad Cracouiam Poloniae regiam, mille & centum miliaria existunt. Ab ipsa uero Cracouia ad Vilnam Lithuaniae caput, quingenta: & totidem ab ea urbe ad Smolenchum ultra Borysthenem situm, et a Smolenchum ad Moscham sexcenta computantur. uerum id iter quod est a Vilna per Smolenchum ad Moscham, hyeme per niues longo concretas gelu, lubricamque, sed multo attritu solidatam glaciem expeditis in curribus incredibili celeritate conficitur. aestate uero nisi difficili laboriosoque itinere campestria superare nequeunt. nam ubi niues perpetuis solibus dissolui liquarique coeperint, in paludes coenosasque uoragines abeunt, uiris pariter & equis inextricabiles, nisi ligneis pontibus infinito prope labore consternantur. Terra Moschouia in uniuersum neque uitem, neque oleam, neque paulo suauioris pomi frugiferam arborem, praeter melopepones & cerasa producit: quum teneriora quaeque gelidissimis Boreae flatibus exurantur. campi tamen tritici, siliginis, milij, panicique, & omnis generis leguminum segetes ferunt. sed certissima messis in cera & melle consistit. Regio enim tota foecundissimis apibus plena est, quae non in manufactis agrestium aluearibus, sed in ipsis arborum cauis probatissima mella conficiunt. Hinc per syluas, & opacissimos saltus, frequentia ac nobilia apum examina ramis arborum pendentia uidere est, quae nullo aeris crepitu colligere sit necesse. Reperiuntur saepe fauorum ingentes massae arboribus conditae, ueteraque mella deserta ab apibus, quum singulas arbores, in uastis nemoribus rari agrestes minimè perscrutentur: ita ut in admirandae crassitudinis arborum stipitibus permagnos mellis lacus aliquando reperiunt. Retulit & cum multo omnium risu Demetrius legatus, ut est ingenio comi et faceto, proximis annis uiciniae suae agricolam, quarendi mellis causa in praegrandem cauam arborem supernè desilisse, eumque profundo mellis gurgite pectore tenus fuisse haustum, ac biduo uitam solo melle sustinuisse, quum uox opem implorantis in ea sylvarum solitudine, ad uiatorum aures penetrare nequiuisset: ad extremum uero desperata salute, mirabili casu, ingentis ursae beneficio inde extractum euasisse, quum forte eius beluae ad edenda mella more humano se demittentis, auersos renes manibus comprehendisset, & eam subito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipso, tum multo clamore concitasset. Nobile quoque linum, & cannabum in restes, multaque item bouum tergora, & massas eerae ingentes, Moschouitae in omnem Europae partem mittunt. Nulla auri argentiue, uel ignobilioris metalli, fer-

ro excepto, apud eos uena, sectura ue reperitur: nullumque est tota regione, uel gemmarum uel preciosi lapilli uestigium. ea omnia ab externis populis petunt. naturæ tamen iniuria, quæ tot bona prorsus inuiderit, uno pellium nobilissimarum mercimonio refarcitur, quarum precium incredibili hominum cupiditate & luxu adeo creuit, ut in singulas uestes suffulturæ, millenis aureis nummis ueneant. Fuit autem tempus, quo hæc uilius emebantur: quum remotissimæ Septentrionis nationes politioris cultus, nostræque adeo anhelantis luxuriæ penitus ignaræ, summa simplicitate, eas uilibus ac ridiculis sæpe rebus permutarēt: ita ut uulgo Permi, atque Pecerri, tantum pellium Zebellinarum pro ferrea securi repēderent, quantum earum simul connexarum ipso securis foramine, quo manubrium induitur, Moschouitæ mercatores extrahere poterant. Ante quingentos annos Moschouitæ gentilium deos coluere, Iouem scilicet, Martem & Saturnum, & plerosque alios, quos sibi infano errore hominibus ex industrijs, aut regibus antiquitas finxit. Tunc uero primū Christianis sacris initiati, quū Græci antistes haud satis constantibus ingenijs à Latinorum Ecclesia dissentire cœperunt: factumque est, ut Moscouitæ eos religionis ritus quos à Græcis doctoribus accepissent, iisdem sensibus, et sincerissima quidē fide sequerentur. Spiritum enim sanctū tertiam in diuina Trinitate personam, à patre Deo solum produci persuasum habent: quum rectissima ueritate à patre simul Christoque filio proficisci credendum sit. uerū ea controuersia apud Conuentum Florentinū, præsidente Eugenio quarto Pontifice, magna partium cōtentione agitata, eum exitū habuit, ut pertinacia Græcorum in sermone potius quàm in sensu castiganda uideretur: quum Græci antistites euidentissimis conuicti rationibus, spiritum sanctū à patre per filium produci faterētur. Sacramentum quoque non ex azymo, uti iure debemus, sed ex fermentato pane conficiūt: idque sub utraque specie, sicuti soli apud nos sacerdotes, panis scilicet diuini sanguinis, ab eorū presbyteris uniuerso populo communicatur: quo maxime errore imbuti Bohemi, paulo ante patrum nostrorum memoriam à Latinorum Ecclesia descuerunt. Cæterum quod ualde alienum à Christiana religione esse uidemus, nullis sacerdotum suffragijs, nulla que propinquorum, aut amicorum pietate iuuari mortuorum manes arbitrātur: fabulosumque esse purgatorij locum putant, è quo tandem piorum animæ, cum diuturna ignis pœna, tum multis parentationibus, indulgentiisque summorum Pontificum expiata, immortalium felicitatem beata in cœli sede consequantur. Cæteris in rebus easdem ferè ceremonias tenent, quæ à Græcis usurpatae sunt, Romanamque Ecclesiam ceterarum omnium Principatum obtinere, superbe et peruicaciter negant. sed ante alia, Iudæorum genus, uel memoria quidem horrent, nec eos intra fines admittunt, ueluti pessimos atque maleficos homines: qui etiam nouissime

uissimè Turcas ænea tormenta conflare docuerint. Christi uitæ miraculorumq; omnium historia ab Euangelistis quatuor conscripta, itemq; Pauli epistolæ, dum sacra fiunt, è suggestu clariore uoce recitantur, probatæq; uitæ sacerdotes homelias Ecclesiæ doctorum publicè legunt, etiã ijs horis quibus sacra minimè cõficiuntur. non enim Oratores cucullatos, qui aduocato populo cõcionari, & ambitiose nimis atq; subtiliter de diuinis differere soliti sunt, admittere fas putant: quoniam rudes imperitorū animos simplici potius doctrina, quàm altissimis arcanorum interpretationibus ad sanctiorum morū frugem euadere, uiri solidæ religionis arbitrantur. Hos, quos modò diximus, sacros libros, item que noui ac ueteris instrumenti enarratores, præterea Ambrosium, Augustinū, Hieronymum atq; Gregorium, in linguam Illyricam traductos habēt, religiosèq; custodiunt. Antistites, Principesq; minorum sacerdotum singulis urbibus pagisq; præfecti sacra curant, controuersias dirimunt, & moribus deprauatos summa quadã uindicandi potestate persequuntur. Regem sacrorum, quem ipsi Metropolitanam uocant, à Cõstantinopolitano Patriarcha petunt: Archimandritæ autem & Episcopi, coniectis in urnam meliorum nominibus, sorte ducuntur. Eorum uerò hominum qui humanis cupiditatibus ultro renunciarunt, diuinarumq; rerum contemplationi & sacrorum ministerio sese dedicarunt, duplex est genus, utrunq; cœnobita incolit: sed alterum est uagum, & paulo solutioris uitæ, sicuti apud nos diuorum Francisci atq; Dominici sectam profitentes: alterum constat ex sanctioribus monachis, quorum ordinem diuus Basilius instituit. ijs ne limine quidem uel in suprema uitæ necessitate, pedem efferre fas est. Procul enim ab oculis profanorum singulari duritie uitam in occultioribus adytis degunt, summamq; subactæ carnis & confirmati in religione animi opinionē præbent. Vniuersus populus quater in anno, & pluribus semper diebus ieiunare cõsueuit, abstinetq; ab esu carniū, ouorum, & lactis. In uere primū, more Latino, post diem Cinerum: mox adulta ætate, in honorem diuorum Petri & Pauli: & initio autumnū demum, quum assumptæ in cœlum Mariæ uirginis memoriã celebramus: postremò sub ipsam hyemē, quum aduentus Domini pronunciat. Per hebdomadã uerò, diem Mercurij sine carnibus, diem autem Veneris sine ouis lacteq; traducunt: sed Saturni dies mensa omnibus obsonijs opiparè referta, hilariter excolitur. Cæterum secus ac nos solemus, nullas festorū dierum uigilias obseruāt. Religiosissimè tēpla uenerantur, adeo ut ea neq; uiros neque fœminas uenereis pollutos cõplexibus intrare fas sit, nisi prius priuatis balneis abluantur. Sæpeq; accidit, ut complures utriusq; sexus sacra audientes, extra limen cõsistant, & propterea à petulcis iuuenibus recentis incontinentiæ notati, facies aliquando nutibus salutentur. In ipso natali die Ioannis Baptistæ, & in Paschate, trium

Magorum, presbyteri sacros panes paruos, toti populo largiuntur, quorum esu febribus conflictatos alleuari existimant. Alia quoque sacra, certo anni tempore apud flumina gelu concreta celebrantur. In ripa tabernaculum constituunt, & aduocata nobilitate hymnos numerofo concentu pronunciant, sacræque lymphæ multa aspergine profluentem purificant, & solenni ceremonia stratum & consecratum circumcisa et reuulsa glacie protinus aperiunt. His rebus ritè confectis, si qui adsunt languentes uel morbosi, in flumen desiliunt, & sacris aquis abluuntur, quum ob id elui morborum sordes persuasum habeant. Defuncti, uti apud nos, mediocri funeris pompa comitantibus presbyteris efferuntur, capite mappa uelato: cæterum non in templis, uti apud nos, impia propè, uel abominabili certe corruptela usurpatum est, sed in septis ac exterioribus templorum uestibulis sepulturæ traduntur, ijsque more nostro quadragenis diebus parentant: quod certe mirum uidetur, quum in purgatorio loco expiari animas, & criminum pœnam ullis amicorum supplicijs, ulloque pietatis officio mitigari penitus negent. In cæteris, eadem quæ à nobis de religione sentiuntur, constantissimè credunt. Moschouitæ Illyrica lingua, Illyricis que literis utuntur, sicuti & Sclauui, Dalmatæ, Bohemi, Poloni, & Lithuani. Ea lingua omnium longè latissima esse perhibetur. nam Constantinopoli Ottomanorum in aula familiaris est, & nuper in Aegypto apud Memphiticum Sulthanum & equites Mamaluchos haud ingratè auribus audiebatur. In hanc linguam ingens multitudo sacrorum librorum industria maximè diui Hieronymi & Cyrilli, translata est. Præter quoque patrios annales, Alexandri etiam Magni, Romanorumque Cæsarum, itemque M. Antonij & Cleopatrarum memoriâ iisdem literis commendatam tenent. Philosophiam uerò & sideralem scientiam, cæterasque disciplinas & rationalem medicinam nunquam attigere. ijsque pro medicis se gerunt, qui alicuius paulo ignotioris herbæ uires, se pluries obseruasse profitentur. Anni apud eos non à natali Christi, sed ab ipso mundi initio numerantur, qui non à mense Ianuario, sed à Septembri incipiunt. Leges toto regno habent simplices, summa Principum & iustissimorum hominum æquitate cõditas. & propterea populis ualde salutare, quoniam eas ullis Causidicorum cauillationibus interpretari, atque peruertere non licet. De furibus, sicarijs & latronibus supplicium sumunt. Quum de maleficijs questionem habet, reos multa gelida aqua supernè demissa perfundunt, quod intolerandum tormenti genus esse perhibet. Nonnunquam obduratis et cõtumacibus, ut cõfessio criminis exprimat, ligneis cuncolis digitorum ungues cõuellunt. Iuuetus omnis uarijs ludis, sed militiæ proximis sese exercet: in stadio cursu cõtendit, in palæstra colluctatur, pernicipitati equorum studet, omnibusque præmia & præsertim sagittariorum peritis. proponuntur. In uniuersum Moschouitæ statura sunt mediocri,

sed

sed quadrata, et ualde torosa: cæsi omnib. oculi, proluxe barbe, crura breuia, et uētres extenti. equitāt contractis admodū cruribus, et peritissimē uel auerſi et fugiētes, sagittas emittūt. Domi opipare potius quā lautē uiuūt. nanq; omniū fermē cibariorū que uel à luxuriosissimis desiderari possunt, mensē eorū, et paruo quidē precio passim instruūtur. Gallinæ siquidem, & anates, singulis sæpe argēteolis tenuibus nummis ueneunt. maioris minorisq; pecoris incredibilis est copia: & occisæ media hyeme iuuençæ, concretis gelu carnibus duorū ferē mensiū spacio non putrescūt. Venatione & aucupio, uti apud nos, nobiliora obsonia parātur. nam uenaticis canibus, & plagis omnis generis feras capiunt: & asturibus, atq; falconibus, quos mirificos regio Pecerra præbet, non modo phasianos, & anates, sed cycnos & grues consecrātur. Astures ex genere infimo aquilarum, uel miluorum, falcones uerò accipitrum nobile genus antiquis fuisse putamus. Capitur quoq; auis subnigra, puniceis supercilijs, magnitudine anseris, quæ pulparū sapore phasianorum superat dignitatē: Moschouitica lingua Tetrao nūcupata, quæ Plinio Erythratao uocatur, Alpinis populis cognita, & maximē Rhetis, qui saltus ad Abduæ amnis fontes incolūt. Ingentes etiā sapidissimosq; pisces, et ante alios Sturiones, quos Siluros antiquitus fuisse putamus, Volga præbet: & n̄ quidē hyeme multa inclusi glacie, recentes pluribus diebus asseruātur. Aliorū uerò piscium multitudinem fermē incredibilem, ex candidis, quos diximus, lacubus expiscātur. Vino natiuo quum penitus careant, aduectitio uti solēt, sed in festis conuiujs tantum, & sacrificijs. Ante alia Creticū subdulce maximo in honore habetur, sed in usum medicinæ tantū, uel principalis luxurię ostentationem: quū miraculi loco sit, eductū Creta per Gaditanas fauces, et tantis cōclusi maris Oceanicq; fluctibus agitatū, incorrupta suauitatis ac odoris dignitate, inter Scythicas niues, ebibisse. Populus uerò medonem bibit, ex melle lupuliscq; decoctū, quod picatis in cadis ueterascit, & ex antiquitate nobilitatē adsequitur. In usu quoq; sunt birra atq; ceruisia, sicuti apud Germanos Polonosq; uidemus, quæ ex tritico, zeacq; uel ordeo decoctis omni conuiuio circūferuntur. Hæc quadā cognata cum uino potestate, largius cōpotantibus ebrietatem inducere adfirmant. Medonem ac birram per æstatem in frigidare, infusa poculis glacie, uoluptatis gratia solent. nam ingentia glaciei frustra nobilium in cellis subterraneis singulari studio reconduntur. Sunt, & qui in delicijs habeant succum ex subausteris cerasis expressum, qui perspicui, & purpurissantis uini colorem & saporem iucundissimum refert. Vxores & fœminæ, non in eo honore sunt apud eos, uti apud cæteras gentes. nam propè ancillarum loco habentur. Viri insignes earum uestigia mirum in modum obseruant, & pudicitiaē diligentissimē cauent. non enim adhibentur conuiujs, neque sacrorum causa remotiora

*Orbanen.
Tetrao Ruthenic
Erythratao Latine.*

templa petere, aut temerè in publicum egredi permittuntur. Cæte-
 rum uel ab externis hominibus, et exiguo quidem precio, ad Vene-
 rem omne uulgus fœminarum facile pellicitur, adeò ut parum ea-
 rum amoribus studere uiri nobiles existimètur. Basilius ante uigin-
 ti annos Ioānem patrem amisit. Is Sophiam Thomæ Palæologi, qui
 latè in Peloponneso imperabat, Constātinopolitaniq; Imperatoris
 erat frater, uxorem duxit. ea tum Romæ erat, Thoma patre Turca-
 rum armis Græcia pulso. ex hac quinq; liberi felici fœcūditate susce-
 pti, ipse Basilius, Georgius, Demetrius, Simeon, & Andreas. Deme-
 trio & Simeone iam pridē morbo assumptis, Basilius Salomoniam
 Georgij Soborouij, eximia fidei atq; prudentiæ cōsiliarij filiam, in
 matrimonium sibi collocauit: cuius fœminę singulares uirtutes una
 sterilitas obscurat. Solent aut Moschouitæ, quum de uxore ducēda
 deliberant, omnium toto regno puellarum uirginum delectum ha-
 bere, ac forma, uirtuteq; animi præstantiores ad se perducere iubere:
 quas demum per idoneos homines, fidelesq; matronas inspiciunt,
 ita diligenter, ut secretiora quoq; ab ijs contrectari explorariq; fas
 sit. Ex ijs uerò magna atq; sollicita parentum expectatione, quæ ad
 Principis animum responderit, regijs nuptijs digna pronuntiatur.
 cæteræ uerò, quæ de formæ pudicitiaq; & morū dignitate conten-
 derāt, sæpe eadem die in gratiam Principum, proceribus atq; militi-
 bus nubunt: sic ut mediocri loco natæ plerunq; dum Principes, re-
 gię stirpis clara stemmata contemnunt, ad summū regalis thori fasti-
 gium, uti & Turcas Ottomanos solitos esse uidemus, pulchritudi-
 nis auspicijs euehantur. Basilius quadragesimum septimum ætatis
 annum non attingit, specie corporis eximia, animi uirtute singulari,
 suorumq; studio ac beneuolentia, & rebus gestis, progenitoribus
 suis antefendus. Nam, quum per sex annos cum Liuonijs, qui se-
 ptuaginta duas urbes fœderatas in eius belli causam trahebant, ar-
 mis contendisset, paucis legibus datis potius quàm acceptis, uictor
 discessit. Polonos quoque initio statim ipsius Imperij, acie profliga-
 uit, Constantinumq; Ruthenum copiarum ducem captum & cathe-
 nis uinctum Moschā perduxit. Sed ipse aliquanto post ad Borysthe-
 nē, supra Orsam urbem, ab eodem Cōstantino, quem dimiserat, ma-
 gno prælio est superatus: ita tamen, ut Smolenchū oppidum, quod
 antea Moschouitæ occuparant, post tantam etiam uictoriam à Po-
 lonis partam, in ditione Basilij relinqueretur. Sed aduersus Tartar-
 ros, & maximè Europeos Præcopitas, sæpius secundo prælio à Mo-
 schouitis est dimicatum, ulciscendis fortiter iniurijs, quas illi repen-
 tinis incursionibus intulissent. Supra enim centum & quinquagin-
 ta milia equitum Basilius ad bellum ducere consueuit, distinctis per
 uexilla turmis, quæ suos duces sequuntur. Regiæ alæ uexillo in-
 scripta est Iosua Hebræi imago, illius qui, ut sacræ referunt histo-
 riæ, à Deo maximo longissimum diem, retardato solis cursu, pñs
 precibus

precibus impetrauit. Pedestres copiae nullo propè usui sunt in illis vastis solitudinibus, tum ex ipsa ueste quæ fluxa talaris que est, tum ex hostium consuetudine, qui cursu potius & equitandi celeritate, quam ui statariæ pugnae, uel ipso congressu militiam exercēt. Equi eorum statura infra mediam existunt, sed robusti & uelocissimi habentur. Equites præpilatis hastis, clauisque ferreis & sagittis rem gerunt. paucis falcati sunt gladij. Corpora uero clypeis rotundis, ut Asiatici Turcæ, uel inflexis & angularibus parmis, more Græcorum, itemque lorica & galea pyramidali proteguntur. Basiliius etiam Sclopettariorum equitum manum instituit: multaque ænea tormenta Italorum fabrorum artificio conflata, suis que imposita curribus in arce Moschæ uisuntur. Ipse insigni apparatu & singulari comitate, qua tamē Regia maiestas nulla ex parte corrumpitur, publicè cum proceribus atque legatis epulari solet, magnumque inaurati argenti pondus duobus abacis expositū, eodem triclinio conspicitur. Nullam prætoriani militis cohortem, præter ipsam familiam corporis custodiæ causa, circum se habere, uel alibi alere consueuit. Ab urbana enim fideli multitudine stationes habentur. nam unaquæque urbis regio foribus, cancellisque sepitur: nec temerè per noctem, aut sine lumine in urbe uagari licet. Aula omnis constat ex regulis, & ex ipso militum delectu, qui per statos mensium circuitus, frequentanda, nobilitandaque regiæ causa per uices ad implenda comitatus officia è singulis regionibus accersuntur. Porro exercitus omnis, quum bellū ingruit, uel hostibus indicitur, ex euocatis ueteranis nouisque prouinciarum delectibus cogitur. nam cunctis in urbibus præfecti militiæ iuuentutem inspiciunt, idoneosque in ordines militum transcribunt: quibus ex ærario prouinciarum, certa pacis tempore, sed ea quidem exigua, stipendia persoluuntur. Verum qui militant, immunitate uectigalium gaudent, et cæteris paganis præstant, regiaque gratia omnibus in rebus potentes existunt. Patescit namque ueræ uirtuti nobilis locus, quum bellum geritur: siquidem egregio & in omni rerum administratione salutari instituto, ad suum quisque spectatum facinus, uel perpetui præmij, uel ignominia semperpiternæ fortunam assequitur.

PAULI IOVII DE LEGATIONE MOSCOVITARUM libelli Finis.

RERVM ET VERBORVM IN MOSCO-
uitica historia memorabilium
Index.

- A**
Abbatcs Moscouienses. 29.
25
Abrahemin Chazanensium rex.
96. 16
Achas op. 68. 31
Aculpa Tartarorum rex 92. 18
Adolescentum bellica exercitia
52. 19
Adulterium impunitum 48. 1
Aestatis mira siccitas 63. 1
Agis Nahaicensiū princeps. 108.
24
Ago Antipater 27. 12
Agriculturæ ratio 55. 25
Alba ci. 3. 44. et 107. 29 et 110. 12
Albus lacus 80. 21
Albus rex 18. 37
Albertus Castell Palatinus. 110. 34
Alberti Gastoldi Poloczkiij con-
tra Moscos res gestæ 16. 18
Alega Chazanensium rex. 96. 19
Alexāder Lithuuanie dux 107.
15 & Poloniæ rex. 12. 8. à soce-
ro debellatur. ibid. 14. & 24.
8 eius res gestæ 13. 5
Alexandri ara 69. 6
Alexandri Papæ bulla de Rhu-
tenorum baptismo 38. 32
Alexandra Mazouuie ducissa
24. 29
Altare unicum in singulis tem-
plis 29. 17
Amulia Vuoguslao Stolpensium
duci desponsatur 24. 35
Anastasia Moscouiæ Ducissa
23. 15
Andreas Apostolus crucifigitur
27. 12
Andreas Christi discipulus Rhu-
tenorum apostolus 26. 43
Andreas dux 10. 4
Animalia Moscouiæ 63. 30
Anna Celeia 23. 38
Anna Ferdinandi Romanorum
& Hūgarie regis uxor. 24. 14
Anna Ianusij ducis uxor 23. 14
Anus aurea idolum 86. 15
Aphgasi pop. 106. 25
Apophthegma morionis de pur-
ganda principis aula 72. 12
Aqua benedicta 42. 32
Aqua uite à principio conui-
uij apud Moscouitas propina-
tur. 134. 4
Archiepiscoporum apud Rhu-
tenos autoritas. 26. 41. electio,
27. 13
Archiepiscoporum priuilegia.
29. 41
Archimandritæ 29. 26
Ariel st. 72. 33
Armeniorum hæresis 32. 3
Arnestus Austriæ archidux. 24. 31
Artauuischa st. 85. 27
Artach 89. 95
Asbeck Tartarorum rex. 10. 8
& 92. 14
Asoph ci. 68. 30 & 106. 15. Tur-
cis tributaria 68. 44
Aspreolorum pelles 61. 8
Astrachan op. 105. 41
Assumptionis Mariæ festū. 46. 8
Attila Hunorū dux Germaniam
depopulatur 89. 33
Azimorum festum 32. 25
- B**
Balbeum mare. 5. 8. 13. &
117. 33 & 123. 14
Baptisandi infantes in necessitate
absq; sacerdote mos 34. 4
Baptismus quibus uerbis absol-
uendus 39. 19
Baptisandi ritus ac ceremonie
38. 13
Barbara Sigismūdi Poloniæ re-
gis uxor 24. 21
Barmai 22. 41
Barni 109. 22
Bartholomæus Metropolitā Rus-
siæ 27. 19
Barthus castrum 122. 1
Basilius Biele Princeps 73. 44
Basilius Bielski 47. 39
Basilius Machmetgireum. bel-
lo proxiocat 101. 5
Basilius Magnus dux 10. 20 &
67. 26 excæcatus ad Vglistz mit-
titur 11. 6. 7
Basilij Magni ducis bellica for-
tuna. 16. 26. res gestæ. 14. 27
Basilij Moscouiæ ducis cum fra-
tre pro ducatu bellum 10. 38
cum Polono induciæ 140. 3
Basilij regis cum Suuatoslao bel-
lum. 7. 8. cum Tartaris. 97. 2
cum issdem pax 99. 10
Basilij Moscouiæ Principis ma-
gna erga Germanos bombardæ-
rios ingratitude 100. 31
Basilius Rusiæ rex & dominus
18. 13. & eius titulus. ibid.
Basilius Schuiski 88. 12
Basilius Semeczitz. 11. 11. & 71.
10. eius regnādi libido. ibid. 41.
defectionis crimine apud Prin-
cipem accusatur 71. 41 &
72. 4
Basilij Semetzitz in nepotes suos
crudelitas 71. 10
Basilij Smolentzkoiij res gestæ
50. 25
Basilius Tretyack Dolmatouue
Principis secretarius 17. 7. ad
perpetuos carceres damnatur
17. 10
Basilouuogorod castrum 66. 37
Bassalick 49. 37
Bati Tartarorum rex 9. 38. &
91. 32. eius imperiū. 92. 5. 14
Bellandi diuersitas & uarietas
apud diuersos 51. 1
Beluga miræ magnitudinis pisces
69. 39
Berdebeck Tartarorū rex. 92. 16
Beresina fl. 15. 2. et 111. 2. et 149. 1
Beretzuuua fl. 86. 15
Berges ci. 122. 21
Besfermani pop. 93. 17
Betha ci. 145. 17
Betuana fl. 150. 25
Biela arx 12. 33
Biela principatus 37. 39
Bieli pop. 4. 29
Bieliotesero ci. 80. 21. & lacus. i-
bid. 34
Bicis fl. 78. 36
Bij 109. 17
Bisantiū ab Olech Rhuteno ob-
sessum 5. 41
Bisons 116. 1
Blasphemie Rhutenorum. 42. 18
BludIeropolchi cōsiliarius. 8. 16.
& proditor 8. 19
Bohemi pop. 4. 28
Boiari 19. 33
Bona Sigismundi Poloniæ regis
uxor 24. 23
Boranetz 105. 20
Boris

I N D E X.

Boris Magni Ducis principatus 75. 39
 Borisouu op. 15. 1 & Borisouuuo 111. 1 & 154. 36
 Borysthnes fl. 4. 4. & 74. 28
 Borysthnes fluij cursus 74. 38
 Borysthnes & Rha fluij non ex eodem fonte manāt, ut quidam somniarunt 74. 35
 Braslauu ci. 145. 12
 Brenskoi ciuitas 12. 37
 Buda 89. 43
 Buh fl. 144. 3. & 149. 33
 Bulgari à Suuatoslao uincuntur 6. 36
 Bulgaria. 4. 26. à Basilio occupata. 10. 21. item à Tartaris 98. 31

C

Cæsaris ara 69. 6
 Caijnouu op. 110. 15
 Calami pop. 86. 13
 Calka fl. 91. 7
 Caloris morbus in Moscouuia frequentissimus 65. 25
 Calusiza Nouuogardiensis 7. 4
 Came mons 85. 26. & 86. 16
 Camenipoiis mons 85. 15
 Canem tangere apud Moscouitas piaculum 137. 29
 Canes Khutenorum sarcinas uehicularis circumuehunt 89. 27
 Capha ci. 107. 6
 Capha Ianuensis 22. 44
 Carni pop. 3. 30
 Casa obsidione cingitur 50. 28
 Casan regnum à Moscis bello uexatur 16. 24
 Casani reges 13. 22
 Casanesis regis dominium 66. 33
 Casimirus Lithuuanie dux 24. 3
 Casimirus in sanctorū numerum relatus 24. 10
 Casimouuogorod op. 66. 40
 Casima fl. 86. 33
 Castorum pelles 61. 21
 Castroma ci. 81. 35
 Castromouuogorod ci. 88. 20 & fl. 88. 23
 Catorum domesticorum pelles 61. 24
 Cazan 88. 33. castrū, ciuitas & regnum 95. 43 & 96. 7
 Cazan castrum obfessum 103. 22 incenditur 102. 5
 Cazanesium à Principe Moscouiæ defectio 96. 42
 Ceruorum apud Norduuegos usus 122. 11

Ceruorum multitudo 122. 11
 Chan 109. 16
 Charfi pop. 3. 30
 Chelealeck Chazanensium rex 96. 15
 Chidir Tartarorum rex 92. 22
 Chiouu op. à Vuolodimero expugnatur 8. 15
 Chiouuia ci. 4. 8. 34. Rusiæ metropolis 110. 16
 Chlinouuia 88. 34
 Chlopigrod locus. 78. 6. et 81. 15
 Chorontani pop. 4. 24
 Choruuati pop. 4. 29
 Chriuuizci pop. 4. 39
 Chrysofostomus Slatauista 43. 38
 Ciki pop. 106. 27
 Cingulus mundi, mōs. 87. 10. 29
 Circas op. 4. 7 & 109. 28
 Circasi pop. 106. 27. & 109. 30
 Cirpach op. 69. 31 & 70. 11. 15
 Clesina fl. 66. 8
 Clin ci. 148. 5
 Codlaiculus Tartarus baptisatur. 96. 26
 Cœniteria 42. 33
 Colchis 106. 35
 Colmogor. 84. 17. castrū. 85. 34
 Colugar ci. 69. 31 & 70. 18
 Columna ci. 62. 26 & 67. 12
 Communionis ceremoniæ 41. 20
 Conciliorum apud Moscauuitas authoritas 30. 17
 Confessio 40. 44
 Coniugia 46. 39 & 47. 26
 Conscientiæ malæ memorabile exemplum 11. 42
 Constantinus Knes miles fertilissimus 112. 14
 Constantinus Ostroskij dux 15. 3 eiusdem contra Moscos res gestæ 15. 7 & 12. 21
 Constantini regis cū Suuatoslao bellum 7. 8
 Constantinopolis à Turcarū obsidione liberatur 93. 8
 Coporoia castrum & fl. 79. 34
 Corela fl. 120. 26 & 79. 36. 41
 Corsira op. 69. 31 & 70. 4
 Cortatis 106. 34
 Corsa idolum 8. 41
 Corsnu Græciæ ciuitas expugnatur 77. 40. Constantinopolitano regi restituitur 9. 14
 Corsula regio 146. 10
 Cosatzkij pop. 106. 7
 Coseri Rbutenis tributum imponunt 5. 3.

Cossa ci. 156. 29
 Cosni castrum. 86. 31 & fl. 86. 30
 Cotelnitz 88. 37
 Cotoroa fl. 81. 44
 Cracouuia laus 150. 5
 Crall 18. 26
 Crepitz a ci. 152. 34
 Crono fl. 144. 17. & 145. 3
 Cronon op. 111. 31
 Cropsiuuua fl. 15. 40
 Cumeri 8. 42
 Cupa fl. 106. 25
 Cures Pieczenigorum Princeps 7. 32
 Cureti pop. 118. 5
 Cyrilli ad episcopum Niphōtem quæstiones 35. 1
 Czcz 18. 20
 Czarigrad 18. 35
 Czeremissa pop. 66. 25 et 88. 30. & 90. 17
 Czeremissa cursores & sagittarij optimi 90. 26 & 96. 5
 Czerna fl. 150. 1
 Czernugo op. 70. 2
 Czernougouu op. 71. 5 & 72. 25
 Czilme fl. 84. 40
 Czimburgis Arnesto Austriæ Archiduci desponsatur 24. 31
 Czircho fl. 84. 37
 Czubaschi sagittarij præstantissimi 96. 5
 Czutzko lacus 78. 35. 44

D

Danadim fl. 86. 16
 Danuel Rusiæ Archiepiscopus 27. 28
 Dantiscum op. 117. 43
 Dasuua idolum 8. 41
 Decimæ 45. 8
 Decimarū legitimus usus. 45. 10
 Dedina ci. 145. 14
 Demetriouuiz op. 73. 1
 Demetrius dux Michaelis 10. 7
 Demetrius Bieski Moscouitarum cōtra Tartaros dux. 98. 3
 Demetrius Danielis 105. 14
 Demetrius Knes 70. 32
 Demetrius Semecka 11. 13
 Demetrius ducis contra Tartarorum regem res gestæ 10. 13
 Demetrius magni Moscouiæ ducis posteritas 72. 19
 Demetrius Principis nefanda facinora 71. 25
 Denga nummus 57. 21
 Derbt op. 118. 28
 Desna fl. 4. 33 & 70. 1

Z

Ziarc

I N D E X.

Diaconi coniugati 28. 22
 Dignitatum apud Tartaros no-
 mina 109. 16
 Dikiloporum regio 122. 7
 Dimitriouu ci. 80. 13
 Disla ci. & lacus 145. 9
 Diuortium 47. 34
 Diuortij lex 37. 23
 Diuorum cultus 42. 37
 Dineper fl. 74. 28
 Dnyepersko pagus 74. 27
 Dobrina. 7. 3. Caluscze filia. 7. 5
 Don fl. 68. 31
 Donco fl. 67. 22
 Doncum op. 69. 18
 Dos 47. 11
 Dregouuci pop. 4. 35
 Dreuuliani pop. 4. 34 ab Olha
 Rhutenorum imperatrice de-
 bellantur 6. 14
 Drogobusch arx 12. 33 in-
 cenditur 61. 6
 Drogobusch op. 73. 18. 25
 Dront 122. 8
 Dubna fl. 80. 16
 Ducum Moschouuia electio &
 inauguratio 19. 37
 Duna fl. 75. 12 & 145. 15
 Duuerschak op. 147. 31
 Duuina fl. et ci. 145. 1 et 4. 35
 & 83. 35. et 16. 15. & 83. 6
 prouincia, ibid. 22. & 84.
 16. & 145. 18. 34
 Duuina lacus 75. 5
 Duuina principatus 76. 35

E

 Ebrietatis poena 28. 41
 Elisabeth Poloniae regina
 & Ferdinandi regis Ro. filia
 24. 25
 Elsa fl. 150. 20
 Emanuel rex Constantinopol.
 11. 31
 Engroneland prouincia. 83. 26
 & 87. 35
 Episcoporum functiones. 30. 11
 Episcoporum mitrae diuersi ge-
 neris 30. 1
 Episcoporum potestas. 45. 25.
 30.
 Episcoporum priuilegia. 29. 41
 uestes 30. 4 baculi. ibid.
 Equi Moscouitici 49. 28
 Equorum in Moscouuia ueloci-
 tates 57. 4
 Equorum apud Tartaros cura
 94. 6
 Eraclea fl. 106. 34

Eslingen op. 142. 34
 Efforet fl. 146. 22
 Eucharistia quibus ceremonijs
 praebenda 41. 20
 Eustachius Tascouuitz 109. 32
 eius cum Mosco bellu. ibid. 37
 Eustachij Tascouuitz res gestae
 99. 15

F

Falconu in Moscouuia co-
 pia 138. 16
 Ferdinandus in Bohemoru re-
 gem coronatur 156. 42
 Festi dies quomodo celebrandi
 42. 2
 Finlandia 4. 14
 Finlappiae pop. 121. 14
 Freystaetl op. 150. 20
 Fridericus Brandeburgensis iu-
 nior 23. 39
 Fridericus Romanorum imp.
 24. 32
 Frono palus 74. 16
 Frontem percutiendi apud Mo-
 scouuitas mos 131. 36
 Furti poena 28. 44 & 52. 39
 & 53. 33
 Frumentorum mira fertilitas.
 67. 14

G

Gabriel mag. dux. 14. 5
 et eius res gestae. ibid. 9
 Gabriel Nouuogardiae dux.
 11. 34
 Galitz principatus 88. 24
 Gargni 109. 22
 Gdanum Prussiae metropolis
 117. 43
 Gedemin Vuitenen herum oc-
 cidit. 23. 10
 Genuasium a Turcis occupa-
 tum 107. 6
 Georgius Danielis dux 10. 8
 Georgius Paruus 25. 5 & 44.
 15. & 89. 36
 Georgij Magni ducis cum Tar-
 taris conflictus, & mors. 91. 39
 Georgius Pisbeck eques Ger-
 manus 113. 35
 Gerodin op. 148. 1
 Gerofalconum copia 87. 30. in
 Moscouuia 138. 16
 Giuuoites serpentes tanquam
 penates adorantur 117. 14
 Glaciale mare 120. 34 & 123.
 1 & 124. 29
 Gostinouuofero ins. 101. 31
 & 102. 3

Gostomissel Nouuogardiesium
 princeps 4. 37
 Gostomissel Rhutenis suadet, ut
 sedata seditione principes ac
 imperatores sibi eligant. 5. 25
 Gotlandia ins. 118. 11
 Graecorum cum Suuatoslao bel-
 lum 7. 22
 Gregorius Istoma 120. 36
 Gregorij Istomae itinerarium
 121. & 122.
 Grinki op. 144. 9
 Grodno 111. 32
 Gustaus Suuetiae rex 119. 35
 Grustina castrum 85. 39
 Grustintzi populi, & eorum
 consuetudines & ritus 86. 6

H

Hafnia Daniae metropo-
 lis 122. 35
 Heduuigis Ioachimi Branden-
 burgensis uxor 24. 22
 Heduuigis Poloniae regina 23.
 24
 Helena Lithuaniae ducissa. 12. 7
 Helena Rhutenorum impera-
 trix in sanctorum numerum
 refertur 6. 43
 Hermelinorum pelles 60. 39
 Heremita Moscouitaru. 29. 34
 Holmia ci. 119. 44
 Heua fl. 27. 9
 Homicidij poena 52. 39
 Hominum quorundam formae
 manstrosissimae 86. 35
 Hordarum apud Tartaros di-
 uisio 93. 11
 Hranitza ci. 150. 23
 Hungaria 4. 26
 Hyemis inaudita frigiditas. 63.
 34
 Hyperborei montes 87. 34

I

Iacobitarum heresis 32. 3
 Iagelonis Poloniae regis res
 gestae 23. 23
 Iaick fl. 90. 10
 Iamma castrum 79. 32
 Iamschnick postarum magister
 56. 42
 Iaroslauu castrum 67. 9
 Iaroslauu ci. 80. 37 & 81. 36
 & 82. 5
 Iausa fl. 64. 20
 Ianuga fl. 148. 5
 Iaphet prope Danubium sedes
 querit 4. 25
 Iasonica fl. 149. 37
 Idolo-

I N D E X.

- Idololatria Chiouuie à Vuolo-**
dimero instituta 8. 39
- Ieiunia.** 32. 6 **monachorum &**
sacerdotum 43. 31. **Rhute-**
norum 43. 10
- Iepiphanoouilies sylvæ** 68. 23
- Ierom castrum** 85. 36
- Ieropolchus** 7. 1 & 9. 10
- Ieropolchus Rusiæ monarcha ef-**
ficitor 8. 2
- Ieropolchus à Blud consiliario**
suo proditur 8. 19
- Ieropolchus Olegæ fratri bel-**
lum infert 7. 37
- Igor Rhutenorum imperator** 5.
 37. 44. **eius res gestæ** 6. 1
- Igumeni** 29. 26
- Ihedra lacus** 147. 18
- Ikhrl** 36. 17
- Ilmen lacus** 4. 36. & 76. 10.
 & 78. 13
- Ilmer lacus** 27. 7. & 78. 13
- Imperatoris nomen Rusiæ du-**
cibus cur attributum 18. 19
- Induciarū firmandarū in Mosco-**
unia ratio et ceremoniæ 140. 6
- Indus fl.** 159. 33
- Ioannes Albertus Poloniae rex.**
 24. 8
- Ioannes Basilij filius, totius Rus-**
siæ monarcha 11. 24
- Ioannes Basilij Obscouu princi-**
patum occupat 79. 5
- Ioannis Basilij Magni ducis ordi-**
nationes 53. 6
- Ioannis Basilij cum Nouogard-**
ensibus bellum 77. 4
- Ioannis Basilij uita & mores.** 13.
 24. **mors** 14. 4
- Ioannis Basilij in bellicis rebus**
foelicitas 13. 8
- Ioannis Iordani Germani res ge-**
stæ 99. 44. & 100. 1
- Ioannes Czelandin** 15. 44 **Mo-**
scouitarū dux, captus in car-
ceratur 144. 44
- Ioannes Dantiscus** 142. 28
- Ioannes Knes.** 70. 26. **principatu**
suo exiit. *ibid.* 39
- Ioannes Kouuat.** 99. 24
- Ioannes Poshetzen** 82. 28
- Ioannes de Rechenberg eques**
Germanus 113. 36
- Ioanes Sauuersinski in lecto ob-**
truncatur 113. 5
- Ioannes scriba** 17. 15
- Ioannes Schigona** 25. 18
- Ioannis Baptistæ festum** 43. 28
- S. Ioh. caput promotoriū.** 106. 40
- Ioannis metropolitani Rusiæ ad**
Archiepiscopū Romanū epi-
stola 30. 30
- Ioanis metropolitæ canones.** 34. 1
- Ioanis Sauuorsinskij mors.** 144.
 18
- Ioannis ducis cum Alexandro ge-**
nero bellum 11. 14
- Ioannis lacus** 68. 21
- Irtische fl.** 85. 34
- Istula fl.** 4. 30
- Iudæorum pascha** 32. 27. 44
- Iug fl.** 83. 12. 13. & 84. 13
- Iugariæ prouinciæ situs** 89. 31
- Iuharia regio** 89. 33
- Iuhrici pop.** 89. 32
- Iuraneti formula** 42. 16 **negle-**
ctus 60. 6
- Iurgenci pop.** 105. 37
- Iustitia apud Moscouitas uena-**
lis 55. 8
- Iuuanoougorod castrum Ioan-**
nis Basilij 78. 30
- K
- K Almuchi pop.** 106. 10
- Kama fl.** 88. 26. 43
- Kairni pop.** 121. 19
- Kestoni** 49. 37
- Kestud** 23. 12 **in carcerem conie-**
ctus moritur 23. 19
- Kurland** 118. 5
- Kithai lacus** 85. 40 & 87. 12
- Kitaisko lacus** 85. 30
- Knesi** 19. 35 & 82. 10
- Koinskauoda fl.** 72. 36
- Koinzki fl.** 82. 41
- Koroll** 18. 26
- Kosatzki pop.** 96. 3
- Kretzet aues** 138. 17
- Krijni ci.** 106. 42
- Ksi** 109. 19
- Kuluo fl.** 84. 25 & **lacus.** *ibid.*
- Kuthia** 35. 20. **quomodo facien-**
da 36. 22
- Kuthiæ consecratio** 36. 20
- Kuuæ** 36. 18
- Kyrall** 18. 26
- L
- L Adoga lacus** 27. 9 & 76.
 11. & 78. 19
- Lachroma fl.** 80. 15
- Lamas op.** 149. 35
- Lech** 3. 7
- Lechus Polonorū princeps.** 4. 31
- Lechi pop.** 4. 32
- Leonhardus Comes Naugarolis**
in flumine propè submergitur
 127. 29
- Lepin castrum** 85. 28
- Leporum diuersicolorum copia**
 73. 32
- Leytha fl.** 151. 27
- Limidis lacus** 78. 14
- Linziū op.** 143. 5
- Lipnik op.** 150. 27
- Lithuauania** 4. 17 **à Moscis depo-**
pulatur 16. 22
- Lithuuanix descriptio** 109. 27
 & 115. 15
- Lithuuanix fertilitas** 112. 6
- Lithuuanix principatus & epi-**
scopatus 112. 2
- Lithuuanix incolarum ritus &**
mores 115. 14
- Lithuuanorū cōtra Moscos res**
gestæ 15. 7
- Lithuuanorum cum Moscis bel-**
lum 12. 19
- Liuoniæ descriptio** 118. 21
- Louuat fl.** 78. 16. & 27. 6.
 & 75. 13
- Lopporū ritus & mores.** 123. 20
- Loß animal** 116. 3
- Lotiones immundorum** 41. 10
- Lublin op.** 143. 40
- Lucas Hamersteter miles præcla-**
rus 119. 17
- Lucomoriæ homines mensæ No-**
uebris singulis annis moriūtur,
& in Aprili resurgunt 86. 2
- Lucomoriæ locorum descriptio**
 87. 15
- Lutinisch lacus** 147. 18
- Lyncum pelles** 61. 18
- M
- M Achidoniaharefis.** 33. 23
- Machmethemin Tartar-**
orum rex 12. 35
- Machmetgirei Præcopensium**
rex 107. 26
- Machmetgireus rex muneribus**
à Mosco placatur 99. 6
- Macosch idolum** 8. 42
- Madauricæ pelles** 60. 34
- Mæotidis paludes** 68. 29
- Magnus dux Moscouiæ** 4. 21
- Magnorum ducum in subditos**
potestas 16. 28 & 17. 1
- Maldittus Dreuulianorum prin-**
ceps 6. 2
- Malpont fl.** 152. 32
- Maluscha Kaluschze filia** 7. 5
- Mamius Tartarorum rex.** 10. 14
- Mare congelatum** 123. 1
- Mariæ uirginis ieiunium.** 43. 22
- Matrimonij contrahendi ratio-**
 nes
- A 2 nes

I N D E X.

- nes* 46.39 & 47.26
Matrimonium quoties iterare licitum 47.31
Matthæus Cardinalis Salisburgensis 151.16
Maximilianus Monachus religionis reformator 44.4
Melnick op. 144.3
Mellis apud Lituuanos copia 112.6
Mengarlia 106.34
Mercatorum dominorum curia 60.19
Mercatorum insula 101.31. & 102.3
Mercaturæ studium apud Moscovitās 58.38
Mercū mutua cōmutatio. 86.10
Merula fl. 106.26
Meseritz op. 144.2
Methodius Patanczki episcopus 91.10
Metropolitæ Rhutenorum unde suā auctoritatem habeāt. 26.41
Metropolitanorū electio 27.13
Mezen fl. 84.31. & pagus. *ibid.* 32
Miëska castrū occupatur. 113.10
Michael Linski miles fortissimus 112.16. & 113.5
Michael Linskij Rhutenorum princeps 14.23
Michaelis Linski in loquendo mira libertas 114.3.6. *captiuitas. ibid. res gestæ.* 114.33. *mors.* 115.10
Michaelis Kysaleczki facta 42.41
Michael rex Constantinopolitana, primus Sclauonicas literas in Bulgariam misit 4.43
Miraculum Ollæ 45.3
Mogileum 110.40
Mologa ci. 60.38 & 81.17
Moloscha fl. 72.36
Moabitani pop. 91.4
Monachorum ieiunia 43.31
Moneta Moscouitica. 57.17. & 58.3
Moncastro 3.44
Montes igniti 124.5
Morauia 89.42
Morauui 4.28
Mordua pop. 66.27. 44. *corū ritus & mores* 67.1
Morionis de purgatione aulæ Principis dicitur 72.12
Mors animal. 85.20. & 124.11
Mors dentis genus 59.13
Mosaiko castrum 73.31. & *op.* 73.17
Moscha fl. 66.38
Mosci à Lithuuanis uincuntur 15.26
Moscorum cum Lithuuanis bellum 12.25
Moscouia sub qua poli eleuatione 65.36
Moscouia ci. Rusiæ caput & metropolis 62.8
Moscouia à Tartarorum rege occupata 10.18
Moscouia incendio deformatur 9.39
Moschouia à Demetrii filijs obfessa 10.44
Moschouia lōge lateq; à Tartaris incēdio deformatur. 98.16
Moscouiæ castrum muro cingitur 13.25
Moscouiæ ciuitatis descriptio 63.33. & 64.9
Moscouiæ ducatus 10.25
Moscouiæ ducum tituli 19.2
Moscouiæ duces pontifici infensissimi 19.24
Moscouiæ principis cum rege Poloniæ induciæ 140.3
Moscouiæ principis cum Tartaris bellum 96.43
Moscouiæ regis insignia 140.20
Moscouiæ principes à Romanis orti 5.39
Moscouiæ principes cur Albi reges dicantur 18.37
Moscouiæ principū imperium quā latum 37.38. & 84.3
Moscouiæ principum inaugurationes 19.37
Moscouiæ regis uestitus regalis 137.5
Moscouiæ seruitute magis quā libertate gaudent 49.6
Moscouitarū armatura et equi. 49.28. 36. & 54.31
Moscouitarum ebrietas 136.5
Moscouitarum episcopi. 26.41 & 27.34. *abbates.* 27.41
Moscouitarū uestitus 52.7
Moscouitarum captiui à Tartaris uenduntur 100.16
Mordua pop. 90.34
Mosquua fl. 62.11 & 64.28
Mosier ci. 110.36
Motka promontorium 121.44
Msceneck locus palustris. 69.22
Msta fl. 147.3
Mulierum apud Moscouitas conditio miserrima. 48.11. *relaxationes* 48.25
Mulier mariti amorem uerberibus experiri cupit 48.39
Mumel op. 111.37. & *fl.* 144.13
Munerum apud Lituuanos corruptiones 115.24
Murom op. 66.12
Muromani principatus. 66.15
Mursa 109.17
Musicæ contemptus 29.28

N

N Ali ciuitas 64.4
Nareuu op. & fl. 144.8
Naruua fl. 78.35
Nawuer lacus 145.12
Neglina fl. 64.30
Nemen fl. 144.19
Neoa lacus 76.11. & *fl.* 78.22 & 79.35
Nerel fl. 81.38
Neruuā castrum 78.32. & *fl.* 79.29. & 118.28.
Nicolaus Barenfis in sanctorū numerū relatus. 42.38. *eius miracula. ibid.* 42
Nicolaus Czaplitz. 150.28
Nicolaus Radouuil Palatinus 149.26
Nicolaus Spirensis insignis bombardarius. 98.30. *eius apud Bæ filium existimatio* 100.29
Niklpurg arx 151.2
Nischa ci. & lacus 146.3
Nieper fl. 111.8
Niepretz fl. 74.30
Nistrus fl. 3.42
Nolai suggestum 19.44
Norici pop. 4.27
Nortpoden 121.18
Nortuuegiæ descriptio 120.7
Noß. 87.8
Nouuogardia à Ioanne occupata 11.20
Nouuogardia depopulatur. 98.9
Nouuogardiæ ciuitatis descriptio 66.17
Nouuogardiæ principatus. 76.6 & 35.
Nouuogardiā nundinæ à Cazanenfibz transferūt. 104.29

NOUUG-

I N D E X.

Nouuogardensis moneta. 57.29	gurato 20.26 & 21.6	& fl. 84. 21
Nouuogardenses ad Scholonam superantur 13.9	Oratores in Moscouia quomo- do tractentur 124.37	Piescoya fl. 84.34
Nouuogardēses Corsum Graciē urbem obsidione cingūt. 77.40	Oreschack castrum 78.23. & 79.35	Pieski op. 154.14
Nouuogardenses à Ioan. Basilio debellantur 77.4	Orlo 88.34	Pieszka fl. 84.32
Nouuogardensiu fustibus cōcur- rentiu insana cōsuetudo. 77.37	Orsa ci. 15.3 & 110.40	Piscis humana prorsus effigie 86.38
Nouuogardensium idololatria 77.29	Ossoga ci. 147.33	Pitzenigi pop. 91.9
Nouuogardensiu uxores absen- tib. maritis seruis nubūt. 77.39	Ostra op. 143.20	Planta admirabilis 105.19
Nouuogrodeck op. 72.30	Ostrauia ci. 150.22	Plescouia fl. 78.37 & ciui- tas ibid. 42
Nox duarum horarum 80.11	Ostrauuitza fl. 143.20 & 150.22	Plescouiensis moneta 57.34
Nubendi lex 37.41	Osuuentzin op. 150.12	Plescouiensium in cōtractibus integritas 79.14
Numerorum ratio apud Mosco- uitas 58.22	Otuuer Rusiæ principatus. 75. 31	Plussa fl. 79.31
Nuptiarū ratio. 46.39. et 47.26	Otzakhouu castrū et ci. 110.10	Polani nummi 57.35
Nutemburg 78.24	Ouuka Vuoleslao Thesinēsi du- ci desponsatur 24.35	Poleni pop. 4.34
O	Oxus fl. 159.35	Poleutzani pop. 4.35
O bdora prouincia. 86.21	Ozechi 4.28	Polna fl. 79.38
O bij fl. 85.30.40	P	Poloczko castrum à Moscis ob- sessum 61.15
Obskouu principatus 79.5	P anis apud Moscouitas gra- tiæ symbolum 133.42	Poloniæ regis cum Moscouita- rum principe pax. 198.7 & induciæ 140.3
Obstetricum lex 38.10	Panis beatæ uirginis 139.11	Poloniæ regum origo 23.7
Obuiationis apud Rhutenos ce- lebritas 92.43	Papin ci. 87.24	Poloniza ci. 150.1
Occa fl. 4.11. & 62.19 & 66. 39. eius ortus 69.28	Papinouugorod op. 87.24	Polotzco principatus 145.33
Occa fluuij insula 67.10	Parcho ci. 146.30	Polouuza ci. 153.43
Ocolnick 55.20	Pascha ludæorum & Christia- norum. 32.25.44	Polouutzci pop. 91.21.27
Oczakouu castrum 4.4	Paulus Centurio Genuensis 159.27	Polta fl. 4.35
Odoyouu castrum 68.15	Peczina principatus 150.18	Pons natans 146.14
Okonitzkilies sylua 68.22	Pelus fl. 78.36	Possch baculus episcopalis. 29. 24 & 30.9
Olboadulu 109.18	Pellii diuersa apud Moscouitas genera 60.12.29. & 61.6	Potiulo ci. 69.44 & 71.5 & 72.26
Olbound 109.18	Pereaslauu ci. 81.29. Rhūteno- rum regum sedes 6.37	Poyas mons 85.4
Olech Rhutenorū regni admini- strator bellicosissimus 5.39	Pereaslauu à Suuatoslao capta 7.7	Praga ci. 156.41
Olega 7.1 à fratre debellatus misere obruitur 7.39	Percaslauu incenditur 91.37	Præcop ci. 106.17 & 110.14
Olgirdi impietas in fratre. 23.19	Pereaslauuensis lacus 22.39	Præcopēsis regis res gestæ. 50.11
Olhæ Rhutenorū imperatrix. 5. 44. & 6.5 baptizatur. 6.27	Permia prouincia. 89.4 & ci- uitas 89.6	Præcopskij reges 107.1
Olhæ imperatricis fortitudo mi- litaris 6.16	Perum Nouuogardensium ido- lum 77.29	Præpetz fl. 110.37
Olhæ reginæ ambitiosa crudeli- tas. 6.7. in Dreuulianos bel- lum. ibid. 15	Perunzki monasteriū 77.30	Princeps dei cubicularius. 17.43
Ollæ miraculum 45.3	Pessetz animal 61.25	Principum auaritia 17.20
Onagri solidis unguis 116.7	Pestis in Moschouia non grassa- tur 65.25	Principum Moscouiæ electio & inauguratio 19.37 institu- tiones iam inauguratorū. 22.1
Opoca uilla 146.31	Peti pop. 4.35	Priores Moscouitarum. 29.25. quomodo eligantur. 27.44.
Opolia ci. 151.30	S. Petrus miraculosus 20.8	eorum iuramentum 28.5
Opotzka castrum nequicquam oppugnatur 148.17	Petrus Tomitzki episcopus Pre- misliensis 144.31	Proscura sacrorum 45.19
Opotzka op. 78.38. & 146.13	Petzora fl. 84.40.43. & 87.23	Proscurnicæ mulieres 45.28
Opscha fl. 73.40	Phasis fl. 106.35	Prukh op 151.27
Oratio pro principe iam inau-	Pieltza fl. 156.27	Pschega fl. 146.35
	Pienega castrum 83.36	Pskouu principatus 79.4
		Purgatoriū animarū ubi. 124.6
		Purgatorium humanū figmen- tum 42.22
		Pustoosero op. 84.43 & 85.16

I N D E X.

Q			
Q	Vadragesima Rbutenorum	43. 10	
R			
R	Aba fl.	151. 31	
	Regnandi libidinis memorabile exemplum	7. 33	
	Resan principatus	88. 17	
	Reuualia ci.	118. 26	
	Rezan op.	67. 13	
	Rezan prouincia	67. 7	
	Rba fl.	4. 11 & 74. 23	
	Rha & Borysthenes fluuij non ex uno fonte, iuxta quorūdam opinionem, oriuntur	74. 35	
	Rhecitzan fl.	88. 38	
	Rhyphai montes	87. 33	
	Rhuteni pop.	3. 23	
	Rhutencrum lingua	3. 18	
	Rhuteni ad Christum conuertuntur	62. 8	
	Rhuteni literarum quamdiu ignari	4. 40	
	Rhutenorū baptisimus. 38. 11. confirmatio. 40. 44. cōmuniō. 41. 20		
	Rhutencorum de principatu contentio	5. 22	
	Rhutencorum imperatores. 4. 41 à Romanis orti	5. 34	
	Rhutenis tributum à Cofaris impositum	5. 3	
	Riga ci.	75. 8 & 79. 21	
	Riga Liuuoniæ metropolis. 118. 22		
	Rochmida Pescouuie principis filia	8. 8	
	Rochuuoŏochda Pescouuie princeps	8. 7	
	Roden op. à Vuolodimero obfessum	8. 24	
	Romanæ ecclesiæ errores.	31. 13	
	Rosseia	3. 16	
	Rostouu ci.	81. 40	
	Rostouu incenditur	91. 38	
	Roxolania	3. 14	
	Rsouua Demetrii ciuitas	73. 9	
	Rsouua deserta ci.	73. 12	
	Rubicho fl.	84. 37	
	Rubo fl.	118. 28	
	Rurick Nouuogardiæ princeps	5. 30	
	Ruß op.	78. 25	
	Russia antiqua	78. 25	
	Russia à Tartarorum rege depulatur	9. 39.	
	Russia quam diu monarchis cauerit	11. 16	
	Russia nomenclatura undc.	3. 6	
	Russia principes à Tartaris inaurantur	91. 43	
	Russia principes Tartarorum tributarij	9. 41	
	Russia situs	3. 41	
	Russum op.	3. 11	
	Russus Polonorum princeps.	3. 7	
	Rbutenorum cum magistro Liuuoniensi bellum. 118. 41 & 119. 6		
S			
S	abbati obseruatio	42. 2	
	& 31. 40		
	Sacerdotes ebrj publice puniuntur	28. 39	
	Sacerdotes Moscouitarum uxorati	28. 21. 36	
	Sacerdotum apud Tartaros honor & dignitas	101. 34	
	Sacerdotum electio	28. 20	
	Sacerdotū coniugiū in concilijs uetustissimis concessum.	32. 13	
	Sacerdotum priuilegia	28. 36	
	prouetus. 29. 8. uestitus. 29. 20		
	Sal apud Moscouitas amoris symbolum	133. 22	
	Salomea Ioannis Sapur Botaronis filia	25. 10 in monasterium ui intruditur. ibid. 15	
	Samara fl.	72. 33	
	Samoged pop.	85. 17	
	Samogithia prouincia. 4. 17 & 116. 23		
	Samogitharum ritus & mores	116. 33	
	Samstin lacus	147. 4	
	Sancti Nasi promontorium. 121. 21		
	Sanctorum cultus ac ueneratio.	42. 37	
	Sanctorum imagines in ædibus priuatis	56. 7	
	Sanctorum omnium festum	42. 14	
	Sandomir op.	149. 43	
	Sapgirei regis Cazanensiu facta	100. 25	
	Sapgirei Cazanensiu regnum obtruditur	97. 37	
	Satabellum inf.	106. 36	
	Sauuolhenses reges	105. 13	
	Scadia insule descriptio.	120. 15	
	Schapka	23. 1	
	Scharaitzick op.	105. 5	
	Schamachia ci. & regio.	106. 10	
	Schadibeck Sarai rex	92. 33	
	Schat fl.	68. 23	
	Scheachmet rex Sauuolēsis Tartarus	149. 17	
	Scheachmet Sauuolhēsis rex potentissimus	107. 16	
	Scheale Cazanensium rex. 97. 29 regno suo pellitur. ibid. 38		
	Schibanski populi	96. 3. & 106. 7	
	Schirma	109. 22	
	Schlinguua fl.	147. 26	
	Schlona fl.	78. 17	
	Schockfna fl.	80. 36	
	Scholona fl. 13. 10 & 146. 30 & 146. 35		
	Schorna ci. & fluuius	148. 7	
	Schofna fl.	69. 43	
	Sclauonica lingua	3. 28	
	Sclauonicæ gentis antiquitas.	24	
	Scripturæ sacræ autoritas.	33. 17	
	Seid. 109. 19 supremus Tartarorum sacerdos	101. 34	
	Seluaa fl.	154. 14	
	Sem fl.	69. 43	
	Semeczitzi nomen unde	11. 14	
	Semes	121. 33	
	Scmla fl.	79. 38	
	Semnoi poyas montes	87. 10	
	Semouites Mazouuie dux. 24. 29		
	Sepulturae honos	36. 38	
	Serbili pop.	4. 29	
	S. Sergij sepultura	44. 44	
	Serpētes pro dijs in Samogithia adorantur	117. 12	
	Serponoouutzi pop. & eorum ritus & mores	86. 7	
	Seruij pop.	4. 29	
	Scruiutis apud Moscouitas ratio	49. 6	
	Seruorum castrum	78. 6	
	Sest fl.	80. 16	
	Seuera principatus prouincia	4. 9	
	Seuuerensium principum primordia	72. 19	
	Seuueri pop.	4. 38	
	Seuuerski pop.	4. 38	
	Sibir prouincia. 89. 3 & 90. 8		
	Sibut fl.	85. 27	
	Sigismundus Poloniae rex	24.	
	s eius filij. ibid.	21.	
	Sigismundi Liberi in Moscouiam iter	142. 12	
	Sigismun-		

I N D E X.

Sigismundi Liberi Bar. secund. in Moscouiam projectio. 152. 1	ceps	6. 4	tarorū imperiū inuā. 92. 22
Sigismundus Lithuanæ dux et Poloniæ rex	Suchana fl. 82. 40 & 83. 10 & 84. 11		Themirassack Moscouiam depo- pultur
Sigismundi Poloniæ regis cum Moscouitarum principe indu- ciæ	Sudali principatus	88. 5	Themirassack ex obscuro genere ad regiam dignitatē quomodo euectus
Sigismundi Poloniæ regis res ge- stæ	Sula fl.	4. 38	Themirkntlu Sarai rex
Simærgla idolum	Suortzech op.	5. 33	Theodericus Rack
Simeon Crubin	Sura castrum. 66. 24 & fl. 66. 33		Theodorus Lopata captus redi- mitur
Simeon Fæderouuitz	Suuadol. Ieropolchtum stimulat ut bellū fratri inferat	7. 35	Theodosia ci.
Simeon Ioannis dux	Suuatopolchus ad regnum aspi- rans, fratres occidit	9. 26	Thomas Pelopønnesi rex.
Simeon Pheodorouuitz	Suuatoslaus Rhutenorum rex	6. 44	Thur fl.
Sinaus Rhutenorum princeps.	Suuatoslai Rhutenorum princi- pis res gestæ. 6. 31	militaris disciplina	Tormentorum & quæstionum instrumenta
Slatababa idolum	Suuatoslai res gestæ	7. 7	Tormemorū bellicorū usus Mo- scouuitis ignotus
Slouuoda	tudo militaris. ibid.	15	Toropecz arx. 12. 33. & 75. 9
Slaouonica lingua	Suuetiæ descriptio	119. 41	Trinitatis festum
Smolentzko ci. 4. 40 & 73. 3	Syrna	43. 22	S. Trinitatis in Moscouia mona- sterium
Smolentzko oppugnatur. 14. 22. 30 & 113. 24	Szurn i instrumentum musicum	51. 2	Trokij castrum
Smolentzko ci. à Lithuanis ob- fessa			Truuoꝝ Plescouiësum princeps
Sna fl.			5. 33
Sponsalia			Tabarum in bello usus
Sodomæ licentia			Tulla ci. 68. 29 & fl. 68. 14
Solomea uestalis			Tulle ciuitatis descriptio. 68. 9
Sola fl. 143. 28 & 150. 13			Tumē castrū. 85. 36. regnū. 87. 18
Solouiki insula			Tumenski pop.
Soltan			106. 7
Sonca			Turantus fl.
Sophie ducisse astutia			145. 15
Sossa fl. 85. 28. 35 & 86. 15			Tuuer principatus
Sforet fl.			147. 37
Starodub op. 71. 5 & 72. 31			Tuuerensis ducatus. 10. 10 à 10 anne occupatus
Starosta			11. 19
Stecolna ci.			Tuuerensis moneta
Stephanus Moldauniae Palati- nus			57. 27
Stephanus Rhutenorum episco- pus in deorum numerum rela- tus			Tuuertza fl.
Stephanus comes Zepusiensis			75. 36
24. 21			Tyra fl.
Steschicza op.			3. 42
Stratagemata Tartarorum			Tziptzan
Streltze op.			109. 23
Stretenne celebritas			
Striba idolum			
Strupili castrum			
Strupin fl.			
Stolp mons			
Stolpniki heremite			
Strub insula			
Sturionum tria genera			
Szuchogora fl.			
Suuatoslaus Rhutenorum prin-			

T

Tachnifl.	86. 34
Tachtamisch Tartarorum rex	10. 17
Tanas ci.	68. 31
Tanais fl. fontes. 4. 10 & 67. 22	
Tanais fluuij descriptio	68. 15
Tanais minor fl.	69. 15
Tartari Nagai	104. 44
Tartari in hordas diuisi	98. 11
Tartarorum bellandi studium.	51. 5
Tartarorum cum Moscouitis bellum	96. 43
Tartarorum contra Moscoui- tas stratagemata	97. 7
Tartarorum in Russia res gestæ	9. 41
Tartarorum in senes captiuos crudelitas	100. 20
Tartarorum origo. 90. 44 ritus et mores. 91. 5 & 93. 19 inde	
Tartarorum regum primordia.	107. 10
Taurimeni pop.	91. 9
Temnick Mamai	92. 24
Tersack op. 76. 1. regio 76. 36	
Teya fl. 143. 11 & 151. 3	
Thachtamisch Tartarorum rex	92. 27
Moscouiam depopu- latur. ibid.	
Thauricia rex Borysthenē trās- gressus omnia depopulatur.	4. 2
Themerhoscha occisopatris Tar-	

V

Arlanus prior Hutensis	27. 44
Vestigalia	61. 28
Venationes regum Moscouita- rum	137. 1
Verendarij principes	56. 36
Vestitus ratio	52. 7
Vglitz principatus	10. 41
Vglitz op.	81. 11. 36
Vgritzschi pop.	85. 33
Vgra fl.	72. 42
Vidui ad sacra non admittendū	28. 29
Vilna ci.	145. 1
Virginis beatæ panis	139. 11
Vifchora fl.	89. 7
Vitzechda fl.	89. 9
Vlan	109. 20
Vladislaus Poloniæ rex	23. 35
Z 4 Vnctio	

I N D E X.

Vnctionis & confirmationis ce- remonie	32.18	Vuiathka prouincia	88.26	castrum	82. 31. 43
Volodimerus decimas instituit	45. 8	Vuiburg op.	119.37	Vuolodimeria ci. depopulatur	98. 9
Volodimerus idola multa Chi- ouuie instituit	8.40	Vuidocha fl.	146.31	incendio deformatur	9. 39 & 91.37
Volodimeri in fratrem crude- litas & libido	8.36	Vuiepers fl.	144.1	Vuolodimerie ciuitatis descri- ptio	66.3
Volodimeri uxores & concu- binæ D C C C C. 8.43. et 9.1		Vuiesma fl. & op. 73.18.25. 27		Vuolodimeria ciuitas ædificatur	9. 21
Vppa fl.	68.13	Vuilna ci. 145.1. metropolitana	26. 38. & 111.29. 38	Vuolodimerus fratrem debellat	8. 3
Vri animalis descriptio.	116.13	Vuunlandia	118. 6	Vuolodimerus Rochmide nu- ptias frustra ambit	8. 8
Vrforum alborum copia.	83.40	Vuisbij ciuitatis rudera.	118. 17	Vuolodimerus Monomach	11. 16 & 23.2
& 85.20		Vuiffenkirchen op.	150.25	Vuolodimerus Monomach Rus- siam iterum in Monarchiam redegit	9. 33
Vrforū ludi et spectacula.	139.21	Vuitenen Lithuaniæ princeps	23. 9	Vuolodimerus baptizatur	9. 14.
Vslad idolum	8. 41	Vuitoldus 23. 13. Magnus Li- thuaniæ dux. 12.41. & 191.	44. & 73.23	regis Constantinopo- litani sororem petit in uxorem	9. 10
Vssa fl.	146.28 & 85.3	Vuitouidus	23.13	in sanctorū numerum adscribitur. ibid.	22
Vstyg prouincia	83. 10 &	Vuladislau Hungariæ & Bohe- miæ rex. 23. 44. & 24.7. &		Vuolodimeri uxores. 8.43 &	
84. 8.10 & 89.10		92. 6. in diuorum numerum a- scribitur. ibid.		9. 1 concubinæ	9. 2
Vsura Moscouitarum	61.37	Vulpes nigra & cinericeï colo- ris	83.7	Vuolock lacus	27.6
Vuaga fl.	83.5	Vuolchouu fl. 27.7 & 76.10.		Vuorotin principatus	70. 24
Vuagria Vuandalorum poten- tissima ciuitas	5.11	& 78. 17		& op.	69.31
Vuauuoda	12. 36	Vuolga fl. 68.27. & 80.38. &		Vuotzka regio	79.23
Vualachus Moldauiensis	4. 1	66.6		Vulha fontes	4. 39
Vuandalorum lingua & poten- tia	5.19	Vuolge fl. insule	106. 1	Vulpinae pelles nigrae	61. 6
Vuaregum mare	9.18	Vuolgo lacus	74. 17	Vulpinarum pellium copia.	61. 6
Vuaregi pop.	5. 5	Vuogolici pop.	85.29.33	Z	
Vuareczkoie mare	5. 17	Vuoguslaus Stolpensium & Po- meraniæ dux	24.3 6	Z Anabeck Tartarorū rex	10.11 & 92.15
Vuarna lacus	24.2	Vuoldai lacus	147. 16	Zebellinorum nigrorum copia	87. 32
Vuedrapusta ci.	147. 30	Vuoleslaus Thefinēsis dux. 24.35		Zebellinarum pellium diuersitas	60. 29
Vuedrafch fl.	12.20	Vuolock ci.	75.20	caritas	60. 37
Vuelia fl.	111. 30	Vuolkonzki sylua	73.15		
Vuelikareca fl.	78.37	Vuolochda regio. 76.35. & fl.	82. 39		
Vuelikiluki ci.	25.75	Vuolochda prouincia, ciuitas et			
Vuerascus Ieropolchi fidus con- filiarius	8.34				

F I N I S.

Series chartarum.

æ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Omnes duerniones, præter Z ternionem.

*BASILEÆ, EX OFFICINA
IOANNIS. OPORINI, ANNO
Salutis humanæ M. D. LI.
Mense Iulio.*

